

UZBEKISTAN

Przewodnik dla przedsiębiorców

Wydanie czwarte rozszerzone

Warszawa 2005

Wszelkie przedstawione w niniejszej publikacji określenia i sądy w żaden sposób nie odzwierciedlają opinii Sekretariatu UNIDO oraz Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości na temat statusu prawnego jakiegoś kraju, terytorium, miasta, obszaru lub granic danego kraju. Wymienianie nazw firm i produktów nie oznacza, że są one popierane przez UNIDO oraz Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

Publikacja współfinansowana ze środków Komisji Europejskiej

Opracowanie i redakcja:
Alina Naruniec, Henryk Borko, Paweł Gębski

Wydawca:
Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
ul. Pańska 81/83
00-834 Warszawa
tel.: (48 22) 432 80 80; fax: (48 22) 432 86 20
e-mail: biuro@parp.gov.pl
<http://www.parp.gov.pl>

© Copyright by UNIDO ITPO, Warszawa

ISBN 83-60009-13-9

Wydanie V

Nakład 1000

Projekt okładki, przygotowanie do druku, druk i oprawa:
Edit Sp. z o.o.
05-400 Otwock, ul. Inwalidów Wojennych 14

PRZEDMOWA

„UZBEKISTAN – Przewodnik dla przedsiębiorców” jest kolejną pozycją nowego cyklu wydawniczego warszawskiego Biura UNIDO, realizowanego z myślą o przedsiębiorcach, zainteresowanych rozwijaniem handlu i współpracy przemysłowej z wybranymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Wspólnoty Niepodległych Państw.

Niniejsza seria obejmuje w 2004 roku już 10 przewodników, wznawianych po raz drugi, trzeci lub czwarty. Konsekwencja z jaką realizowana jest ta inicjatywa wynika m.in. z rozszerzenia zakresu działalności warszawskiego Biura UNIDO, które koncentruje się obecnie na wspieraniu współpracy polskich przedsiębiorstw z partnerami na wybranych rynkach Europy Środkowej, Wschodniej oraz Azji Centralnej. Pierwszym krokiem w tym kierunku jest dostarczenie wszystkim zainteresowanym obszernych informacji na temat warunków działania w poszczególnych krajach, potencjalnie obiecujących pod względem handlowym i kooperacyjnym, ale z różnych powodów ciągle jeszcze trudno dostępnych dla polskich firm lub wręcz przez nie niezauważanych.

Obecne, trzecie już wydanie przewodnika o Uzbekistanie, zostało wzbogacone o szereg nowych informacji oraz zaktualizowane, w miarę osiągalności wiarygodnych danych, udostępnianych przez uzbeckie agencje rządowe oraz wyspecjalizowane organizacje międzynarodowe. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na bogatą bibliografię, którą posłużyli się autorzy.

Istotną cechą tej pozycji jest także to, iż pokazuje ona sprawy związane z bezpośrednim, praktycznym funkcjonowaniem przedsiębiorstw w Uzbekistanie na szerszym makroekonomicznym tle. Sprawia to, że polscy eksporterzy rozważający możliwości wprowadzenia na ten rynek swoich towarów bądź kooperacyjno-inwestycyjnego zaangażowania się w tym kraju, mają do swej dyspozycji szersze spektrum informacji, pozwalających na lepsze zrozumienie zasad funkcjonowania uzbeckiej administracji i gospodarki. Tym samym, średnie i mniejsze polskie firmy mające aspiracje „zaistnienia w Uzbekistanie” w tej czy innej korzystnej formie, mogą łatwiej określić swoje zamiary i wpisać je w strategię konkretnego działania.

Tak jak poprzednie publikacje, również i ta opiera się na sprawdzonym wzorze przewodnika „How to do business in Poland”, wydawanego od wielu lat przez warszawskie Biuro UNIDO w kilku wersjach językowych, z których na uwagę „wschodnich” partnerów zasługuje zwłaszcza edycja rosyjskojęzyczna, prezentująca Polskę jako kraj zainteresowany rozwijaniem współpracy gospodarczej i przyjazny dla zagranicznych partnerów.

Jak już wyżej wspomniano, przewodnik o Uzbekistanie wprowadza w zagadnienia związane z działalnością podmiotów gospodarczych w tym kraju na tle sytuacji makroekonomicznej. Jednocześnie książka ta zawiera informacje odnoszące się do praktycznych, prawnych i finansowych aspektów dwustronnej współpracy gospodarczej, którą mogłyby intensywniej prowadzić polskie i uzbeckie przedsiębiorstwa. To im właśnie mają służyć listy adresowe jednostek pierwszego kontaktu: organizacji, firm urzędów, komitetów i instytucji, które mogą okazać się niezbędne jako źródła informacji i punkt odniesienia dla bardziej zaawansowanych działań.

Publikacja ta może zatem być pomocna dla ludzi biznesu przygotowujących się dopiero do nawiązania bezpośrednich kontaktów gospodarczych z Uzbekistanem lub mających już pierwsze doświadczenia. Jako źródło wiedzy na temat poszczególnych sektorów gospodarki, przekształceń strukturalnych w ciągu ostatnich dziesięciu lat, warunków inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej, systemu finansowego i podatkowego, książka ta może zainteresować również naukowców, studentów i polityków.

Z uwagi na to, że tytuł „przewodnik” w jakiś sposób zobowiązuje, autorzy włączyli do tej pozycji także rozdział opisujący skrótowo warunki podróżowania, mieszkania oraz rekreacji i wypoczynku na tle kulturowej i turystycznej panoramy tego interesującego kraju.

W przypadku tego rodzaju opracowań trudną sprawą jest pozyskanie odpowiednich informacji pochodzących z rzetelnych źródeł. Wobec niedostatku polskich publikacji dotyczących Uzbekistanu, w szerokim zakresie korzystano z zagranicznych informacji osiągalnych m.in. na stronach internetowych.

Oprócz materiałów powszechnie dostępnych, opierano się także na informacjach otrzymanych dzięki przychylności i pomocy polskich placówek dyplomatycznych i handlowych, instytucji naukowych, organizacji międzynarodowych oraz wielu osób.

Wdzięczne za okazaną pomoc, Biuro UNIDO w Warszawie wyraża podziękowanie pani Elżbiecie Pawluczuk z Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz pracownikom Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych KUKE SA. Dziękujemy również przedstawicielom Wydziału Ekonomiczno-Handlowego Ambasady RP w Taszkencie panu Andrzejowi Krasnodębskiemu, byłemu Radcy Handlowemu oraz obecnemu Radcy Handlowemu panu Markowi Piontkowi.

Szereg cennych informacji, danych liczbowych, komentarzy i tekstów odnoszących się do zjawisk gospodarczych występujących w Uzbekistanie zawdzięczamy także zajmującym się tymi zagadnieniami specjalistom z Zakładu Międzynarodowej Współpracy Produkcyjnej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, kierowanego przez prof. dr hab. Kazimierza Starzyka.

Kończąc już niniejsze słowo wstępne pragniemy zwrócić uwagę Czytelników na cenną, naszym zdaniem, możliwość skorzystania z tego przewodnika w internecie, gdzie został zamieszczony w witrynie warszawskiego Biura UNIDO (www.unido.pl), jako jeden z tomów coraz bogatszej, obejmującej już kilkanaście tytułów, biblioteki elektronicznej dla przedsiębiorców.

Wspomniana strona zawiera także regularnie zamieszczane informacje na temat seminariów promocyjnych dotyczących poszczególnych rynków wschodnich, poświęcanych im konferencji gospodarczych, szkoleń służących podnoszeniu konkurencyjności polskich przedsiębiorstw oraz możliwości nieodpłatnej promocji ich własnych ofert eksportowych, kooperacyjnych i technologicznych w mającym światowy zasięg portalu „UNIDO Exchange”.

SPIS TREŚCI

I.	INFORMACJE OGÓLNE.....	9
	Położenie i klimat	9
	Droga do niezależności	12
	Ludność i język	13
	Zasoby naturalne i surowce energetyczne	14
	Ustrój polityczny	17
	Partie polityczne	20
	Podział administracyjny kraju	21
	Władza lokalna	22
	Sądownictwo	23
II.	UWARUNKOWANIA GEOPOLITYCZNE.....	25
	Kraje Azji Centralnej	25
	Szanghajska Organizacja Współpracy	29
	Polityka zagraniczna	30
	Organizacje międzynarodowe	31
III.	GOSPODARKA.....	33
	Informacje ogólne	33
	Rynek pracy	40
	Sektor naftowy i gazowy	42
	Rolnictwo	45
	Przemysł lekki	47
	Energetyka	48
	Transport	49
	Telekomunikacja	52
	Ochrona środowiska	54
	Turystyka	58
IV.	PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTURALNE.....	60
	Informacje ogólne	60
	Prywatyzacja zakładów przemysłowych	61
	Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości	64
	Metody prywatyzacji	67
V.	FINANSE	68
	Budżet	68
	Wymienialność waluty	69
	Finansowa pomoc międzynarodowa	72
	Sektor bankowy	78
	Bank Centralny Uzbekistanu	80
	Ubezpieczenia	81
VI.	SYSTEM PODATKOWY.....	82
	Podatki powszechne	82
	Podatki (obciążenia) socjalne	90
	Podatki lokalne	91
	Obowiązkowe opłaty	92
	Kary za naruszenie przepisów podatkowych	93

VII.	OCHRONA WŁASNOŚCI.....	94
	Własność ziemi	94
	Ochrona własności intelektualnej	96
VIII.	PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	98
	System prawny	98
	Tworzenie i funkcjonowanie przedsiębiorstw	98
	Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej	101
	Rejestracja przedsiębiorstw	102
	Zatrudnianie pracowników	103
	Księgowość i kontrola rachunkowa.....	104
	Rozwiązywanie sporów	104
IX.	INWESTYCJE ZAGRANICZNE.....	105
	Podstawy prawne inwestycji zagranicznych	105
	Zachęty dla inwestorów zagranicznych.....	106
	Klimat inwestycyjny	107
	Inwestycje zagraniczne	111
X.	HANDEL ZAGRANICZNY	115
	Polityka handlu zagranicznego	115
	Program promocji eksportu	116
	Cła i polityka celna	116
	Podatki oraz instrumenty pozataryfowe	118
	Certyfikacja	120
	Tranzyt towarów	120
	Bilans handlowy.....	121
	Struktura towarowa eksportu i importu.....	122
	Struktura geograficzna eksportu i importu	124
XI.	WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA Z POLSKĄ	126
	Podstawy prawno-traktatowe.....	126
	Rozwój współpracy po 1991 roku	127
	Oferta KUKES SA	134
	Działalność Ministerstwa Gospodarki w zakresie promocji i wspierania eksportu ..	140
	Centrum Informacji Rynkowej Instytutu Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego	157
XII.	MIESZKAĆ W UZBEKISTANIE	158
	Przekraczanie granicy	158
	Podróżowanie.....	159
	Bezpieczeństwo.....	160
	Hotele	160
	Rekreacja i turystyka.....	160
	Główne miasta Uzbekistanu	162
XIII.	ZAŁĄCZNIKI.....	163
XVI.	BIBLIOGRAFIA.....	190

SPIS TABLIC:

Tab. 1. Ludność Uzbekistanu w latach 1993-2003	13
Tab. 2. Struktura PKB w latach 1995-2003 (w %)	37
Tab. 3. Podstawowe wskaźniki ekonomiczne Uzbekistanu za lata 1993-2002	39
Tab. 4. Struktura zatrudnienia, według działów gospodarki, w latach 1996-2003 (w %)	40
Tab. 5. Nominalne średnie miesięczne wynagrodzenie w Uzbekistanie latach 1996-2003 ...	41
Tab. 6. Wydobycie i zużycie gazu ziemnego w Uzbekistanie w latach 1992-2003	44
Tab. 7. Zmiana form własności w przedsiębiorstwach w Uzbekistanie w latach 1995-2004.	63
Tab. 8. Struktura firm wg kryterium ich wielkości (w %) – stan na 1.07.2001	65
Tab. 9. Organizacja produkcji rolniczej w Uzbekistanie	66
Tab. 10. Struktura wpływów do budżetu państwa w latach 1998-2003 (% PKB)	68
Tab. 11. Struktura wydatków budżetowych państwa w latach 1998-2004 (% PKB)	69
Tab. 12. Kurs wymiany w relacji sum/USD w latach 1995-2004	71
Tab. 13. Stawki podatku dochodowego pobierane u źródła	86
Tab. 14. Postęp w przekształceniach systemowych w Azji Centralnej w 2003 roku wg oceny EBOiR (w skali od „1” do „4+”)	107
Tab. 15. Ryzyko inwestycyjne – ranking krajów WNP	108
Tab. 16. Struktura inwestycji bezpośrednich w Uzbekistanie w sektorze przemysłowym (ujęcie analityczne – I półrocze 2003 roku – I półrocze 2004 roku)	114
Tab. 17. Obroty handlu zagranicznego oraz ich dynamika w latach 1998-2003	121
Tab. 18. Główni partnerzy handlowi Uzbekistanu w 2002 i 2003 r. (dane w mln USD)	124
Tab. 19. Najważniejsi partnerzy handlowi Uzbekistanu w eksporcie w latach 1999-2003 ...	125
Tab. 20. Najważniejsi partnerzy handlowi Uzbekistanu w imporcie (mln USD)	125
Tab. 21. Obroty handlowe Polski z Uzbekistanem w latach 1998-2003 oraz w okresie styczeń - kwiecień 2004 r.	129

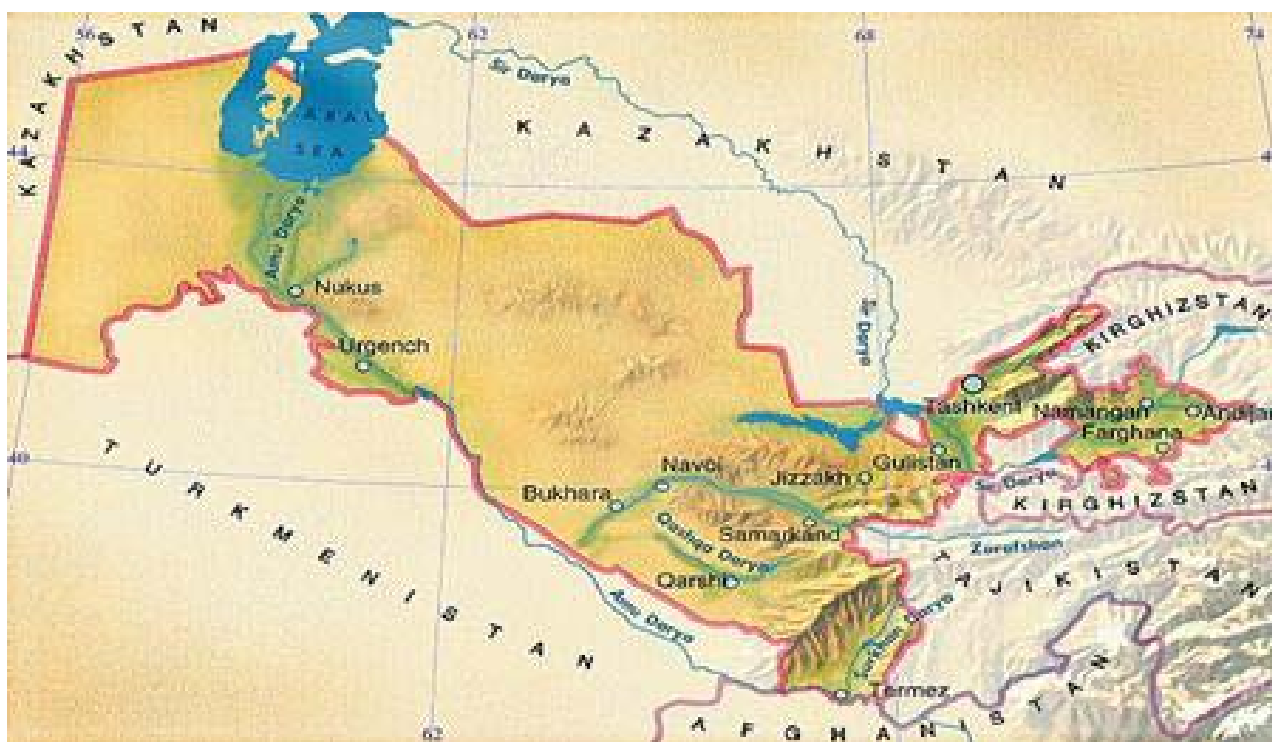
RYSUNKI I MAPY:

Mapa pogładowa Uzbekistanu.....	9
Ukształtowanie powierzchni Uzbekistanu	10
Podział administracyjny Uzbekistanu.....	21
Rys. 1. Porównanie dynamiki PKB Uzbekistanu, na tle innych krajów w latach 1993-2003.....	36
Rys. 2. Przychody z prywatyzacji w latach 1999-2003 (w mln USD).....	63
Rys. 3. Struktura wykorzystania środków uzyskanych z prywatyzacji	64
Rys. 4. Instytucje zainteresowane pozyskaniem inwestorów zagranicznych.....	110
Rys. 5. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Uzbekistanie w latach 1998-2003	112
Rys. 6. Struktura napływu kapitału w roku 2003 do gałęzi przemysłowych gospodarki	112
Rys. 7. Struktura eksportu towarów w pierwszym półroczu 2004 roku	123
Rys. 8. Struktura importu towarów w pierwszym półroczu 2004 roku	123
Rys. 9. Główne grupy towarowe w wymianie handlowej między Uzbekistanem i Polską	130
Mapka sytuacyjna Ambasady RP w Taszkencie	169

Źródło: Instytut Geodezji i Kartografii, Warszawa

Rozciągłość Uzbekistanu z zachodu na wschód wynosi 1425 km, z północy na południe 930 km. Najwyższy szczyt o wysokości 4643 m znajduje się w Górach Hisarskich, na granicy z Tadżykistanem. Z kolei najniższy punkt kraju (12 m p.p.m.) znajduje się w Zapadlisku Minbułackim. Około 70 % powierzchni Uzbekistanu zajmują równiny, w tym największa z nich Nizina Turańska. Pomiedzy głównymi rzekami kraju, Amu-darią i Syr-darią, rozciąga się pustynia Kyzyl-kum. W jej środkowej części wznoszą się oddzielne masywy Bukan-tau, Aktau (wysokość do 922 m) i Kuldzuk-tau. W północno-zachodniej części Uzbekistanu znajduje się fragment wyżyny Ustiurt (wysokość do 292 m), opadający ponad 100-metrową krawędzią w kierunku Jeziora Aralskiego i delty Amu-darii. Delta Amu-darii, położona na wysokości około 100 m n.p.m., stanowi obszar dość silnie zabagniony, pocięty gęstą siecią mniejszych rzek i kanałów nawadniających. Na wschodzie i południu ciągną się pasma Tien-szanu (góry Pskemskie, Czatkałskie, Kuramińskie) i systemu Hisaro-Ałaju (góry Ałajskie, Turkmeńskie, Zerawszańskie, Hisarskie), rozdzielone śródgóorskimi kotlinami: Fergańską, Zerawszańską, Czyrczyk-Angreńską.

Ukształtowanie powierzchni Uzbekistanu

Źródło: *Economy of Uzbekistan*, CD-ROM, Ambasada Uzbekistanu w Polsce, Warszawa 2004

Na terytorium Uzbekistanu, zwłaszcza we wschodniej części, występują liczne trzęsienia ziemi. Najbardziej katastrofalne w skutkach miały miejsce w 1889 i 1902 roku w rejonie Andżanu oraz w 1966 roku w rejonie Taszkontu.

Klimat jest kontynentalny, skrajnie suchy. Charakterystyczne są duże dobowe różnice temperatur pomiędzy dniem i nocą oraz zimą i latem. Średnia temperatura stycznia waha się w przedziale od -3°C do $+3^{\circ}\text{C}$, a lipca od $+26^{\circ}\text{C}$ do $+32^{\circ}\text{C}$ ¹. Najniższa, występująca zimą temperatura, wynosi -8°C , zaś najwyższa osiąga latem $+42^{\circ}\text{C}$.

Uzbekistan zalicza się do krajów o niewielkiej liczbie opadów, co wiąże się z poważnymi problemami wynikającymi z konieczności nawadniania pól uprawnych. Roczne opady wynoszą od 80 mm na nizinach do 400 mm i więcej w górach. Na południu kraju często wieje bardzo silny południowo-zachodni wiatr, sprowadzający zimą opady śnieżne i powodujący zamiecie.

Długość Amu-darii w granicach Uzbekistanu wynosi 945 km, Syr-darii 385 km, Zerawszanu 455 km. Inne główne rzeki to: Czyrczyk (dopływ Syr-darii), Surchan-daria (dopływ Amu-darii) i Kaszka-daria. Do Uzbekistanu należy południowa część Jeziora Aralskiego oraz liczne zbiorniki retencyjne, wśród nich największe: Kajrakkumski o powierzchni 513 km^2 i pojemności $4,2\text{ km}^3$ oraz Czardarski na Syr-darii, na granicy z Kazachstanem.

Jak wspomniano wcześniej, większą część Uzbekistanu zajmują pustynie, na wyżynie Ustiurt – słone, a na wschód od Amu-darii (Kyzyl-kum) – piaszczyste z efemeryczną roślinnością wiosenną (w której dominuje turzyca *Carex pachystylis*) i zaroślami saksaulów *Haloxylon aphyllum*. Nad rzekami występują smugi lasów wierzbowo-topolowych (tzw. tugaje) i bagna porośnięte trzciną. Na przedgórzach do wysokości 600 m dominują półpustynie: piołunowe, piaszczyste lub trawiaste. Z kolei w górach występują kolejno piętra suchych stepów (do 1500 m), lasostepów ze skrawkami lasów liściastych (do 2800 m) oraz stepów wysokogórskich i roślinności alpejskiej.

Na północnych stokach Gór Turkiestańskich utworzony został w 1978 roku Uzbekistański Park Narodowy (o powierzchni 32,3 tys. ha). Wśród 10 rezerwatów przyrody najbardziej znany jest rezerwat biosfery zwany Rezerwatem Czatkalskim.

¹ Średnia temperatura w styczniu i lipcu podana dla stolicy Uzbekistanu – Taszkontu.

Droga do niezależności

Ziemie Uzbekistanu były zasiedlone od czasów najdawniejszych. W starożytności i wczesnym średniowieczu należały do Baktirii, Sogdiany, Persji – państwa Kuszanów², rozbitego przez Heftalitów (Hunowie). Na jego gruzach powstały drobne organizmy państwowe, m.in. Bucharą, Fergana, nad którymi w VI w. rozciągnął władzę kaganat turecki. Na początku VIII wieku ziemie te opanowali Arabowie, rozpoczynając stopniową islamizację całej Azji Środkowej. Część ziem Uzbekistanu w IX-X wieku wchodziła w skład państwa Samanidów, resztę zajmowali Karachanidzi. W XII-XIII wieku powstało w Uzbekistanie państwo szachów chorezmijskich, rozbite w latach 1219-1221 przez Czyngis-chana. Uzbekistan wszedł w skład ulusu syna Czyngis-chana, Czagataja. W XIV-XV wieku ziemiami Uzbekistanu władała dynastia Timurydów, potomków Timura, którą na XVI wieku obaliły tureckie plemiona Uzbeków (dynastia Szejbanidów), zakładając dwa zwalczające się wzajemnie chanaty: bucharski i chiwański. W XVIII wieku Bucharę na krótko podbił Iran, po czym do władzy doszła tam dynastia Mangyt. W XVII-XVIII wieku nastąpił upadek Buchary ze względu na spadek znaczenia dróg karawanowych oraz napady Turkmenów i Kazachów. Na przełomie XVIII i XIX wieku z chanatu bucharskiego wyodrębnił się chanat kokandzki.

W połowie XIX wieku do podboju Azji Środkowej przystąpiła Rosja. W 1868 roku emir Buchary przyjął protektorat cara i odstąpił Rosji najbardziej urodzajne obszary chanatu. Następnie protektoratem rosyjskim objęto chanat chiwański, wcielono też do Rosji chanat kokandzki, rozpoczynając tym samym intensywną kolonizację. W okresie tym nastąpił masowy napływ rosyjskich chłopów, którego konsekwencją było odbieranie ziemi uprawnej miejscowej ludności. Władze rosyjskie utworzyły gubernatorstwo turkiestańskie ze stolicą w Taszkencie³. Po kilkuletniej wojnie domowej w latach 1920-1924, Uzbekistan został wcielony jako kolejna republika do Związku Radzieckiego.

Po nieudanym puczu komunistycznych polityków w Moskwie, Uzbekistan 31 sierpnia 1991 roku ogłosił niepodległość⁴.

² Państwo utworzone ok. I w. n.e. w Azji Środkowej przez lud przybyły znaną z rzeki Oksus (obecnie Amu-daria), zwany Kuszanami. Państwo Kuszanów obejmowało Baktrię, Gandharę, Chotan, Jarkend, Kaszgar. Największy rozkwit przeżywało za panowania króla Kaniszki, który podbił północne Indie, oraz za panowania jego syna Huwiszki i wnuka Wasudewy (II-III w.). Kuszanowie przyczynili się do rozprzestrzenienia buddyzmu w środkowej Azji i Chinach oraz rozwoju sztuki (szkoły Gandhary i Mathury). Utrzymywali kontakty handlowe z Rzymem. Przyczyną osłabienia i upadku państwa Kuszanów w IV w. był wzrost potęgi Sasanidów w Iranie oraz napór Heftalitów (Hunowie).

³ W tym czasie na terenie obecnego Uzbekistanu pojawia się uprawa bawełny.

⁴ Na podstawie materiałów encyklopedycznych.

Ludność i język

Uzbekistan jest najbardziej zaludnionym krajem w Azji Centralnej. W lipcu 2003 roku liczba ludności wynosiła 25,681 mln (w 1992 r. – 21,4 mln)⁵, co stanowiło prawie 50 % całej populacji Azji Centralnej. Kraj ten zajmuje trzecie miejsce pod względem liczby mieszkańców we Wspólnocie Niepodległych Państw (WNP), po Rosji i Ukrainie.

Przeciętna długość życia w Uzbekistanie wynosi 66 lat w przypadku mężczyzn i 73 lata w przypadku kobiet. Obecna struktura wieku ludności jest następująca:

- od 0 do 14 lat – 34,7 % całej populacji,
- od 15 do 64 lat – 60,5 %,
- ponad 64 lata – 4,8 %⁶.

Rozpad ZSRR spowodował nasilenie migracji między Rosją a Uzbekistanem. W 1992 roku z Uzbekistanu do Rosji wyjechało ponad 112 tys. osób, natomiast z Rosji do Uzbekistanu wyemigrowało 26,0 tys. osób⁷. W 2003 roku wskaźnik emigracji wynosi 1,83 na 1000 mieszkańców. Ludność narodowości uzbeckiej stanowi 80 % (muzułmanie sunnici), Rosjanie – 5,5 %, Tadżycy – 5 %, Kazachowie – 3 %, Karakałpacy – 2,5 %, Tatarzy – 1,5 %. Ponadto żyją tam Kirgizi, Turkmeni, Ukraińcy, Żydzi i Polacy (ok. 5 tys.), razem – ponad 100 narodowości.

Charakterystyczną cechą Uzbekistanu jest wysokie tempo przyrostu naturalnego. Mimo jego spadku w ostatnich latach, należy ono do najwyższych wśród krajów WNP. Tylko w latach 1990-1996 liczba ludności kraju zwiększyła się o 13 %. Średnie roczne tempo przyrostu ludności utrzymuje się na wysokim poziomie i wynosiło w latach 1996-2002 od 2 do 2,4 %, a w 2003 roku nieco obniżyło się do poziomu 1,63 %. Tym samym kraj ten dysponuje znaczącymi zasobami ludności w wieku produkcyjnym (prawie 50 % społeczeństwa), które corocznie się zwiększają o 200-220 tys. osób.

Tab. 1. Ludność Uzbekistanu w latach 1993-2003

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ludność (w mln)	21,9	22,3	22,7	23,2	23,6	24,0	24,4	24,7	25,1	25,3	25,7

Źródło: *Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан, июнь-сентябрь 2001*; wg danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (lipiec 2003) oraz *The World Factbook 2004 – Uzbekistan*.

⁵ *The World Factbook 2004 – Uzbekistan* (www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz.html) – dane z maja 2004 r.

⁶ Tamże

⁷ Dane na podstawie *Rossijskaja Fiedieracyja w 1992 godu. Statisticeskij jeżegodnik*, Moskwa 1993.

Gęstość zaludnienia wynosi około 55 osób na km². Najniższa występuje w rejonie Nawojskim, w przeważającej części pustynnym – 7,1 osób na km², a najwyższa – ok. 522 osoby na km² w regionie Andżanskim. Główne skupiska ludności znajdują się w Taszkencie, Dolinie Fergańskiej, rejonach Samarkandy, Nawoi i Buchary oraz w rejonie Andżanskim. Językiem państwowym jest język uzbecki, natomiast używany jest również język rosyjski.

Władze przywiązują ogromne znaczenie do kształcenia społeczeństwa czego potwierdzeniem jest wysokość nakładów na edukację, wynoszących w latach 1992-1999 ok. 9,5 % PKB, co daje Uzbekistanowi drugie miejsce na świecie (po Botswanie)⁸.

Według badań przeprowadzonych w 2000 roku, średnia liczebność rodziny uzbeckiej wynosiła 5,4 osoby, przy czym w rejonach wiejskich wynosiła ona – 6,1 osoby, natomiast najniższa była w Taszkencie – 4 osoby.

Zasoby naturalne i surowce energetyczne⁹

Uzbekistan posiada bogate zasoby surowców naturalnych. Znajduje się tam prawie 100 różnego rodzaju minerałów, w tym ponad 60 wykorzystywanych przemysłowo, mieszczących się w 2900 złożach. Kraj ten zajmuje drugie miejsce wśród krajów WNP, po Federacji Rosyjskiej, a czwarte na świecie pod względem wielkości zasobów rud złoto-śrebrnych. Jest także dużym producentem uranu, miedzi i gazu ziemnego. Wydobywane są tam również ołów, cynk, molibden, srebro, wolfram, węgiel, ropa naftowa i rudy żelaza. Wartość udokumentowanych geologicznie surowców nadających się do wydobycia oceniana jest w Uzbekistanie na 500 mld USD, a potencjalne ich zasoby – na 3.500 mld USD.

W 2003 roku w Uzbekistanie wydobyto 86 ton złota. Jego główne złoża znajdują się w Muruntau. Tam też znajduje się jedna z największych na świecie kopalń, z której od 1967 roku złoto wydobywa Nawojski Kombinat Górniczo-Metalurgiczny (NGMK). Roczne wydobycie złota w tym regionie kształtuje się na poziomie od 55 do 65 ton (60 ton w 2003 roku). Czołowym producentem jest także Ałmałyński Kombinat Górniczo-Metalurgiczny (AGMK), będący równolegle monopolistą w zakresie wydobycia miedzi i głównym dostawcą uzbeckiego srebra. Poza Muruntau, główne złoża złota w Uzbekistanie to Koczbulak, Kyzylalmasaj, Pirmirab, Guzaksaj, Kauldy, Marjanbulak, Zarmitan, Karakutan i Amantajtau.

⁸ *The Economist. Świat w liczbach 1999*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 1999, s. 69.

⁹ Na podstawie *Rynek, Wschodni Partnerzy*, IKC, 12/2001 oraz *Environmental Performance Review of Uzbekistan*, Committee on Environment Policy, UNECE, September 2001 - „Муниципальные ресурсы: наличие и использование”.

Zainteresowanie pokładami złota na terenie Uzbekistanu wykazuje kapitał zagraniczny, w tym szczególnie amerykański (Newmont Mining) i brytyjski (Oxus Mining). Firma Newmont-Mining utworzyła w 1993 roku, wspólnie z NGMK i Państwowym Komite-tem ds. Geologii i Zasobów Mineralnych, spółkę Zerawszan-Newmont, która jest obecnie jednym z trzech (obok NGMK i AGMK) największych producentów złota w Uzbekistanie. W 2003 roku firma ta wydobyła 13,6 tony złota. Z kolei Oxus Mining jest współwłaścicielem złóż Amantajtau, szacowanych na blisko 190 ton złota, z których wydobywanie rozpoczęło się pod koniec 2003 roku. Kwotę 30 mln USD w rozwój przemysłu wydobywczego zainwestował także, na przełomie lat 2002-2003, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR).

Uzbekistan posiada pokłady srebra w rejonach: Wysokowoltne, Okżetpies, Kosmonaczi i Atkepa. Znaczna ilość potwierdzonych zasobów tego metalu odnosi się do rudy złota i pokładów miedziano-porfirowych. Najbardziej perspektywiczny i atrakcyjny pod względem wydajności i jakości srebra jest dla inwestorów zagranicznych pokład Ak-tepa.

Uzbekistan dysponuje dużymi zasobami miedzi (10 - 11 miejsce na świecie). Budowa geologiczna złóż tej rudy w obszarze monokliny taszkenckiej oraz warunki jej zalegania były zasadniczymi czynnikami stymulującymi rozwój systemów eksploatacji. Wymagało to poszukiwania i natychmiastowego wdrażania nowych rozwiązań, przy wykorzystaniu najnowszych zdobyczy nauki i techniki w zakresie prowadzenia robót górniczych, obudowy wyrobisk, maszyn i urządzeń, transportu urobku oraz rozpoznawania, prognozowania i zwalczania zagrożeń górniczych. Wydobywanie rud miedzi i produkcja koncentruje się przede wszystkim w rejonie Ałmałyk oraz obwodzie Taszkenckim.

Znaczne są również zasoby cynku i ołowiu. Główne pokłady tych metali znajdują się w rejonie Kchandiza w obwodzie Surchandarylskim. Ich wydobywanie jeszcze się nie rozpoczęło. Do niedawna główną bazą surowcową produkcji cynku było złożo rud Ałtyk-Topkan, uważane za jedno z największych w Azji Środkowej. Główna jego część znajduje się w Tadżykistanie, blisko granicy z Uzbekistanem. Prace wydobywcze są prowadzone w części uzbeckiej od 1954 roku, na znacznej głębokości, przez przedsiębiorstwo Ałmałyk.

Uzbekistan posiada także złoża wolframu i molibdenu. Molibden wydobywany jest jako produkt uboczny z czterech złóż. Ogólne jego zasoby oceniane są na 15 tys. ton. Pod względem wielkości zasobów tego metalu Uzbekistan zajmuje czwarte miejsce w krajach byłego ZSRR. Zasoby eksploatowane w kopalniach „Kałmakyr” i „Sari-Czeku” są oceniane na 20 lat wydobywania.

Wspomniany wcześniej Ałmałycki Kombinat Górniczo-Metalurgiczny (AGMK) jest jedynym w Uzbekistanie producentem rafinowanej miedzi. Oprócz miedzi, która stano-

wi 90 % produkcji, kombinat ten produkuje też bogatą gamę innych metali kolorowych, wśród których ważne miejsce zajmują koncentrat cynkowy i ołowiowy, rafinowane złoto (15 % ogólnej produkcji w Uzbekistanie), srebro (90 % produkcji krajowej), molibden, kadm, selen i tellur.

Uzbecki Kombinat Metalurgiczny w mieście Bekabad (w rejonie Taszkentu) jest jedynym w kraju producentem stali. Specjalizuje się w przerobie złomu żelaza i posiada moce wytwórcze pozwalające na produkcję 750 tys. ton stali rocznie. Znaczna część produkowanej w nim stali jest eksportowana, w przeważającej mierze do Iranu. Produkcja stali w ostatnich latach zdecydowanie wzrasta. O ile w 2002 roku wyprodukowano jej 462,3 tys. ton, to już w 2003 roku produkcja wzrosła do 486,0 tys. ton. W pierwszym półroczu 2004 roku wyprodukowano w Uzbekistanie 280,7 tys. ton stali, co stanowi wzrost o 10,5 % w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego¹⁰.

W Uzbekistanie znajdują się dwa, odkryte w ostatnich latach złoża rudy żelaza – Termirkan i Sure-Ata. Ich zasoby są oceniane, odpowiednio, na 54 mln i 24,7 mln ton.

Uzbekistan posiada bogate złoża uranu, znajdujące się w 27 lokalizacjach w centralnej części pustyni Kyzyl-kum. Kraj ten zajmuje 6 miejsce na świecie pod względem wydobycia i 4 pod względem zasobów rudy uranu. Rozpoznane zasoby tego metalu ocenia się na 55 tys. ton. Nawojski Kombinat Górniczo-Metalurgiczny jest jedynym w Uzbekistanie producentem i eksporterem uranu. W latach 80. XX wieku kombinat ten produkował rocznie 3,0 tys. ton słabo wzbogaconego uranu. W 1996 roku jego produkcja spadła do 1,7 tys. ton, w związku z pogorszeniem się koniunktury na rynku światowym. W latach 2000-2001 nastąpił ponowny wzrost produkcji do poziomu 2,3 tys. ton rocznie. W ostatnich latach Kombinat poczynił znaczne inwestycje (o wartości ponad 10 mln USD) w celu zwiększenia produkcji uranu.

W Uzbekistanie występują także znaczne ilości surowców energetycznych. Geologiczne zasoby węgla kamiennego są oceniane na 5 mld ton, z czego 3 mld ton stanowią zasoby udokumentowane (węgiel brunatny 2 mld ton a węgiel kamienny 1 mld ton). Węgiel wydobywany jest w trzech rejonach: Angreńskim, Szarguńskim i Bajsuńskim. Największe złoża znajdują się w rejonie Angreńskim. W 2003 roku wydobyto jedynie 1.910 tys. ton węgla, co oznacza spadek w porównaniu z rokiem poprzednim o 30,2 %. Spadek wydobycia okazał się jednak zjawiskiem krótkotrwałym, gdyż już w pierwszym półroczu 2004 roku produkcja węgla osiągnęła 1.250 tys. ton i była wyższa o 374 tys. ton w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Zasoby gazu ziemnego w Uzbekistanie oceniane są na 1,87 bln m³, co stanowi około 1,2 % światowych rezerw. Pod tym względem Uzbekistan zajmuje trzecie miejsce

¹⁰ *Ekonomika Uzbekistanu*, Nr 4/04.2004 r., s. 41 oraz *Ekonomika Uzbekistanu*, Nr 6/10.2004 r., s. 33

wśród krajów WNP (po Rosji i Turkmenistanie). W dziedzinie wydobywania kraj ten ustępuje jedynie Rosji (w ramach WNP), przy czym, w odróżnieniu od Turkmenistanu, większość produkowanego gazu przeznaczana jest na potrzeby wewnętrzne. Pod względem wydobywania ropy naftowej Uzbekistan zajmuje w WNP piąte miejsce.

Można wyodrębnić pięć podstawowych regionów naftowo-gazonośnych: Ustiurtski, Bucharo-Chiwiński, Południowo-Zachodnio-Gisarski, Surchandaryjski, Fergański. Szacuje się, iż dotychczas odkryte zasoby pokrywają zapotrzebowanie kraju na gaz naturalny w okresie ponad 35 lat, zaś ropy naftowej – 30 lat. Według danych z połowy października 2004 roku Uzbekistan posiada 190 złóż wydobywania ropy naftowej i gazu ziemnego, z których aktualnie eksploatowanych jest 88. Do eksploatacji przygotowywanych jest kolejnych 58 lokalizacji, dalszych 35 stanowią złoża rozpoznane, natomiast 9 złóż zostało zabezpieczonych do wykorzystania w perspektywie czasu¹¹.

Mimo posiadania znacznych zasobów surowców naturalnych, wskaźnik ich wydobywania w Uzbekistanie jest niższy niż w sąsiednich krajach. W związku z powyższym działania rządu mają na celu przygotowanie programu zapewniającego inwestorom z branży wydobywczej i energetycznej m.in. specjalne zwolnienia z podatków oraz gwarancje transferu kapitałów i zysku.

Ustrój polityczny

W dniu 20 czerwca 1990 roku ogłoszono deklarację suwerenności Uzbekistanu, a niepodległość proklamowano 31 sierpnia 1991 roku. Konstytucja została uchwalona 8 grudnia 1992 roku. Ustanawia ona prezydencką formę rządów. Przyznaje prezydentowi prawo powoływania i odwoływania premiera i wicepremierów, ministrów, prokuratora generalnego, dowódców wojskowych, hokimów (gubernatorów). Prezydent oraz powoływany przez niego rząd są najwyższymi organami władzy wykonawczej.

Ponadto prezydent, zgodnie z Konstytucją, może rozwiązać parlament w przypadku powstania „poważnych rozbieżności”, natomiast parlament nie ma możliwości pozbawienia urzędu prezydenta, który jest jednocześnie szefem rządu. Tak więc Uzbekistan jest republiką konstytucyjną z silną władzą prezydencką. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych, równych i bezpośrednich, w głosowaniu tajnym, na pięcioletnią kadencję.

W wyniku pierwszych powszechnych wyborów prezydenckich w Uzbekistanie (29 grudnia 1991 roku) prezydentem republiki został Islam Karimow. Głosowało na niego 86 % wyborców. Po przeprowadzeniu referendum okres sprawowania władzy

¹¹ www.tribune-uz.info/business (12.10.2004)

przez prezydenta został przedłużony do roku 2000, natomiast w styczniu tego samego roku wybrano Karimowa na kolejną kadencję. W referendum przeprowadzonym 27 stycznia 2002 roku ponad 90 % mieszkańców kraju opowiedziało się za przedłużeniem z 5 do 7 lat kadencji prezydenckiej (tj. do 2007 roku) i za utworzeniem wyższej izby parlamentu, składającej się z członków administracji terenowej oraz przedstawicieli prezydenta.

Przyjęta w 1992 roku nowa Konstytucja określa Republikę Uzbekistanu jako państwo suwerenne i demokratyczne, w którym życie społeczne opiera się na „fundamentach pluralizmu instytucji politycznych, ideologii i poglądów”.

Silna władza prezydencka w Uzbekistanie pozwoliła utrzymać równowagę w układach klanowo-rodowych i uchronić ten kraj przed poważnymi problemami. Skomplikowany układ etniczny i klanowy w Uzbekistanie skłania prezydenta do prowadzenia polityki równowagi pomiędzy wpływami poszczególnych klanów i rodzin z różnych regionów w administracji, nie pozwalając nikomu na dominację. Umiejętne „przyciąganie” w kierunku centrum władzy wiernych prezydentowi grup oraz ewentualne ich odsuwanie, rola parlamentu zatwierdzającego projekty prezydenckie, likwidacja opozycji i całkowita kontrola środków masowego przekazu sprawiły, że w 2001 roku nie wyłoniono kontrkandydata na stanowisko prezydenta. Nadzór nad realizacją decyzji prezydenta sprawuje tzw. Aparat Prezydenta, będący formalnie organem doradczym, jednak w rzeczywistości zajmujący w administracyjnej hierarchii pozycję wyższą od rządu.

Władzę ustawodawczą w Uzbekistanie sprawował dotychczas jednoizbowy parlament *Olij Mażlis*, wybierany na pięcioletnią kadencję. W kadencji 1999-2004 w jego skład wchodziło 250 deputowanych wyłanianych w powszechnych i bezpośrednich wyborach, mających miejsce w terytorialnych okręgach wyborczych z zachowaniem zasady wielopartyjności. Nowelizacja konstytucji z 2002 roku zakłada utworzenie dwóch izb parlamentarnych – Izby Ustawodawczej (niższej), w skład której wchodzić będzie 120 deputowanych oraz Senatu (izby wyższej), przy czym kadencja obu izb nadal wynosić będzie pięć lat. Senat tworzyć będzie 100 senatorów, po sześciu z każdego z 12 obwodów, Republiki Karakałpakstan i Taszkentu oraz 16 wskazanych przez Prezydenta Republiki. Senatorzy reprezentujący regiony Uzbekistanu są wybierani przez regionalne organy przedstawicielskie (Rady Deputowanych Ludowych). W dniach 26 grudnia 2004 roku oraz 9 stycznia 2005 roku odbyły się, po raz pierwszy według nowych zasad, wybory parlamentarne do Izby Ustawodawczej¹². Wybory do Senatu rozpoczęły się 17 stycznia 2005 roku.

¹² Informacja na temat wyników wyborów do Izby Ustawodawczej *Olij Mażlis* znajduje się w rozdziale Partie polityczne, s. 21. Frekwencja wyborcza wyniosła 85,1 % w pierwszej turze głosowania oraz około 80 % w turze drugiej.

Po ataku terrorystycznym na Nowy Jork 11 września 2001 roku Uzbekistan opowiedział się za koalicją antyterrorystyczną narażając się tym samym na zagrożenia płynące ze strony Islamskiego Ruchu Uzbekistanu (IRU). W zamian uzyskał poparcie Zachodu i zaprzestanie krytyki wobec polityki wewnętrznej państwa. Pojawiła się również szansa pomocy finansowej Zachodu, tym razem bez dodatkowych warunków dotyczących liberalizacji gospodarki i życia społecznego. W latach 2001-2004 kraje zachodnie (w szczególności Stany Zjednoczone) przekazały Uzbekistanowi środki pomocowe na wzmocnienie obronności i infrastruktury.

Uzbekistan stara się wykorzystać obecną koniunkturę do uzyskania międzynarodowych gwarancji nienaruszalności jego granic państwowych i utrwalenia wewnętrznej stabilizacji, nie tylko w obawie przed talibami, lecz także do uzyskania silniejszej pozycji w regionie. W tym celu modernizuje armię, najliczniejszą w Azji Centralnej pośród państw byłego ZSRR. Rozwój sił zbrojnych tego kraju nie zawsze jest aprobowany przez sąsiadów, budząc obawy z uwagi na ich liczebność, wyposażenie i stan wyszkolenia.

Przebudowa gospodarki kraju była i jest jednym z najważniejszych zadań stojących przed władzami państwa. Tak zwany „model uzbecki”, przedstawiony przez prezydenta Karimowa, oparty jest między innymi na następujących założeniach¹³:

- odpolitycznienie gospodarki, tj. zapewnienie jej priorytetu nad polityką,
- kierownicza rola państwa, tj. nadanie mu roli głównego organizatora, realizatora i gwaranta reform gospodarczych,
- nadrzędność prawa we wszystkich sferach działalności państwa i społeczeństwa,
- prowadzenie skutecznej polityki socjalnej,
- konsekwencja i etapowość w rozwiązywaniu zadań z uwzględnieniem ich priorytetów i ważności.

Realizacja wyżej wymienionych warunków gwarantuje utrzymanie społeczno-politycznej stabilizacji państwa uzbeckiego i stopniowy rozwój gospodarki rynkowej.

¹³ PMT 9/2001 Andrzej Krasnodębski, *Republika Uzbekistanu*.

Partie polityczne

Działalność partii i organizacji społecznych w Uzbekistanie regulują następujące akty prawne:

- Konstytucja Republiki,
- Ustawa *O partiach politycznych*.

Uzbekistan jest państwem o silnie scentralizowanej władzy, opartej na szerokich pełnomocnictwach prezydenta. Konstytucja kraju zapewnia funkcjonowanie systemu wielopartyjnego, dominującą pozycję zajmuje jednak Ludowo-Demokratyczna Partia Uzbekistanu (utworzona przez byłych członków Komunistycznej Partii Uzbekistanu). Z inicjatywy władz w 2001 roku powołano organizację młodzieżową *Kamolot*, której celem jest równoważenie radykalnych nastrojów młodzieży z najuboższych regionów, skłaniającej się ku religijnemu Ruchowi Odnowy Duchowej. Większość partii i ruchów politycznych, takich jak Front Narodowy Ruch „*Birlik*”, Demokratyczna Partia „*Erk*”, Ruch Reform Demokratycznych, Robotniczo-Chłopska Partia Uzbekistanu, Partia „*Turkiestan*”, Partia Odrodzenia Islamskiego, Organizacja „*Adolet*”, „*Islam Eszlarz*” – została zdelegalizowana.

W wyniku wyborów powszechnych, które odbyły się 5 i 19 grudnia 1999 roku w skład uzbekiego parlamentu weszli przedstawiciele następujących ugrupowań¹⁴:

- Ludowo-Demokratycznej Partii Uzbekistanu – 48 miejsc w parlamencie,
- Narodowo-Demokratycznej Partii *Fidokorlar* (Samopoświęcenie) – 34 miejsca,
- Partii *Vatan Tarakkijoti* (Rozwój Ojczyzny) – 20 miejsc,
- Socjaldemokratycznej Partii Uzbekistanu *Adolat* (Sprawiedliwość) – 11 miejsc,
- Demokratycznej Partii *Millij Tiklanisz* (Narodowe Odrodzenie) – 10 miejsc.

Ponadto w parlamencie zasiadło 16 przedstawicieli „inicjatywnych grup wyborców” i 110 reprezentantów władz lokalnych. Jeden mandat nie został przydzielony.

W efekcie połączenia w kwietniu 2000 roku dwóch partii proprezydenckich, *Fidokorlar* i *Vatan Tarakkijoti*, ta pierwsza stała się największym ugrupowaniem parlamentarnym, liczącym 50 deputowanych. W listopadzie 2003 roku powstało nowe, oficjalnie działające ugrupowanie polityczne – Liberalno-Demokratyczna Partia Uzbekistanu *UzLiDeP*. Tym samym w grudniu 2004 roku w Uzbekistanie działało jedynie pięć legalnych partii politycznych.

¹⁴ <http://www.electionworld.org/uzbekistan.htm>

Wybory do Izby Ustawodawczej zreformowanego parlamentu, które odbyły się 26 grudnia 2004 roku oraz 9 stycznia 2005 roku, przyniosły następujący podział mandatów¹⁵:

- Liberalno-Demokratyczna Partia Uzbekistanu *UzLiDeP* – 41 miejsc,
- Ludowo-Demokratycznej Partii Uzbekistanu (NDPU) – 28 miejsc,
- *Fidokorlar* (Samopoświęcenie) – 18 miejsc,
- *Millij Tiklanish* (Narodowe Odrodzenie) – 11 miejsc,
- *Adolat* (Sprawiedliwość) – 10 miejsc,
- przedstawiciele „inicjatywnych grup wyborców” – 12 miejsc.

W marcu 2002 roku Ministerstwo Sprawiedliwości zarejestrowało pierwszą niezależną organizację obrony praw człowieka w Uzbekistanie. Organizacja ta istniała od 1997 roku i od momentu swego powstania kilkakrotnie podejmowała próby dokonania rejestracji.

Podział administracyjny kraju

Podział administracyjny Uzbekistanu

Źródło: *Economy of Uzbekistan*, CD-ROM, Ambasada Uzbekistanu w Polsce, Warszawa 2004.

¹⁵ Na podstawie danych Centralnej Komisji Wyborczej Uzbekistanu z 14 stycznia 2005 roku (<http://www.elections.uz>).

Uzbekistan podzielony jest administracyjnie na 12 obwodów (wiłojatów): Andizański, Bucharcki, Dżizacki, Fergański, Kaszkadaryński, Choresmijski, Namangański, Nawojcki, Samarkandzki, Syrdaryjski, Surchandaryjski, Taszkent, jedną republikę autonomiczną Karakałpakstan i jedno miasto – Taszkent, będące stolicą kraju i liczące 2.295,3 tys. mieszkańców¹⁶.

W Uzbekistanie znajduje się 119 miast i 163 rejony administracyjne. Większość ludności mieszka na wsi – 61,6 %, zaś w miastach – 38,4 %.

Największe miasta poza stolicą to¹⁷: Namangan – 442,3 tys. mieszkańców, Samarkanda – 419,6 tys., Andizan – 362,6 tys., Buchar – 284,3 tys., Nukus – 270 tys., Karszi – 232,1 tys., Fergana – 223,1 tys., Kokand – 216,1 tys., Czyrczyk – 189,5 tys., Urgencz – 175,9 tys., Dżizak – 170,6 tys., Angren – 161,8 tys., Nawoi – 150,7 tys., Margelan – 150,0 tys., Termez – 136,8 tys., Almałyk – 134,8 tys. i Bekabad – 103,5 tys.

Władza lokalna¹⁸

Władzę w terenie sprawują hokimowie (gubernatorzy obwodów) oraz obwodowe, miejskie i rejonowe Rady Deputowanych Ludowych, wybierane w wyborach powszechnych.

Kadencja wszystkich terenowych organów trwa 5 lat. Zgodnie z ustawodawstwem, hokimów obwodowych oraz hokima Taszkentu mianuje i odwołuje prezydent. Jego decyzje następnie zatwierdzają obwodowe Rady Deputowanych bądź Rada Miasta Taszkent na swoich sesjach. Z kolei hokimów rejonów i miast mianuje i odwołuje hokim odpowiedniego obwodu, którego decyzję zatwierdzają rejonowe bądź miejskie rady deputowanych ludowych. Analogicznie hokimów dzielnic miejskich mianuje i odwołuje hokim odpowiedniego miasta, a zatwierdza Rada Miejska. Rady zaś są wybierane w powszechnych, równych i bezpośrednich wyborach, w głosowaniu tajnym.

W Konstytucji kraju wymienione są następujące kompetencje organów władzy terenowej, dotyczące zarówno władzy przedstawicielskiej, jak i wykonawczej:

- przestrzeganie praworządności i zapewnienie bezpieczeństwa obywateli,
- rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy danej jednostki terytorialnej,
- ustalenie i wykonywanie budżetu, ustanawianie podatków, opłat oraz tworzenie funduszy pozabudżetowych,
- kierowanie przedsiębiorstwami komunalnymi,
- ochrona środowiska naturalnego.

¹⁶ Dane z 2004 roku; źródło: http://www.world-gazetteer.com/r/r_uz.htm#reg_12

¹⁷ jw.

¹⁸ T.Bodio, K.Wojtaszczyk, *Uzbekistan - historia, społeczeństwo, polityka*, Elipsa, Warszawa 2001.

Zadania hokima polegają na kierowaniu terenową władzą wykonawczo-administracyjną oraz na prowadzeniu współpracy z organami przedstawicielskimi. Hokim obwodu, rejonu i miasta realizuje swoje uprawnienia na zasadzie kierownictwa jednoosobowego i jest osobiście odpowiedzialny za decyzje i działania podległych mu organów.

Do kompetencji hokimów należy przyjmowanie interesantów. Hokimowie, oprócz przyjmowania interesantów i zapoznawania się z ich wnioskami, nadzorują również wykonywanie tego typu działalności prowadzonej przez inne organy znajdujące się na podległym im terytorium. Wydawane przez hokima decyzje obowiązują wszystkich na obszarze danej jednostki terytorialnej.

Sądownictwo

Zgodnie z Konstytucją Uzbekistanu władza sądownicza działa niezależnie od władzy ustawodawczej i wykonawczej, a także od partii politycznych i innych organizacji społecznych. W skład systemu sądowniczego Uzbekistanu wchodzi: Sąd Konstytucyjny, Sąd Najwyższy, Naczelny Sąd Gospodarczy, Sąd Najwyższy Republiki Karakałpakstan, Sąd Gospodarczy Republiki Karakałpakstan, sądy obwodowe, Taszkencki Sąd Miejski, sądy rejonowe, sądy miejskie oraz obwodowe sądy gospodarcze. Wszystkie sądy są organami kadencyjnymi – ich kadencja trwa 5 lat. Konstytucja nie dopuszcza tworzenia sądów nadzwyczajnych.

Sąd Konstytucyjny określa zgodność z Konstytucją aktów prawnych wydanych przez organy władzy ustawodawczej i wykonawczej. Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są wybierani przez *Olij Mażylis* na wniosek prezydenta spośród specjalistów w dziedzinie polityki i prawa.

Organy sądownicze są niezawisłe i nie podlegają żadnej innej instytucji. Sądy wyższej instancji kontrolują orzecznictwo sądów niższej instancji. Zgodnie z ustawodawstwem we wszystkich sądach sprawy prowadzone są na posiedzeniach w trybie jawnym. W przypadkach przewidzianych przez prawo sprawy mogą być rozpatrywane na posiedzeniach zamkniętych, jeśli np. dotyczą tajemnicy państwowej lub jeśli mogą być naruszone dobra osobiste jednostki.

Zgodnie z zapisami w Konstytucji, w czasie rozprawy, osobom nie władającym językiem, w którym toczy się postępowanie, gwarantuje się możliwość wglądu do wszystkich akt sprawy, uczestniczenia w czynnościach sądowych z pomocą tłumacza oraz prawo do składania w sądzie zeznań w ojczystym języku.

Zgodnie z przepisami sędziowie są niezawisli i sprawują swe funkcje zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem. Sędziowie sądów wszystkich szczebli korzystają z immunitetu, gwarantowanego Konstytucją. Nie mogą należeć do żadnej partii politycznej, a także zajmować innych płatnych stanowisk. Przewodniczący oraz członkowie Sądu Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Gospodarczego nie mogą jednocześnie sprawować mandatu deputowanego *Olij Mażyliš*.

II. UWARUNKOWANIA GEOPOLITYCZNE

Kraje Azji Centralnej¹⁹

Ustrój społeczno-polityczny państw Azji Centralnej jest wynikiem tradycji lokalnych, spuścizny po Związku Radzieckim i wzorców proponowanych przez Zachód. Synteza ta nazywana jest „azjatycką drogą do demokracji”. Oficjalnie wszystkie państwa regionu są republikami prezydenckimi z wszelkimi instytucjami demokratycznymi. W praktyce są politycznymi kontynuatorami byłych republik ZSRR, wszyscy prezydenci są byłymi działaczami partii komunistycznej, a rządzące partie przekształconymi partiami komunistycznymi.

We wszystkich państwach regionu filarami systemu politycznego są prezydent i urzędnicy administracji, którzy kontrolują wszystkie strategiczne dla państwa obszary życia publicznego i gospodarczego. Nie do przecenienia jest rola tradycyjnych powiązań etnicznych, plemiennych, klanowych (regionalnych) i rodzinnych oraz ich bezpośredni wpływ na kształtowanie sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej, w tym również na charakter konfliktów wewnętrznych.

Taki stan rzeczy w niektórych przypadkach prowadzi do personalizacji państwa, relatywizacji prawa, korupcji i nepotyzmu, przy jednoczesnym przyjmowaniu europejskiej nomenklatury, nie zawsze przystającej do opisywanej rzeczywistości.

Istotnym problemem geopolitycznym regionu jest jego oddalenie od głównych ośrodków gospodarczych, kulturalnych i politycznych świata. Państwom regionu nie udało się dotychczas przełamać monopolu Rosji na tranzyt surowców energetycznych takich jak gaz i ropa naftowa na światowe rynki, co jest jednym z warunków ich pełniejszej niezależności gospodarczej.

Rosja posiada również, uwarunkowane historycznie, największe wpływy polityczne, wojskowe, gospodarcze i kulturowe w regionie. Pozostaje zatem głównym punktem odniesienia dla państw tej części świata, w licznych sferach życia, gospodarki i polityki. Szansa na wzbogacenie i dywersyfikację kierunków współpracy wynika z rosnącego zainteresowania tym regionem ze strony USA i Turcji, a także – w mniejszym stopniu – Iranu, Chin i Pakistanu.

Azja Centralna, z wyjątkiem Kazachstanu, jest regionem niestabilnym²⁰. We wszystkich państwach regionu dały o sobie znać konflikty i tarcia etniczne, których źródeł można

¹⁹ A.Wołowska, K.Strachota, *Azja Centralna*, Raport OSW, Warszawa, maj 2001.

²⁰ K.Strachota, *Azja Centralna po 11 września – islam polityczny w odwrocie*, Raport OSW, grudzień 2002.

m.in. upatrywać jeszcze w czasach ZSRR. Powstałe po rozpadzie ZSRR państwa Azji Centralnej od samego początku miały wyraźnie autorytarny charakter. Przywódcy umacniali swoją władzę zwalczając opozycję polityczną.

W Uzbekistanie po zlikwidowaniu opozycji świeckiej i demokratycznej na arenie politycznej pozostała jedynie opozycja islamska, która stopniowo zogniskowała wszelkie przejawy społecznego niezadowolenia i stała się głównym zagrożeniem dla ekipy rządzącej. W Tadżykistanie w czasie wojny domowej 1992-1997 Zjednoczona Opozycja walczyła zbrojnie ze starą nomenklaturą partyjną odwołując się do haseł islamskich. Relatywnie najmniejsza presja na świecką opozycję występowała w Kirgistanie, choć i tam przez całą dekadę władze utrudniały i represjonowały jej działalność (opozycja islamska w tej republice nie miała takiego znaczenia jak w Uzbekistanie i Tadżykistanie).

Systematyczny nacisk ze strony reżimów rządzących spowodował rosnącą determinację islamskich radykałów – nastąpił rozwój struktur *Hizb ut-Tahrir* (Islamskiej Partii Wyzwolenia odmawiającej rządzącym legitymizacji władzy i dążącej do stworzenia islamskiego kalifatu w Azji Centralnej), miały miejsce zamachy bombowe w Taszkencie w lutym 1999 roku, a wreszcie zbrojne rajdy dobrze wyekwipowanych bojowników islamskich na Uzbekistan i Kirgistan w 1999 i 2000 roku (tzw. *kryzysy batkeńskie*).

Wydarzenia te – a zwłaszcza *kryzysy batkeńskie* – w sposób oczywisty obnażyły słabość struktur państwowych i spowodowały, że wojujący islam stał się najpoważniejszym wyzwaniem zarówno dla stabilności wewnętrznej republik, jak i całego regionu. Przywódcy państw podjęli zdecydowane kroki mające na celu osłabienie lub zniszczenie opozycji islamskiej – nastąpiły represje, aresztowania, prowokacje ze strony władz. Życie religijne starano się w jak największym stopniu poddać kontroli aparatu państwowego, funkcję tę powierzając religijno-administracyjnym strukturom oficjalnego islamu.

Działania takie okazały się jednak tylko częściowo skuteczne, co uwarunkowane było kilkoma czynnikami:

- a) sąsiedztwem Afganistanu pod rządami Talibów, otwarcie popierających rozwój fundamentalizmu islamskiego i goszczących islamskich bojowników (m.in. Islamskiego Ruchu Uzbekistanu) wraz z ich obozami szkoleniowymi;
- b) niestabilnością wewnętrzną Tadżykistanu, w którym władze centralne nie sprawowały kontroli nad dużą częścią terytorium państwa, co pozwalało bojownikom bezpiecznie przebywać – np. w Dolinie Karategińskiej a niektórzy wyżsi urzędnicy państwowi (dawniej działacze opozycji islamskiej – np. minister ds. nadzwyczajnych Mirzo Zijo-Dżaga) „po cichu” wspierali islamskich bojowników;
- c) utrzymywanie się realnego zagrożenia w bezpośrednim sąsiedztwie Uzbekistanu. Do 11 września 2001 roku wielokrotnie wydawało się, że zmagania władz

z opozycją islamską będą czasochłonne i żmudne, a ich ostateczny wynik wcale nie był przesądzony.

Uzbekistan, podobnie jak i inne kraje Azji Centralnej jest państwem świeckim, chociaż islam pozostaje w nim tradycyjną i najbardziej rozpowszechnioną religią. Znaczny wzrost jej znaczenia, zwłaszcza wśród Uzbeków i Tadżyków, budzi zaniepokojenie obecnych, świeckich elit uzbeckich i szerzej – centralno-azjatyckich, których korzenie sięgają ZSRR. Niepokój jest uzasadniony, ponieważ islam często nabiera cech fundamentalizmu, stając się ośrodkiem organizującym opozycję polityczną i przyciągającym ludzi niezadowolonych z przebiegu transformacji gospodarczej poszczególnych krajów²¹. Zaniepokojenie jest też podsycane zamachami terrorystycznymi, jakie miały miejsce w 2004 roku.

Po rozpadzie Związku Radzieckiego w 1991 roku, 15 byłych republik związkowych stało się suwerennymi państwami. Następnie 12 państw (bez Litwy, Łotwy i Estonii) powołało organizację pod nazwą Wspólnota Niepodległych Państw, której członkiem stał się Uzbekistan. W ciągu kolejnych lat w ramach WNP wykształciły się nowe ugrupowania o charakterze gospodarczym, m.in.:

- Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza (skupiająca Białoruś, Kazachstan, Kirgistan, Rosję i Tadżykistan);
- Centralnoazjatycka Organizacja Współpracy (do 2002 roku działająca jako Centralnoazjatycka Wspólnota Gospodarcza; w jej skład wchodzi Kazachstan, Kirgistan, Uzbekistan i Tadżykistan, a od października 2004 roku również Rosja);
- Wspólna Przestrzeń Gospodarcza (utworzona przez Białoruś, Kazachstan, Rosję i Ukrainę);
- Regionalny blok – GUUAM (Gruzja, Ukraina, Uzbekistan, Azerbejdżan, Mołdowa).

W czerwcu 2002 roku Uzbekistan ogłosił chęć wystąpienia z bloku GUUAM, jednak opinie przywódców pozostałych krajów należących do organizacji, jak również administracji amerykańskiej, wpłynęły na zmianę decyzji prezydenta Uzbekistanu. W dniu 2 lipca 2002 roku w Baku odbyło się posiedzenie ministrów spraw zagranicznych tej organizacji. Uczestnicy spotkania zatwierdzili pakiet dokumentów, które zostały podpisane 20 lipca 2002 roku na szczycie GUUAM w Jałcie, m.in. w sprawie utworzenia w ramach organizacji strefy wolnego handlu. Uzbekistan wykazuje jednak nadal niewielkie zainteresowanie udziałem w pracach tej organizacji. Jego przedstawiciele nie

²¹ Wszelkie gwałtowne ruchy w gospodarce dotyczące bezpośrednio społeczeństwa mogą być przyczyną lokalnych wybuchów niezadowolenia, z ewentualnym odwoływaniem się do haseł islamskich. Na skraju takiego niebezpieczeństwa stanął we wrześniu 2002 roku Uzbekistan po próbie wysokiego opodatkowania bazarowego importu. Działania takie lokalnie doprowadziły do starć bazarowych kupców z milicją.

wzięli udziału w spotkaniu Komitetu Koordynatorów Krajowych GUUAM, które odbyło się w marcu 2004 roku w Baku.

W październiku 2004 roku w stolicy Tadżykistanu, Duszanbe, odbyło się spotkanie na szczycie Centralnoazjatyckiej Organizacji Współpracy (COW), którego głównym wydarzeniem było podpisanie protokołu przystąpienia do organizacji przez Rosję. Ponadto prezydenci państw członkowskich (Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu, Uzbekistanu i Rosji) przeprowadzili rozmowy na temat regionalnego bezpieczeństwa (przede wszystkim zwalczania terroryzmu) i współpracy gospodarczej (m.in. w dziedzinie przemysłu rolno-spożywczego, transportu oraz handlu). Uczestnicy szczytu COW opowiedzieli się również za zacieśnianiem współpracy z Afganistanem, m.in. w sferze przeciwdziałania terroryzmowi i fundamentalizmowi religijnemu.

Sytuacja po wydarzeniach 11 września 2001 roku

Operacja antyterrorystyczna w Afganistanie i działania koalicji antyterrorystycznej w Azji Centralnej miały bardzo istotne znaczenie dla regionu, perspektyw jego rozwoju, układu sił między zaangażowanymi w regionie mocarstwami²². Państwa Azji Centralnej po wydarzeniach z 11 września 2001 roku stały się celem zabiegów dyplomatycznych na niespotykaną dotąd skalę, zarówno ze strony USA, jak i poszczególnych państw europejskich i organizacji zachodnich (NATO, UE).

Wszystkie kraje Azji Centralnej poparły działania amerykańskie. Natomiast Uzbekistan zaangażował się także bezpośrednio, udostępniając armii amerykańskiej bazy i lotniska w Chanabadzie. Stało się to początkiem ścisłej współpracy administracji amerykańskiej z władzami w Taszkencie. Do stolicy Uzbekistanu zaczęli przybywać wysocy rangą wojskowi amerykańscy oraz czołowi przedstawiciele departamentów Stanu i Obrony USA. W marcu 2002 roku miała miejsce wizyta prezydenta Karimowa w Stanach Zjednoczonych, w czasie której podpisano porozumienie o strategicznym partnerstwie między oboma krajami. Konsekwencją tego było znaczne zwiększenie pomocy finansowej dla Uzbekistanu, kierowanej nie tylko na programy dotyczące sfery bezpieczeństwa, ale również na rozwiązywanie problemów społeczno-ekonomicznych oraz umacnianie demokracji. Celem Stanów Zjednoczonych było zapewnienie stabilizacji i bezpieczeństwa w Uzbekistanie, a pośrednio również w całym regionie. Próbowano to osiągnąć także poprzez działania mające na celu poprawę sytuacji ekonomicznej uzbeckiego społeczeństwa oraz wpływające na stopniową liberalizację systemu politycznego, co miało ograniczać rozwój wpływów fundamentalizmu religijnego.

Powyższa współpraca nie przyniosła jednak oczekiwanych przez Stany Zjednoczone i kraje zachodnie przemian w polityce wewnętrznej prowadzonej przez władze Uzbeki-

²² Na podstawie opracowania: *Rewolucja 11 września w Azji Centralnej*, 24 stycznia 2002, www.osw.waw.pl

stanu. W efekcie braku postępów w dziedzinie wdrażania wolnorynkowych reform gospodarczych oraz w sferze politycznej (poszanowanie praw człowieka, wolność mediów, legalizacja partii opozycyjnych itp.), w lipcu 2004 roku Departament Stanu USA wstrzymał pomoc finansową dla Uzbekistanu. W opinii obserwatorów, szansa jaką było zbliżenie ze Stanami Zjednoczonymi została przez Uzbekistan zaprzepaszczona²³. Skutkiem narastającego kryzysu w stosunkach Uzbekistanu z Waszyngtonem było ponowne zbliżenie tego kraju do Rosji. Nastąpiło to w szczególności po stłumieniu przez uzbeckie siły porządkowe pokojowej demonstracji w Andżanie 13 maja 2005 roku, w wyniku czego śmierć poniosło około 700 osób. Działania uzbeckich władz, ostro skrytykowane przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską, zostały poparte przez Rosję, która uznała je za uzasadnioną reakcję na wystąpienia islamskich fundamentalistów i terrorystów. Rosja poparła także Uzbekistan w kwestii ewakuacji amerykańskiej bazy wojskowej Karszi-Chanabad. Istotnym potwierdzeniem zbliżenia między oboma krajami stało się podpisanie przez prezydentów Władimira Putina i Islama Karimowa 14 listopada 2005 roku w Moskwie traktatu sojuszniczego, którego najważniejszym elementem są wzajemne gwarancje bezpieczeństwa. Stało się to wkrótce po nałożeniu na Uzbekistan sankcji przez Unię Europejską²⁴.

Szanghajska Organizacja Współpracy

W 1996 roku przywódcy pięciu krajów (Rosji, Chin, Kazachstanu, Kirgistanu i Tadżykistanu) powołali do życia tzw. „szanghajską piątkę”. Głównym jej celem było rozwiązywanie sporów granicznych, jednak z czasem przeistoczyła się ona w forum współpracy regionalnej. Podczas szczytu, który odbył się w dniach 14 i 15 czerwca 2001 roku w Szanghaju, prezydenci krajów przekształcili powstałą „piątkę” w Szanghajską Organizację Współpracy. Nowym członkiem Organizacji został Uzbekistan. Mimo zapowiedzi nie przyłączył się do niej Pakistan. Uczestnicy szczytu podpisali deklarację w sprawie wspólnego zwalczania islamskiego ekstremizmu, terroryzmu i lokalnych separatyzmów, a także powołania wspólnych struktur antyterrorystycznych. Wymienione kraje mają również utrzymywać stałą współpracę w kwestiach polityki zagranicznej i sferze bezpieczeństwa regionalnego, która obejmuje między innymi współpracę militarną.

W czerwcu 2002 roku na szczycie w Sankt Petersburgu przyjęto statut organizacji (Kartę SOW) oraz podjęto decyzję o utworzeniu centrum antyterrorystycznego. Regionalne Struktury Antyterrorystyczne z siedzibą w Taszkencie oficjalnie powołano do życia w marcu 2003 roku. Podczas szczytu SOW w Moskwie w maju 2003 roku zdecydowano

²³ G. Zasada, *Uzbekistan: najważniejsze źródło niestabilności w Azji Centralnej?* Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, październik 2004.

²⁴ M. Falkowski, *Rosyjsko-uzbecki sojusz wojskowy*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich, 17 listopada 2005 r., www.osw.waw.pl.

o powołaniu stałego Sekretariatu z siedzibą w Pekinie, co nastąpiło 15 stycznia 2004 roku. W sierpniu 2003 roku państwa członkowskie Szanghajskiej Organizacji Współpracy zorganizowały na obszarze Kazachstanu i Chin pierwsze wspólne manewry wojskowe. W manewrach tych jednak nie uczestniczyły oddziały uzbeckie²⁵.

Polityka zagraniczna

W ciągu ostatnich kilku lat polityka zagraniczna Uzbekistanu była zorientowana przede wszystkim na współpracę z USA i NATO. Stany Zjednoczone przejęły rolę gwaranta bezpieczeństwa Uzbekistanu, natomiast w stosunkach z Rosją kraj ten demonstrował swoją niezależność i dążenie równoprawnych partnerskich stosunków. Świadczyło o tym m.in. wystąpienie w 1999 roku z Układu o Zbiorowym Bezpieczeństwie WNP, polityczne poparcie dla nalotów USA na byłą Jugosławię, jak i dla członkostwa Litwy, Łotwy i Estonii w NATO, aktywne uczestnictwo w programie NATO „Partnerstwo dla Pokoju” i zdecydowane opowiedzenie się po stronie USA w kampanii antyterrorystycznej. W efekcie Stany Zjednoczone zadeklarowały gotowość do zwiększenia inwestycji gospodarczych z Uzbekistanem oraz chęć nawiązania współpracy polityczno-wojskowej. Współpraca ta rozwinęła się szczególnie dynamicznie po zamachach terrorystycznych 11 września 2001 roku. Zbliżenie z USA budziło sprzeciw Rosji, która czuwała do tej pory nad bezpieczeństwem Uzbekistanu, utrzymując kontrolę nad oddziałami Islamskiego Ruchu Uzbekistanu i podobnych ugrupowań w Tadżykistanie²⁶.

W 2004 roku stosunki Uzbekistanu ze Stanami Zjednoczonymi uległy znacznemu pogorszeniu. Główną przyczyną były rozbieżności w ocenie prowadzonej przez uzbeckie władze polityki wewnętrznej. Zastrzeżenia państw zachodnich dotyczyły m.in. zaostrzenia restrykcji politycznych po zamachach terrorystycznych, które miały miejsce w tym kraju na wiosnę oraz latem 2004 roku. Równolegle obserwowane jest ponowne ożywienie współpracy z Rosją. Świadczy o tym wzrost wymiany handlowej i pozytywny stosunek władz Uzbekistanu do rosyjskich inwestorów (m.in. inwestycje koncernu LUKoil o wartości 1 mld USD w sektorze gazowym oraz zakup większościowego pakietu udziałów uzbeckiego operatora telefonii komórkowej przez firmę MTS). Ponadto częste w ostatnich miesiącach były wzajemne wizyty polityków obu krajów, zacieśnieniu uległa ich współpraca w ramach organizacji międzynarodowych (np. Szanghajskiej Organizacji Współpracy). Z inicjatywy prezydenta Karimowa Rosja została przyjęta w 2004 roku do Centralnoazjatyckiej Organizacji Współpracy.

Stosunki Uzbekistanu z sąsiadami są niejednokrotnie skomplikowane i stanowią potencjalne źródło konfliktów. Z Tadżykistanem kwestią sporną jest mniejszość uzbecka, zamieszkała wokół Chodżentu.

²⁵ Grzegorz Zasada, *Nowy etap w rozwoju Szanghajskiej Organizacji Współpracy*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich, 22 stycznia 2004.

²⁶ Na podstawie notatki *Republika Uzbekistanu*, MSZ, Departament Europy, maj 2002.

Uzbekistan współzawodniczy z Kazachstanem o rolę lidera regionalnego. Oba kraje posiadają nieuregulowane kwestie granic. Spory dotyczą również roponośnych złóż w regionie Karakałpakii.

Problemy z Kirgistanem dotyczą mniejszości uzbeckiej w rejonie miast Osz i Uzgen, niegdyś należących do Uzbekistanu, dostępu do: dróg komunikacyjnych, łączących enklawy uzbeckie Szahirmardan, Soch i Woruch oraz zasobów wodnych Kirgistanu. Nieodpowiednia ochrona granicy przez Kirgistan zagraża Uzbekistanowi (oddziały IRU i tzw. *wydarzenia batkańskie*). Nieuregulowane są również kwestie graniczne.

Sporne kwestie różniące Uzbekistan i Turkmenistan dotyczą dostępu do Morza Kaspijskiego poprzez port Turkmenbaszy, problemu wysychania wód Jeziora Aralskiego i klęski ekologicznej w Karakałpakii, instalacji hydrotechnicznych na Amu-darii, nieuregulowania granic oraz problemu mniejszości uzbeckiej na obszarach przygranicznych. Z kolei Afganistan stanowił dla Uzbekistanu do tej pory główne źródło przenikania fundamentalizmu islamskiego. Sytuacja w tym kraju powodowała przez dłuższy czas odcięcie Uzbekistanu, zwłaszcza południowej jego części, przede wszystkim od dogodnych szlaków komunikacyjnych. Problemem jest także mniejszość etniczna w rejonie Mazar-i-Szafir.

Organizacje międzynarodowe²⁷

Od chwili uzyskania niepodległości w roku 1991, Uzbekistan nawiązał stosunki dyplomatyczne z 92 krajami i otworzył w 20 z nich misje dyplomatyczne. W kraju akredytowano 38 placówek dyplomatycznych oraz przedstawicielstw organizacji międzynarodowych.

Władze Uzbekistanu starają się prowadzić aktywną politykę zagraniczną w Azji Środkowej, zmierzając do uzyskania przez ten kraj statusu regionalnego lidera. Uzbekistan jest członkiem większości ważniejszych organizacji międzynarodowych: ONZ od roku 1992; BŚ od 1992; OBWE od 1992²⁸; EBOR od 1992; MOP od 1992; MFW od 1992; Światowej Organizacji Turystyki od 1993; Azjatyckiego Banku Restrukturyzacji i Rozwoju od 1995; GUUAM (Gruzja, Ukraina, Uzbekistan, Azerbejdżan, Mołdowa); Szan-

²⁷ Według danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej ówczesnego Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (lipiec 2003 r.) oraz materiałów z sierpnia 2004 roku (DWD\WII\UZB\MF\2004).

²⁸ Podróżujący po państwach Azji Centralnej szef OBWE, minister spraw zagranicznych Holandii Jaap de Hoop Scheffer wezwał władze Uzbekistanu (9 lipca 2003 r.) do ogłoszenia moratorium na karę śmierci. Scheffer został przyjęty przez prezydenta Islama Karimowa, z którym rozmawiał o bezpieczeństwie regionalnym i roli OBWE w procesach zachodzących w Azji Centralnej (www.ferghana.ru).

ghajskiej Organizacji Współpracy od 2001 roku. Uzbekistan podpisał 21 czerwca 1996 roku porozumienie z Unią Europejską o partnerstwie i współpracy (uprawomocniło się ono 1 lipca 1999 roku).

Dotychczas relacje Uzbekistanu z zagranicznymi instytucjami finansowymi i pomocowymi stanowiły następstwa wydarzeń z 11 września 2001 roku. Uzbekistan otrzymywał m.in. w 2002 roku pomoc finansową EBOR na modernizację transportu kolejowego i infrastruktury komunalnej. Niechęć rządu Uzbekistanu do kontynuowania linii reform spowodowała, iż EBOR ogłosił 6 kwietnia 2004 roku ograniczenie swojego zaangażowania do realizacji projektów przynoszących bezpośrednie korzyści społeczeństwu. Inne duże instytucje finansowe również kontynuują współpracę z Uzbekistanem w systemie ograniczonym. Gotowość udzielenia większych kredytów deklaruje jedynie Azjatycki Bank Rozwoju, którego obecne zaangażowanie wynosi ok. 150 mln USD²⁹.

W 1998 roku Uzbekistan przedstawił w WTO swoje memorandum w sprawie reżimu handlu zagranicznego, co stanowiło początek procedury ubiegania się o członkostwo w tej organizacji. W lipcu 2002 roku odbyło się pierwsze posiedzenie grupy roboczej. Negocjacje dwustronne w sprawie członkostwa nie zostały do tej pory rozpoczęte.

Uzbekistan uczestniczy również w wielu innych organizacjach finansowych, gospodarczych i o charakterze politycznym, humanitarnym czy ekologicznym. Z 38 krajami ma zawarte porozumienia zawierające klauzulę najwyższego uprzywilejowania (w tym również z Polską). Na uwagę zasługuje także fakt aktywnego uczestnictwa Uzbekistanu w programie NATO „Partnerstwo dla Pokoju”.

²⁹ Za: G.Zasada, *Uzbekistan: najważniejsze źródło niestabilności w Azji Centralnej?* Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa, październik 2004, s. 33.

III. GOSPODARKA

Informacje ogólne³⁰

Podstawą gospodarki Uzbekistanu jest rolnictwo i górnictwo. Uprawia się przede wszystkim bawełnę, ryż, pszenicę, kukurydzę, warzywa, drzewa i krzewy owocowe, tytoń, trzcinę cukrową. Rolnictwo oparte jest także na hodowli bydła, owiec karakułowych, koni, wielbłądów i jedwabników. Rozwinięty jest również przemysł lekki i spożywczy. W związku z „konsumpcyjną” orientacją gospodarki udało się uniknąć w tym kraju, w odróżnieniu od wielu bardziej uprzemysłowionych republik byłego ZSRR, znacznego spadku produkcji w pierwszym dziesięcioleciu niepodległości.

W ostatnich latach w Uzbekistanie następował wzrost produkcji i poprawa większości wskaźników makroekonomicznych. Wprowadzono walutę narodową – sumy, utworzono podstawy infrastruktury gospodarki wolnorynkowej i kontynuowano proces prywatyzacji.

Uzbekistan jest wiodącym eksporterem bawełny na świecie. Ponad 78 % tego surowca sprzedaje się na rynki Unii Europejskiej. Rolnictwo, którego podstawą jest właśnie uprawa bawełny, wytwarza, według różnych źródeł, od 28 do 38 % dochodu narodowego. Odczuwa ono ostry deficyt wody, co wiąże się z koniecznością nawadniania znacznej części pól.

W ostatnim okresie, oprócz pozytywnych rezultatów wprowadzonych w państwie reform, dają się zauważyć negatywne zjawiska, m.in. zbyt powolny proces liberalizacji i zmian strukturalnych w gospodarce. Duża część przedsiębiorstw znajduje się pod kontrolą państwa, a kierowanie gospodarką często sprowadza się do bezpośredniego zarządzania administracyjnego.

Prezydent Karimow podkreśla, że uzbecka polityka przekształceń wolnorynkowych nie ma alternatywy, ale reformy muszą być dostosowane do miejscowej sytuacji demograficznej (wielodzietne rodziny z jednym żywicielem i rozbudowanymi świadczeniami socjalnymi) oraz gospodarczej (znaczny udział wielkich zakładów w produkcji przemysłowej oraz monokultura bawełny i nawadnianie w rolnictwie). Dlatego reformy w kraju nadal będą prowadzone metodą ewolucyjną, z zachowaniem, w znacznym zakresie, wiodącej roli państwa.

³⁰ Według danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej ówczesnego Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (lipiec 2003 r.).

Największym problemem do rozwiązania jest przeludnienie wsi – nadmiar rąk do pracy. Obecnie w rolnictwie pracuje ponad połowa zatrudnionych w gospodarce. Trudną sytuację pogłębia rosnące bezrobocie związane głównie z zamykaniem niepotrzebnych zakładów pracy i wysokim przyrostem demograficznym. Z drugiej strony negatywne efekty przyniosło występujące głównie w pierwszej połowie lat 90. zjawisko emigracji Rosjan i ludności rosyjskojęzycznej, stanowiącej większość pracowników przemysłu, zwłaszcza wysoko wykwalifikowanych.

W Republice Uzbekistanu od kilku lat wprowadzane są reformy strukturalne w zarządzaniu przemysłem, w rolnictwie, w sferze prywatyzacji, transporcie, komunikacji, telekomunikacji, bankowości, finansach oraz w handlu wewnętrznym i zagranicznym. Jednocześnie od pewnego czasu organizacje i podmioty gospodarcze napotykały na trudności związane z: pozyskiwaniem walut wymienialnych, restrykcyjną polityką walutową, systemem przetargów państwowych na import, ograniczeniem importu i eksportu deficytowych towarów, stosowaniem ceł zaporowych, wzmożonym nadzorem i kontrolą państwową nad obrotem handlowym z zagranicą itd. W efekcie wiele firm zagranicznych, w tym także polskich (m.in. Polimex-Cekop, Ciech-Polfa, Bawełna Dolnośląska, Budimex) wycofało się z rynku przenosząc swoje przedstawicielstwa do Kazachstanu i realizując swoją działalność handlową w niewielkim zakresie, często przez pośredników.

Brak realnych działań rządu uzbeckiego w celu kompleksowego zreformowania gospodarki oraz związane z tym wolne tempo wprowadzania reform spowodowało, że latem 2001 roku Międzynarodowy Fundusz Walutowy podjął decyzję o zamknięciu swojego biura w Uzbekistanie. Jako powód podał brak współpracy ze strony uzbeckich władz, prezentowanie nierealnych danych statystycznych bądź odmowę ich udostępniania, a także „ręczne sterowanie gospodarką”. Sytuacja uległa zmianie po 11 września 2001 roku. Zajęcie przez Uzbekistan zdecydowanego stanowiska w sprawie walki ze światowym terroryzmem pomogło Republice odzyskać przychylność państw zachodnich. Na początku 2002 roku, dzięki poparciu Stanów Zjednoczonych, współpraca pomiędzy MFW i rządem uzbeckim została wznowiona.

W czerwcu 2002 roku misja MFW oceniała postęp w realizacji zadań reformatorskich, postawionych przed władzami Uzbekistanu. Ogłoszone trzy miesiące później pozytywne wyniki tego przeglądu uzbeckiej gospodarki spowodowały, że już pod koniec 2002 oraz na początku 2003 roku przekazane zostały znaczne środki pomocowe na wzmocnienie obronności i infrastruktury. Jednocześnie rząd uzbecki wystosował do MFW *List Intencyjny – Memorandum w sprawie polityki gospodarczej i finansowej*.

Podstawowe założenia przedstawionego w tym dokumencie programu to:

- zapewnienie makroekonomicznego stabilnego rozwoju gospodarki, obniżenie poziomu inflacji, wprowadzenie twardej polityki finansowo-kredytowej,
- dalsza realizacja reform strukturalnych w gospodarce, szerokie przyciąganie kapitału zagranicznego,
- dalsza liberalizacja handlu zagranicznego i polityki dewizowej, unifikacja kursu walut, umocnienie bilansu płatniczego, zachowanie rezerw złoto-walutowych,
- racjonalne wykorzystanie materialnych i przyrodniczych zasobów m.in. wody, ziem rolniczych, zasobów naturalnych itd. dla celów gospodarczych,
- pełne poparcie dla rozwoju sektora prywatnego w gospodarce,
- stymulowanie rozwoju gospodarstw farmerskich,
- przygotowanie kadr do pracy w nowoczesnej gospodarce,
- tworzenie bardziej sprzyjających podstaw prawnych, gwarancji i ulg w celu zwiększenia napływu inwestycji zagranicznych, w tym także bezpośrednich,
- wypracowanie zasad największego uprzywilejowania dla państw i zagranicznych inwestorów zapewniających napływ najnowocześniejszych technologii.

Na realizację pozostałych elementów przedstawionego programu niezbędne są środki finansowe, w tym pochodzące ze źródeł zewnętrznych. Można mieć nadzieję, że zagraniczni kredytodawcy spowodują, iż reformy wolnorynkowe zostaną doprowadzone do końca. Powinno to także wpłynąć na zaktywizowanie działalności Specjalnych Stref Ekonomicznych i Parków Przemysłowych, gdyż do tej pory zostały tylko uchwalone wstępne zasady prawne dotyczące ich funkcjonowania, które w praktyce nie znalazły dotąd zastosowania.

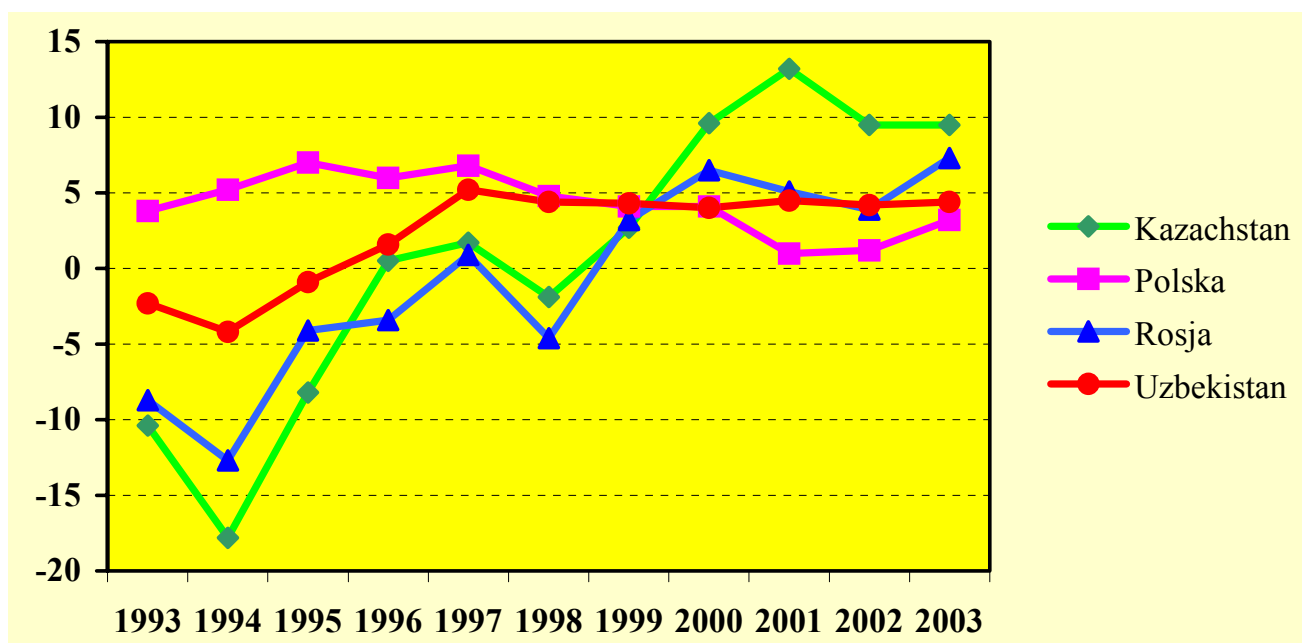
W ostatnich latach Uzbekistan uzyskał kredyty z takich państw jak: Korea, Japonia, Niemcy, Czechy, Turcja, Szwajcaria, Polska, USA i Chiny. Kredyty te są gwarantowane przez rząd Uzbekistanu, gdyż przeznaczono je na zadania priorytetowe. Okres uzgadniania i negocjowania kredytów był bardzo zróżnicowany np. negocjacje w sprawie kredytu chińskiego trwały 3 lata, natomiast kredyty amerykańskie uzgodniono bardzo szybko (100 mln USD w 2001 i 55 mln USD w 2002 roku). Uzbekistan pozyskuje kredyty także z banków, w tym szczególnie z Azjatyckiego Banku Rozwoju, z którego w połowie października 2004 roku uzyskał kredyt w wysokości 164,2 mln USD. Kredyt ten został przeznaczony na sfinansowanie czterech projektów, w tym na ochronę zdrowia kobiet i dzieci, zwiększenie produkcji rolniczej, modernizację kanału Amu-Zang i organizację systemu zaopatrzenia szkół w podręczniki i literaturę.

W listopadzie 2004 roku Chiński Bank Narodowy uruchomił linię kredytową dla Narodowego Banku Uzbekistanu na kwotę 955,3 mln USD. Jest to kredyt długoterminowy (15 lat), o niskim oprocentowaniu (3 % w stosunku rocznym), z 5 letnim okresem karencji. Kredyt ten zostanie przeznaczony na realizację 42 projektów inwestycyjnych o łącznej wartości 1.805,3 mln USD, współfinansowanych przez rząd Uzbekistanu.

W ramach liberalizacji przepisów dotyczących współpracy gospodarczej z zagranicą rząd Uzbekistanu z dniem 1 października 2002 roku wprowadził ustawę *O likwidacji licencji i środkach dla polepszenia systemu wwozu i sprzedaży towarów na wewnętrznym rynku Uzbekistanu*. Jednak wbrew pozorom ustawa niekoniecznie wpłynie na rozwój współpracy gospodarczej z zagranicą, ponieważ cło na niektóre importowane towary wynosi obecnie od 50 - 90 %. W rzeczywistości gospodarka uzbecka odczuwa deficyt kapitałów służących finansowaniu wzrostu gospodarczego w oparciu o inwestycje oraz mogących doprowadzić do zwiększenia konsumpcji. Potrzebuje też nowoczesnych technologii i know-how.

W drugiej połowie 2003 roku rząd uzbecki podjął szereg działań w dziedzinie liberalizacji gospodarki i polityki walutowej. Uchwalone zostały nowe akty prawne w dziedzinie współpracy zagranicznej, dotyczące m.in. wprowadzenia swobodnej wymienialności walut dla operacji bieżących. Podjęte działania są częścią pakietu reform uwzględniających zalecenia MFW.

Rys. 1. Porównanie dynamiki PKB Uzbekistanu, na tle innych krajów w latach 1993-2003
(poprzedni rok = 100)

Źródło: *Статкомитет СНГ; Статистический сборник*, Государственный департамент статистики Министерства макроэкономики и статистики Республики Узбекистан, Ташкент 2002; www.cisstat.com/rus/uzb.htm. oraz M. Dąbrowski, *Problemy rozwoju krajów WNP*, CASE, Warszawa 2004, s. 12.

W 2003 roku w Uzbekistanie miał miejsce wzrost PKB już po raz ósmy z rzędu, co potwierdzają zarówno oficjalne źródła rządowe, jak dane organizacji i instytucji międzynarodowych. Różnice pojawiają się jednak w ocenie tempa tego wzrostu, szczególnie w ostatnich latach. Według danych publikowanych przez władze Uzbekistanu, od

1998 roku realne tempo wzrostu PKB nieprzerwanie utrzymuje się w przedziale 4,0 - 4,5 %, a w 2003 roku osiągnęło wartość 4,4 %. Średnioroczne tempo wzrostu PKB na przestrzeni lat 1997-2003 wyniosło 4,3 %, w tym produkcji przemysłowej 6,1 % oraz produkcji rolniczej 5 %. PKB za 2003 rok w porównaniu z poziomem w 1995 roku wzrósł łącznie o 36,9 %. Oficjalne statystyki mówią nawet o wyraźnym zwiększeniu tempa wzrostu PKB w pierwszym półroczu 2004 roku do poziomu 6,2 % (w pierwszym półroczu 2003 roku wskaźnik ten wynosił 3,8 %)³¹.

Z kolei według wyliczeń MFW w latach 1998-2003 tempo przyrostu PKB jedynie w 2001 roku przekroczyło poziom 4 %, po czym nastąpił ponowny jego spadek do wartości 3,1 % w 2002 roku i 1,5 % w roku 2003³². Dane MFW wskazywałyby, iż Uzbekistan notuje obecnie najniższe tempo rozwoju gospodarczego spośród wszystkich krajów WNP. Na lata 2004-2005 MFW prognozuje wzrost rzędu 2,5 % rocznie. Różne, choć nieco bliższe danym oficjalnym, są także szacunki brytyjskiego *The Economist Intelligence Unit* (3,2 % w 2002 roku i 3,0 % w 2003)³³.

Niemniej jednak warto ponownie podkreślić, iż Uzbekistan zanotował najmniejszy wśród wszystkich byłych republik radzieckich spadek PKB (do poziomu 83,4 % wartości z 1989 roku, zanotowany w 1995 roku) i jako pierwszy z tych krajów już w 2001 roku osiągnął wartość produktu krajowego wyższą niż w 1989 roku³⁴.

Tab. 2. Struktura PKB w latach 1995-2003 (w %)³⁵

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Przemysł	20	21	18	17	16,3	15,8	14,2	13,9	15,0
Rolnictwo	32	26	32	32	33,8	34,9	30,2	30,8	28,8
Usługi	48	53	50	51	49,9	49,3	55,6	55,3	56,2

Źródło: *Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан, июнь-сентябрь 2001 г.*, www.economics-trends.org, www.cer.uz, www.fera.uz, www.ebrd.com (*Report 2002 – Central Asia*, p. 61) oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4/2004, s. 14

Według oficjalnych danych nominalna wartość PKB Uzbekistanu zwiększyła się w latach 2000-2003 przeszło trzykrotnie, z poziomu 3.195 mld do 9.664,1 mld sumów. W pierwszym półroczu 2004 roku odnotowano nominalną wartość PKB na poziomie 4.695,0 mld sumów, czyli nieomal takim jak w całym 2001 roku.

³¹ *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004, wyd. cyt., s. 14

³² *World Economic Outlook*, IMF, wrzesień 2004

³³ za: *Uzbekistan: A Business and Investment Guide*, PricewaterhouseCoopers, marzec 2004

³⁴ M. Dąbrowski, *Problemy rozwoju krajów WNP*, CASE, Warszawa 2004

³⁵ Struktura PKB Uzbekistanu jest różnie podawana przez poszczególne materiały źródłowe, np. wg *The World Factbook 2004 – Uzbekistan*, dane szacunkowe za 2003 r. wynoszą: rolnictwo – 38 %; przemysł – 26,3 %; usługi – 35,7 %, różniąc się tym samym od informacji podanych w tabeli nr 2. Różnice sięgają nawet ponad 20 % (za: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/uz.html>).

Dane dotyczące wskaźnika inflacji w Uzbekistanie także są bardzo zróżnicowane. Zgodność panuje co do faktu, iż na początku lat 90. występowało w tym kraju zjawisko hiperinflacji, przy czym w szczytowym roku 1994 wzrost cen konsumpcyjnych, w zależności od źródła, wynosił od 836,2 % do nawet ponad 1500 %. W następnych latach nastąpiła znacząca poprawa tego wskaźnika. Według niektórych źródeł wartość inflacji poniżej 30 % zanotowano po raz pierwszy w roku 1997 (27,6 %), według innych danych stało się to rok później, choć spadek inflacji był jeszcze wyraźniejszy (17,7 %). W latach 1998-2002, mimo wysiłków ze strony władz (m.in. liberalizacji kursu walutowego), inflacja utrzymywała się w przedziale 20 - 30 % rocznie³⁶. Podjęte w drugiej połowie 2003 roku, zgodne z zaleceniami MFW działania w dziedzinie stabilizacji waluty narodowej spowodowały stopniowe wyhamowanie tempa inflacji do poziomu 14,8 % na koniec 2003 roku³⁷.

W latach 1995-2003 w strukturze PKB zaszły niewielkie zmiany. Według oficjalnych danych uzbeckich (tabela 2) udział przemysłu w strukturze PKB systematycznie obniżał się z poziomu 20 % w 1995 roku do 13,9 % w roku 2002 i dopiero w 2003 roku nastąpiło odwrócenie tej tendencji. Dane za pierwsze trzy kwartały 2004 roku wskazują, iż na koniec roku wskaźnik udziału przemysłu w strukturze PKB wzrośnie do 19,5 %. Z kolei rolnictwo, począwszy od 2000 roku, notuje wyraźny spadek udziału w strukturze PKB. Udział usług, mających w całym omawianym okresie dominującą pozycję w strukturze PKB, poza małymi wahaniami, stopniowo rośnie.

Inny obraz struktury PKB Uzbekistanu wynika z danych organizacji międzynarodowych. Według Banku Światowego uzbeckie rolnictwo i przemysł wytwarzają prawie 57 % PKB (odpowiednio 35,2 % i 21,7 % w 2003 roku), czyli zdecydowanie więcej niż to wynika z danych oficjalnych. Odbywa się to oczywiście kosztem sektora usług, którego udział w 2003 roku wyniósł 43,1 %³⁸.

³⁶ Według danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (lipiec 2003) oraz www.cisstat.com/rus/uzb-town.htm oraz *The World Factbook 2002 – Uzbekistan*.

³⁷ *World Economic Outlook*, IMF, April 2004, t. 1.9

³⁸ *Uzbekistan at glance*, World Bank, wrzesień 2004, <http://www.worldbank.org>.

Tab. 3. Podstawowe wskaźniki ekonomiczne Uzbekistanu za lata 1993-2002

Wyszczególnienie	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Zmiana produktu krajowego brutto (%)	-2,3	-3,5	-1,3	1,6	5,2	4,4	4,4	4,0	4,5	4,2	4,4
PKB per capita (USD, ceny bieżące)	233	255	404	521	459	432	304	196	163	198	207
Deficyt budżetowy (%)	-0,4	-6,1	-4,1	-7,3	-2,4	-2,3	-1,7	-1,0	-1,5	-0,8	-0,4
Saldo bilansu handlowego (mln USD)	-378	213	237	-131	-135	239	125	300	217	321	760,8
Deficyt na rachunku bieżącym jako % PKB	-8,3	-2,1	-0,2	-8,1	-5,4	-0,4	-2,1	-0,4	-	-	-0,4
Deficyt na rachunku bieżącym (mln USD)	-429	119	-21	-979	-583	-38	-154	-19	-	-	-
Zarejestrowana stopa bezrobocia (%)	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4
Inflacja (%)	534	1568	304	54,0	58,8	17,7	29,1	24,9	28,0	21,6	14,8
Kurs wymiany sum/USD na koniec roku	1,0	28,0	39,3	67,2	108,5	176,8	347,0	682,8	795,6	970	1050
Napływ ZIB netto (mln USD)	48	73	120	90	167	140	121	73	71	120	79,7
Stan rezerw na koniec roku (nie włączając złota, mln USD)	856	676	815	772	374	533	783	600	550	580	-

Źródło: *Investment Profile 2001, Uzbekistan, EBRD (1998-2002), OECD, PlanEcon (1998)* www.unctad.org, www.unece.org, www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz.htm, www.cisstat.com/rus/uzb.htm, dane za 2002 r. pochodzą z materiałów EBOR z maja 2003 r. oraz dane z publikacji USAID 2004 r.

Od 1991 roku w Uzbekistanie, w odróżnieniu od innych krajów byłego ZSRR, miał miejsce stosunkowo niski spadek produkcji przemysłowej. Taki wynik uzyskano przede wszystkim dzięki dominacji przemysłu wydobywczego oraz szybkiej geograficznej reorientacji kierunków eksportu w pierwszych latach zmiany systemu gospodarczego.

Saldo bilansu handlowego Uzbekistanu było począwszy od 1998 roku zawsze dodatnie i wahało się w przedziale od 125 mln USD w 1999 roku do 321 mln USD osiągniętych w 2002 roku. W 2003 roku nastąpił zdecydowany wzrost dodatniej wartości salda do poziomu 760,8 mln USD. W latach 1998-2001 eksport utrzymywał się na poziomie 3,5 - 3,3 mld USD, po czym nastąpił nieznaczny spadek w 2002 roku do 3,0 mld USD. Wartość eksportu w 2003 roku wyniosła 3,7 mld USD. Wartość importu wahała się na przestrzeni lat 1998-2001 na poziomie 3,0 - 3,2 mld USD. W roku 2002 import, podobnie jak eksport, obniżył się i osiągnął wartość 2,7 mld USD. W 2003 roku wartość importu ponownie nieznacznie wzrosła do poziomu 2,9 mld USD.

Dość interesująco przedstawiają się obroty handlu zagranicznego Uzbekistanu w pierwszym półroczu 2004 roku. Wysoką dynamikę wykazuje eksport, który osiągnął 2,4 mld USD, co przy imporcie na poziomie 1,7 mld USD, pozwoliło uzyskać ponownie wysokie dodatnie saldo w wysokości około 0,7 mld USD.

Rynek pracy

Struktura wiekowa i zawodowa ludności świadczy o pewnych charakterystycznych, pozytywnych cechach uzbeckiego rynku pracy. Należy do nich niski średni wiek populacji, wynoszący w Uzbekistanie 24 lata, oraz stosunkowo wysoki poziom wykształcenia ludności, chociaż kwalifikacje pracowników często nie odpowiadają współczesnym wyzwaniom gospodarki rynkowej. Wskaźnik obywateli umiejących czytać i pisać wynosi 99 %. Z danych statystycznych wynika, że w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców w wieku 15 lat i więcej, liczba osób posiadających wykształcenie wyższe i niepełne wyższe – w ostatnich latach znacznie wzrosła i wynosi 143 osoby.

Tab. 4. Struktura zatrudnienia, według działów gospodarki, w latach 1996-2003 (w %)

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Razem zatrudnionych (tys.)	8561,0	8680,0	8800,0	8885,0	8983,0	9286,9	9306,8	9572,8
Przemysł	12,9	12,8	12,7	12,9	12,7	12,7	13,1	14,6
Rolnictwo	40,9	40,5	39,4	38,5	35,0	33,5	33,1	33,0
Administracja publiczna	1,1	1,1	1,3	1,2	1,4	1,5	1,5	1,5
Budownictwo	6,3	6,3	6,5	6,6	7,5	7,7	6,9	7,0
Transport i komunikacja	4,2	4,1	4,1	4,2	4,3	4,3	4,7	4,8
Handel i gastronomia	8,3	8,2	8,1	8,3	8,4	8,5	8,8	8,9
Usługi komunalne	2,6	2,6	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5	2,5
Zdrowie i usługi socjalne	5,8	5,8	5,7	5,7	6,3	6,6	6,5	6,6
Banki i ubezpieczenia	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Edukacja i kultura	12,5	12,3	12,2	12,4	12,5	12,8	13,4	13,6
Inne	4,7	5,6	6,9	7,1	8,6	9,2	8,9	7,0

Źródło: Ministerstwo Makroekonomii i Statystyki Uzbekistanu, www.gov.uz/government/minmacro oraz www.cer.uz/stat/soc1-r.htm oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4/2004. s. 76.

Ponad 53 % zatrudnionych w gospodarce pracuje w małych i średnich przedsiębiorstwach wytwarzając 24,5 % PKB. Aby skutecznie wykorzystać istniejący znaczny potencjał siły roboczej, należałoby dokonać zmian w strukturze zatrudnienia, m.in. poprzez właściwą politykę edukacyjną oraz zwiększenie nakładów inwestycyjnych w różnych sektorach gospodarki tego kraju. Stąd szczególnego znaczenia nabiera polityka aktywnej promocji, mającej na celu pozyskiwanie zagranicznych inwestycji bezpośrednich.

Tab. 5. Nominalne średnie miesięczne wynagrodzenie w Uzbekistanie latach 1996-2003

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
w sumach (UZS)	2182,0	3681,0	5424,0	8823,1	9779,5	14240,8	23280,5	30280,5
w USD*	54,1	55,5	57,4	70,8	41,2	43,8	33,8	30,8
Zmiana w porównaniu z rokiem poprzednim (%)	104,5	68,7	47,4	62,7	10,8	43,8	76,4**	30

* dla wyliczenia wynagrodzenia w USD przyjęto następujące wartości średnioroczne dla 1 USD: 1997 – 62,3 UZS; 1998 – 88,9 UZS; 1999 – 111,9 UZS; 2000 – 141,4 UZS; 2001 – 325,0 UZS; 2002 – 687,0 UZS, 2003 r. – 970 UZS;

** przy analizie zmian średniego miesięcznego wynagrodzenia należy mieć na uwadze fakt, iż np. w porównaniu z 2001 r. nastąpiła dewaluacja suma o 140,9 %;

Źródło: na podstawie *Economics Trends Quarterly Issue, Uzbekistan January-April 2001*; EBRD (1998-2002); OECD; PlanEcon (1998); *The World Factbook 2002 – Uzbekistan*; www.gov.uz oraz www.cer.uz/stat/soc1-r.htm; wg danych Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej (lipiec 2003 r.)

Istotnym elementem zmniejszającym siłę nabywczą uzyskiwanych przez pracowników wynagrodzeń jest nieustanny wzrost cen na większość produktów żywnościowych i przemysłowych. W związku z ogromnymi problemami związanymi z niewypłacaniem wynagrodzeń prezydent Karimow podpisał rozporządzenie rządu, zgodnie z którym wszyscy winni opóźnień w wypłacie wynagrodzeń będą pociągani do odpowiedzialności karnej. Zgodnie z tym dokumentem, poczynając od 1 kwietnia 2002 roku, wprowadzono zakaz wypłaty pensji w towarach.

Najwyższy poziom wynagrodzenia w ciągu ostatnich kilku lat występował w sektorze informatyki (ponad trzykrotność średniej krajowej), wynagrodzenie w przemyśle i bankowości było wyższe około dwukrotnie od średniej krajowej, natomiast najniższe miało miejsce w rolnictwie (ok. 66 % średniej krajowej). Płace w handlu, służbie zdrowia i edukacji były również niższe i wynosiły odpowiednio: 77 %, 81 % oraz 82 % średniej krajowej. Na podstawie dekretu Prezydenta Uzbekistanu, z dniem 1 sierpnia 2004 roku, wynagrodzenia zostały podwyższone średnio o 30 %. Dekret ustanawia także minimalne miesięczne wynagrodzenie na poziomie 6.530,0 sumów.

W Uzbekistanie nastąpił najmniejszy w porównaniu z innymi krajami regionu, wzrost udziału ludności żyjącej poniżej granicy ubóstwa. Zgodnie z wykładnią rządową osiągnięto to dzięki stopniowemu reformowaniu gospodarki (przyjęto tzw. „wariant chiński”). Największy odsetek ludzi biednych zamieszkuje tereny wiejskie i obejmuje zwłaszcza osoby nie posiadające ziemi. Według opinii EBOiR w Uzbekistanie wprowadzono system stosunkowo dokładnej dystrybucji pomocy socjalnej, z nowatorskim wykorzystaniem w tym celu tradycyjnej struktury wspólnoty.

Sektor naftowy i gazowy³⁹

Według szacunków, w Uzbekistanie znajdują się potwierdzone zasoby ropy naftowej wynoszące 594 mln baryłek, zlokalizowane w ponad 190 odkrytych złożach ropo- i gazonośnych. Charakterystyczna jest znaczna koncentracja wydobycia. Region Buchara-Chiwa obejmuje 60 % uzbeckich rozpoznanych złóż, w tym złożo Kokdumalak, z którego wydobywa się 70 % krajowej ropy naftowej. Kolejne 20 % złóż roponośnych przypada na rejon Fergański. Natomiast surowce energetyczne znajdujące się na płaskowyżu Ustiurt oraz w rejonie Jeziora Aralskiego będą eksploatowane dopiero w przyszłości. Intensywnie eksploatowane są obecnie złoża Kokdumalak, Szurtan, Olan, Urgin oraz południowy Tandirchi, wszystkie znajdujące się w południowo-zachodniej części kraju.

Wydobycie ropy w Uzbekistanie zwiększyło się na przestrzeni ubiegłej dekady ponad dwukrotnie, z 65,5 tys. baryłek dziennie w 1992 do 161 tys. w 1998 roku. W latach 1999-2002 poziom wydobycia był nieco niższy utrzymywał się jednak na poziomie ok. 150-152 tys. baryłek dziennie. Dzięki zmniejszeniu krajowego popytu na ropę, ze 190 tys. baryłek dziennie w 1992 roku do 138 tys. w 2002 roku Uzbekistan stał się (od 1996 roku) eksporterem netto tego surowca energetycznego. W roku 2002 eksport wynosił 8,1 tys. baryłek dziennie⁴⁰. Łączne wydobycie ropy naftowej w Uzbekistanie w 2003 roku wyniosło 4.387,0 mln tys. ton co oznacza wzrost o około 8,1 % w porównaniu z rokiem poprzednim (4.057,5 tys. ton). Z kolei w pierwszym półroczu 2004 roku wydobyto 2.151,0 tys. ton tego surowca.

W celu utrzymania wzrostu wydobycia, uzbecki rząd zachęca inwestorów zagranicznych do zaangażowania kapitału w tym sektorze. Powyższa koncepcja jest częścią składową szerszego programu zachęcania inwestorów zagranicznych do alokacji kapitałów w Uzbekistanie, realizowanego zgodnie z dekretem prezydenta z 28 kwietnia 2000 roku.

W roku 1996 w Ferganie powstała spółka joint-venture Uz-Texaco, założona przez Texaco (obecnie Chevron Texaco) i Uzneftepererabotkę, zajmująca się produkcją i sprzedażą olejów silnikowych oraz wytwarzaniem i transportem smarów hydraulicznych z ropy naftowej.

Państwowy monopolista Uzbekneftigaz współpracuje z kolei z amerykańskim potentatem naftowym Baker Hughes, który w ramach przedsięwzięcia joint-venture zainwesto-

³⁹ Na podstawie *Central Asia: Uzbekistan Energy Sector*, Energy Information Administration, www.eia.doe.gov

⁴⁰ Na podstawie *International Energy Outlook 2003*, DOE/EIA (2003), (Washington, DC, January 2003).

wał 8 mln USD w Północnym Urtaulaku. W planach Baker Hughes są kolejne inwestycje w regionie Adamtash, Południowym Kemaczi oraz Umid. W połowie 2004 roku uzbeckie władze ponownie ogłosiły plany sprzedaży 49 % udziałów w firmie Uzbekneftgaz, co ma przyczynić się do zdynamizowania rozwoju całego sektora.

Spółka UzPEC, będąca oddziałem brytyjskiego Trinity Energy otrzymała w 2001 roku licencję na poszukiwanie i eksploatację złóż w południowo-zachodnim regionie Gissar oraz w środkowym Ustiurt. Licencja została wydana na 40 lat, a spółka zobowiązała się zainwestować ponad 400 mln USD, w tym około 200 mln USD do 2006 roku. Było to pierwsze porozumienie typu PSA (production sharing agreement) podpisane na terenie Uzbekistanu. W lipcu 2004 roku pakiet kontrolny w spółce UzPEC przejęła grupa SoyuzNefteGaz, zdominowana przez kapitał rosyjski.

Uzbekistan posiada trzy rafinerie ropy naftowej: w Ferganie, Alty-Arik i Bucharze, których łączne moce przerobowe wynoszą 220 tys. baryłek dziennie. Rafineria w Bucharze jest pierwszą tego rodzaju inwestycją zrealizowaną w krajach WNP po rozpadzie ZSRR. Koszt budowy wyniósł ponad 400 mln USD. Obecne moce przerobowe rafinerii wynoszą 50 tys. baryłek dziennie, jednak oczekuje się ich zwiększenia do 100 tysięcy.

W Uzbekistanie znajdują się 52 złoża gazu, przy czym z 12 największych (m.in. złoża Szurtan, Gazli, Pamuk, Ksauzak) pochodzi 95 % krajowego wydobycia. Złoża te są skoncentrowane w dwóch regionach: w basenie Amu-darii oraz w Mubarek w południowo-zachodniej części kraju.

W latach 1992-2000 Uzbekistan zwiększył wydobycie gazu ziemnego o 30 %, z 42,7 mld m³ do 56,3 mld m³ (zob. tab. 6). W ostatnich dwóch latach wydobycie gazu utrzymuje się podobnym poziomie: w 2002 roku wydobyto 57.654,0 mln m³ gazu, a w 2003 roku 57.481,0 mln m³. W pierwszym półroczu 2004 roku wydobycie osiągnęło 30.054,7 mln m³ gazu, co oznacza wzrost o 5,9 % w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Niektóre złoża zostały już bardzo wyeksploatowane w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Dotyczy to zwłaszcza złóż Uczkyr i Yangikazgan, gdzie obecnie występuje spadek produkcji. W związku z tym Uzbekistan intensywnie rozwija już funkcjonujące złoża (np. Garbi i Szurtan), jak również powiększa wydobycie z nowych źródeł. Dobrym przykładem jest tu złożo Szurtan, które rozpoczęło produkcję w 1980 roku i jest drugim, po Gazli, co do wielkości wydobycia.

Z powodu wysokiej zawartości siarki, większość uzbeckiego gazu wymaga oczyszczenia. Ponad połowę wydobytego gazu przerabia się w zakładzie w Mubarek, którego moce przetwórcze wynoszą ponad 30 mld m³ rocznie.

W marcu 2002 roku koncerny ŁUKoil i Itera oraz Uzbekneftiegaz podpisały w Moskwie porozumienie w sprawie rozpoznania i eksploatacji uzbeckich złóż naftowo-gazowych. Na jego mocy po 45 % wydobycia miało przypaść koncernom rosyjskim, a 10 % firmie uzbeckiej. Kontrakt zawarto na 25 lat, z możliwością przedłużenia na następne 10 lat.

W dniu 14 lipca 2000 roku utworzono w Uzbekistanie nową agencję rządową (Uzgosneftgazinspekja), której zadaniem jest m.in. prowadzenie monitoringu wykorzystywania i wydobycia ropy naftowej i gazu.

Tab. 6. Wydobycie i zużycie gazu ziemnego w Uzbekistanie w latach 1992-2003
(miliardy metrów sześciennych)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Produkcja	42,7	45,0	47,2	48,1	48,1	49,3	54,9	55,5	56,3	57,2	58,2 ^a	57,5
Zużycie	31,0	43,6	34,8	38,2	40,6	41,2	39,9	40,3	42,8	43,9	44,1	44,2

^{a)} według materiałów Państwowego Komitetu Statystycznego Uzbekistanu 57,6 mld m³;

Źródło: Na podstawie *Central Asia: Uzbekistan Energy Sector*, www.eia.doe.gov; *Report DOE/EIA-0484(2003) May 1, 2003* oraz materiałów Państwowego Komitetu Statystycznego Uzbekistanu.

Jak wynika z powyższej tabeli, od 1998 roku produkcja gazu przewyższa krajowe zapotrzebowanie o 13-15 mld m³ rocznie, co pozwala na eksport tego surowca. W najbliższych latach należy się jednak spodziewać wzrostu zużycia gazu przez miejscowy transport, który w coraz większym stopniu stosuje gaz jako środek napędowy w miejsce klasycznych paliw ropopochodnych. Zawarte na początku listopada 2004 roku porozumienia między uzbeckim *OOO Samarakandautogaz* oraz rosyjskim *Mobilgazem* przewidują montaż instalacji gazowych w samochodach ciężarowych MAZ i KAMAZ.

Na uwagę zasługuje także fakt szczególnego zainteresowania firm rosyjskich sektorem naftowym i gazowym Uzbekistanu. W wyniku rozmów prezydentów obu państw w latach 2003-2004 zawarto porozumienia o nowych projektach gazowych realizowanych w ramach umów o współpracy strategicznej. Podpisano także porozumienie o udziale koncernu Gazprom w rozpoznaniu, zagospodarowaniu i eksploatacji złóż gazu. Ponadto osiągnięto wstępne porozumienie w sprawie tranzytu turkmeńskiego gazu do Rosji przez terytorium Uzbekistanu. Rozważana jest również budowa nowego gazociągu.

Rolnictwo

Rolnictwo w Uzbekistanie jest jednym z najważniejszych sektorów gospodarki. Udział produkcji sektora rolnego w strukturze PKB wynosił w 2003 roku 28,8 %. Sektor ten daje zatrudnienie około $\frac{1}{3}$ mieszkańców kraju.

Jedynie około 10 % powierzchni kraju (ok. 4,3 mln ha) zajmują żyzne ziemie doskonale nadające się do upraw rolnych. W tych regionach produkcja rolna i sadownictwo stanowią najbardziej rozwiniętą dziedzinę działalności gospodarczej. Oprócz bawełny uprawiane są zboża, ryż, ziemniaki, warzywa, orzechy arachidowe, melony, arbuzy i inne owoce. W Uzbekistanie uprawia się również rośliny subtropikalne, takie jak figi, granaty i churma. Kraj ten zajmuje wiodące miejsce w WNP w produkcji owoców i warzyw, winogron, skór karakułowych i wełny. Warunki klimatyczne pozwalają na otrzymanie w ciągu roku kilku zbiorów ziemniaków, wielu odmian warzyw i innych upraw.

Podstawowym problemem jest konieczność nawadniania. Dotyczy to około 87 % uprawianych ziem, które dają 95 % całej produkcji rolnej. Tylko 3 % uprawianej ziemi nie potrzebuje dodatkowego nawadniania (w obwodach Dżizakskim, Kaszkadaryńskim, Samarkandskim, Surchandaryjskim i Taszkenckim), a pozostałe 10 % wykorzystuje się na pastwiska.

Innym ograniczeniem jest niedobór nowoczesnych chłodzi i przechowalni oraz niewystarczająca liczba przedsiębiorstw zajmujących się przetwórstwem owoców i warzyw, a także produkcją opakowań, co prowadzi do wielkich strat. Uzbekistan posiada znaczny potencjał pozwalający na zwiększenie rozmiarów eksportu świeżych owoców i warzyw.

W 1999 roku struktura uprawianych ziem przedstawiała się następująco: zboże – 43 %, bawełna – 38 %, warzywa – 6 %, rośliny pastewne – 11 %, pozostałe – 2 %. Na przestrzeni lat 2000-2004 struktura uprawianych ziem uległa zmianie, szczególnie w przypadku zasiewów zbóż. W 2004 roku zasiewem objęto 1.373 tys. ha, czyli o 245 tys. ha mniej niż w roku poprzednim. Spowodowało to zmniejszenie zbiorów z 5,7 do 4,7 mln ton⁴¹.

Podstawą reformy rolnictwa według zamierzeń uzbeckiego rządu ma być pobudzenie produkcji rolnej poprzez liberalizację rynków ziarna i bawełny. W najbliższej perspektywie nie przewiduje się jednak prywatyzacji ziemi. Obecnie zmiany strukturalne w rolnictwie wyrażają się w stopniowym przechodzeniu od wielkich zakładów rolnych do mniejszych podmiotów, takich jak gospodarstwa farmerskie oraz indywidualne go-

⁴¹ Za: *Western Union Financial Services GmbH* – www.zamon.info/show.php?nid=1494

spodarstwa pomocnicze, które mogą wykorzystywać ziemię na zasadach długoletniego wynajmu, zgodnie z Kodeksem Ziemskim.

W załączniku nr 14 podano specjalizację produkcji rolnej według obwodów.

Bawełna

Pomimo rosnącej roli eksportu surowców energetycznych, a zwłaszcza gazu ziemnego, bawełna jest nadal głównym towarem i źródłem eksportowych dochodów Uzbekistanu. Jeszcze do niedawna generowała ona 40 % łącznych przychodów z eksportu, a w ostatnich latach jej udział wynosi około 20 % (w roku 2001 – 22,8 %, w 2002 – 22,4 % i 19,8 % w 2003 roku)⁴². Uzbekistan zajmuje piąte miejsce (po USA, Indiach, Chinach i Pakistanie) wśród producentów bawełny, określanej czasem jako „białe złoto”. Pod koniec lat 90. uzbecki przemysł bawełny obejmował 128 oczyszczalni, ponad 550 magazynów oraz 21 fabryk zajmujących się przerobem tego surowca.

W latach 1991-1997 areał uprawy bawełny zmniejszył się z 2 do 1,5 mln ha. Średnia wydajność z jednego hektara w roku 2000 wynosiła 2,2 t/ha, co również oznacza spadek w porównaniu z rokiem 1995 (2,6 t/ha). Dla porównania średnia wydajność na świecie wynosi 3,2 t/ha. Według danych EBOR wielkość produkcji bawełny w Uzbekistanie sięgnęła w 2002 roku 4,5 mln ton, zaś w 2003 roku około 4,7 mln ton.

Produkcja bawełny w kraju pozostaje nadal pod całkowitą kontrolą państwa. Rząd ustala plany produkcji oraz ceny, dostarcza nasiona oraz skupuje plony od rolników za cenę wahającą się w granicach od 15 % do 25 % cen światowych. Kontrolą nad sektorem bawełny zajmuje się Ministerstwo Gospodarczej Współpracy z Zagranicą oraz Uzbekchłopkoprom. Dzięki zmianom wprowadzonym w roku 2001 niektóre towary, w tym bawełna, mogą być sprzedawane na wolnych aukcjach organizowanych dla krajowych i zagranicznych odbiorców. Wpływy z tytułu tych transakcji podlegają nadal w 100 % obowiązkowej odsprzedaży Bankowi Centralnemu, jednak na skutek wprowadzonych zasad swobodnej wymienialności walut dla operacji bieżących przeliczenia dokonywane są obecnie po bardziej dogodnym kursie. Wartość sprzedaży realizowanej na takich aukcjach nie jest przy tym na tyle wysoka, żeby w istotny sposób wpłynąć na zmianę dotychczasowego systemu skupu bawełny.

Okolo 75 % produkcji bawełny kierowane jest na eksport. Uprawa bawełny wymaga dużych ilości wody, co w przypadku Uzbekistanu oznacza konieczność prowadzenia intensywnego nawadniania. Powoduje to nadmierne wysuszanie sąsiednich obszarów, czego podstawowym przykładem jest katastrofa ekologiczna Jeziora Aralskiego. Po-

⁴² Według danych EBOR (maj 2003 r.) oraz www.uzland.info/2004/

dobną, choć nie aż tak dramatyczna sytuacja dotyczy także innych terenów kraju. Przedłużający się czas takiego gospodarowania może prowadzić do drastycznej obniżki plonów.

Dotychczas rząd zezwolił tylko jednemu prywatnemu przedsiębiorstwu na prowadzenie skupu i przetwarzania bawełny w rejonie Gulistan. Planowana jest prywatyzacja kolejnych przedsiębiorstw i przyciągnięcie inwestorów zagranicznych. Wzmocnienie tendencji do przetwarzania bawełny wewnątrz kraju oraz wzrastająca liczba przedsiębiorstw działających z kapitałem zagranicznym powoduje wzrost krajowego popytu na surową bawełnę. Zapotrzebowanie na nią wzrasta co roku o 10 %, przy czym równolegle proporcjonalnie zmniejsza się eksport włókna bawełnianego. Pozostaje ono jednak nadal bardzo znaczącym produktem uzbeckiego eksportu.

Uprawa bawełny w Uzbekistanie wymaga dużych nakładów inwestycyjnych, m.in. na modernizację maszyn i zapobieganie eskalacji katastrofy ekologicznej. Duże znaczenie mają tu działania EBOiR, który wspiera sektor bawełny poprzez linie kredytowe dla lokalnych banków, przeznaczone na rozwój małej i średniej przedsiębiorczości. Bank przyznał trzy linie kredytowe na realizację „projektów tekstylnych”, co umożliwiło dodatkową produkcję 7700 ton włókna bawełnianego oraz stworzenie 260 nowych miejsc pracy w Uzbekistanie.

Przemysł lekki

Przemysł lekki Uzbekistanu w naturalny sposób bazuje na pozyskiwanym lokalnie surowcu, jakim jest włókno bawełniane. Kraj ten zajmuje piąte miejsce na światowym rynku jego producentów oraz drugie na liście jego eksporterów.

Obecnie w miastach Buchara, Andżan, Taszkent i Fergana działają cztery wielkie kombinaty włókiennicze. Ponad 30 fabryk włókienniczych jest rozmieszczonych w różnych regionach kraju. Utworzono już dziesiątki wspólnych przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, takich jak np. Kabool Textiles (Korea Południowa), Asnamtekstyl, Kateks, Elteks, Samzynteks (Turcja) i Supertekstyl (USA).

Energetyka

Uzbekistan jest największym producentem energii elektrycznej w Azji Centralnej. Kraj ten, wchodzący w skład Zintegrowanego Systemu Energetycznego Azji Centralnej (ZSEAC), dostarcza ponad połowę wytwarzanej w ramach tego systemu energii elektrycznej. W Uzbekistanie istnieje 37 elektrowni o łącznej mocy ponad 11200 MW. Podstawę systemu energetycznego kraju stanowią elektrownie konwencjonalne, w zdecydowanej większości (85 %) zasilane gazem ziemnym. Największe z elektrowni gazowych to Syrdaryjska (3000 MW), Taszkencka (1860 MW) i Nawojska (1250 MW). Pozostała część energii pochodzącej z elektrowni konwencjonalnych jest wytwarzana w oparciu o paliwa ropopochodne (8 %) i węgiel (7 %). Najważniejszą elektrownią węglową jest elektrownia Nowoangreńska o mocy 2100 MW. Łączna moc wszystkich 18 elektrowni konwencjonalnych wynosi 9800 MW, co stanowi 87,5 % potencjału energetycznego kraju. Pozostałe 12,5 % energii jest dostarczane przez 19 elektrowni wodnych, z których największą jest Czarwakska (620 MW).

W roku 2003 wyprodukowano w Uzbekistanie 48,0 mld KWh energii elektrycznej, zaś zużyto 46,9 mld KWh. Jednak z powodu przestarzałej infrastruktury energetycznej, znaczna część wytwarzanej energii nie dociera do odbiorców. W rezultacie Uzbekistan eksportuje obecnie jedynie około 1 mld KWh, w tym zwłaszcza do Tadżykistanu i Kirgistanu. Przewiduje się, że już w 2004 roku zapotrzebowanie na energię przekroczy poziom jej produkcji. Dążąc do zmiany tego stanu rzeczy rząd uzbecki opracował plan rozwoju energetyki krajowej na lata 2001-2010, który zakłada modernizację istniejących elektrowni, stworzenie nowych mocy wytwórczych, unowocześnienie i rozbudowę sieci przesyłowych oraz zmniejszenie zużycia paliw poprzez zastosowanie nowych technologii. Program przewiduje demonopolizację sektora, prywatyzację poszczególnych zakładów oraz przyciągnięcie inwestycji i kredytów zagranicznych. Stwarza on także duże możliwości dla dostawców urządzeń energetycznych, gdyż nie są one w Uzbekistanie obecnie produkowane.

Ważnym etapem reformy energetyki Uzbekistanu było przekształcenie w 2001 roku sprawującego pełną kontrolę nad sektorem Ministerstwa Energetyki w państwową spółkę akcyjną Uzbekenergo. Podobnie w spółki akcyjne przekształcone zostały największe elektrownie oraz sieci przesyłowe, a część akcji zaoferowana została inwestorom zagranicznym. Nadal jednak Uzbekenergo posiada pakiet kontrolny akcji we wszystkich tych zakładach.

W ostatnim okresie opracowano program budowy małych elektrowni wodnych, który ma sprzyjać kompleksowemu wykorzystaniu hydroenergetycznego potencjału rzek, zbiorników wodnych i kanałów nawadniających oraz umożliwiać lepsze zaopatrzenie w energię elektryczną miejscowości wiejskich.

Transport

Transport drogowy i kolejowy

Transport odgrywa bardzo ważną rolę w gospodarce Uzbekistanu, położonego w samym sercu Azji i uzależnionego od połączeń biegnących przez terytoria sąsiadów. Problemy komunikacji międzynarodowej nabrały wagi po upadku ZSRR. Od momentu uzyskania przez Uzbekistan niepodległości, dotarcie do portów morskich wiąże się z koniecznością korzystania z tras prowadzących przez inne państwa. W konsekwencji Uzbekistan stał się krajem najbardziej oddalonym od morskich portów, do których najkrótsza droga liczy około 3 tysiące kilometrów. Fakt ten niewątpliwie ogranicza możliwości rozwoju międzynarodowych stosunków gospodarczych oraz wpływa na ich kierunki i intensywność.

Tym samym Uzbekistan jest zmuszony do poszukiwania alternatywnych rozwiązań swych problemów transportowych, nie pozostających bez wpływu na tempo rozwoju i wyniki handlu zagranicznego. Dążąc do przezwyciężenia istniejących ograniczeń Uzbekistan uczestniczy w programie ONZ, służącym rozszerzeniu handlu dzięki współpracy przewozowej umożliwiającej tranzyt korytarzami transportowymi. Wynikiem tej współpracy ma być ułatwienie dostępu do portów morskich, a także m.in. odbudowa starożytnej trasy handlowej – Wielkiego Szlaku Jedwabnego.

W ramach dotychczasowej współpracy została podpisana umowa międzynarodowa, pomiędzy państwami Azji Centralnej i krajami należącymi do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w sprawie budowy linii kolejowej łączącej Tedżen-Serchs w Turkmenistanie oraz Meszched w Iranie. Stanie się ona częścią magistrali transazjatyckiej, łączącej Pekin ze Stambułem. Przewozy ładunków na tej trasie w obu kierunkach mają wynosić początkowo od 6 do 8 mln ton w ciągu roku, a w późniejszym okresie powinno nastąpić ich podwojenie.

Otwarcie korytarza transportowego pozwoli na rozszerzenie kontaktów handlowych Uzbekistanu, zarówno na wschód – do krajów regionu Pacyfiku, jak i na zachód – do Turcji i dalej do Europy. Długość trasy przewozów w obu kierunkach zmniejszy się ponad dwukrotnie.

Uzbekistan jest również zainteresowany udziałem w rekonstrukcji starych i budową nowych dróg lądowych, służących transportowi samochodowemu na trasach Andżan-Osz-Irkasztam-Kaszgar, łączącej Republikę z Chinami i Pakistanem, oraz Bucharas-Serachs-Meszched-Teheran (Iran) i Termez-Gierat-Kandagar-Karaczi (Pakistan), otwierających drogę do Oceanu Indyjskiego.

Ponadto Uzbekistan dostosowuje swoje prawo transportowe do ogólnie przyjętych norm i reguł międzynarodowych. W dziedzinie przewozów samochodowych ratyfikowana została Konwencja Celna dotycząca Międzynarodowego Transportu Towarów z Zastosowaniem Książki MDP, Konwencja dotycząca Międzynarodowego Przewozu Towarów, Konwencja dotycząca Znaków Drogowych i Sygnałów oraz Konwencja dotycząca Ruchu Drogowego.

W ramach projektu TRACECA, finansowanego ze środków Unii Europejskiej (program TACIS), planuje się zbudowanie korytarza transportowego, umożliwiającego połączenie, dzięki wykorzystaniu kilku rodzajów transportu, Europy, Kaukazu, Centralnej Azji, Chin i Mongolii. Korytarz ten łączyłby osiem krajów.

W ramach tego projektu przewiduje się zbudowanie euroazjatyckiej drogi szybkiego ruchu, która połączyłaby Ałma-Atę (Kazachstan) z Biszkiekiem (Kirgistan) oraz przebiegałaby przez kazachstańskie miasta Żambył, Szymkient w kierunku Taszkontu, Samarkandy, Buchary i Aszchabadu, zaś kończyłaby się w porcie Turkmenbaszy (Turkmenistan) nad Morzem Kaspijskim.

W ramach budowy nowych połączeń kolejowych, Uzbekistan uczestniczy w budowie trasy łączącej Andizan, Osz (Kirgistan), Irkesztam oraz Kaszgar (Chiny). Trasa ta będzie biegła dalej z Buchary przez Turkmenistan do Teheranu i Karaczi, umożliwiając dotarcie do Oceanu Indyjskiego. Połączenie, przebiegające przez kilka krajów, znacznie ułatwiłoby przewóz ładunków oraz wpłynęłoby na rozwój turystyki w tym regionie.

Wśród planowanych projektów transportu kołowego, do najistotniejszych zalicza się:

- budowę dwóch nowych tuneli na szlaku Taszkont-Osz-Saritasz-Irkesztam; ich otwarcie umożliwi przejazd przez dolinę Fergańską i ominięcie terytorium Tadżykistanu;
- modernizację odcinka drogi Taszkont-Andgren-Namangan, która jest częścią szlaku Andizan-Osz-Kaszgar; droga ta znacznie skróci połączenie pomiędzy krajami Dalekiego Wschodu i Europy; według przewidywań ekspertów ten szlak może nabrać istotnego znaczenia jako droga tranzytowa oraz zmniejszyć koszty transportu pomiędzy Azją i Europą.

W kwietniu 2000 roku rozpoczęto modernizację pierwszego 100 km odcinka linii kolejowej na trasie Taszkont-Samarkanda, łączącej stolicę kraju z jego centrum. W kolejnych latach remonty objęły dalszą część trasy o długości 320 km. Projekt ten, finansowany przez Azjatycki Bank Rozwoju oraz uzbeckie koleje państwowe (Uzbekistan Temir Jułlari), obecnie dobiega końca.

W październiku 2004 roku podpisano porozumienie między amerykańską kampanią *Weidlinger Associates* i koncernem *Uzautoil* w sprawie wspólnej budowy linii kolejowej z Termezu do Mazari-Szarif (Afganistan) o długości 80 km. Koszt przedsięwzięcia to około 210 mln USD, z czego 150 mln USD pokryje strona amerykańska⁴³. Projekty modernizacji linii kolejowych na terenie Uzbekistanu w latach 2004-2006 wspiera także Japoński Bank Współpracy Międzynarodowej. Łączna kwota przyznanych przez ten bank kredytów, przeznaczonych na rozwój kolei, wynosi 156 mln USD.

W roku 2001 rozpoczął się proces likwidacji monopolu państwowego transportu kolejowego, wspierany przez EBOiR i Azjatycki Bank Rozwoju (ABR). Do utworzonej w 1994 roku państwowej spółki akcyjnej Uzbekistan Temir Jułłari należy ponad 3500 km linii kolejowych (w tym 620 km zelektryfikowanych), prawie 250 stacji i blisko 30 tysięcy wagonów. Zatrudnia ona prawie 55 tysięcy osób. Od 2001 roku część udziałów w poszczególnych spółkach wchodzących w skład państwowego holdingu jest prywatyzowanych. Na transport kolejowy przypada blisko $\frac{2}{3}$ przewozów towarowych realizowanych na terytorium Uzbekistanu.

W maju 2000 roku podpisano protokół o wdrażaniu międzynarodowego porozumienia w sprawie odbudowy Wielkiego Szlaku Jedwabnego. Uczestnikami porozumienia są Uzbekistan, Kirgistan i Chiny. Ogólna długość szlaku wynosi 985 km, w tym 453 km biegnie przez Uzbekistan.

Transport lotniczy

Uzbeckie Państwowe Linie Lotnicze mają bezpośrednie połączenia z Nowym Jorkiem, Londynem, Frankfurt, Paryżem, Rzymem, Amsterdamem i innymi miastami. Przewoźnik ten podpisał również porozumienie z izraelskimi liniami El-Al. Około 10 % obrotów handlowych realizowanych przez to przedsiębiorstwo w Uzbekistanie przypada na lotniczy transport towarów. W 2003 roku linie lotnicze Uzbekistanu przewiozły 1,481 mln pasażerów, co oznacza niewielki wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim. Przedsiębiorstwo to systematycznie modernizuje park samolotów, m.in. pozyskując w 2004 roku w formie leasingu samoloty produkcji amerykańskiej typu Boeing-757-200. W efekcie pod koniec 2004 roku przewoźnik ten dysponował trzema samolotami Boeing 767-300, trzema samolotami Boeing 757-200, trzema samolotami A-310, trzema samolotami RG 85 oraz 27 samolotami produkcji rosyjskiej⁴⁴.

Uzbekistan dysponuje dobrą infrastrukturą stanowiącą podstawę dla rozwoju transportu lotniczego, który zajmuje istotne miejsce w systemie transportowym kraju obsługując ponad 60 % łącznych przewozów). W kraju tym znajdują się 33 lotniska posiadające

⁴³ Na podstawie informacji Centralnoazjatyckiego Centrum Informacyjnego – www.ferghana.ru

⁴⁴ jw.

utwardzone pasy startowe, w tym 19 lotnisk o długości pasa startowego powyżej 2400 metrów. Uzupełnienie tej infrastruktury stanowi około 215 lotnisk lokalnych (nieutwardzonych)⁴⁵. Obecnie jest budowane nowe lotnisko w Uczkuduk, zaś międzynarodowe lotnisko w Taszkencie jest modernizowane.

Telekomunikacja

Pierwsze działania zmierzające do reformy sektora telekomunikacji w Uzbekistanie zaczęto podejmować w drugiej połowie lat 90. W tym czasie przyjęta została m.in. ustawa o telekomunikacji oraz wypracowano koncepcję rozwoju tego sektora i wprowadzenia w nim zasad konkurencji. W 2002 roku powołano Uzbecką Agencję Łączności i Informatyzacji, która zajmuje się regulacją i koordynacją tego sektora, wydaje licencje dotyczące działalności telekomunikacyjnej, reprezentuje skarb państwa w spółkach telekomunikacyjnych z udziałem kapitału prywatnego itp.

Sektor zdominowany jest przez państwowego operatora Uzbektelekom. W skład koncernu wchodzi 14 operatorów regionalnych oraz cztery oddziały specjalistyczne. Uzbektelekom jest również udziałowcem w 6 spółkach z udziałem kapitału zagranicznego. Ma blisko 2 mln abonentów telefonii stacjonarnej, wykorzystuje prawie 12 mln km linii telefonicznych oraz posiada ponad 2 tys. central telefonicznych, z których około 37 % to centrale cyfrowe. Próby prywatyzacji tej firmy uzbecki rząd podejmował już w 1997 roku. Wydzielono wtedy dwa podmioty, jeden odpowiedzialny za połączenia międzynarodowe, a drugi za rozmowy krajowe. Ponieważ wbrew założeniom nie zachęciło to inwestorów zagranicznych, w 2000 roku ponownie podjęto decyzję o połączeniu obu spółek w jeden koncern Uzbektelekom. Pod koniec 2004 roku rząd Uzbekistanu nadal prowadził poszukiwania inwestora zagranicznego, który skłonny byłby przejąć 49 % udziałów Uzbektelekomu.

Inwestycje zagraniczne są już jednak obecne w sektorze telekomunikacji, podobnie jak zagraniczna pomoc techniczna, szczególnie ze strony Japonii i Turcji. W roku 1999 japońskie koncerny Mitsui i NEC zakończyły realizację projektu rozwoju sieci telekomunikacyjnej we wschodnim Uzbekistanie. Projekt ten został sfinansowany przez Japoński Fundusz Współpracy Zagranicznej (Japanese Overseas Economic Cooperation Fund) na łączną kwotę 135 mln USD. Ponadto Fundusz przeznaczył kredyty na dalszy rozwój systemu telekomunikacyjnego.

Niemiecka firma Datacom została wybrana na konsultanta technicznego w przetargu na wykonawcę prac modernizacyjnych w sektorze telekomunikacji do roku 2010. Prace mają polegać na zwiększeniu pojemności sieci w zachodnim Uzbekistanie do 40 tys.

⁴⁵ CIA - *The World Factbook 2004 – Uzbekistan*.

linii telefonicznych. Planuje się osiągnięcie do 2010 roku liczby 13 abonentów telefonicznych na 100 mieszkańców, tj. zwiększenie obecnego wskaźnika o ponad połowę.

W połowie października 2004 roku podpisano porozumienie z firmami *Huawei Tech Co. Ltd (ChRL)*, *Alcatel* i *Siemens* w sprawie modernizacji sieci telefonicznej Taszkontu. Chińska firma *Huawei Tech Co. Ltd* do końca 2004 roku ma sfinalizować jeden z kontraktów na oddanie na terenie stolicy 100 tys. linii telefonii stacjonarnej. Wartość tego kontraktu opiewa na 4 mln USD. Trwają także rozmowy z innym chińskim operatorem telefonii stacjonarnej, korporacją ZTE, w sprawie modernizacji sieci telefonicznej na terenie obwodów taszkenckiego i syrdaryjskiego.

W Uzbekistanie powstał i rozwija się również sektor telefonii komórkowej. Usługi w tym zakresie świadczy obecnie 6 operatorów:

- Uzdunrobita (uzbecko-amerykańska spółka joint-venture, działająca w systemie AMPS i DAMPS oraz od 2002 roku w systemie GSM 900/1800).
- COSCOM (joint-venture z większościowym udziałem kapitału amerykańskiego w tym MCT Corporation; GSM 900/1800);
- Daewoo Unitel (Korea Południowa; GSM 900/1800);
- Uzmacom (spółka z partnerem z Malezji; GSM 900/1800);
- Buztel GSM (firma należąca do Bakrie Group z Indonezji; GSM 900/1800);
- Perfectum Mobile (należąca do uzbecko-amerykańskiej spółki Rubicon Wireless Communication, oferująca usługi w systemach AMPS i DAMPS oraz CDMA).

Dominującą pozycję na rynku zajmują firmy COSCOM, Uzdunrobita i Daewoo Unitel.: Uzbektelekom jest udziałowcem w firmach Uzmacom (35 % udziałów) oraz Rubicon Wireless Communication (30 %).

Pod koniec 2002 roku liczba abonentów telefonii komórkowej w Uzbekistanie szacowana była na zaledwie 163,5 tys. osób. Na przestrzeni 2003 i dziewięciu miesięcy 2004 roku ich liczba wzrosła do 450 tysięcy, co świadczy o niezwykle dynamicznym przyspieszeniu w rozwoju tego sektora.

O ile w roku 2000 w Uzbekistanie usługi internetowe świadczyło zaledwie 19 dostawców („providerów”), z których 15 znajdowało się w Taszkencie⁴⁶, to według danych z października 2004 roku usługi takie świadczy już 435 dostawców. W samym roku 2004 pojawiło się około 170 firm oferujących tego typu usługi. Powoduje to zdecydowanie większą konkurencję w tym sektorze, czego przejawem jest obniżenie od początku 2004 roku cen na usługi internetowe o 50 %. Według danych za trzy kwartały 2004 roku z usług internetowych korzysta 612,35 tys. obywateli (23,8 osób na 1000 mieszkańców).

⁴⁶ www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz.htm

Na terenie Uzbekistanu działają 4 stacje telewizyjne o zasięgu ogólnokrajowym, emitujące programy własne oraz 20 stacji regionalnych. Stacje ogólnokrajowe emitują także dwa programy telewizji rosyjskiej. Liczbę odbiorników telewizyjnych na terenie kraju ocenia się na ok. 6,4 mln, zaś odbiorników radiowych na ok. 10,8 mln⁴⁷.

Ochrona środowiska

O ogromnym znaczeniu ziemi w Uzbekistanie i konieczności zapewnienia jej szczególnego traktowania, świadczy wspomniany wcześniej fakt, iż tylko 10 % łącznej powierzchni kraju nadaje się do uprawy. Znaczną część Uzbekistanu zajmują pustynie i półpustynie – Kara-kum, Kyzyl-kum, Ustiurt i inne. Już obecnie silnie odczuwalne jest nadmierne obciążenie demograficzne niektórych obszarów, szczególnie wysokie na terenach rolniczych. Na jednego mieszkańca przypada 0,17 ha powierzchni zasiewów, podczas gdy w Kazachstanie – 1,54 ha, zaś w Kirgistanie – 0,26 ha. Biorąc pod uwagę fakt, iż ponad połowa całej ludności zamieszkuje rejony wiejskie, można stwierdzić, że na wsi występuje znaczna nadwyżka zasobów ludzkich.

Największym ekologicznym problemem Uzbekistanu jest wysoki stopień zasolenia ziemi. Jest to konsekwencja masowego zagospodarowywania gruntów, również tych, które od początku były zasolone i nie nadawały się do melioracji. W okresie ostatnich pięćdziesięciu lat powierzchnia ziem objętych systemem irygacji zwiększyła się z 2,46 mln ha do 4,28 mln ha. Tylko w latach 1975-1985 zagospodarowano około 1 mln ha nowych terenów rolnych. Natomiast w ciągu pięciu następnych lat, tj. do roku 1990, powierzchnia nawadnianych ziem zwiększyła się, w porównaniu z 1985 rokiem, aż o 150 %.

W strukturze zasiewów do roku 1990 bawełna zajmowała prawie 75 % powierzchni. W żadnym innym państwie na świecie nie zaobserwowano tak wysokiego stopnia monokultury tej uprawy. Doprowadziło to do wyjałowienia ziemi, obniżenia wydajności upraw, pogorszenia wodno-fizycznych właściwości gruntów oraz zwiększenia procesów erozji gleb.

Wykorzystanie nieorganicznych nawozów mineralnych, herbicydów i pestycydów w Uzbekistanie dziesięciokrotnie przewyższało dopuszczalne normy. Zanieczyszczane były grunty, rzeki, jeziora, wody podziemne i ujęcia wody zdatnej do picia. Przy zagospodarowaniu nowych ziem nie stosowano racjonalnych technologii, powszechna była praktyka niekontrolowanego nawadniania pól bawełny co skutkowało zbytnim nawilgoceniem gleb i ich powtórny zasoleniem.

⁴⁷ www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz.htm

Istotne zagrożenia niesie także skażenie radioaktywne. W latach 1944-1967 wzdłuż brzegów rzeki Majluu-Suu (Kirgistan) zakopywano odpady pochodzące z przerobu rudy uranu i do chwili obecnej istnieją tam 23 przechowalnie, wymagające umocnienia murów i wałów ochronnych.

Dramatycznie zanieczyszczone są okolice Jeziora Aralskiego, które uznano za obszar światowej klęski ekologicznej, co oznacza najwyższy stopień degradacji środowiska naturalnego. W ciągu ostatnich 30 lat, powierzchnia tego akwenu zmniejszyła się o 40 %, a zasoby wody o 60 %. Katastrofa ta jest skutkiem nadmiernego odwadniania rzek, wodą z których zasilano uprawy bawełny. Obecnie gromadzone są fundusze na długoterminowy program ratowania Jeziora Aralskiego.

Oprócz trudnych spraw wiążących się z zanieczyszczeniem Jeziora Aralskiego, Uzbekistan boryka się także z wieloma innymi, równie złożonymi problemami ekologicznymi. Obecnie uważa się, że obszary, które w zadowalającym stopniu odpowiadają międzynarodowym standardom środowiska naturalnego, stanowią zaledwie 27 % powierzchni Republiki. Najbardziej zdewastowane pod względem ekologicznym tereny to republika autonomiczna Karakałpakstan, Chorezm oraz rejony Fergany i Nawoi.

Podstawowe problemy ekologiczne, z którymi zmagają się Uzbekistan, to według Programu ONZ ds. Środowiska Naturalnego (UNEP):

- niewystarczające zasoby wody pitnej oraz zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- degradacja, zasolenie gleby i zanieczyszczenie żywności,
- zanieczyszczenie powietrza,
- składowanie odpadów,
- powodzie.

Według raportu UNEP z 2002 roku, na pierwsze miejsce wysuwa się ogromne zanieczyszczenie większości wód, połączone z naturalnym niedoborem zasobów wodnych znajdujących się w kraju. W rezultacie w wielu regionach kraju brakuje wody pitnej. Problem ten jest szczególnie nasilony w regionach Karakałpakstanu, Chorezmu, Buchary, Kaszkadarii oraz w Dolinie Fergańskiej i Amu-darii. A stan tamtejszych wód ulega dalszemu pogorszeniu na skutek nieostrożnego stosowania nawozów i pestycydów w rolnictwie, nieumiejętnego gospodarowania ściekami komunalnymi i przemysłowymi, powszechnie stosowanej monokultury rolniczej (uprawy bawełny), nieprzemysłanej irygacji terenów rolniczych oraz braku bodźców do oszczędzania i ochrony naturalnych zasobów.

Nieodłącznie wiążą się z tym kolejne problemy: erozja gleby i jej zasolenie (obecnie 50 % gruntów jest klasyfikowanych jako zasolone, a 5 % jako bardzo zasolone), wyjałowienie i skażenie (DDT, związki fosforu i azotu), jak również zanieczyszczenie pól. W rezultacie niegdyś żyzne obszary powoli pustynnieją, a zbierane plony drastycznie maleją.

Poziom emisji zanieczyszczeń powietrza przez przemysł, szczególnie energetyczny, oraz transport zmalał w ostatnich latach, ale wraz z ożywieniem gospodarczym trend ten na pewno się odwróci. Oczekuje się również, iż wystąpi dalsze zatrucie powietrza na terenach zamieszkałych na skutek zanieczyszczeń emitowanych w strefach przemysłowych, gwałtownego rozwoju transportu zmechanizowanego oraz postępującego procesu przekształcania się dawnych obszarów rolnych w pustynie, z których wiatr wywiewa sól oraz środki chemiczne.

Obecnie stężenie toksycznych gazów w powietrzu dalece przekracza dopuszczalne normy Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). Najwyższy poziom zanieczyszczeń występuje w miastach Nawoi, Nukus i Taszkent.

Wiele dużych miast, szczególnie stolica Taszkent oraz miejscowości leżące w jej regionie, boryka się z problemem odpadów komunalnych i przemysłowych. Składowanie tych pierwszych prowadzi do rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych, zatrucia gleby oraz wód podziemnych. Należy zdawać sobie sprawę także z tego, iż tylko 54 % miejskich i 3 % wiejskich osiedli ludzkich posiada sieć kanalizacyjną. Z kolei wiele odpadów przemysłowych jest wysoce toksycznych, łatwo palnych, potencjalnie wybuchowych, a nawet radioaktywnych. Normy sanitarne zdecydowanie nie są przestrzegane, a odpady są zazwyczaj źle składowane w efekcie czego parują, przenikają do gleby, zatruwając otoczenie. Powszechnym sposobem pozbywania się odpadów jest ich spalanie, a nowoczesna utylizacja dotyczy jedynie 0,13 % odpadów przemysłowych. Szybkiego rozwiązania wymaga przede wszystkim problem zanieczyszczeń spowodowanych stosowaniem pestycydów i nawozów.

Międzynarodowa współpraca Uzbekistanu w zakresie ochrony środowiska

Uzbekistan wstąpił do ONZ w 1992 roku i od tego czasu aktywnie działa w programach realizowanych przez wiele wyspecjalizowanych agend tej Organizacji. Jest m.in. członkiem Komisji ONZ ds. Zrównoważonego Rozwoju (od 1991 roku). Rola współpracy międzynarodowej na polu ochrony środowiska naturalnego jest szczególnie istotna, gdyż daje możliwość dostępu do zagranicznych inwestycji, środków pomocowych, doświadczeń, know-how i tzw. czystych technologii.

Uzbekistan podpisał wiele umów dwustronnych dotyczących ochrony środowiska oraz współdziała w tym zakresie z kilkoma międzynarodowymi instytucjami finansowymi, m.in. z EBRD, ADB, IMF i GEF. W 1994 roku podpisane zostało porozumienie pomiędzy Kazachstanem, Kirgistanem, Tadżykistanem, Turkmenistanem i Uzbekistanem w sprawie utworzenia wspólnej strefy ekonomicznej, któremu towarzyszyło zawarcie kilku porozumień dotyczących poszczególnych kwestii ekologicznych, jak np. gospodarki wodnej.

Współpraca krajów Azji Centralnej rokuje duże nadzieje ze względu na bliskie sąsiedztwo, połączenia transportowe, wspólną eksploatację zasobów wodnych i energetycznych oraz konieczność poradzenia sobie z konsekwencjami katastrofy ekologicznej, która dotknęła Jezioro Aralskie.

Programy i konwencje o ochrony środowiska przyjęte przez Uzbekistan w porozumieniu ze wspólnotą międzynarodową, to:

1. Narodowy Program o Wycofaniu Substancji Naruszających Powłokę Ozonową – wdrażający Konwencję Wiedeńską wraz z Protokołem Montrealskim, współfinansowany przez UNDP (GEF) oraz UNEP;
2. Krajowy Program Obserwacji Zmian Klimatycznych – wdrażający Ramową Konwencję ONZ o Zmianach Klimatycznych, współfinansowany przez UNDP (GEF);
3. Narodowy Program Walki z „Dezertyfikacją” (pustynnieniem), współfinansowany przez UNEP;
4. Narodowa Strategia Ochrony Bioróżnorodności, współfinansowana przez UNDP (GEF);
5. Transgraniczny Projekt Ochrony Bioróżnorodności Zachodniego Tien-Szan;
6. Narodowy Plan Działań dla Ochrony Środowiska i Zdrowia – pomoc techniczna WHO);
7. Projekt dotyczący Basenu Jeziora Aralskiego (program dwufazowy):
 - pierwsza faza: ochrona zasobów wodnych basenu Jeziora Aralskiego;
 - druga faza: racjonalne wykorzystywanie wody, zwalczanie zasolenia, tworzenie krajowych rezerw wodnych).

Obecnie wszystkie kraje Azji Centralnej mają problemy z zapewnieniem wystarczającej ilości wody pitnej, szczególnie w latach suszy, takiej na przykład jaka występowała w latach 2000-2002. W Uzbekistanie problem ten jest szczególnie palący, ponieważ rolnictwo jest całkowicie uzależnione od systemu irygacji, na który przypada 90 % zużycia wody w kraju. Istotnym problemem jest także modernizacja systemu nawadniania pól. Około 50 % urządzeń jest przestarzałych, a okres ich eksploatacji przekroczył 30-40 lat. Działania rządu Uzbekistanu w tym zakresie są ukierunkowane na pozyskanie środków finansowych m.in. z Banku Światowego.

Turystyka

Od XIV wieku Uzbekistan był znaczącym centrum kulturowym z głównymi ośrodkami w Samarkandzie, Bucharze i Chiwie. Przez obszar ten przebiegał Wielki Szlak Jedwabny, stymulujący wymianę handlową i ogólny rozwój gospodarczy i społeczny.

W efekcie Uzbekistan posiada ogromny i nadal niewykorzystany potencjał dla rozwoju turystyki. Kraj powoli otwiera się na turystów, choć wciąż jeszcze ruch turystyczny jest bardzo utrudniony ze względu na niedostatki infrastruktury hotelowej oraz ograniczony przez centralne urzędy dostęp do wielu miejsc.

Uzbekistan ma wiele do zaoferowania zagranicznym gościom, poszukującym egzotycznych miejsc w Azji Środkowej. Rząd traktuje rozwój turystyki w sposób priorytetowy, słusznie zakładając, iż sektor ten zasługuje na duże inwestycje. W chwili obecnej udział turystyki w PKB nie przekracza 1 %, lecz przewiduje się, że może się znacząco zwiększyć w ciągu najbliższych lat, pod warunkiem że Uzbekistan poprawi swe zaplecze turystyczne (hotele, campingi, szlaki turystyczne).

Według zapewnień rządowych już około połowa ośrodków turystycznych odpowiada międzynarodowym standardom. Nowe projekty przewidują budowę hoteli o wysokim standardzie, renowację historycznych budowli i usprawnienie transportu.

Zagraniczne inwestycje w sektorze turystyki są mile widziane, aczkolwiek do tej pory zaledwie kilka zagranicznych agencji turystycznych oferuje swe usługi w Uzbekistanie. Planowane jest utworzenie wolnych stref turystycznych. Najnowszą inicjatywą jest Narodowy Projekt Promocji Turystyki, obecnie wdrażany na szczeblu międzynarodowym. W myśl rozporządzenia Ministerstwa Finansów z 28 lipca 2004 roku na terenie Uzbekistanu wprowadzono opłatę turystyczną, przeznaczoną na rzecz promocji i marketingu usług turystycznych. Opłata ta wynosi 1 USD od osoby odwiedzającej ten kraj w celach turystycznych. Pobierają ją hotele, campingi i inne placówki turystyczne.

Państwowa agencja turystyczna Uzbektourism dominuje w raczkującym sektorze turystycznym, zajmując się zarówno organizacją wycieczek, zakwaterowaniem, jak i rozwijaniem infrastruktury turystycznej. Posiada udziały w nowo wybudowanych hotelach, jak również w większości hoteli odziedziczonych po epoce ZSRR. Uzbektourism do niedawna posiadał niemal monopolistyczną pozycję na rynku, co uniemożliwiało rozwój konkurencji i zniekształcało relacje cenowe. Zagraniczni obserwatorzy twierdzą, że właśnie ta rządowa agenda ponosi główną winę za opieszały, mimo deklaracji rządu, rozwój turystyki (adresy biur turystycznych w zał. 18).

W ostatnich latach pojawiło się jednak kilka obiecujących inicjatyw sektora prywatnego. Powstała m.in. duża liczba hoteli typu Bed&Breakfast w większych miastach Uzbekistanu. Oferują one nie tylko noclegi, ale także programy zwiedzania zabytków i uczestnictwo w lokalnych świętach, uroczystościach oraz życiu codziennym, ciągle jeszcze bardzo egzotycznym dla turystów z Zachodu. Niekiedy same hotele B&B upodabniają się do lokalnego kolorytu, nawiązując swoim wystrojem do czasów kiedy Jedwabnym Szlakiem kursowały kupieckie karawany. Oferowane są też ultranowoczesne apartamenty dla tych gości, którzy nie mogą rozstać się z wygodami zachodniej cywilizacji, choć najczęściej dostępne pokoje hotelowe odpowiadają potrzebom zwykłych turystów. Na uwagę zasługują także działania rządowe, podjęte w drugiej połowie 2004 roku, wspierające rozwój agroturystyki, umożliwiającej aktywny wypoczynek w gospodarstwach farmerskich.

IV. PRZEKSZTAŁCENIA STRUKTURALNE

Informacje ogólne

W latach 1992-2000 w Uzbekistanie przeprowadzono prywatyzację znacznej części majątku państwowego. W tym czasie formę własności zmieniło ponad 130 tysięcy różnych przedsiębiorstw, w tym 77 tysięcy przedsiębiorstw państwowych, które przekształcono w ok. 50 tysięcy przedsiębiorstw prywatnych⁴⁸. Należy jednak przy tym pamiętać, iż Uzbekistan wdraża swój własny model gospodarki rynkowej.

Celem strategii gospodarczej Uzbekistanu jest stworzenie w kraju klasy średniej, składającej się m.in. z obywateli dysponujących własnymi środkami produkcji i indywidualnymi warsztatami pracy. Zgodnie z przyjętym założeniem etapowego dokonywania zmian systemu gospodarczego, proces prywatyzacji przebiegał w następujących fazach:

- w pierwszej, przypadającej na lata 1992-1993, opracowano mechanizm przekazywania praw własności i rozpoczęto małą prywatyzację (małych i średnich przedsiębiorstw handlu, usług, przemysłu lekkiego i spożywczego oraz transportu); sprywatyzowano około 95 % tych przedsiębiorstw (tj. 52.268 przedsiębiorstw ogółem, czyli średnio 696 przedsiębiorstw w każdym rejonie);
- podczas drugiej, zakładającej intensywną prywatyzację przedsiębiorstw we wszystkich sektorach gospodarki, w kraju powstała klasa właścicieli, składająca się z 2 mln posiadaczy akcji oraz udziałowców, 3 mln właścicieli gospodarstw pomocniczych, 85 tys. prywatnych małych przedsiębiorców oraz 14 tys. właścicieli nieruchomości.

Od 1996 roku, gdy sprywatyzowano już w większości małe przedsiębiorstwa w handlu i usługach, tempo prywatyzacji spadło. Do prywatyzacji pozostały głównie średnie i duże przedsiębiorstwa, często o kilkumilionowej wartości aktywów. W efekcie wzrosła średnia wysokość wpływów ze sprzedaży pojedynczego przedsiębiorstwa.

W kolejnym etapie od roku 1998 prywatyzowano największe zakłady przemysłu hutniczego, energetycznego, chemicznego i metalurgicznego. W roku 1999 rozpoczęto działania na rzecz pozyskania inwestorów zagranicznych i kapitału zagranicznego dla prywatyzacji. Od roku 2000 prywatyzacja w Uzbekistanie miała charakter indywidualnego podejścia do konkretnego przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem formy sprzedaży, strategicznego znaczenia dla gospodarki republiki, pozyskania technologii, przy zapewnieniu doradztwa konsultantów finansowych.

⁴⁸ www.spc.gov.uz/ru/privatization

Prywatyzacja zakładów przemysłowych

W Republice Uzbekistanu od kilku kolejnych lat wprowadzane są reformy strukturalne w zarządzaniu przemysłem, rolnictwem, transportem, komunikacją, bankowością i systemem finansowym. Reformy dotyczą także sfery zarządzania prywatyzacją zakładów przemysłowych.

Zasady prywatyzacji średnich i dużych zakładów przemysłowych przy udziale inwestorów zagranicznych zawarto w postanowieniu Rady Ministrów nr 477 z 18 listopada 1998 roku *O sposobach przyciągania kapitału zagranicznego w celu sprywatyzowania majątku państwowego*. W rozporządzeniu tym podano listę 258 przedsiębiorstw przeznaczonych na sprzedaż inwestorom zagranicznym⁴⁹. Jednak z powodu zawyżonej wyceny przedsiębiorstw, wprowadzenia warunku zachowywania przez przedsiębiorstwa określonych dotychczasowych obszarów specjalizacji oraz niechęci aparatu państwowego do pozbywania się kontroli nad podmiotami gospodarczymi, prywatyzacja tych przedsiębiorstw nie cieszyła się zainteresowaniem inwestorów zagranicznych⁵⁰. Do inwestowania nie zachęcała też stosowana od roku 1996 restrykcyjna polityka w zakresie wymiany walut.

W grudniu 1999 roku rząd uzbecki wydał kolejne rozporządzenie. Liczbę przedsiębiorstw podlegających prywatyzacji w latach 2000-2001 zmniejszono do 162. W marcu 2001 roku ogłoszono kolejne zmiany w programie prywatyzacji na te lata.

Przyjęto następujące założenia:

- sprzedaż inwestorom zagranicznym części udziałów w 38 dużych przedsiębiorstwach,
- sprzedaż inwestorom zagranicznym 48 przedsiębiorstw w całości,
- sprzedaż majątku 535 przedsiębiorstw inwestorom zagranicznym lub osobom prawnym poprzez giełdę papierów wartościowych lub na rynku pozagiełdowym,
- sprzedaż akcji 622 przedsiębiorstw poprzez giełdę papierów wartościowych lub na rynku pozagiełdowym.

⁴⁹ Lista dotyczyła:

- 27 dużych przedsiębiorstw kandydujących do indywidualnej prywatyzacji, z mniejszościowym pakietem dla inwestorów zagranicznych oraz 3 przedsiębiorstw z większościowym pakietem akcji,
- 69 średnich i dużych przedsiębiorstw, przeznaczonych do przejęcia nad nimi całkowitej kontroli przez inwestorów zagranicznych,
- 159 przedsiębiorstw, w których od 25 % do 75 % akcji zamierzano sprzedać inwestorom zagranicznym.

⁵⁰ W tym okresie z wytypowanej listy sprzedano tylko jedno przedsiębiorstwo przemysłu chemicznego.

Przedsiębiorstwa zostały podzielone na cztery grupy, przy czym największe umieszczono w pierwszej grupie. Znalazły się w niej przedsiębiorstwa, których poprzednio nie udało się sprywatyzować, m.in. narodowy operator telekomunikacyjny „Uzbektelekom”, Ałmałycki Kombinat Górniczo-Metalurgiczny, dwa największe banki i pięć zakładów chemicznych. Na listę tę wpisano też nowe podmioty, m.in. pięć przedsiębiorstw należących do uzbeckich linii kolejowych „Uzbekistan Temir Yullari” oraz pięć elektrowni. Należy zauważyć, że rząd uzbecki nadal niechętnie pozbywa się pakietu kontrolnego akcji w dużych przedsiębiorstwach. Wśród 38 przedsiębiorstw przeznaczonych do prywatyzacji z udziałem kapitału zagranicznego, tylko w jednym (Uzbektelekom), wystawiono na sprzedaż 51 % akcji. Rozpoczęto również proces prywatyzacji zakładów bawełnianych. Państwowy komitet ds. prywatyzacji poinformował, że zagraniczni inwestorzy otrzymają propozycje dotyczące zakupu przez nich 35 % akcji trzech ze 126 istniejących zakładów.

Ten etap prywatyzacji był wspierany przez Bank Światowy, który przeznaczył specjalną linię kredytową na rozwój przedsiębiorczości prywatnej w Uzbekistanie. Zagraniczni konsultanci oraz doradcy finansowi wydelegowani przez BŚ oszacowali wartość aktywów uzbeckich przedsiębiorstw i promowali sprzedaż poszczególnych zakładów.

Należy przyznać, że mimo pewnych zachęt dla inwestorów zagranicznych, klimat inwestycyjny nadal nie jest dla nich zbyt przychylny. Najbardziej odstrasżającym czynnikiem był system kilku kursów walutowych oraz restrykcje w zakresie wymiany walut.

Zgodnie z dekretem Prezydenta Uzbekistanu z 22 stycznia 2003 roku *O kierunkach i koordynacji znaczenia sektora prywatnego w gospodarce Uzbekistanu* (zatwierdzonym i przyjętym do realizacji przez Radę Ministrów w dniu 17 kwietnia 2003 roku) opracowano program restrukturyzacji i prywatyzacji na lata 2003-2004. W programie wymieniono przedsiębiorstwa skierowane do prywatyzacji, w tym m.in. takie duże zakłady jak: Uzbektekstilmasz, Kokandzki Kombinat Tekstylny, Nawojską elektrownię.

Przyjęty program zakładał restrukturyzację i prywatyzację łącznie około 1,5 tys. podmiotów gospodarczych w 2003 roku oraz ponad 1,1 tys. podmiotów w 2004 roku. W rzeczywistości w 2003 roku sprywatyzowano 1112, z tego 966 przejął w całości sektor prywatny, a 75 przekształcono w spółki akcyjne z udziałem państwa. Z kolei w 2004 roku 810 przedsiębiorstw objęli prywatni inwestorzy, zaś 20 przekształcono w spółki akcyjne z udziałem państwa (dane za styczeń – wrzesień 2004 roku). Według danych Państwowego Komitetu ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym i Wspierania Przedsiębiorczości (Goskomimuszczestwo) w pierwszym półroczu 2004 roku najwięcej przedsiębiorstw sprywatyzowano w Taszkencie (124) oraz rejonie Fergańskim (73).

Tab. 7. Zmiana form własności w przedsiębiorstwach w Uzbekistanie w latach 1995-2004

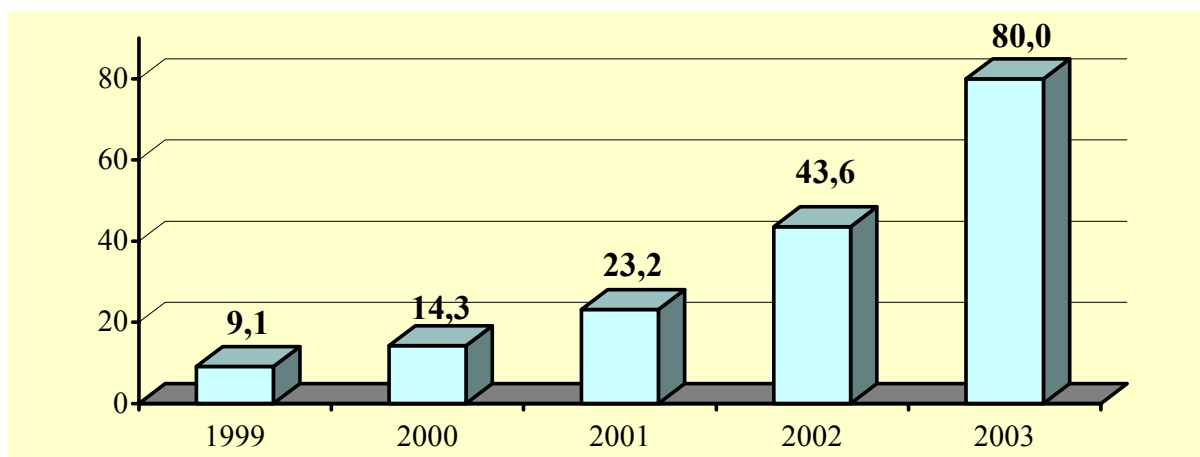
Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ^a
Ogółem, w tym:	8537	1915	1231	213	297	257	921	322	1519	966
- sprywatyzowano	7511	658	443	103	156	103	712	271	1112	946
- przekształcono w spółki akcyjne	1026	1257	788	110	141	154	207	51	75	20

^a dane za styczeń - wrzesień 2004 roku

Źródło: *Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан, июнь-сентябрь 2001*; www.review.uz/home/article.asp; www.fera.uz; www.cer.uz/stat oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4-7/2004

Wpływy z tytułu prywatyzacji są przeważnie kierowane do republikańskich i lokalnych hokimatów, w celu dalszej redystrybucji środków. Otrzymuje je też Fundusz Rozwoju Biznesu (FRB) i spółki akcyjne. Środki te są także przeznaczone na rozwój infrastruktury rynkowej oraz wykonywanie specjalnych rządowych decyzji. Fundusz Rozwoju Biznesu oferuje kredyty dla małych przedsiębiorstw. Hokimaty inwestują w infrastrukturę oraz rozwój opieki społecznej.

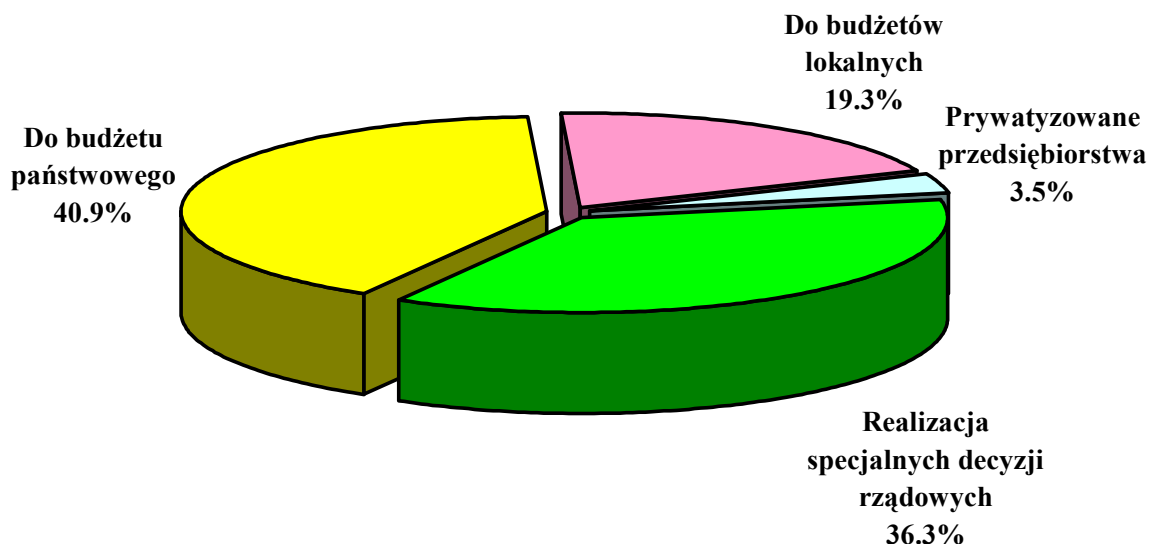
Rys. 2. Przychody z prywatyzacji w latach 1999-2003 (w mln USD)

Źródło: materiały informacyjne CII Group Polska

Środki przekazywane przez Państwowy Komitet ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym i Wspierania Przedsiębiorczości, są wydatkowane również na szkolenia oraz na pokrycie kosztów prywatyzacji. Organizacja ta zapewnia również przedsiębiorstwom tzw. wsparcie „poprywatyzacyjne”.

Rys. 3. Struktura wykorzystania środków uzyskanych z prywatyzacji w drugim kwartale 2004 roku

Źródło: *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004, s. 23

Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości

Ta sfera przedsiębiorczości rozwija się w Uzbekistanie w szybkim tempie. Zgodnie z prawem Uzbekistanu podmioty określane mianem małego i średniego biznesu dzieli się na następujące kategorie:

- indywidualne przedsięwzięcie osoby fizycznej, mającej zaświadczenie o rejestracji gospodarczej w określonej dziedzinie, bez prawa zatrudniania innych osób;
- mikrofirma, jako firma niezależna od innych przedsiębiorstw, zatrudniająca do 10 pracowników, a w dziedzinie handlu bądź usług do 5 pracowników;
- małe firmy, jako przedsiębiorstwa państwowe i prywatne zatrudniające w przemyśle do 40 osób, w budownictwie i produkcji rolnej do 20 osób, a w działalności naukowej, handlowej do 10 osób;
- średnie firmy, jako przedsiębiorstwa państwowe i prywatne zatrudniające w przemyśle do 100 osób, w budownictwie do 50 osób, w produkcji rolnej i w handlu zagranicznym do 30 osób, w działalności handlowej, sferze usług i innych dziedzinach pokrewnych do 20 osób.

Tab. 8. Struktura firm wg kryterium ich wielkości (w %) – stan na 1.07.2001

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym udział				Ogółem	W tym			
		duże	średnie	małe	mikro firmy		duże	średnie	małe	mikro firmy
Ogółem: 186310	100,0	11,2	3,7	11,5	73,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Przemysł	100,0	6,1	4,3	21,6	68,0	9,2	5,0	10,7	17,3	8,5
Rolnictwo	100,0	5,7	1,2	6,2	86,9	35,4	18,2	11,4	18,9	41,8
Transport/komunikacja	100,0	44,8	3,6	8,2	43,4	1,3	5,3	1,3	0,9	0,8
Budownictwo	100,0	12,5	7,9	19,7	59,9	5,9	6,7	12,7	10,1	4,8
Handel hurtowy	100,0	1,9	3,6	13,7	80,8	8,1	1,4	8,0	9,6	8,9
Handel i gastronomia	100,0	5,0	3,5	13,6	77,9	17,7	7,9	16,7	21,0	18,8
Usługi informacyjne	100,0	4,5	2,3	4,2	89,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Usługi komunalne	100,0	34,9	15,2	18,8	31,1	1,4	4,5	5,9	2,3	0,6
Ochrona zdrowia	100,0	39,2	10,2	13,1	37,4	2,8	9,7	7,7	3,2	1,4
Edukacja	100,0	86,4	3,9	3,4	6,3	3,2	24,7	3,4	0,9	0,3
Zaopatrzenie	100,0	14,3	5,1	7,0	73,6	6,0	7,7	8,3	3,6	6,0
Inne	100,0	11,3	5,9	15,9	66,9	8,7	8,8	13,9	12,0	7,9

Źródło: *Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан, июнь-сентябрь 2001*

Udział średnich, małych i mikro-przedsiębiorstw w poszczególnych działach gospodarki jest zróżnicowany. Jak wynika z zamieszczonej powyżej tabeli, w 2001 roku w rolnictwie, usługach informacyjnych oraz w handlu hurtowym udział mikrofirm wynosił powyżej 80 %. Warto zauważyć, iż mikrofirmy dominują w całej gospodarce Uzbekistanu (73,5 % ogólnej liczby firm), za wyjątkiem sektora edukacji, ochrony zdrowia i usług komunalnych.

Według stanu na dzień 1 stycznia 2004 roku w Uzbekistanie zarejestrowano 263,8 tys. małych i średnich przedsiębiorstw, z których aktywnych było 229,6 tys. (87 %). W poszczególnych sektorach liczba małych i średnich przedsiębiorstw przedstawiała się następująco: przemysł – 21 tys., rolnictwo – 119,6 tys., transport i łączność – 2,0 tys., budownictwo – 10,9 tys., handel i usługi – 41,8 tys., inne dziedziny – 35,3 tys. Należy podkreślić, iż sektor MŚP w 2003 roku wytworzył 35,5 % PKB, zatrudniając przy tym 1,04 mln osób. W tym samym roku udział tego sektora w eksporcie wyniósł 7,3 % (w 2002 roku – 7,5 %), a w imporcie 33,7 % (w 2002 roku – 24,9 %) ⁵¹.

Procesy transformacji gospodarczej zachodzące w Uzbekistanie nie ominęły również rolnictwa, w którym dotychczasowe kołchozy i sowchozy zostały w większości zastąpione przez przedsiębiorstwa kolektywne oraz gospodarstwa kooperacyjne i farmerskie.

⁵¹ *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4/2004, s. 35-36

Tab. 9. Organizacja produkcji rolniczej w Uzbekistanie

Istniejąca struktura	Nowa struktura	Osobowość prawna	Prawo własności	Formy zatrudnienia	Dodatkowe cechy
Sowchoz /kołchoz	Kołchozy pozostale	przedsiębiorstwa państwowe	własność państwowa	najemna siła robocza	
	Przedsiębiorstwa kolektywne	przedsiębiorstwa kolektywne	stała własność kolektywna	Kontrakty pracownicze i system premii, zezwala się na wynajem siły roboczej	
	Szirkaty	gospodarstwa spółdzielcze (kooperatywy)	stała własność kolektywna	Rodziny korzystają z działki rolnej i materiałów na zasadach kontraktów	
	Gospodarstwa farmerskie	podmiot prawny w różnych formach	długoterminowa dzierżawa (od 10 do 50 lat)	pracownicy rodzinni oraz najemna siła robocza	warunki organizacji przedsiębiorstwa farmerskiego: - min. 30 umownych głów bydła rогatego na 1 umowną głowę - na nawadnianej ziemi min. od 0,3 do 0,45 ha, na nie nawodnionej min. 2ha - do uprawy bawełny i roślin -10 ha - sadownictwo, uprawy winogron, warzyw i inne do 1 ha
	Dzierżawa	nieobowiązkowo podmiot prawny	krótkoterminowa dzierżawa (do 3 lat)		
Osobiste pomocnicze gospodarstwa	Gospodarstwa dechańskie (gospodarstwa rodzinne)	nieobowiązkowo podmiot prawny	użytkowanie dożywotnie	pracownicy rodzinni oraz sezonowa siła robocza	tryb przyznawania ziemi gospodarstwom dechańskim - do 0,35 ha, na nie nawodnionej ziemi - do 0,5 ha, w strefie pustynnej i półpustynnej - do 1 ha

Źródło: Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан, июнь-сентябрь 2001

W wyniku zmian strukturalnych w rolnictwie około 95 % byłych kołchozów zostało zreorganizowanych przyjmując nową formę taką jak: szirkaty, prywatne farmy, spółki akcyjne, przedsiębiorstwa wynajmujące maszyny rolnicze, agrofirmy i inne. W 1991 roku w Uzbekistanie funkcjonowało 1137 sowchozów utworzonych w czasach radzieckich. Były one finansowane bezpośrednio z budżetu państwa, do którego należała również w całości ich produkcja.

W latach 2001-2002 nastąpił wyraźny wzrost znaczenia sektora prywatnego w uzbeckim rolnictwie. O ile jeszcze w roku 2001 sowchozy obejmowały 2361,4 tys. ha ziemi uprawnej, to w ciągu 9 miesięcy 2002 roku ich zasoby zmniejszyły się o blisko 220 tys. ha. Jednocześnie zwiększył się areal ziemi znajdującej się w dyspozycji gospodarstw farmerskich: odpowiednio z 696,3 tys. ha do 982,1 tys. ha. Natomiast niewielkie zmiany nastąpiły w przypadku ziemi będącej w posiadaniu gospodarstw dechańskich (rodzinnych): wzrost o 12 tys. ha do 398,6 tys. ha⁵².

W 2003 roku na 1 gospodarstwo farmerskie przypadało średnio 24 ha ziemi (w regionie Andizańskim – 9 ha). Średnie zatrudnienie w tych gospodarstwach wynosi 7 osób. Aż 86 % gospodarstw farmerskich zajmuje się uprawą zbóż i bawełny, 7 % koncentruje się na hodowli, zaś pozostałe 7 % na uprawie warzyw i owoców.

Metody prywatyzacji

Możliwe jest w zasadzie wyodrębnienie dwóch sposobów prowadzenia prywatyzacji w Uzbekistanie. Pierwszy polega na wykupie przedsiębiorstw przez ich kierownictwo i pracowników. Drugi zaś realizowany jest w drodze sprzedaży bezpośredniej.

Zgodnie z narodowym programem prywatyzacji metody prywatyzacji były zróżnicowane w zależności od wielkości przedsiębiorstwa. Tzw. małą prywatyzację (w przedsiębiorstwach zatrudniających do 200 osób), stosowaną w handlu, gospodarce komunalnej i usługach, realizowano przede wszystkim poprzez sprzedaż bezpośrednią – na aukcjach. Średnie przedsiębiorstwa (zatrudnienie od 200 do 500 pracowników) prywatyzowano w ramach tzw. masowej prywatyzacji, tj. przekształcano je spółki akcyjne. Duże przedsiębiorstwa (ponad 500 zatrudnionych) są prywatyzowane w ramach indywidualnych projektów.

⁵² Według danych statystycznych ze stron internetowych www.cer.uz/stat

V. FINANSE

Budżet

Wprowadzona w lipcu 2000 roku częściowa liberalizacja zasad wymiany walut nie wpłynęła w istotny sposób na stan budżetu państwa. Wywołała ona jednak pewne skutki w postaci m.in. wzrostu kosztów obsługi zadłużenia zagranicznego. Znaczącym obciążeniem stały się także rosnące wydatki na obronę, które w 2002 roku wynosiły ponad 200 mln USD (ok. 2 % PKB)⁵³.

Tab. 10. Struktura wpływów do budżetu państwa w latach 1998-2003 (% PKB)

Wyszczególnienie	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 I półrocze
Deficyt budżetowy (% PKB)	-2,1	-1,7	-1,0	-1,5	-0,8	-0,4	0,2
Wpływy jako % PKB	32,4	30,5	28,5	28,3	25,2	24,2	28,2
Podatki bezpośrednie, w tym:	10,2	8,9	7,5	7,8	6,8	6,4	7,0
- podatek dochodowy od przedsiębiorstw	6,1	4,6	3,7	3,4	2,9	3,1	-
- podatek dochodowy od osób fizycznych	4,1	4,3	3,8	4,4	3,9	3,3	-
Podatki pośrednie, w tym:	16,6	16,4	16,0	15,3	13,8	14,0	16,6
- VAT	9,8	7,6	7,1	7,4	7,0	7,1	-
- akcyza	6,1	8,4	8,2	7,1	6,3	6,2	-
- cło	0,5	0,2	0,3	0,4	0,3	0,4	-
- opłaty celne od osób fizycznych	0,2	0,2	0,4	0,4	0,2	0,3	-
Podatki od majątku własnego oraz za eksploatację zasobów naturalnych, w tym:	3,9	3,3	2,8	2,8	3,1	2,7	3,0
- od podmiotów prawnych	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8	-
- od ziemi i uprawy ziemi	1,9	1,6	1,2	1,1	1,3	0,9	-
- od wykorzystywania zasobów wodnych i ekologii	0,9	0,8	0,7	0,8	1,0	1,0	-
Inne	1,8	1,8	2,2	2,4	1,5	1,1	1,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie www.economics-trends.org, danych Ministerstwa Makroekonomii i Statystyki Uzbekistanu, www.gov.uz/government/minmacro, www.cer.uz/stat oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4/2004 s.18-19 oraz Nr 6/2004 s. 15

Dochody budżetu w 2003 roku stanowiły 24,2 % PKB, czyli o jeden punkt procentowy mniej niż w 2002 roku. Relatywne obniżenie dochodów budżetu było spowodowane zmniejszeniem wpływów z tytułu podatków bezpośrednich oraz podatków od majątku własnego. Wpływ miała także zmiana stawki podatku od osób prawnych z 24 % w 2002 roku do 20 % w 2003 roku. W 2003 roku największe wpływy do budżetu pochodziły z tytułu podatków pośrednich, w tym VAT, akcyzy i cła.

⁵³ Na podstawie www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz.htm

Tab. 11. Struktura wydatków budżetowych państwa w latach 1998-2004 (% PKB)

Wyszczególnienie	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 I półrocze
Wydatki jako % PKB	34,5	32,2	29,5	29,8	25,8	24,6	26,6
Edukacja, opieka zdrowia, kultura, nauka, opieka społeczna	12,3	11,9	10,4	10,5	9,8	9,3	10,5
System ubezpieczeń społecznych	3,3	3,0	2,3	2,3	2,0	2,1	2,1
Gospodarka	4,0	3,7	3,0	2,4	2,3	3,0	3,4
Inwestycje rządowe	7,0	6,8	6,0	6,2	4,7	3,3	3,6
System administracji rządowej	0,8	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6
Inne	7,1	6,0	7,2	7,8	6,5	6,4	6,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie www.economics-trends.org, danych Ministerstwa Makroekonomii i Statystyki Uzbekistanu, www.gov.uz/government/minmacro oraz www.cer.uz/stat

W 2002 roku miał miejsce znaczny spadek wydatków budżetowych państwa. Zostały one przeznaczone w pierwszej kolejności na edukację, ochronę zdrowia, kulturę i opiekę społeczną (zmniejszenie o 0,7 % PKB w stosunku do roku poprzedniego) oraz system ubezpieczeń społecznych (adekwatnie o 0,3 % PKB). Spadek odnotowano także w dziedzinie inwestycji rządowych. W przypadku tych ostatnich wydatki budżetowe służyły głównie rozwojowi infrastruktury, przede wszystkim obronnej (co związane było m.in. ze stacjonowaniem od roku 2002 wojsk amerykańskich).

Z kolei w 2003 roku wydatki budżetu uległy obniżeniu z 25,8 % PKB do 24,6 % PKB. Spowodowane to było w pierwszej kolejności zmniejszeniem nakładów na naukę i opiekę społeczną oraz inwestycje rządowe.

Wymienialność waluty

Jednostką pieniężną Uzbekistanu jest sum (UZS). Banknoty o nominałach 1, 3, 5, 10, 25, 50 i 100 wprowadzono do obiegu w lipcu 1994 roku. Są one drukowane w Taszkencie w specjalnie w tym celu wybudowanej wytwórni papierów wartościowych. Jakość papieru i druku, a także stopień zabezpieczenia banknotów przed podrobieniem nie są zadawalające. Banknoty szybko ulegają zniszczeniu. Banknoty i monety o wartości mniejszej niż 5 sumów są obecnie rzadko spotykane, gdyż większość cen zaokrąglą się do 5 sumów. Podobnie monety o nominale 1, 5, 10, 20 i 50 tijin (100 tijin = 1 sum), które z powodu inflacji stały się niepotrzebne. W 1996 roku pojawiły się banknoty o nominale 200 sumów, a w kolejnych latach także nominały 500 i 1000 sumów.

Wymienialność waluty jeszcze do niedawna podlegała znacznym, choć stopniowo łagodnym ograniczeniom. W lipcu 2000 roku weszło w życie rozporządzenie umożliwiające rozwój pozagiełdowych rynków walut, mające jednocześnie na celu

likwidację nieoficjalnego handlu walutami. Zgodnie z nim, od 1 lipca 2000 roku wybrane banki (Narodowy Bank Zagranicznej Działalności Gospodarczej, Uzpromstrobank, Asaka Bank i Uzziłsbierbank) uzyskały prawo prowadzenia skupu i sprzedaży gotówki w walutach zagranicznych poprzez wyspecjalizowane punkty wymiany. Jednocześnie wprowadzono limity sprzedaży walut zagranicznych – do 500 USD na jedną osobę pod warunkiem posiadania wizy lub zaświadczenia potwierdzającego wyjazd za granicę. W kolejnych latach limity te były stopniowo zwiększane, aż do ich pełnego zniesienia pod koniec 2003 roku. W pierwszym półroczu 2004 roku operacje walutowe mogły prowadzić 33 banki komercyjne posiadające 805 oddziałów na terenie kraju.

Podstawowym źródłem podaży walut wymienialnych na rynku jest obowiązkowa odsprzedaż 50 % przychodów walutowych przez wszystkie uzbeckie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego. Odsprzedaż ta odbywa się za pośrednictwem krajowych banków, posiadających licencję na prowadzenie operacji walutowych. Z obowiązku tego zwolnione są jedynie niektóre małe przedsiębiorstwa, spełniające określone prawem kryteria. Od 1 stycznia 1999 roku wszystkie przedsiębiorstwa zaangażowane w transakcje handlu zagranicznego zobowiązane są do przedstawiania comiesięcznych zestawień dotyczących eksportu i importu towarów i usług oraz związanych z tym płatności walutowych.

Od 1 października 2002 roku wszystkie osoby fizyczne i prawne mają możliwość wymiany uzbeckich sumów na USD w celu importu dóbr konsumpcyjnych, pod warunkiem spełnienia określonych wymogów. Wymogi te obejmują m.in. terminowe opłacenie należnych podatków eksportowych i ceł oraz posiadanie certyfikatów zgodności na importowane towary.

Jednocześnie, na mocy Rozporządzenia Prezydenta Uzbekistanu z 3 lipca 2002 roku, wprowadzono zakaz jakichkolwiek rozliczeń w walutach wymienialnych na rynku wewnętrznym. Dotyczyło to wszystkich transakcji przeprowadzanych przez rezydentów i nierezydentów, zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Uzasadnieniem tej decyzji był zamiar umocnienia narodowej jednostki monetarnej – suma.

Rozliczenia prowadzone w sumach pomiędzy wszystkimi rodzajami podmiotów gospodarczych mogą być realizowane wyłącznie za pomocą przelewów bankowych. Możliwość wypłacania gotówki przez przedsiębiorstwo jest ograniczona tylko do dwóch sytuacji: podjęcia środków w celu wypłaty wynagrodzeń pracownikom lub pokrycia kosztów podróży służbowej. Posiadanie przez przedsiębiorstwa i osoby fizyczne rachunków bankowych poza terytorium Uzbekistanu wymaga zezwolenia Banku Centralnego.

Obywatele Uzbekistanu mogą obecnie wywozić za granicę walutę obcą w wysokości do 2000 USD bez konieczności posiadania jakichkolwiek zezwoleń. W przypadku kwot w przedziale 2000-5000 USD, wymagane jest przedstawienie zaświadczenia z banku, natomiast na wywóz kwot przekraczających 5000 USD niezbędne jest posiadanie specjalnego pozwolenia z Banku Centralnego. Obcokrajowcy mogą wywieźć maksymalnie taką kwotę walut, jaką wcześniej zadeklarowali przy wjeździe na terytorium Uzbekistanu.

Do niedawna w Uzbekistanie funkcjonowały trzy kursy walutowe: oficjalny, komercyjny i rynkowy (czarnorynkowy). Jednym z etapów liberalizacji było przyjęcie w połowie 2001 roku przez uzbecki rząd postanowienia, na mocy którego wszystkie transakcje, z wyjątkiem operacji obsługi zadłużenia zagranicznego, zaczęto przeprowadzać według kursu komercyjnego. Powyższa decyzja przewidywała, że obowiązkowa sprzedaż 50 % uzyskiwanych przez przedsiębiorstwa wpływów walutowych będzie dokonywana według bardziej zdewaluowanego, a zatem korzystniejszego dla nich kursu.

Tab. 12. Kurs wymiany w relacji sum/USD w latach 1995-2004

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 wrzesień	2002	2003	2004 I półrocze
Oficjalny kurs wymiany	29,9	40,4	66,4	94,5	124,5	236,6	416,4	770,8	971,6	1010,1
Komercyjny kurs wymiany	-	-	-	105,7	158,8	632,5	685,0	974,5	-	-
Rynkowy kurs wymiany	40,2	61,6	146,6	215,9	513,4	1636,6	1214,7	-	-	-
Stosunek kursu rynkowego i oficjalnego	1,3	1,5	2,2	2,3	4,1	6,9	2,9	-	-	-

Źródło: zestawienie własne na podstawie *Экономические тенденции, Квартальный выпуск, Узбекистан* oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004., s. 19

W 2003 polityka walutowa uległa zdecydowanej zmianie. Zgodnie z porozumieniem z MFW, Uzbekistan zliberalizował w drugiej połowie 2003 roku rynek walutowy. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 października 2003 roku na terenie kraju wprowadzono wewnętrzną wymienialność suma. Zniesiono większość ograniczeń związanych z zakupem walut oraz przeprowadzono unifikację kursów wymiany, wprowadzając jeden kurs, poddawany mechanizmom rynkowym. Realny kurs suma w 2003 roku nie odnotował większych zmian w stosunku do dolara ani rubla rosyjskiego. Zmiany te wahały się w przedziale 0,6 - 0,9 % w stosunku rocznym. Z kolei w pierwszym półroczu 2004 roku odnotowano obniżenie kursu suma w stosunku do dolara amerykańskiego o 6,8 % i rubla rosyjskiego o 4,8 % w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego.

Umocnieniu systemu wymiany walut i jego regulowaniu poprzez system bankowy ma służyć ustawa RU z 12 stycznia 2004 roku *O regulacjach walutowych*, w której zawarto obowiązki operatorów walutowych (zarówno osób fizycznych, jak i prawnych).

Finansowa pomoc międzynarodowa

Po dramatycznych wydarzeniach 11 września 2001 roku Uzbekistan stał się głównym beneficjentem zachodnich funduszy pomocowych, przeznaczonych dla Azji Centralnej, uzyskując ok. 40 % całej puli zwiększonej do 400 milionów USD. Oprócz tej kwoty Uzbekistan otrzymał ok. 43 mln USD specjalnej pomocy wojskowo-technicznej na zapewnienie swego bezpieczeństwa (25 mln dla armii, 18 mln na umocnienie granic). Ponadto rząd USA obiecał pomoc w wysokości 6 mln USD na projekt mający na celu zabezpieczenie wyspy Odrodzenie na Jeziorze Aralskim.

W 2002 roku Uzbekistan uzyskał łącznie 79 mln USD w formie pomocy finansowej ze strony państw zachodnich, głównie Stanów Zjednoczonych. W 2003 roku pomoc ta wyniosła w sumie 86,1 mln USD, z czego na zapewnienie bezpieczeństwa przeznaczone zostało 30,2 mln USD, na wspieranie i rozwój demokracji 14,7 mln USD, na programy ekonomiczne i społeczne 18,2 mln USD, na pomoc humanitarną 18,5 mln USD oraz na pozostałe inicjatywy 4,5 mln USD.

Ważnym źródłem zasilania finansowego dla Uzbekistanu są w ostatnich latach kredyty udzielane przez rządy innych państw. Jednak szczególnie istotną rolę pełni pomoc ze strony organizacji i instytucji międzynarodowych, przede wszystkim takich, jak: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Azjatycki Bank Rozwoju i Unia Europejska.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW)

MFW zawiesił wiosną 2001 roku rozmowy z Uzbekistanem z powodu słabych postępów w zakresie liberalizacji rynku walutowego. Jednocześnie Fundusz zlikwidował swoje przedstawicielstwo w Taszkencie. Wznowienie współpracy pomiędzy MFW a rządem Uzbekistanu nastąpiło w styczniu 2002 roku, pod naciskiem administracji amerykańskiej, dla której po wydarzeniach z 11 września 2001 roku Uzbekistan stał się strategicznym partnerem. Od tego czasu MFW oferował wsparcie dla Uzbekistanu w formie kredytów. Jednak wzajemne relacje nadal nie były najlepsze, ze względu na niskie, w ocenie MFW, tempo reform gospodarczych w Uzbekistanie. Poprawę relacji przyniosło długo postulowane przez Fundusz wprowadzenie wymienialności uzbeckiej waluty w październiku 2003 roku.

W najbliższym czasie można spodziewać się dalszej poprawy stosunków pomiędzy MFW i Uzbekistanem, szczególnie w świetle nadspodziewanie dobrej oceny stanu uzbeckiej gospodarki, jak wystawili przedstawiciele Funduszu, przebywający z misją w Taszkencie w grudniu 2004 roku. Szczególnie wysoko oceniono tempo rozwoju gospodarczego (7 %), wyraźną nadwyżkę na rachunku obrotów bieżących (1 mld USD) oraz znaczne zwiększenie rezerw złota i walut (o 30 %).

Bank Światowy

Pierwsze projekty pomocowe realizowane przez Bank Światowy w Uzbekistanie dotyczyły m.in. zapewnienia podstawowej opieki zdrowotnej dla około 3 milionów mieszkańców obszarów wiejskich, zapewnienia dostępu do wody pitnej dla mieszkańców wsi w zachodniej części kraju, usprawnienia systemu kanalizacyjnego w Taszkencie oraz odbudowy biologicznej obszarów bagiennych w okolicach jeziora Sudocze poprzez podniesienie poziomu wód i przywrócenie możliwości gospodarczego wykorzystania tych terenów.

Obecnie programy Banku Światowego koncentrują się na wspieraniu reformy polityki społecznej państwa (poprawa zarządzania środkami publicznymi, zwiększenie efektywności ich wydatkowania, w tym na cele walki z ubóstwem, liberalizacja w rolnictwie i handlu itd.), wspieraniu rozwoju sektora prywatnego, rozwoju zasobów ludzkich oraz unowocześnieniu systemów irygacyjnych w Uzbekistanie.

Łączna wartość kredytów Banku Światowego przyznanych Uzbekistanowi w latach 1994-2003 wyniosła blisko 600 mln USD, przy czym największe było zaangażowanie Banku w sektorze przemysłu i handlu (30 % przyznanych środków), w odniesieniu do projektów gospodarki wodnej (23 %) oraz w rolnictwie (19 %).

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (EBOR)⁵⁴

Pierwsze projekty w Uzbekistanie Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju sfinansował w 1993 roku. Na koniec 2003 roku łączna kwota zobowiązań EBOR w tym kraju wynosiła 527,3 mln EUR. Zaangażowanie Banku dotyczyło 20 projektów, z których 7 realizowanych było w sektorze publicznym, a pozostałe 14 w sektorze prywatnym. W 2003 roku EBOR uruchomił dwa nowe projekty o wartości 26 mln EUR. Warto przy tym zauważyć, że zaangażowanie Banku w pięciu krajach Azji Centralnej wyniosło w 2003 roku łącznie 295 mln EUR, z czego aż 264 mln EUR trafiło do Kazachstanu. Tym samym kolejny już rok wartość projektów finansowanych przez EBOR w Kazachstanie kilkukrotnie przekracza wartość projektów w Uzbekistanie, co jest efektem niedostatecznego, w ocenie Banku, postępu reform gospodarczych w tym kraju.

Struktura portfela projektów EBOR w Uzbekistanie, wg stanu na 31 grudnia 2003 roku, była następująca:

- Cztery projekty w sektorze bankowym (udziały w UzDaewoo Bank i ABN-AMRO Bank Uzbekistan, wsparcie gwarancyjne dla rozwoju handlu zagranicznego oraz

⁵⁴ Opracowano na podstawie *Annual Report 2003: Annual Review and Financial Report. Central Asia*, EBRD – Publications, May 2004, p. 56-63.

pożyczki dla małych i średnich przedsiębiorstw za pośrednictwem czterech uzbeckich banków) – udział EBOR 143 mln EUR;

- Dwa projekty w sektorze finansowym niebankowym (zaangażowanie w firmie leasingowej oraz wsparcie japońsko-uzbeckiej inicjatywy finansowania mikro i małych przedsiębiorstw) – 9,6 mln EUR;
- Cztery projekty przemysłowe (dwa w branży tekstylnej, po jednym w budownictwie i poligrafii) – 46 mln EUR;
- Dwa projekty dotyczące infrastruktury (modernizacja regionalnej sieci centralnego ogrzewania w regionie Andizańskim oraz modernizacja systemu oczyszczania ścieków komunalnych i przemysłowych w Taszkencie) – 27,1 mln EUR;
- Dwa projekty w sektorze wydobywczym (modernizacja rafinerii w Ferganie oraz przetwórstwo złota z kopalni Muruntau) – 138,34 mln EUR;
- Jeden projekt w energetyce (modernizacja elektrowni Syrdaryjskiej) – 22 mln EUR;
- Trzy projekty transportowe (dwa projekty modernizacyjne na kolei oraz modernizacja lotniska w Taszkencie) – 116,1 mln EUR;
- Dwa projekty w branży rolno-spożywczej (udzielenie gwarancji dla producentów rolnych umożliwiającej im dostęp do finansowania w walucie krajowej oraz projekt w dziedzinie dystrybucji napojów) – 5 mln EUR.

4 maja 2003 roku zostało podpisane przez EBOR porozumienie z bankiem „Asaka” o przekazaniu mu kolejnej transzy kredytowej (15 mln USD) na rzecz rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości w Uzbekistanie. EBOR przekazał także za pośrednictwem Banku Centralnego Uzbekistanu kwotę 1 mln USD nieoprocentowanego kredytu dla „Azja-Inwest-Banku” na rozwój i modernizację jego placówek oraz dostosowanie systemu obsługi klientów do standardów międzynarodowych⁵⁵.

Najważniejszym projektem zrealizowanym przez EBOR w 2003 roku była pożyczka w wysokości 10,3 mln EUR dla turecko-uzbeckiej firmy Bursel Tashkent Textile. Projekt, którego łączna wartość wynosi blisko 35 mln EUR, zakłada budowę nowoczesnego zakładu odzieżowego w okolicach Taszkontu, produkującego wysokiej jakości wyroby bawełniane na eksport. Projekt ten wpisuje się w strategię rządu Uzbekistanu, zakładającą zwiększenie przetwórstwa bawełny w kraju i jednocześnie zastępowanie eksportu nieprzetworzonej bawełny przez eksport dobrej jakości wyrobów tekstylnych.

⁵⁵ Opracowano na podstawie *Annual Meeting of the board of government*, Tashkent, 5-6 May 2003, EBRD (prezentacja multimedialna) oraz *Ташкентский форум ЕБРР в ракурсе трансформации*, Виктор Абатуров, Центр экономических исследований, при поддержке Х. Мирзахмедовой, Ю. Наумова, Ж. Турдимова, Х. Кутлиева; www.review.uz.

Azjatycki Bank Rozwoju (ABR)⁵⁶

Azjatycki Bank Rozwoju jest dużą, międzynarodową instytucją finansową, działającą na zasadach niekomercyjnych. Powstał w 1966 roku, a jego siedziba mieści się w Manili (Filipiny). ABR zrzesza 63 państwa, w tym 45 z regionu Azji i Pacyfiku. Główną misją Banku jest wspieranie krajów rozwijających się z tego regionu w zakresie redukcji ubóstwa i poprawy warunków życia ich mieszkańców. Bank koncentruje się na wspieraniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego tych krajów, kładąc szczególny nacisk na kwestie rozwoju sektora prywatnego, współpracy regionalnej oraz ochrony środowiska. ABR stosuje takie narzędzia jak kredyty, pomoc techniczna, granty, gwarancje oraz inwestycje kapitałowe. Łączna wartość samych kredytów udzielonych przez Bank w 2003 roku wyniosła 6,1 mld USD.

Uzbekistan jest członkiem ABR od 1995 roku i zajmuje 22 miejsce pod względem wielkości udziałów pośród wszystkich udziałowców Banku. Wartość jego udziałów stanowi 0,68 % całości kapitału tej instytucji.

Głównym celem ABR w odniesieniu do Uzbekistanu jest ułatwienie temu krajowi przejścia do gospodarki rynkowej oraz ograniczanie ubóstwa. W ramach współpracy z rządem Uzbekistanu ABR koncentruje się na takich zagadnieniach jak reformy w rolnictwie, poprawa standardu życia mieszkańców w efekcie rozwoju współpracy regionalnej i handlu, usprawnienie systemu opieki zdrowotnej, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i dzieci, efektywne zarządzanie zasobami wodnymi oraz poprawa klimatu dla inwestycji zagranicznych.

W 2003 roku ABR przyznał Uzbekistanowi dwa kredyty w łącznej wysokości 99,2 mln USD. Pierwszy z nich dotyczył projektu wspierającego wzrost produktywności w sektorze zbożowym, natomiast drugi został przyznany na odbudowę systemu irygacyjnego rzeki Amu Zang. Ponadto zaakceptowanych zostało 9 projektów pomocy technicznej o wartości 3,2 mln USD. Na koniec 2003 roku, skumulowana wartość pożyczek udzielonych Uzbekistanowi wyniosła 794,7 mln USD, przy czym największy udział miały kredyty na rzecz sektorów infrastruktury socjalnej (35,2 %), transportu i komunikacji (23,9 %) oraz rolnictwa i zasobów naturalnych (23,3 %). W listopadzie 2004 roku ABR przyznał kolejne cztery kredyty o łącznej wartości 164,2 mln USD, przeznaczone na sfinansowanie projektów z dziedziny rolnictwa, ochrony zdrowia i edukacji.

⁵⁶ na podstawie informacji publikowanych na stronie internetowej ABR – <http://www.adb.org> (grudzień 2004).

Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP)⁵⁷

Biuro UNDP w Uzbekistanie działa od stycznia 1993 roku udzielając wsparcia w zakresie rozwoju gospodarki rynkowej oraz demokracji. Współpracuje zarówno ze strukturami rządowymi, jak też sektorem prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi. Program pomocy technicznej UNDP dla Uzbekistanu na lata 2000-2004 obejmował trzy zasadnicze obszary: rozwój demokracji, rozwój gospodarczy i redukcja ubóstwa oraz ochrona środowiska. W ramach tego programu realizowanych było 19 różnych projektów. Powyższe priorytety obowiązywać będą również w ramach nowego programu współpracy na lata 2005-2009.

Unia Europejska (UE)

Na początku lat 90. wzajemne relacje pomiędzy Unią Europejską i Uzbekistanem były regulowane w oparciu o Umowę o Handlu i Współpracy podpisaną jeszcze ze Związkiem Radzieckim w 1989 roku. Od 1996 roku funkcjonowała przejściowa umowa bilateralna. Nowy etap współpracy datuje się od momentu wejścia w życie w lipcu 1999 roku Porozumienia o Partnerstwie i Współpracy oraz pierwszego posiedzenia Rady Współpracy we wrześniu tego samego roku. Osobna umowa, zawarta w 1993 roku i już dwukrotnie przedłużana, reguluje kwestie handlu towarami tekstylnymi. Uzbekistan korzysta w kontaktach handlowych z Unią z Generalnego Systemu Preferencji od 1 stycznia 1993 roku.

Pomoc UE dla Uzbekistanu stanowi obecnie część strategii pomocowej Komisji Europejskiej dla regionu Azji Centralnej na lata 2002-2006. Od 1992 roku Uzbekistan korzysta z unijnej pomocy za pośrednictwem programu TACIS. Łączna kwota pomocy przekazanej tą drogą do końca 2003 roku wyniosła blisko 120 mln EUR i koncentrowała się na zagadnieniach rozwoju obszarów wiejskich oraz minimalizowaniu ujemnych społecznych skutków transformacji gospodarczej. Pomimo wniosków ze strony uzbeckiego rządu o sfinansowanie przez Europejski Bank Inwestycyjny projektów z dziedziny edukacji oraz dofinansowanie z Programu Bezpieczeństwa Żywnościowego, dotychczasowa pomoc UE dla Uzbekistanu ograniczała się wyłącznie do programu TACIS. Ewentualne rozszerzenie współpracy w tym zakresie Unia Europejska uzależnia od dalszej liberalizacji gospodarki Uzbekistanu oraz przestrzegania przez władze tego kraju praw człowieka⁵⁸.

⁵⁷ Opracowano na podstawie strony internetowej www.undp.uz.

⁵⁸ *The EU's relations with Uzbekistan – Overview*, marzec 2004, opracowanie dostępne pod adresem: http://europa.eu.int/comm/external_relations/uzbekistan/intro/#rels

Centrum OBWE w Taszkencie

Biuro Łącznikowe Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w Azji Centralnej zostało utworzone w Taszkencie w 1995 roku. Do 1998 roku, czyli do momentu uruchomienia placówek OBWE w Kazachstanie, Kirgistanie i Turkmenistanie, biuro w Taszkencie koordynowało działalność Organizacji we wszystkich państwach regionu. W grudniu 2000 roku Stała Rada OBWE podjęła decyzję zmieniającą nazwę placówki w Uzbekistanie na Centrum OBWE w Taszkencie i określającą jej nowe zadania. Centrum ma obecnie następujące cele:

- koordynowanie uczestnictwa Uzbekistanu w działalności OBWE, przede wszystkim w takich sferach, jak wczesne ostrzeganie i zapobieganie konfliktom, zarządzanie w sytuacjach kryzysowych oraz pomoc po zakończeniu konfliktów;
- ułatwianie kontaktów i wymiany informacji z pozostałymi ośrodkami przedstawicielskimi OBWE i innymi organizacjami międzynarodowymi oraz zacieśnianie z nimi współpracy;
- utrzymywanie kontaktów z lokalnymi władzami, ośrodkami akademickimi, badawczymi, organizacjami pozarządowymi;
- pomoc w organizacji działań OBWE, łącznie z wizytami delegatów;
- wykonywanie zadań wskazanych przez Przewodniczącego lub inne organy OBWE, w porozumieniu z Rządem Uzbekistanu.

Działalność OBWE w Uzbekistanie daleko wykracza poza sferę związaną z zapewnieniem bezpieczeństwa i przeciwdziałaniem konfliktom. W sferze gospodarczej Organizacja stara się ułatwić Uzbekistanowi przejście do gospodarki rynkowej, promuje rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie na obszarach wiejskich, działa na rzecz zwiększenia zaangażowania władz lokalnych w kwestiach ochrony środowiska. Ponadto OBWE aktywnie działa na rzecz przestrzegania praw człowieka w Uzbekistanie, wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, zwiększania roli kobiet w społeczeństwie oraz zapewnienia możliwości rozwoju uzbeckiej młodzieży.

Fundacja Euroazjatycka

Fundacja jest prywatną organizacją finansującą programy budowy wolnorynkowych i demokratycznych instytucji w 12 krajach WNP, m.in. w Uzbekistanie. Została utworzona w 1992 roku w Stanach Zjednoczonych, a jej działalność wspierana jest przez amerykańską Agencję ds. Rozwoju Międzynarodowego (USAID).

W swojej działalności Fundacja wykorzystuje następujące środki:

- pomoc finansową w postaci grantów dla organizacji z krajów WNP,
- pomoc finansową w postaci grantów dla zagranicznych organizacji współpracujących z partnerami w krajach docelowych,
- projekty inicjowane i prowadzone przez samą Fundację.

Fundacja udziela grantów w wysokości do 35 tys. USD w trybie uproszczonym, dotacje w wyższej wysokości wymagają decyzji centrali w Waszyngtonie. Średnia wysokość przyznawanych grantów wynosi ponad 20 tys. USD. W ciągu 12 lat swojej działalności we wszystkich krajach WNP Fundacja przyznała przeszło 7000 dotacji, mobilizując na ten cel ponad 225 mln USD pochodzących z USAID oraz dodatkowe 60 mln USD pochodzące z innych źródeł.

W krajach Azji Centralnej wartość pomocy finansowej przyznanej przez Fundację wynosiła pod koniec 2004 roku przeszło 23 mln USD. W Taszkencie znajduje się biuro regionalne Fundacji obsługujące, oprócz Uzbekistanu, również Tadżykistan i Turkmenistan.

Fundacja Euroazjatycka finansuje projekty w trzech podstawowych obszarach:

- rozwój prywatnej przedsiębiorczości – wprowadzanie nowoczesnych metod zarządzania, ułatwienie dostępu do kapitału i eliminowanie barier prawnych,
- poprawa funkcjonowania administracji publicznej na szczeblu samorządowym,
- budowa społeczeństwa obywatelskiego – wzrost wpływu obywateli na podejmowanie decyzji politycznych i ekonomicznych w kraju.

Sektor bankowy⁵⁹

W grudniu 1995 oraz kwietniu 1996 roku zaczęły obowiązywać ustawy *O Banku Centralnym Republiki Uzbekistanu*, *O bankach i działalności banków* oraz *O spółkach akcyjnych i ochronie praw akcjonariuszy*, które wprowadziły m.in. zabezpieczenie praw inwestorów w sektorze bankowym. Ustawy te przede wszystkim określały status, cel, zadania i warunki działania banków oraz stanowiły podstawę rozwoju dwustopniowego systemu bankowego (bank centralny i banki komercyjne).

Bank Centralny Uzbekistanu (BC) odpowiada za opracowanie i realizację polityki kredytowo-pieniężnej, regulację podaży pieniądza, wydawanie licencji oraz nadzór nad bankami komercyjnymi. Bank podlega parlamentowi (*Olij Mażylis*), który powołuje i odwołuje Prezesa Banku Centralnego na wniosek Prezydenta Uzbekistanu.

W skład systemu bankowego Uzbekistanu wchodzi 32 banki komercyjne. Łączna wartość ich aktywów wynosiła na koniec 2003 roku 4,4 mld USD, natomiast kapitały własne osiągnęły poziom 783 mln USD. W latach 2001-2003 sektor rozwijał się bardzo dynamicznie – średni roczny wzrost aktywów bankowych wynosił 17 %, a wzrost kapitałów własnych 23 %.

⁵⁹ Opracowano na podstawie: *Uzbekistan: Banking Sector – Emerging Opportunities*, Ansher Capital Research Report – September 2004.

Dominującą rolę odgrywają nadal banki państwowe, w tym przede wszystkim Narodowy Bank Zagranicznej Współpracy Gospodarczej Uzbekistanu (NBU), który posiada aż 64 % aktywów całego sektora bankowego, a poprzez udziały w innych bankach kontroluje blisko 75 % tych aktywów. Bank ten utworzony został w 1991 roku, jako instytucja reprezentująca Rząd i Bank Centralny Uzbekistanu na międzynarodowych rynkach finansowych. Obecnie NBU pełni głównie funkcje banku rozliczającego transakcje handlu zagranicznego, banku inwestycyjnego oraz uniwersalnego banku komercyjnego. Jego celem jest również przyciąganie zagranicznych inwestycji bezpośrednich. NBU jest największym bankiem w regionie Azji Centralnej, zajmuje 418 miejsce na liście 1000 największych banków świata. Wartość udzielonych przez ten bank kredytów sięga 2,4 mld USD. W latach 1992-2002 NBU sfinansował 270 dużych projektów inwestycyjnych na kwotę ponad 4 mld USD, wykorzystując zagraniczne linie kredytowe oraz własne środki.

NBU jest też liderem w zakresie finansowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw. W ciągu 9 miesięcy 2004 roku udzielił kredytów na sumę 63 mld sumów i 14,4 mln USD. Dodatkowo obsługuje ponad 200 tysięcy wyemitowanych kart płatniczych w 545 punktach (terminalach). Obsługuje karty VISA i Eurocard/Mastercard oraz kontynuuje wprowadzanie kart płatniczych dla klientów banku.

Grupę dużych banków (aktywa powyżej 50 mln USD) tworzą ponadto: Asaka Bank, UzPromstroy Bank, Pakhta Bank, Uzjilsberbank, ABN AMRO Bank Uzbekistan, Galla Bank i Narodnyj Bank. Drugi pod względem wielkości aktywów, Asaka Bank, został utworzony do obsługi największego producenta samochodów w Uzbekistanie, firmy UzDaewoo Auto. Właścicielem banku jest uzbeckie Ministerstwo Finansów, a jego aktywa wynoszą 340 mln USD. W 2004 roku Asaka Bank otrzymał prestiżową nagrodę Euromoney dla najlepszego banku Uzbekistanu. Wysokie oceny i uznanie międzynarodowe uzyskuje także Pakhta Bank, specjalizujący się w obsłudze uzbeckiego rolnictwa. W ostatnich latach bardzo dynamicznie rozwija się sektor średnich banków, dysponujących aktywami w przedziale 10 - 50 mln USD. Grupę tę tworzy 12 banków, wśród których wyróżniają się UzDaewooBank oraz banki prywatne Business Bank i Hamkor Bank.

W Uzbekistanie działa obecnie pięć banków z udziałem kapitału zagranicznego. Są to ABN AMRO Uzbekistan Bank (w którym 58 % udziałów ma kapitał holenderski), UzDaewoo Bank (którego głównymi udziałowcami są Daewoo Securities – 55 % i EBOR – 25 %), dwa banki tureckie – UzPrivat Bank i Uzbek-Turkish Bank oraz irański Saderat Bank. Ponadto swoje przedstawicielstwa w Uzbekistanie posiadają m.in. Deutsche Bank, Dresdner Bank, Commerzbank, JP Morgan Chase, Société Generale, Credit Suisse i inne.

Banki zagraniczne mogą prowadzić działalność w Uzbekistanie wyłącznie w formie spółek tworzonych z uzbeckimi partnerami. Jednocześnie mają obowiązek wniesienia kapitału zakładowego w wysokości 5 mln USD, podczas gdy uzbeckie podmioty mają prawo zakładania banków z mniejszym kapitałem i stopniowego jego zwiększania w celu dojścia do tego pułapu.

W lipcu 1995 roku utworzono Stowarzyszenie Banków Uzbekistanu, którego celem jest ochrona interesów banków komercyjnych w kraju, sprzyjanie zwiększaniu ich samodzielności w uzbeckim systemie finansowym, ułatwianie osiągania wskaźników na poziomie światowym oraz zintegrowanie ich z międzynarodowymi instytucjami finansowymi. W skład Stowarzyszenia wchodzi większość uzbeckich banków.

Według stanu na 1 lipca 2004 roku wartość aktywów banków wzrosła o 14,9 % w stosunku do pierwszego półrocza 2003 roku i wynosiła 4.614 mld sumów. W pierwszym półroczu 2004 roku banki najwięcej kredytów udzielały na rozwój przemysłu (58,4 %), transportu i komunikacji (15,1 %), budownictwa (4,9 %) oraz materiałowo-technicznego zabezpieczenia działalności przemysłowej i rolniczej (4,7 %).

Bank Centralny Uzbekistanu

Bank Centralny Uzbekistanu jest odpowiedzialny za realizację najważniejszych funkcji w zakresie emisji banknotów, regulacji pieniężno-kredytowej i kontroli nad bankami komercyjnymi. Głównym celem Banku Centralnego Uzbekistanu jest:

- kształtowanie i realizacja polityki monetarnej oraz polityki walutowej,
- organizacja i zapewnianie efektywnego systemu rozliczeń wewnątrz kraju,
- regulowanie działalności bankowej i nadzór nad bankami,
- przechowywanie i zarządzanie krajowymi rezerwami złota i walut, łącznie z rezerwami rządu, na mocy wzajemnego porozumienia,
- organizacja wraz z Ministerstwem Finansów obsługi budżetu państwa.

Pomimo przewidzianych w ustawie mechanizmów oddziaływania przez Bank Centralny na sytuację makroekonomiczną w kraju, w latach 1996-2001 możliwości te były wykorzystywane w niewielkim stopniu. W efekcie okres ten charakteryzował się wysoką dewaluacją waluty krajowej, niestabilnością kursów wymiany oraz wysoką inflacją. Dopiero w latach 2002-2003 Bank Centralny Uzbekistanu zaczął w szerszym zakresie wykorzystywać instrumenty polityki pieniężnej oraz stosować ściślejszą kontrolę podaży pieniądza, co zaowocowało stabilizacją sytuacji finansowej i makroekonomicznej. Rozważna polityka pieniężna Banku Centralnego pozwoliła na wyraźne zmniejszenie inflacji, a poprzez utrzymanie kursu uzbeckiego suma ułatwiła obsługę zadłużenia zagranicznego. Spadającej inflacji towarzyszyło obniżanie stóp procentowych. Od początku 2003 roku do końca 2004 roku stopa refinansowa spadła z 34,5 % do poziomu 16 %.

Ubezpieczenia

W pierwszych latach niepodległości rynek ubezpieczeniowy w Uzbekistanie rozwijał się na podstawie ogólnych aktów prawnych dotyczących działalności gospodarczej bez uwzględnienia specyfiki branży ubezpieczeniowej. W maju 1993 roku weszła w życie *Ustawa o ubezpieczeniach*, która określiła podstawy funkcjonowania rynku ubezpieczeń w kraju. Natomiast w czerwcu 2002 roku przyjęto nową *Ustawę o działalności ubezpieczeniowej*. Zmiana istniejących przepisów była niezbędna z uwagi na zachodzące zmiany w gospodarce, zwłaszcza jej stopniową liberalizację.

Nowa Ustawa jest bardziej dostosowana do standardów międzynarodowych, usunięto w niej m.in. zapis zabraniający poszczególnym ubezpieczycielom występować w roli udziałowca w innych zakładach ubezpieczeniowych oraz wprowadzono wiele innych poprawek.

Zagraniczne spółki ubezpieczeniowe są dopuszczone do udziału w rynku, jednak w ograniczonym zakresie. Uzbeckie ustawodawstwo gwarantuje państwowym spółkom monopol w odniesieniu do wybranych rodzajów obowiązkowych ubezpieczeń, których zakres obligatoryjności określa państwo. Ponadto rząd uzbecki decyduje również o tym, które spółki mogą świadczyć usługi znajdujące się w pakiecie 13 rodzajów ubezpieczeń nieobowiązkowych. Tylko w niektórych przypadkach dopuszcza się możliwość konkurencji zagranicznych spółek ubezpieczeniowych ze spółkami państwowymi.

Pod koniec stycznia 2002 roku ogłoszono rozporządzenie Prezydenta *O środkach dalszej liberalizacji i rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, na mocy którego wszystkie spółki ubezpieczeniowe, niezależnie od formy własności, zwolniono z podatku dochodowego na okres trzech lat począwszy od 1 lutego 2002 roku. Jednocześnie wprowadzono wymóg, iż uzyskane w ten sposób środki mają być przeznaczone na rozwój sieci agencyjnej w terenie oraz szkolenie pracowników. W przypadku kapitalizacji tych środków w firmach ubezpieczeniowych z udziałem skarbu państwa, udziały państwa muszą ulec zwiększeniu. Innym ważnym postanowieniem było wprowadzenie dla wszystkich podmiotów prawnych możliwości odpisywania składek na dobrowolne ubezpieczenia od podstawy do opodatkowania.

Największy udział w uzbeckim rynku ubezpieczeniowym mają państwowe towarzystwa ubezpieczeniowe. Dominującą spółką jest Uzbekinvest, specjalizująca się w ubezpieczeniach eksportowo-importowych. Pozostałymi spółkami należącymi do państwa są: Uzagrosugurta – ubezpieczająca produkcję rolną, Kafolat oraz Madad. W sumie na rynku funkcjonują 22 towarzystwa ubezpieczeniowe, w tym dwa oferujące ubezpieczenia na życie.

VI. SYSTEM PODATKOWY⁶⁰

Pierwszym krokiem prowadzącym do utworzenia nowego systemu podatkowego w Uzbekistanie było przyjęcie w 1992 roku ustawy *O podatkach*. Wprowadzono wówczas podatek VAT, zamiast dotychczas obowiązującego podatku obrotowego od sprzedaży. W kolejnych latach udoskonalano uzbecki system podatkowy, wprowadzając poprawki i rozporządzenia do obowiązującej ustawy. Natomiast w styczniu 1998 roku uprawomocnił się nowy Kodeks Podatkowy.

W Uzbekistanie przepisy podatkowe są dość często zmieniane i stanowią jedną z najbardziej złożonych sfer życia gospodarczego, z jakimi przychodzi stykać się przedsiębiorcom. Do podatków i opłat powszechnych należą: podatek dochodowy od osób fizycznych, podatek dochodowy (od zysku) od podmiotów prawnych, podatek VAT, podatek akcyzowy, podatki i opłaty za eksploatację zasobów naturalnych, świadczenia socjalne oraz dodatkowe opłaty. Podatki lokalne obejmują: podatek gruntowy, podatek od pojazdów samochodowych, podatek od majątku osób fizycznych i prawnych. Oprócz tego do lokalnych budżetów wpływają opłaty rejestracyjne i licencyjne za prowadzenie określonej działalności gospodarczej, za sprzedaż na aukcjach oraz podatek za reklamę.

Uzbekistan podpisał umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania z 35 krajami, w tym z Polską. Umowa między Uzbekistanem i Polską o unikaniu podwójnego opodatkowania i zapobieganiu uchylaniu się od opodatkowania dochodu i majątku została podpisana 25 stycznia 1995 roku.

Podatki powszechne

Podatek dochodowy (od zysku) od podmiotów prawnych

Uzbeckie przedsiębiorstwa, również te z udziałem kapitału zagranicznego, są opodatkowane w odniesieniu do wszystkich swoich dochodów, także tych uzyskanych poza terytorium kraju. Zagraniczne osoby prawne podlegają obowiązkowi podatkowemu w Uzbekistanie tylko w zakresie dochodów uzyskanych w ramach działalności prowadzonej w tym kraju.

Zgodnie z Kodeksem Podatkowym najwyższa możliwa stawka podatku dochodowego od przedsiębiorstw wynosi 35 %, przy czym aktualna wysokość tego podatku jest co-roczenie ustalana przez uzbecki rząd. W 2004 roku stawka podstawowa wynosiła 18 %,

⁶⁰ Rozdział opracowano na podstawie: Uzbekistan: A Business and Investment Guide, PricewaterhouseCoopers, Marzec 2004 (www.pwc.com/cs/eng/ins-sol/publ/pwc_uz_businessguide.pdf)

natomiast w 2005 roku została obniżona do poziomu 15 %. Jednocześnie stosowany jest cały szereg stawek ulgowych, które dotyczą dużej grupy podmiotów gospodarczych. Najważniejsze z ulg w podatku dochodowym dotyczą:

- wszystkich nowych przedsiębiorstw za wyjątkiem giełd papierów wartościowych i giełd towarowych oraz pośredników giełdowych, w ciągu dwóch pierwszych lat od momentu rejestracji; w pierwszym roku istnienia przedsiębiorstwa te płacą podatek w wysokości 25 % stawki podstawowej (w 2004 roku było to 4,5 %), natomiast w drugim roku funkcjonowania obowiązuje je podatek w wysokości 50 % stawki podstawowej (9 % w 2004 roku);
- nowych przedsiębiorstw utworzonych na terenach wiejskich (za wyjątkiem podmiotów zajmujących się handlem detalicznym i hurtowym, pośrednictwem, logistyką, magazynowaniem itp.) w ciągu pierwszych trzech lat od momentu rejestracji; przedsiębiorstwa te w pierwszym roku są zwolnione z podatku dochodowego, w drugim roku płacą 25 % stawki podstawowej, a w trzecim roku 50 % tej stawki.

W przypadku jednak, gdy przedsiębiorstwo kończy swoją działalność przed upływem jednego pełnego roku po zakończeniu okresu, w którym korzystało ze stawki zredukowanej, ulgi nie obowiązują, a przedsiębiorstwo musi ponownie obliczyć i zapłacić podatek według stawki podstawowej za cały okres korzystania z ulg. Z powyższych zwolnień nie mogą korzystać podmioty powstałe na bazie istniejących przedsiębiorstw oraz firmy wykorzystujące urządzenia wypożyczone od istniejących przedsiębiorstw.

Ze zwolnień w podatku dochodowym korzystają również:

- zagraniczne przedsiębiorstwa zajmujące się wydobywaniem ropy naftowej i gazu ziemnego, a także ich zagraniczni podwykonawcy – są one zwolnione z tego podatku, jak również wszelkich innych podatków i opłat, w całym okresie prowadzenia swojej działalności na terytorium Uzbekistanu;
- przedsiębiorstwa joint-venture z udziałem kapitału zagranicznego, zajmujące się wydobywaniem ropy naftowej i gazu ziemnego – firmom tym przysługują 7-letnie „wakacje podatkowe”, w czasie których obowiązuje je podatek w wysokości 50 % stawki podstawowej; ponadto zwolnione z podatku są dochody inwestora zagranicznego uczestniczącego w takim przedsięwzięciu, a dodatkowo firma nie ma obowiązku wymiany swoich przychodów ze sprzedaży ropy i gazu, osiągniętych w walucie zagranicznej na walutę krajową, do momentu gdy jej przychody osiągną poziom zainwestowanego kapitału;
- przedsiębiorstwa eksportujące własne produkty i uzyskujące z tego tytułu przychody w walutach wymienialnych:
 - jeżeli udział eksportu w łącznych przychodach ze sprzedaży wynosi od 15 do 30 %, obowiązujący podatek dochodowy wynosi 70 % stawki podstawowej i dotyczy łącznych dochodów przedsiębiorstwa;

- jeżeli udział eksportu w łącznych przychodach ze sprzedaży wynosi 30 % lub więcej, obowiązujący podatek dochodowy wynosi 50 % stawki podstawowej dotyczy łącznych dochodów przedsiębiorstwa;
(od 1 stycznia 2004 roku analogiczne redukcje są stosowane również w odniesieniu do podatku majątkowego; powyższe przywileje nie dotyczą przedsiębiorstw handlowych, a także podmiotów uzyskujących przychody z eksportu niektórych rodzajów towarów, m.in. bawełny, ropy naftowej i gazu, metali szlachetnych);
- przedsiębiorstwa produkujące towary dla dzieci, zabawki oraz wyroby higieny kobiecej – przysługuje im zredukowana stawka w wysokości 10 %; powyższa ulga obowiązuje w sytuacji, gdy 60 % lub więcej produkcji danego podmiotu przypada na wymienione towary; stawka ulgowa dotyczy łącznych dochodów przedsiębiorstwa;
- producenci określonych towarów konsumpcyjnych (wymienionych w stosownych rozporządzeniach), w okresie od 1 stycznia 2003 do 31 grudnia 2007 roku:
 - w odniesieniu do dochodów uzyskanych z produkcji i sprzedaży wyrobów konsumpcyjnych płacą podatek w wysokości 80 % stawki podstawowej;
 - w odniesieniu do dochodów uzyskanych z produkcji i sprzedaży wyrobów dla dzieci płacą podatek w wysokości 7 %;
 - są zwolnieni z podatku w odniesieniu do dochodów, będących efektem wzrostu produkcji towarów konsumpcyjnych;(warunkiem skorzystania z powyższych ulg jest wykorzystanie uzyskanych tą drogą oszczędności na rozwój produkcji, rozszerzenie asortymentu i poprawę konkurencyjności produktów; w przeciwnym wypadku przedsiębiorstwo musi zapłacić podatek w pełnej wysokości oraz dodatkowo płaci karę);
- przedsiębiorstwa dokonujące inwestycji w rozwój własnej bazy produkcyjnej – przysługuje im możliwość odliczenia poniesionych wydatków inwestycyjnych (pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne) do wartości 30 % dochodu podlegającego opodatkowaniu;
- przedsiębiorstwa produkcyjne z udziałem kapitału zagranicznego:
 - jeżeli udział inwestora zagranicznego przekracza 50 %, a łączna wartość kapitału zakładowego jest wyższa niż 1 mln USD, przedsiębiorstwo takie płaci podatek według stawki ulgowej; w 2004 roku stawka ta wynosiła 16 %, w 2005 roku prawdopodobnie 13 %;
 - przedsiębiorstwa, które zostały włączone do Strategicznego Programu Inwestycyjnego Republiki Uzbekistanu są zwolnione z podatku dochodowego przez okres siedmiu lat od momentu rejestracji;
- towarzystwa ubezpieczeniowe, zwolnione z podatku dochodowego w okresie od 1 lutego 2002 do 1 lutego 2005 roku (patrz: podrozdział „Ubezpieczenia”).

Podmioty uzyskujące dochody z prowadzenia aukcji oraz innych imprez wymagających licencji, płacą podatek dochodowy według maksymalnej stawki 35 %. Zyski zagranicznych podmiotów prawnych z działalności prowadzonej na terytorium Uzbekistanu za pośrednictwem ustanowionej na stałe struktury, są opodatkowane według stawki pod-

stawowej obowiązującej podmioty uzbeckie (15 % w 2005 roku). Jednocześnie przy transferze zysków przez stałe przedstawicielstwo za granicę, obowiązuje dodatkowa stawka podatkowa w wysokości 10 %. Podatek ten nie obowiązuje jeśli zyski transferowane są przez uzbecki podmiot prawny. Dywidendy i odsetki kapitałowe uzyskiwane przez uzbeckie podmioty są opodatkowane w wysokości 15 %.

Wobec dużej grupy podmiotów gospodarczych, w miejsce podatku dochodowego, stosuje się alternatywne zasady opodatkowania:

- Od 1 lipca 2003 roku firmy zajmujące się handlem detalicznym i hurtowym (w tym mikro-firmy i małe przedsiębiorstwa), a także podmioty zajmujące się cateringiem, podlegają opodatkowaniu tzw. jednolitym podatkiem od dochodu brutto (przychodu). Stawka tego podatku wynosi od 16 do 20 % (w 2004 roku) i jest zróżnicowana regionalnie.
- Małe firmy i mikro-firmy (za wyjątkiem przedsiębiorstw zajmujących się handlem i cateringiem), mają możliwość korzystania z uproszczonego systemu podatkowego i płacą jednolity podatek od wartości sprzedaży w wysokości 13 %. Decydujące jest kryterium wielkości zatrudnienia. Płacąc ten podatek firmy zwolnione są z innych obciążeń podatkowych za wyjątkiem podatku VAT, akcyzy i ceł.
- Inne stawki jednolitego podatku obowiązują w odniesieniu do pośredników i brokerów giełdowych – 30 %, kancelarii notarialnych – 50 %, firm zajmujących się organizacją koncertów i podobnych imprez masowych – 35 % od obrotu.
- Wszystkie przedsiębiorstwa rolnicze są objęte jednolitym podatkiem ziemskim, który zastępuje wszystkie pozostałe podatki krajowe i lokalne, za wyjątkiem akcyzy. Podstawą opodatkowania jest obszar użytkowanej ziemi. Wysokość podatku zależy również od lokalizacji, jakości ziemi, warunków zaopatrzenia w wodę.

W celu ustalenia podstawy opodatkowania możliwe jest odliczenie większości wydatków poniesionych w celu uzyskania przychodu. Wyjątki dotyczą:

- wydatków na rozrywkę, dobrowolne ubezpieczenia, międzynarodowe rozmowy telefoniczne – odliczenie możliwe do wysokości limitów wynikających z wielkości obrotu firmy,
- wydatków na naprawę samochodów należących do firmy oraz zwrotów za użytkowanie samochodów prywatnych – nie podlegają odliczeniom,
- odsetek od kredytów bankowych – tylko do wysokości stóp procentowych ustalonych przez Bank Centralny.

Ważnym wyjątkiem w przypadku banków i firm ubezpieczeniowych jest brak możliwości odliczania wynagrodzeń dla pracowników dla potrzeb ustalenia wysokości podatku dochodowego.

Od 1 stycznia 2003 roku, uzbeckie przedsiębiorstwa, w tym podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, mają obowiązek odprowadzania trzech rat zaliczek na poczet podatku dochodowego w każdym kwartale, w terminie do 15 dnia każdego miesiąca. Kwartałne rozliczenie podatku w faktycznej wysokości musi nastąpić w ciągu 5 dni od ostatecznego terminu kwartalnych rozliczeń podatkowych, przypadającego na 25 dzień miesiąca następującego po okresie rozliczeniowym. Roczne rozliczenie podatku dochodowego powinno być dokonane w ciągu 5 dni od ostatecznego terminu składania rocznych deklaracji podatkowych, przypadającego na 15 lutego następnego roku, a w przypadku przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego – 25 marca. Przedsiębiorstwa których kwartałny dochód nie przekracza równowartości 200 minimalnych płac miesięcznych (od 1 sierpnia 2004 roku – 6530 UZS) płacą podatek co kwartał bez konieczności odprowadzania comiesięcznych zaliczek.

Podatki od dochodu pobierane u źródła

Podatki od dochodu pobierane u źródła są stosowane w odniesieniu do przedsiębiorstw zagranicznych, nie posiadających stałego przedstawicielstwa w Uzbekistanie. Podatki te są pobierane w uzbeckich sumach według następujących stawek:

Tab. 13. Stawki podatku dochodowego pobierane u źródła

Rodzaj dochodu	Stawka podatku (w %)
Dywidendy i odsetki	15
Telekomunikacja i transport międzynarodowy	6
Składki z tytułu ubezpieczenia i reasekuracji	10
Oplaty licencyjne, honoraria, renty, dochody leasingowe, opłaty za zarządzanie i inne	20

Stawka podatku od dywidend może być zmniejszona w przypadku istnienia dwustronnej umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania pomiędzy Uzbekistanem i poszczególnymi krajami. Odnośna umowa z Polską przewiduje w niektórych przypadkach stawkę od dywidend w wysokości 5 % (w pozostałych sytuacjach 15 %), stawkę od odsetek oraz od opłat licencyjnych i honorariów w wysokości 10 %.

Podatek dochodowy od osób fizycznych

Osoba fizyczna jest uznawana za rezydenta w myśl przepisów podatkowych, jeżeli w danym roku przebywała na terytorium Uzbekistanu przez 183 dni lub więcej (wliczając dni przyjazdu i wyjazdu). Rezydenci płacą podatek od wszystkich dochodów uzyskanych w kraju i zagranicą, natomiast nierezydenci od dochodów ze źródeł znajdujących się na terenie Uzbekistanu. Od 1 stycznia 2004 roku maksymalna stawka podatku dochodowego dla osób fizycznych została obniżona z 32 % do 30 %. Tym samym obowiązuje obecnie następująca progresywna skala podatkowa:

- gdy wysokość dochodu nie przekracza równowartości 5 oficjalnych rocznych pensji minimalnych (która od 1 sierpnia 2004 roku wynosi $12 \times 6530 \text{ UZS} = 78.360 \text{ UZS}$), stawka podatkowa wynosi 13 %;
- gdy wysokość dochodu nie wynosi od 5 do 10 rocznych pensji minimalnych, stawka podatkowa wynosi 21 %;
- gdy wysokość dochodu przekracza 10 rocznych pensji minimalnych, stawka podatkowa wynosi 30 %⁶¹.

Podatku nie płaci się od następujących dochodów: większości zasiłków socjalnych, emerytur, odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy, diet na wyjazdy służbowe, wypłat z tytułu ubezpieczenia, przychodów ze sprzedaży majątku prywatnego (poza działalnością gospodarczą), majątku otrzymanego z tytułu spadku, odsetek z lokat w uzbeckich bankach, dywidend wykorzystanych na zakup akcji przedsiębiorstwa, które je wypłaciło oraz dochodów z tytułu własności intelektualnej.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą płacą podatek dochodowy w formie zryczałtowanej, wyrażonej wielokrotnością miesięcznej płacy minimalnej. Stawki podatku zależą od rodzaju i miejsca prowadzonej działalności i kształtują się od 1,4 do 60 miesięcznych pensji minimalnych. W przypadku osób zajmujących się handlem stosowane jest dodatkowe kryterium wielkości wykorzystywanej powierzchni sklepowej.

Kodeks podatkowy nie przewiduje żadnych szczególnych zasad rozliczania podatku dochodowego przez cudzoziemców. Uzyskiwane przez nich dochody w walutach zagranicznych muszą być przeliczone na walutę krajową, a ostateczny termin rozliczenia przez nich podatku przypada na 1 kwietnia następnego roku.

We wrześniu 2002 roku Prezydent Karimow podpisał rozporządzenie *O środkach stopniowego wprowadzenia obowiązku deklarowania dochodów przez osoby fizyczne w latach 2002-2005*. Zgodnie z rozporządzeniem 1 lipca 2003 roku przy Państwowym Komitecie Podatkowym zostało stworzone centrum przetwarzania danych pochodzących z deklaracji podatkowych składanych przez osoby fizyczne. Dotychczas według obowiązującego ustawodawstwa osoby fizyczne musiały deklarować wyłącznie dochody uzyskiwane poza stałym miejscem pracy oraz z tytułu jednorazowych operacji (handel, usługi).

⁶¹ *Uzbekistan a business and investment guide*. PricewaterhouseCoopers, March 2004, p. 32 oraz wyliczenia własne z listopada 2004 roku.

Podatek VAT

Podatek od wartości dodanej płacony jest od sprzedaży wszystkich towarów i usług oraz od towarów i usług importowanych. Stosowana jest jednolita stawka w wysokości 20 % lub stawka zerowa. Niektóre towary i usługi są zwolnione od tego podatku. Wszystkie podatki akcyzowe są włączone do bazy opodatkowania VAT (czyli że VAT się nalicza od wartości towaru powiększonej o podatek akcyzowy).

Zerowa stawka podatku VAT obowiązuje wobec towarów eksportowanych za walutę wymienialną, nawozów, smarów i oleju napędowego przeznaczonych dla spółek rolniczych. Specjalne zwolnienia od podatku VAT stosuje się wobec:

- importu wyposażenia technologicznego,
- ubezpieczeń i kredytów,
- transakcji związanych z walutą i papierami wartościowymi,
- usług medycznych,
- wydawnictw (łącznie z książkami, gazetami i czasopismami).

Podatnicy zobowiązani są do składania comiesięcznych deklaracji VAT i płacenia należnego podatku za miesiąc poprzedni do 15 dnia następnego miesiąca.

Akcyza

Podatek akcyzowy jest ustalany przez Radę Ministrów odrębnie dla krajowych producentów, importerów oraz eksporterów. Akcyza płacona przez krajowych producentów wynosi od 5 % do 80 %. Przykładowe stawki tego podatku dla poszczególnych towarów produkowanych w Uzbekistanie kształtują się następująco:

- wódka – 2660 UZS za litr;
- piwo – 80 - 170 UZS za litr (w zależności od zawartości alkoholu);
- papierosy z filtrem – 38 % lub 45 % (w miękkim opakowaniu);
- papierosy bez filtra – 32 %;
- dywany – 5 %;
- benzyna – 45 % (poprzednio 40 %);
- olej napędowy – 40 %;
- gaz ziemny – 40 %;
- ropa naftowa i kondensat gazowy – 25 %;
- ryż – 20 % (poprzednio 33 %).

Inne stawki akcyzy stosuje się wobec towarów importowanych: papierosy – 50 %, alkohol – 30 - 85 %, ropa naftowa i produkty pochodne 20 - 30 %, urządzenia wideo – 45 %, napoje bezalkoholowe – 50 % (poprzednio 35 %), ryż – 40 % (poprzednio 33 %), guma do żucia – 40 %, cygara – 0,3 USD za sztukę, kable i przewody – 50 % (poprzednio

10 %). Akcyzą importową w wysokości od 10 do 20 % objęta jest również cała grupa podstawowych produktów spożywczych – sery, wędliny, produkty zbożowe, cukier, masło itp. Papier i karton zostały w 2004 roku skreślone z listy produktów importowanych objętych akcyzą.

Akcyza w przypadku eksportowanych narzędzi elektrycznych, papierosów, napojów i materiałów budowlanych krajowej produkcji wynosi 50 %, jednak przedsiębiorstwa i ich przedstawicielstwa eksportujące towary za waluty wymienialne są z niej zwolnione.

W przypadku, gdy produkuje się towary objęte akcyzą z surowców również nią objętych, cała wartość akcyzy płacona za surowce odliczana jest od akcyzy naliczonej w odniesieniu do wartości gotowego produktu.

Podatki za eksploatację podziemnych zasobów naturalnych

Wszystkie podmioty prawne i osoby fizyczne zajmujące się wydobywaniem zasobów naturalnych mają obowiązek płacenia z tego tytułu specjalnych podatków według stawek wynoszących od 0,3 do 24 % ceny sprzedaży wydobywanego surowca bez podatków VAT i akcyzy. Przykładowe stawki w 2004 roku wynosiły: gaz ziemny – 18,5 %, ropa naftowa – 12,3 %, kondensat gazowy – 6,7 %, kamienie szlachetne – 24 %, złoto – 5 %. Dodatkowo obowiązuje stawka za wykorzystanie produktów ubocznych wydobywania, w wysokości 30 % stawki podstawowej, stosowanych jako uzupełnienie podatku gruntowego. Od stycznia 2005 roku planowane było znaczne podniesienie stawek podatku od wydobywania paliw: w przypadku ropy naftowej do 32 %, od kondensatu gazowego do 27 %, a od wydobywania gazu ziemnego aż do 64 %. W przypadku ropy naftowej i kondensatu przewidywane było jednoczesne zniesienie akcyzy na te produkty. Skala redukcji akcyzy na gaz ziemny miała zostać określona w późniejszym terminie⁶².

Stawki podatku za eksploatację zasobów naturalnych ustala się co roku na podstawie wskaźników makroekonomicznych oraz prognozy wpływów do budżetu państwa. Tryb dokonywania płatności określa Ministerstwo Finansów i Komitet Podatkowy.

Podatek ekologiczny

Od roku 1999 w Uzbekistanie wprowadzono podatek ekologiczny. Wszystkie przedsiębiorstwa płacą go w wysokości 1 % kosztów produkcji. Od 1 stycznia 2003 roku podstawa opodatkowania podatkiem ekologicznym została rozszerzona i obejmuje wszystkie wydatki ponoszone przez przedsiębiorstwo, za wyjątkiem opłat na rzecz budżetu

⁶² *Uzbekistan to raise hydrocarbon tax in 2005*, Interfax, 9 December 2004, na podstawie www.uzland.info

państwa i funduszy socjalnych. Dodatkowo obowiązują miesięczne opłaty za przekraczanie norm w zakresie emisji zanieczyszczeń w wysokości 5 oficjalnych miesięcznych pensji minimalnych. Podatek ekologiczny jest potrącany od podstawy opodatkowania dochodu.

Podatki (obciążenia) socjalne

Wszyscy pracodawcy mają obowiązek wnoszenia opłat na rzecz funduszy socjalnych. Od 1 stycznia 2004 roku obowiązywała jedna składka w wysokości 33 % funduszu płac pracowników, która zastąpiła trzy osobne składki w łącznej wysokości 37,2 %. Od 1 stycznia 2005 nastąpiła ponowna obniżka podatku socjalnego, który wynosi obecnie 31 % funduszu płac i jest dzielony w następujący sposób:

- na Fundusz Emerytalny – 30 % (w 2004 roku 31,6 %, wcześniej 35 %);
- na fundusz zatrudnienia – 0,5 % (w 2004 roku 0,9 %, wcześniej 1,5 %);
- na rzecz Rady Federacji Związków Zawodowych – 0,5 % (w 2003 roku 0,7 %).

Do funduszu emerytalnego pracodawca dodatkowo odprowadza składkę w wysokości 0,7 % wartości sprzedaży netto.

Obciążenia socjalne dotyczą również pracowników. Płacą oni 2,5 % od wysokości swojego wynagrodzenia na Fundusz Emerytalny oraz, jeżeli należą do związku zawodowego, 1 % na fundusz związkowy. Składki pracownicze są odprowadzane przez pracodawcę.

Składki socjalne powinny być przekazywane jednocześnie z wypłatami wynagrodzeń. Deklarację rozliczeniową za dany miesiąc pracodawca składa do urzędu podatkowego do 10 dnia następnego miesiąca. Oprócz tego obowiązuje rozliczenie kwartalne bezpośrednio z każdym z funduszy.

Od 1 stycznia 2001 roku zreorganizowano emerytalny fundusz funkcjonujący przy Ministerstwie Opieki Społecznej przekształcając go w pozabudżetowy Fundusz Emerytalny Uzbekistanu. Państwowy Komitet Podatkowy ma obowiązek nadzorowania środków finansowych wpływających do tego funduszu. Zostały wyodrębnione oddzielne konta gromadzące wpływy z tytułu wpłat z funduszu wynagrodzeń i od sprzedaży przedsiębiorstw oraz obowiązkowych składek ubezpieczeniowych obywateli.

Podatki lokalne

Podatek od majątku

Podatek od majątku jest jednym z najważniejszych podatków lokalnych. Obowiązuje on zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. W 2004 roku stawka tego podatku dla podmiotów prawnych wynosiła 3,5 % (w 2003 roku – 3 %). Wysokość podatku ustalana jest na podstawie wartości rezydualnej środków trwałych według stanu na 1 stycznia danego roku, wartości rezydualnej środków niematerialnych oraz wartości inwestycji w budowie. W tym ostatnim przypadku obowiązuje podwójna stawka podatku, stosowana również w odniesieniu do niezainstalowanych urządzeń. Nowo zakładane podmioty są zwolnione z tego podatku przez dwa lata, licząc od daty rejestracji spółki. Podatek od majątku jest potrącany od podstawy podatku od dochodu.

Przewidziane jest zwolnienie od podatku:

- gospodarstw domowych, jednostek socjalnych i kulturalnych,
- ziemi,
- majątku wykorzystywanego w celu ochrony środowiska oraz wyposażenia rolnictwa,
- sieci transportowej (łącznie z koleją i rurociągami),
- majątku zakupionego za kredyty zagraniczne, w czasie obsługi zadłużenia, lecz nie dłużej niż przez 5 lat,
- sieci energetycznych i komunikacyjnych oraz satelitów telekomunikacyjnych.

Stawkę podwyższoną, w podwójnej wysokości, pobiera się od majątku nie używanego:

- przez rok, od momentu zakupu wyposażenia produkcyjnego,
- przez 6 miesięcy, od momentu zakupu wyposażenia nieprodukcyjnego,
- od daty zakupu sprzętu i narzędzi, które nie wymagają instalowania.

Deklarację podatkową od majątku składa się kwartalnie do 25 dnia następnego miesiąca oraz rocznie do 15 lutego następnego roku. Naliczone kwoty podatkowe są płatne w ratach do 20 dnia każdego miesiąca. Dodatkowe wpłaty wynikające z wypełnionej kwartalnej deklaracji powinny być uiszczone w ciągu pięciu dni od wypełnienia formularza.

Dla osób fizycznych podatek od majątku wynosi 0,5 % wartości majątku (nieruchomości i pojazdy mechaniczne), jeżeli była ona szacowana po 1 stycznia 1998 roku. W przeciwnym wypadku stawka tego podatku wynosi aż 7 %.

Podatek gruntowy (od ziemi) i inne podatki lokalne

Osoby fizyczne i prawne będące właścicielami gruntów lub posiadające prawo do ich wykorzystania, płacą podatek gruntowy. Obowiązują stałe stawki tego podatku, zależne od jakości i lokalizacji gruntu oraz zaopatrzenia w wodę. Podatku gruntowego nie płacą przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego, przez dwa lata od daty rejestracji firmy, a także podmioty uczestniczące w Strategicznym Programie Inwestycyjnym Republiki Uzbekistanu, w odniesieniu do działek na których prowadzone są inwestycje i tylko w okresie trwania budowy. W 2004 stawki podatku gruntowego wzrosły o około 25 %. Przykładowo stawki tego podatku dla przedsiębiorstw zlokalizowanych w Taszkencie wynoszą od 1.296.933 UZS do 14.161.950 UZS za hektar.

Od 1 stycznia 2002 roku obowiązuje nowy podatek na rzecz rozwoju infrastruktury, który zastąpił podatek na rozwój infrastruktury społecznej i opłatę na jej utrzymanie. Stawka nowego podatku wynosi maksymalnie 8 % od zysku przedsiębiorstwa po zapłaceniu podatku dochodowego.

Na uwagę zasługuje również podatek od wykorzystania wody przez przedsiębiorstwa. Jego stawki wzrosły w 2004 roku o 50 % i wynoszą 4,904 UZS za 1 m³ wykorzystanej wody powierzchniowej oraz 6,308 UZS za 1 m³ wykorzystanej wody podziemnej.

Obowiązkowe opłaty

Opłata na fundusz drogowy

Wszystkie podmioty prawne są zobowiązane do wnoszenia opłaty drogowej. Stawka tej opłaty wynosi 1,5 % od rocznych obrotów przedsiębiorstwa, za wyjątkiem firm handlowych, które płacą 1,0 % oraz firm transportowych, dla których opłata ta wynosi 2,5 % od wartości rocznych obrotów. Od 1 stycznia 2004 roku deklaracje i płatności są przekazywane w trybie miesięcznym, odpowiednio do 15 i 20 dnia następnego miesiąca. Opłatę potrąca się od podstawy opodatkowania podatkiem od dochodu.

Przedsiębiorstwa prowadzące określone rodzaje działalności gospodarczej płacą dodatkowo opłatę od zakupu samochodów osobowych, wynoszącą 6 %, oraz od zakupu samochodów ciężarowych i autobusów w wysokości 20 %.

Inne opłaty

Z dniem 1 stycznia 2004 roku wprowadzono nowe opłaty ryczałtowe (których wysokość odnosi się do minimalnego miesięcznego wynagrodzenia), dotyczące następujących rodzajów działalności gospodarczej:

- organizacji parkingów dla krótkoterminowego parkowania samochodów – stawka 0,1 minimalnego wynagrodzenia za 1 m² powierzchni placu;
- sprzedaży towarów przez osoby fizyczne – 11 stawek bazowych w skali miesiąca;
- usług w zakresie transportu osób za użytkowanie środka transportu posiadającego do 5 miejsc – 6 stawek, do 12 miejsc – 9 stawek, do 30 miejsc – 12 stawek, do 40 miejsc – 16 stawek, powyżej 40 miejsc – 22 stawki);
- usług w zakresie transportu towarów – od 8 do 20 stawek bazowych w zależności od tonażu środka transportu.

Kary za naruszenie przepisów podatkowych

Za naruszenia przepisów podatkowych istnieje bardzo szczegółowy i rozbudowany system kar, przewidujący finansową odpowiedzialność zarówno dla podmiotów gospodarczych, jak i osób fizycznych. Przepisy o odpowiedzialności finansowej przewidują kary w wysokości od 10 do 500 stawek bazowych minimalnego wynagrodzenia, kary określone procentowo oraz odsetki karne. W przypadku szczególnie rażących naruszeń kodeksu podatkowego może być zastosowana kara o znacznie większej dolegliwości finansowej lub też pozbawienie wolności do dwóch lat. Przykładowe kary:

- za ukrycie lub niezadeklarowanie dochodu – cały ukryty lub niezadeklarowany dochód plus kara w tej samej wysokości;
- niewystawienie lub nieprawidłowe wystawienie faktury VAT – 10 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń (MMW);
- za przekroczenie terminu zapłacenia podatku – 1 % za każdy dzień zwłoki (maksymalnie 10 % wartości należnego podatku);
- za uchybienia w stosowaniu kas fiskalnych, wydawaniu pokwitowań i rachunków – 100 MMW, za powtórne naruszenie w danym roku podatkowym 200 MMW;
- za stosowanie kas fiskalnych nie odpowiadających wymogom technicznym lub wykorzystujących niewłaściwe oprogramowanie – 200 MMW, za powtórne naruszenie 500 MMW;
- za naruszenie procedur handlu hurtowego towarami konsumpcyjnymi – przepadek uzyskanego z tego tytułu dochodu oraz kara w tej samej wysokości.

VII. OCHRONA WŁASNOŚCI

Własność ziemi

Zgodnie z Kodeksem Ziemskim zatwierdzonym ustawą z 30 kwietnia 1998 roku, ziemia w Uzbekistanie jest własnością państwa i nie może być przedmiotem transakcji sprzedaży, kupna, wymiany oraz zastawu za wyjątkiem przypadków wynikających z niektórych aktów prawnych Uzbekistanu. Cała ziemia w Uzbekistanie wchodzi w skład „funduszu ziemskiego” i jest podzielona na osiem kategorii, stosownie do różnych sposobów jej wykorzystywania.

Podmioty prawne mogą posiadać ziemię na zasadach stałego posiadania, stałego wykorzystywania, tymczasowego korzystania, dzierżawy oraz praw własności wynikających z Kodeksu oraz innych aktów prawnych.

Jednocześnie podmioty prawne mają prawo nabywania na własność budynków i innych form nieruchomości. W momencie sprzedaży lub innej formy przekazania budynku prawo do dzierżawienia (wykorzystywania) działki, na której dany budynek stoi przechodzi na nowego właściciela. Nowy właściciel budynku wnosi opłatę rejestracyjną i otrzymuje od państwa tytuł prawny do wykorzystywania działki, na której budynek stoi. Dotyczy to również nabywania przez osoby prawne budynków mieszkalnych, w przypadku których także następuje automatyczne przeniesienie praw do korzystania z ziemi.

Osoby fizyczne mogą posiadać ziemię na zasadach dożywotnio odziedziczonych praw własności, stałego użytkowania, tymczasowego użytkowania, dzierżawy oraz praw własności wynikających z Kodeksu oraz innych przepisów prawnych.

Prawo własności do gruntów placówek dyplomatycznych i równorzędnych im organizacji, które są akredytowane w Uzbekistanie, wynika z wprowadzonych przepisów prawnych dotyczących nabywania przez nie pomieszczeń przeznaczonych na przedstawicielstwa wraz z gruntem, na którym stoją lub na którym będą budowane.

Prawo własności do gruntów zagranicznych podmiotów prawnych i osób fizycznych: pracowników korpusu dyplomatycznego, przedstawicieli prasy, akredytowanych w Uzbekistanie, pracowników przedstawicielstw firm zagranicznych, wynika z wprowadzonych przepisów prawnych dotyczących nabycia pomieszczeń mieszkalnych oraz gruntów, na których one stoją.

Prawo do dożywotniego dziedziczenia ziemi posiadają obywatele Republiki Uzbekistanu. Odziedziczone działki można wykorzystywać w następujących celach:

- prowadzenia gospodarstwa dechańskiego,
- budowania pomieszczeń mieszkalnych,
- uprawy winorośli i sadownictwa.

Prawo do stałego lub tymczasowego posiadania i korzystania z ziemi posiadają przedsiębiorstwa, urzędy i organizacje w celach prowadzenia działalności rolniczej i leśnej. Zgodnie z Kodeksem prawo do stałego lub tymczasowego korzystania z działek ziemi posiadają również przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego, organizacje międzynarodowe oraz zagraniczne osoby prawne i fizyczne.

Prawo do tymczasowego użytkowania ziemi może być udzielone na krótki okres czasu – do 3 lat oraz na długi – od 3 do 10 lat. Istnieje możliwość przedłużenia tych okresów.

Pozwoleń na dzierżawę gruntu na podstawie umowy udzielają:

- dla uzbeckich podmiotów prawnych i osób fizycznych – hokimowie rejonów i miast,
- dla przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, międzynarodowych organizacji, zagranicznych podmiotów prawnych i osób fizycznych – Rada Ministrów Uzbekistanu.

Używane grunty nie mogą być dzierżawione osobom trzecim. Wszelkie warunki dotyczące opłaty za ziemię są zawarte w umowie zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem. Działki rolne mogą być dzierżawione na okres do 50 lat, lecz nie krótszy niż 10 lat. Tryb udostępniania gruntów w dzierżawę ustala Rada Ministrów Uzbekistanu.

Wszystkie formy prawne użytkowania ziemi muszą być zarejestrowane w lokalnym urzędzie władzy administracyjnej według miejsca położenia gruntu. Po zarejestrowaniu gruntu właściwy urząd wydaje zaświadczenie wraz z datą i numerem wpisu ewidencyjnego.

W 1998 roku utworzono Państwowy Komitet ds. zasobów ziemskich (Goskomzem). Jego podstawowe zadania są następujące:

- wdrażanie polityki państwa w zakresie wykorzystywania zasobów ziemskich,
- zapewnienie oraz monitoring przestrzegania zapisów w Kodeksie ziemskim,
- ocena i kontrola stanu ziemi oraz
- rejestracja praw do ziemi.

Ochrona własności intelektualnej

W Uzbekistanie zaczęto wdrażać narodowy system rejestracji oraz ochrony praw własności intelektualnej, który regulują ustawy:

- *O wynalazkach, modelach użytkowych i wzorach przemysłowych*, nr 1068-XII, z maja 1994 roku;
- *O znakach towarowych i miejscach pochodzenia towarów*, z sierpnia 2001 roku;
- *O prawach autorskich i prawach pochodnych*, nr 9, art. 135, z sierpnia 1996 roku;
- *O wybranych osiągnięciach*,
- *O ochronie prawnej programów elektronicznych maszyn obliczeniowych oraz baz danych*, nr 1061-XII, z maja 1994 roku;
- *O ochronie prawnej technologii zintegrowanych systemów*.

Nadzór nad przestrzeganiem intelektualnych praw własności sprawuje głównie Państwowy Urząd Patentowy, który podlega uzbeckiej Radzie Ministrów (patrz zał. nr 2). W lipcu 2001 roku ponad 18500 wzorów było objętych w Uzbekistanie różnymi formami ochrony własności intelektualnej, włączając w to wynalazki, znaki towarowe, wzory przemysłowe, programy komputerowe i wybrane osiągnięcia. Zauważa się tendencję wzrostową, jeśli chodzi o liczbę rejestrowanych wzorów. W 2003 roku do Urzędu Patentowego wpłynęły 4363 wnioski o rejestrację obiektów własności intelektualnej, w tym 1102 wnioski o rejestrację wynalazków i 2910 wniosków o rejestrację znaków towarowych. Urząd Patentowy zarejestrował w tym czasie 911 obiektów własności intelektualnej, w tym 129 wynalazków, 626 znaków towarowych i 118 programów komputerowych. Zarejestrowano również 114 umów dotyczących przekazania praw własności intelektualnej.

Uzbekistan jest członkiem:

- Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, od grudnia 1991,
- Paryskiej Konwencji o Ochronie Własności Przemysłowej, od grudnia 1991,
- Porozumienia Madryckiego o Znakach Handlowych, od grudnia 1991,
- Traktatu o Współpracy Patentowej (PCT), od grudnia 1991,
- Traktatu o regulacjach prawnych w zakresie znaków towarowych (TLT), od września 1998,
- Umowy Budapeszteńskiej o międzynarodowym uznaniu przechowywania mikroorganizmów w celach procedury patentowej, od stycznia 2002,
- Porozumienia Strasburskiego o międzynarodowej klasyfikacji patentowej, od października 2002,
- Porozumienia Nicejskiego o międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług, od stycznia 2002,
- Międzynarodowego Związku Ochrony Nowych Odmian Roślin, od listopada 2004.

Oprócz umów międzynarodowych, podpisano również bilateralne umowy z krajami WNP oraz porozumienia z urzędami patentowymi wielu krajów, na mocy których możliwa jest swobodna wymiana naukowa, techniczna oraz sporządzanie dokumentacji patentowej.

Niestety, pomimo przyjęcia odpowiednich ustaw oraz przynależności do wielu organizacji międzynarodowych, zasady ochrony praw własności intelektualnej w Uzbekistanie nie są w pełni przestrzegane (na przykład nie są objęte ochroną prace powstałe przed wejściem w życie ustawy). Uzbekistan nie należy ani do Berneńskiej Konwencji Ochrony Praw Własności, ani do Genewskiej Konwencji Fonograficznej. Pirackie nagrania audio i video są sprzedawane bezpośrednio na ulicach, a uzbeckie prawo nie przewiduje kar za prowadzenie tego typu działalności. W 2004 roku Uzbekistan został ponownie umieszczony na czarnej liście krajów nie przestrzegających zasad ochrony praw własności intelektualnej.

VIII. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

System prawny

Warunki tworzenia przedsiębiorstw i ich działalność w Uzbekistanie regulują następujące akty prawne:

- Kodeks Cywilny (z 1997 roku, wraz z poprawkami),
- Ustawa *O przedsiębiorstwach* z 1991 roku, wraz z poprawkami,
- Ustawa *O towarzystwach gospodarczych* z 6 grudnia 2001 roku,
- Ustawa *O spółkach z ograniczoną i dodatkową odpowiedzialnością* z 6 grudnia 2001 roku,
- Ustawa *O spółkach akcyjnych i ochronie praw udziałowców* z 26 kwietnia 1996 roku.

Powyższe akty prawne dopuszczają prowadzenie działalności:

- spółek akcyjnych (otwartych i zamkniętych),
- spółek z ograniczoną i dodatkową odpowiedzialnością,
- towarzystw gospodarczych (spółek osobowych) jawnych i komandytowych.

Nie ma w zasadzie ograniczeń w zakresie stosowania tej czy innej formy prawnej przy zakładaniu spółki przez zagraniczne podmioty. Mogą one tworzyć również filie (przedsiębiorstwa zależne), przedstawicielstwa oraz oddziały.

Tworzenie i funkcjonowanie przedsiębiorstw

Spółki akcyjne

Spółka akcyjna (SA) jest formą prawną stosowaną przez wiele podmiotów działających w Uzbekistanie. Szczegółowe przepisy prawne regulujące zasady jej zakładania są zawarte w Ustawie *O spółkach akcyjnych i ochronie praw udziałowców* z 1996 roku. W ustawie tej są zawarte warunki dotyczące emisji i transferu akcji, zakresu odpowiedzialności rady dyrektorów i udziałowców, rodzajów akcji, minimalnego wymaganego poziomu kapitalizacji, wypłacania dywidend, reorganizacji i likwidacji spółki, itd.

Spółka akcyjna jest osobą prawną, która gromadzi kapitał na swoją działalność, emitując akcje. Może mieć jednego lub wielu założycieli. Akcjonariusze takiej spółki nie odpowiadają za jej zobowiązania i ponoszą ryzyko strat tylko do wartości posiadanych akcji. W Uzbekistanie istnieją dwa typy spółek akcyjnych: spółka otwarta i spółka zamknięta.

Spółka zamknięta rozpowszechnia swoje akcje tylko wśród określonej liczby podmiotów (założycieli lub wcześniej określonych akcjonariuszy). Liczba akcjonariuszy nie

może przekraczać 50, a akcje spółki nie mogą być rozpowszechniane w wolnej sprzedaży. Kapitał zakładowy spółki zamkniętej nie może być mniejszy niż 200 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń (od 1 sierpnia 2004: $200 \times 6530 \text{ UZS} = 1.306.000 \text{ UZS}$, co stanowi równowartość ok. 1300 USD).

Spółka akcyjna otwarta może mieć dowolną liczbę akcjonariuszy, nie obowiązują w jej przypadku ograniczenia dotyczące obrotu akcjami. Jej wyniki finansowe muszą być co roku poddawane audytowi oraz publikowane. Kapitał zakładowy spółki otwartej od 1 lutego 2003 roku nie może być mniejszy niż równowartość 50.000 USD.

Zgodnie z ustawodawstwem spółka akcyjna powinna utworzyć fundusz rezerwowy, w wysokości przynajmniej 15 % kapitału założycielskiego, który należy zwiększać poprzez coroczne wpłaty, nie niższe niż 5 % zysku netto spółki, aż do momentu, gdy fundusz rezerwowy osiągnie wartość zadeklarowanego kapitału założycielskiego. Ten wymóg może w istotny sposób ograniczać dystrybucję zysku dla akcjonariuszy. Podstawowym celem funduszu rezerwowego jest pokrycie ewentualnych przyszłych strat, lecz środki te mogą również być wykorzystywane na cele:

- wykupu obligacji,
- wypłaty dywidendy dla preferencyjnych akcjonariuszy,
- zakupu pewnych papierów wartościowych skarbu państwa.

W niektórych spółkach pakiet państwowy akcji wynosi co najmniej 25 %, a w spółkach akcyjnych prowadzących działalność uznaną za ważną dla państwa od 30 do 51 % akcji. Oprócz tego w dyspozycji państwa może być przechowywany pakiet akcji przeznaczonych do sprzedaży inwestorom zagranicznym.

Spółki z ograniczoną oraz dodatkową odpowiedzialnością

Zasady funkcjonowania obu form spółek reguluje Ustawa *O spółkach z ograniczoną i dodatkową odpowiedzialnością* z 6 grudnia 2001 roku. Spółki te mogą być tworzone przez jednego lub wielu założycieli. W spółce z ograniczoną odpowiedzialnością wspólnicy nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania spółki, a ich ryzyko ograniczone jest do wysokości wniesionych wkładów. W spółce z dodatkową odpowiedzialnością wspólnicy solidarnie ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki swoim majątkiem, w stopniu określonym w dokumentach założycielskich spółki.

Minimalny poziom kapitału założycielskiego obu typów spółek stanowi równowartość 50 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń (326.500 UZS). Kapitał ten musi być wniesiony w terminie określonym w dokumentach założycielskich spółki, jednak nie później niż rok od daty rejestracji spółki.

Towarzystwa gospodarcze (spółki osobowe)

Zasady funkcjonowania towarzystw gospodarczych zostały określone w Ustawie *O towarzystwach gospodarczych* z 6 grudnia 2001 roku. Towarzystwa gospodarcze stanowią zasadniczo odpowiednik polskich spółek osobowych, jednak w odróżnieniu od nich posiadają osobowość prawną. Minimalny kapitał zakładowy potrzebny do utworzenia towarzystwa gospodarczego wynosi 50 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń. Kapitał ten musi być wniesiony w terminie określonym w dokumentach założycielskich towarzystwa, jednak nie później niż rok od daty rejestracji.

Ustawa wyróżnia dwa typy towarzystw gospodarczych – zwykłe (pełne) i komandytowe. Obie formy towarzystwa muszą mieć przynajmniej dwóch założycieli. Wszyscy uczestnicy towarzystwa pełnego biorą udział w jego działalności i ponoszą odpowiedzialność za jego zobowiązania całym swoim majątkiem. W towarzystwie komandytowym obok wspólników ponoszących pełną odpowiedzialność majątkową za jego zobowiązania występuje przynajmniej jeden wspólnik, który odpowiada tylko do wysokości swojego udziału i nie uczestniczy aktywnie w prowadzeniu działalności towarzystwa. Towarzystwa gospodarcze płacą podatki na takich samych zasadach jak spółki.

Filie

Zgodnie z Kodeksem Cywilnym Uzbekistanu filie (przedsiębiorstwa zależne) są traktowane jako osobne podmioty prawne. Filia jest tworzona przez spółkę-matkę, która poprzez swój udział w kapitale filii, ma wpływ na proces decyzyjny podmiotu zależnego. Filia nie odpowiada za zobowiązania spółki-matki.

Oddziały

Kodeks Cywilny określa, iż oddziały podmiotów prawnych mogą pełnić wszystkie funkcje przypisane do podmiotu założycielskiego, lecz same nie tworzą nowego podmiotu. W praktyce jednak oddziały są często postrzegane jako osobne podmioty, w związku z czym ta forma organizacji biznesowej jest raczej rzadko wykorzystywana przez inwestorów zagranicznych.

Przedstawicielstwa

Przedsiębiorstwa zagraniczne mogą również otwierać przedstawicielstwa, które nie prowadzą działalności gospodarczej, lecz tylko pomocniczą i przygotowawczą, dotyczącą profilu działalności reprezentowanego przedsiębiorstwa. Przedstawicielstwa nie stanowią osobnych podmiotów prawnych. Mimo, iż nie prowadzą działalności gospodarczej, muszą wypełniać pewne formularze podatkowe, a także prowadzić księgowość.

Wszystkie przedstawicielstwa przedsiębiorstw zagranicznych mają obowiązek rejestracji w urzędach podatkowych.

Zagraniczne osoby prawne mogą prowadzić niektóre rodzaje działalności gospodarczej w Uzbekistanie bez tworzenia struktur na terenie Uzbekistanu.

Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej

Ustawodawstwo uzbeckie wymaga licencji na prowadzenie niektórych rodzajów działalności gospodarczej. Mogą one być udzielane zarówno uzbeckim, jak i zagranicznym obywatelom i podmiotom prawnym.

Licencje są wymagane do prowadzenia działalności m.in. w budownictwie, ubezpieczeniach, finansach i telekomunikacji.

Istotnym czynnikiem negatywnie rzutującym na swobodę prowadzenia działalności gospodarczej jest obowiązek odsprzedawania części wpływów walutowych z tytułu eksportu towarów i usług według oficjalnego kursu wymiany, nałożony postanowieniem Rady Ministrów z 26 grudnia 1998 roku *O dodatkowych środkach wzmocnienia pozagiełdowego rynku walutowego*. W warunkach zawyżonego kursu wymiany suma, stawiało się to niemal jednoznacznie z formą pośredniego opodatkowania eksportowanych wyrobów. W latach 1995-1998 obowiązkowa odsprzedaż objęła 30 %, a poczynając od 1999 roku – 50 % wpływów z eksportu ogółem. W konsekwencji spadało zainteresowanie przedsiębiorstw eksportem. Wprawdzie w odniesieniu do wielu z nich, w tym zwłaszcza przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego, które były zwolnione od obowiązkowej odsprzedaży, dotyczyło to tylko części wpływów uzyskiwanych w walutach zagranicznych. Niemniej jednak zawyżony kurs waluty krajowej, stosowany w odniesieniu do kwot nadal objętych tym obowiązkiem, nie zachęcał do prowadzenia działalności eksportowej.

Jednym z istotniejszych i najbardziej uciążliwych dla przedsiębiorców problemów systemu finansowego Uzbekistanu jest ograniczona podaż gotówki w bankach. W efekcie występują dwa rodzaje pieniądza – bardziej pożądana gotówka i mniej wartościowy pieniądz bankowy, który trudno jest wymienić na gotówkę. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest m.in. tworzenie się czarnorynkowego kursu dolara, który jest niższy od oficjalnego.

Rejestracja przedsiębiorstw

Rejestracja podmiotów gospodarczych w Uzbekistanie zajmuje się Ministerstwo Sprawiedliwości oraz urzędy administracji lokalnej (hokimaty). Ministerstwo Sprawiedliwości zajmuje się rejestracją firm ubezpieczeniowych, giełd, bazarów zlokalizowanych w Taszkencie oraz przedsiębiorstw z udziałem kapitału, w których inwestor zagraniczny posiada przynajmniej 30 % udziałów, a kapitał zakładowy wynosi co najmniej 150 tys. USD⁶³. Wszystkie pozostałe spółki, w tym firmy z kapitałem zagranicznym, nie spełniające powyższych kryteriów, podlegają rejestracji w hokimatach. Natomiast zakładanie spółek z udziałem inwestora zagranicznego z kapitałem zakładowym wyższym niż 20 mln USD wymaga uzyskania zgody Rady Ministrów.

Od 1 października 2001 roku obowiązuje nowa, uproszczona procedura rejestracji przedsiębiorstw, według formuły „jednego okna”. Oznacza to, że przedsiębiorstwo składa wniosek o rejestrację w jednym urzędzie (hokimacie lub Ministerstwie Sprawiedliwości), który z kolei przejmuje odpowiedzialność za całą procedurę rejestracyjną, obejmującą, oprócz rejestracji państwowej, zgłoszenie w urzędzie podatkowym, urzędzie statystycznym, Funduszu Emerytalnym i innych funduszach socjalnych, a także uzyskanie pozwolenia w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych na wykonanie pieczęci. Cały proces rejestracji przedsiębiorstwa może trwać od 7 dni do 1 miesiąca, w zależności od stopnia złożoności danej sprawy. Opłata za rejestrację przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego wynosi 5 minimalnych miesięcznych wynagrodzeń plus 500 USD. Rejestracja podmiotu będącego w 100 % własnością inwestora zagranicznego wiąże się z opłatą w wysokości 2000 USD. Z obowiązku wnoszenia opłaty rejestracyjnej zwolnione są spółki akcyjne z udziałem skarbu państwa.

Przedstawicielstwa zagranicznych podmiotów prawnych podlegają procedurze akredytacji w Agencji Zagranicznych Stosunków Gospodarczych. Choć w założeniach nie jest to proces złożony, w praktyce uzyskanie akredytacji trwa około jednego miesiąca. Akredytacja jest wydawana na okres do trzech lat, a następnie może być co roku odnawiana.

⁶³ W odniesieniu do przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego tworzonych w Republice Karakałpakstan i obwodzie Chorezmijskim, minimalny poziom kapitału zakładowego (uprawniający m.in. do preferencyjnego opodatkowania) jest niższy i od lipca 2002 roku wynosi 75 tys. USD. Ma to na celu stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości w tych oddalonych i słabo zaludnionych regionach.

Zatrudnianie pracowników

Zasady zatrudniania pracowników regulowane są Kodeksem Pracy oraz Ustawą o zatrudnieniu. Oba te akty prawne charakteryzują się wysokim stopniem ochrony praw pracowniczych.

Umowy o pracę muszą być sporządzone w formie pisemnej. Najczęściej stosowane są umowy na czas nieokreślony. Prawo w niektórych sytuacjach dopuszcza zawieranie kontraktów na czas określony (do pięciu lat) lub na czas trwanie projektu. Umowa może przewidywać również trzymiesięczny okres próbny, w trakcie którego pracownik może zostać zwolniony bez podania przyczyny.

W przypadku kontraktów na czas określony wypowiedzenie musi zostać wręczone pracownikowi najpóźniej jeden tydzień po terminie zakończenia kontraktu. W przeciwnym wypadku kontrakt traktowany jest jako ważny i obowiązujący na czas nieokreślony. Pracownicy chronieni są przed natychmiastowym zwolnieniem, które może nastąpić jedynie w przypadku nadużywania alkoholu, popełnienia kradzieży lub niemoralnego zachowania. Zwolnienie z tytułu niekompetencji musi być udokumentowane przypadkami niewywiązywania się przez pracownika z powierzonych mu zadań oraz poprzedzone przynajmniej trzema naganami.

Kodeks Pracy gwarantuje pracownikom prawo do płatnego urlopu wypoczynkowego i szeregu innych świadczeń. Kobiety mogą korzystać z trwającego do 140 dni płatnego urlopu macierzyńskiego. Mają również zapewnioną możliwość pracy w niepełnym wymiarze godzin w ciągu roku od urodzenia dziecka.

Pracownicy mają prawo do zrzeszania się w związki zawodowe oraz prawo do strajku. Wynagrodzenia miejscowych pracowników muszą być wypłacane w walucie krajowej.

Cudzoziemiec chcący podjąć pracę w uzbeckim przedsiębiorstwie (także w firmie z udziałem kapitału zagranicznego lub przedstawicielstwie firmy zagranicznej) musi posiadać ważną wizę, wydawaną przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, oraz pozwolenie na pracę, które można uzyskać w Ministerstwie Pracy. Istnieje również możliwość przejścia przez cudzoziemca procedury akredytacyjnej w Agencji Zagranicznych Stosunków Gospodarczych i uzyskanie karty akredytacyjnej, która pozwala na podjęcie pracy bez konieczności posiadania pozwolenia na pracę.

Księgowość i kontrola rachunkowa

Zgodnie z ustawodawstwem uzbeckim wszystkie podmioty prawne mają obowiązek prowadzić księgowość zgodnie z przepisami obowiązującymi w Republice. Okresem rozliczeniowym jest rok kalendarzowy.

W Uzbekistanie wprowadzone zostały Krajowe Standardy Rachunkowości, zasadniczo oparte na Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (IAS). Międzynarodowa praktyka i wymagania dotyczące rachunkowości, w tym nowy plan kont, obowiązują nie tylko przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego, ale od 1 stycznia 2003 roku również wszystkie pozostałe firmy. Jednak rzeczywistość nadal często jeszcze odbiega od teorii, co po części wynika z przywiązania miejscowych księgowych i urzędników do nomenklatury księgowej z czasów radzieckich. Głównym celem prowadzenia księgowości firmy w dalszym ciągu jest przygotowanie informacji dla celów podatkowych, w związku z czym sprowadza się ona głównie do klasyfikowania i rejestrowania transakcji. W efekcie inwestorzy zagraniczni, którzy są zainteresowani zakupem udziałów w uzbeckich przedsiębiorstwach, często zmuszeni są stosować przeszacowanie ksiąg, aby uzyskać czytelny układ kont, pozwalający na ocenę sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Zeznania finansowe przedsiębiorstw powinny zawierać dane dotyczące:

- bilansu,
- uzyskanych dochodów,
- przepływów finansowych,
- wynagrodzenia pracowników,
- majątku przedsiębiorstwa,
- a także wszelkie stosowne noty i wyjaśnienia.

Rozwiązywanie sporów

Artykuł 10 ustawy *O gwarancjach dla inwestorów* (z maja 1998 roku) zapewnia możliwość rozwiązywania sporów i osiąganie porozumienia obydwu stron za pomocą arbitrażu międzynarodowego. Oznacza to, że spory są rozwiązywane stosownie do zasad i procedur wynikających z porozumień podpisanych przez Uzbekistan z Konwencją IC-SID oraz UNCITRAL. Spory nie dotyczące inwestycji mogą być również przekazywane do rozstrzygnięcia arbitrażowi międzynarodowemu, w zależności od porozumienia osiągniętego w tej kwestii przez podmioty będące stronami sporu.

IX. INWESTYCJE ZAGRANICZNE

Podstawy prawne inwestycji zagranicznych

Podstawy prawne inwestycji zagranicznych w Uzbekistanie zostały określone w następujących aktach prawnych:

- Ustawie *O inwestycjach zagranicznych* z 30 kwietnia 1998 roku;
- Ustawie *O działalności inwestycyjnej* z 24 grudnia 1998 roku;
- Ustawie *O gwarancjach i ochronie praw inwestorów zagranicznych* z 30 kwietnia 1998 roku;
- Ustawie *O ochronie praw inwestorów na rynku papierów wartościowych* z 30 sierpnia 2001 roku.

Istotne zapisy dotyczące inwestycji zagranicznych zawierają również:

- Kodeks Podatkowy Republiki Uzbekistanu z 24 kwietnia 1997 roku (obowiązuje od 1 stycznia 1998 roku);
- Ustawa *O taryfach celnych* z 28 sierpnia 1997 roku (obowiązuje od 1 stycznia 1998 roku – wielokrotnie nowelizowana);
- Instrukcja Rady Ministrów RU w sprawie statystyki inwestycji i niefinansowej części aktywów z 24 stycznia 2004 roku;
- Postanowienie Gabinetu Ministrów *O zatwierdzeniu mechanizmów przyciągania inwestycji zagranicznych w celu realizacji priorytetowych projektów inwestycyjnych* z 9 lutego 2004 roku;
- Postanowienie Gabinetu Ministrów *O działaniach na rzecz uporządkowania ewidencji i monitoringu projektów priorytetowych z udziałem inwestycji zagranicznych* z 9 lutego 2004 roku (na mocy którego rozwiązano Agencję ds. Inwestycji Zagranicznych).

Ponadto co roku przyjmowany jest rządowy Program Inwestycyjny, określający wytyczne w zakresie przyciągania inwestycji zagranicznych. Najnowszy taki program został zatwierdzony Postanowieniem Gabinetu Ministrów nr 560 z 30 listopada 2004 roku *O Programie Inwestycyjnym Republiki Uzbekistan na 2005 rok*.

Wymienione wyżej przepisy dopuszczają następujące formy inwestycji zagranicznych:

- zakup udziałów w istniejącym uzbeckim przedsiębiorstwie poprzez uczestnictwo w przetargu lub aukcji odbywającej się w ramach programu prywatyzacji;
- zakup udziałów w istniejącym uzbeckim przedsiębiorstwie poprzez bezpośrednie negocjacje z właścicielami udziałów lub za pośrednictwem giełdy;
- utworzenie wspólnego przedsięwzięcia z uzbecką osobą fizyczną lub prawną;
- utworzenie nowego podmiotu ze 100 % udziałem kapitału zagranicznego;
- wszelkie inne formy, które nie są sprzeczne z ustawodawstwem Uzbekistanu.

Zgodnie z przyjętą definicją, za przedsiębiorstwo z udziałem kapitału zagranicznego uważa się taki podmiot, w którym inwestor zagraniczny posiada co najmniej 30 % udziałów i którego kapitał założycielski wynosi nie mniej niż 150 tys. USD (w Republice Karakałpakstan i obwodzie Chorezmijskim 75 tys. USD). Przedsiębiorstwa, w których obecny jest kapitał zagraniczny, a które nie spełniają powyższych kryteriów, traktowane są jak podmioty w całości należące do kapitału miejscowego.

Inwestycje zagraniczne podlegają ochronie, nie mogą być znacjonalizowane lub skonfiskowane bez odpowiedniej rekompensaty. Inwestorom zagranicznym gwarantuje się również, iż przez okres 10 lat od momentu rejestracji przepisy prawne określające warunki prowadzenia działalności gospodarczej nie ulegną dla nich pogorszeniu. Wyjątkiem są zmiany w prawie dotyczące kwestii bezpieczeństwa narodowego. W praktyce obserwuje się niedotrzymywanie tej zasady, szczególnie w odniesieniu do przepisów podatkowych.

Ponadto uzbeckie ustawodawstwo zapewnia inwestorom zagranicznym:

- traktowanie nie gorsze niż inwestorów krajowych,
- gwarancje swobodnego transferu zysków (po zapłaceniu należnych podatków) oraz wymianę walut,
- dostęp do arbitrażu międzynarodowego,
- jawną politykę zamówień publicznych.

Zachęty dla inwestorów zagranicznych

Uzbeckie prawo przewiduje m.in. następujące zachęty dla inwestorów zagranicznych⁶⁴:

- zwolnienie z podatku VAT w odniesieniu do importowanych urządzeń technologicznych, stanowiących część kapitału zakładowego przedsiębiorstwa;
- zwolnienie z cel w przypadku importu towarów potrzebnych do produkcji oraz na potrzeby osobiste, a także na potrzeby pracowników-cudzoziemców przebywających w Uzbekistanie,
- zwolnienie od podatku od ziemi w ciągu dwóch lat od momentu rejestracji działalności,
- zwolnienie od podatku od majątku w przypadku, gdy udział inwestora zagranicznego w kapitale statutowym wynosi nie mniej niż 500 tys. USD,
- preferencyjne stawki lub zwolnienia z podatku dochodowego przy spełnieniu dodatkowych kryteriów (patrz rozdział VI. System podatkowy).

⁶⁴ Pełną listę ulg i przywilejów dla inwestorów zagranicznych można znaleźć na stronie Państwowego Komitetu ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym i Wspierania Przedsiębiorczości pod adresem <http://www.spc.gov.uz/legislation/facility1.html#a>

Ponadto, przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego mogą korzystać z ulg i przywilejów dostępnych dla podmiotów uzbeckich (ulg dla przedsiębiorstw eksportowych, dla nowoutworzonych podmiotów, dla producentów towarów konsumpcyjnych itd. – szczegóły w rozdziale VI. System podatkowy).

Ustawodawstwo gwarantuje ochronę inwestycji zagranicznych. W przypadku niewypłacalności kontrahenta miejscowego, partnerzy zagraniczni inwestujący swój kapitał w Republice, mają możliwość ubiegania się o odszkodowanie już po upływie terminu 30 dni od zaistnienia sytuacji określonej w umowie ubezpieczeniowej.

Z drugiej strony nadal istnieje wiele barier utrudniających prowadzenie działalności inwestorom zagranicznym, jak chociażby dotyczący ich również obowiązek odsprzedaży 50 % wpływów z eksportu w walutach wymienialnych, ścisła kontrola transakcji handlu zagranicznego, ograniczenia w dostępie do gotówki, rozbudowana i dysponująca szerokimi uprawnieniami biurokracja.

Klimat inwestycyjny

Ogólną miarą atrakcyjności kraju dla inwestorów zagranicznych jest stopień ryzyka prowadzenia w nim działalności gospodarczej i przewidywane zyski. Przy ocenie brane są pod uwagę następujące czynniki: stabilizacja polityczna, wielkość i siła nabywcza rynku krajowego, dostęp do surowców naturalnych, ramy prawne dla funkcjonowania inwestycji zagranicznych, polityka makroekonomiczna i perspektywy wzrostu gospodarczego, koszty produkcji i jakość siły roboczej oraz wiarygodność kredytowa.

Tab. 14. Postęp w przekształceniach systemowych w Azji Centralnej w 2003 roku wg oceny EBOiR (w skali od „1” do „4+”)

wskaźniki	Kaz	Kirg	Tadź	Turk	Uzb
liczba ludności (mln)	14,9	4,4	6,2	5,4	25
udział sektora prywatnego w PKB (%)	65	65	50	25	45
prywatyzacja dużych przedsiębiorstw	3	3	2+	1	3-
prywatyzacja małych przedsiębiorstw	4	4	4-	2	3
restrukturyzacja przedsiębiorstw	2	2	2-	1	2-
liberalizacja cen	4	4+	4-	3-	3-
handel i system walutowy	3+	4+	3+	1	2-
rozwój konkurencji	2	2	2-	1	2-
reforma systemu bankowego i liberalizacja stóp procent.	3	2+	2-	1	2-
rynek papierów wartościowych oraz instytucje pozabankowe	2+	2	1	1	2
reforma infrastruktury	2+	1+	1+	1	2-

Skala: 1- minimalny stopień zaawansowania reform; 4+ - poziom zaawansowanej gospodarki rynkowej

Źródło: *Transition Report 2003*, EBRD

Jednym z najważniejszych czynników wpływających na atrakcyjność kraju jest stan zaawansowania zmian systemowych. Tablica 14 zawiera ocenę krajów Azji Centralnej w zakresie postępu przekształceń systemowych dokonaną przez Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Nie sposób nie zauważyć, iż na miano liderów przemian w tym regionie zasługiwały raczej Kazachstan i Kirgistan niż Uzbekistan.

Poza tradycyjnymi wskaźnikami ekonomicznymi, jak PKB czy inflacja, stan gospodarki obrazują także wskaźniki jakościowe, które pokazują np. stopień konkurencyjności, wolności gospodarczej, korupcji itp. Oceną wiarygodności polityczno-ekonomicznej poszczególnych krajów zajmuje się m.in. prestiżowy miesięcznik „*Euromoney*”. Dwa razy w roku (marzec i wrzesień) publikowany jest ranking krajów pod względem ryzyka. Uzbekistan zajmuje niestety na tej liście bardzo odległą pozycję w skali światowej, w tym także w regionie. W stosunku do danych z marca 2003 roku (117 pozycja) ranking tego kraju w marcu 2004 roku znacznie się pogorszył (patrz tab. 15).

Tab. 15. Ryzyko inwestycyjne – ranking krajów WNP

Kraj	Miejsce w rankingu		
	marzec 2002	marzec 2003	marzec 2004
Kazachstan	70	67	61
Rosja	98	76	66
Azerbejdżan	95	92	88
Ukraina	120	113	93
Turkmenistan	121	121	124
Armenia	106	130	125
Mołdowa	139	134	130
Białoruś	144	128	134
Gruzja	141	141	136
Uzbekistan	126	117	138
Kirgistan	159	157	157
Tadżykistan	156	166	174

Źródło: *Euromoney*, 2004

Istotnym czynnikiem wpływającym na decyzję inwestora o lokowaniu kapitału za granicą jest poziom przestrzegania praw człowieka i wolności obywatelskich. Według raportu *Freedom in the World 2004*⁶⁵, Uzbekistan w 2004 roku znalazł się wśród krajów o bardzo niskim poziomie swobody (wskaźnik 6,5 podobnie jak Chiny, Somalia, Wietnam czy Laos). Spośród krajów WNP niższy wskaźnik wolności (najniższy 7,0) uzyskał jedynie Turkmenistan. Kolejnym czynnikiem jest poziom korupcji. W raporcie publikowanym przez Transparency International, która podaje tzw. indeks percepcji korupcji,

⁶⁵ Freedom House, <http://www.freedomhouse.org/research/survey2004.htm>

Uzbekistan w roku 2004 znalazł się na 114 miejscu wśród 146 krajów. Warto jednak zauważyć, że w zestawieniu tym Uzbekistan wyprzedził m.in. Kazachstan, Kirgistan i Ukrainę, które znalazły się wspólnie na 122 miejscu⁶⁶.

Z kolei Heritage Foundation, publikująca zestawienie państw według wskaźnika wolności gospodarczej, w 2004 roku umieściła Uzbekistan na 147 miejscu w gronie 155 ocenianych krajów⁶⁷. Uzbekistan z wynikiem 4,10 w skali od 1 (pełna wolność gospodarcza) do 5 (system maksymalnie restrykcyjny) znalazł się m.in. obok Tadżykistanu (144 miejsce) i Turkmenistanu (150 miejsce) w kategorii państw o najniższym stopniu wolności gospodarczej.

Oceniając atrakcyjność inwestycyjną Uzbekistanu warto wskazać słabe i mocne strony tego kraju jeśli chodzi o „siłę przyciągania” zagranicznego kapitału. Do mocnych stron można zaliczyć:

- atrakcyjność kraju pod względem zasobów naturalnych – kraj jest bogaty w surowce mineralne i energetyczne, oprócz eksploatacji już odkrytych złóż prowadzone jest również poszukiwanie nowych zasobów;
- możliwość traktowania Uzbekistanu jako punktu wyjścia dla ekspansji na rynki innych krajów regionu;
- relatywnie duży rynek wewnętrzny – liczba mieszkańców (25 mln) stanowi zachęcający czynnik do lokowania kapitału, generuje bowiem znaczny popyt na dobra konsumpcyjne i inwestycyjne;
- stosunkowo dobrze wykształcona siła robocza;
- ogromne zapotrzebowanie kraju na nowe technologie;
- stabilność polityczna kraju i ciągłość sprawowanej w nim władzy, co stanowi istotny czynnik zachęcający do inwestowania;
- próba stworzenia spójnego systemu prawnego;
- istniejące zaangażowanie finansowe instytucji międzynarodowych (m.in. EBOR i ABR);
- zachęcające zwolnienia i ulgi podatkowe dla inwestorów zagranicznych.

Wśród słabych stron należy wymienić:

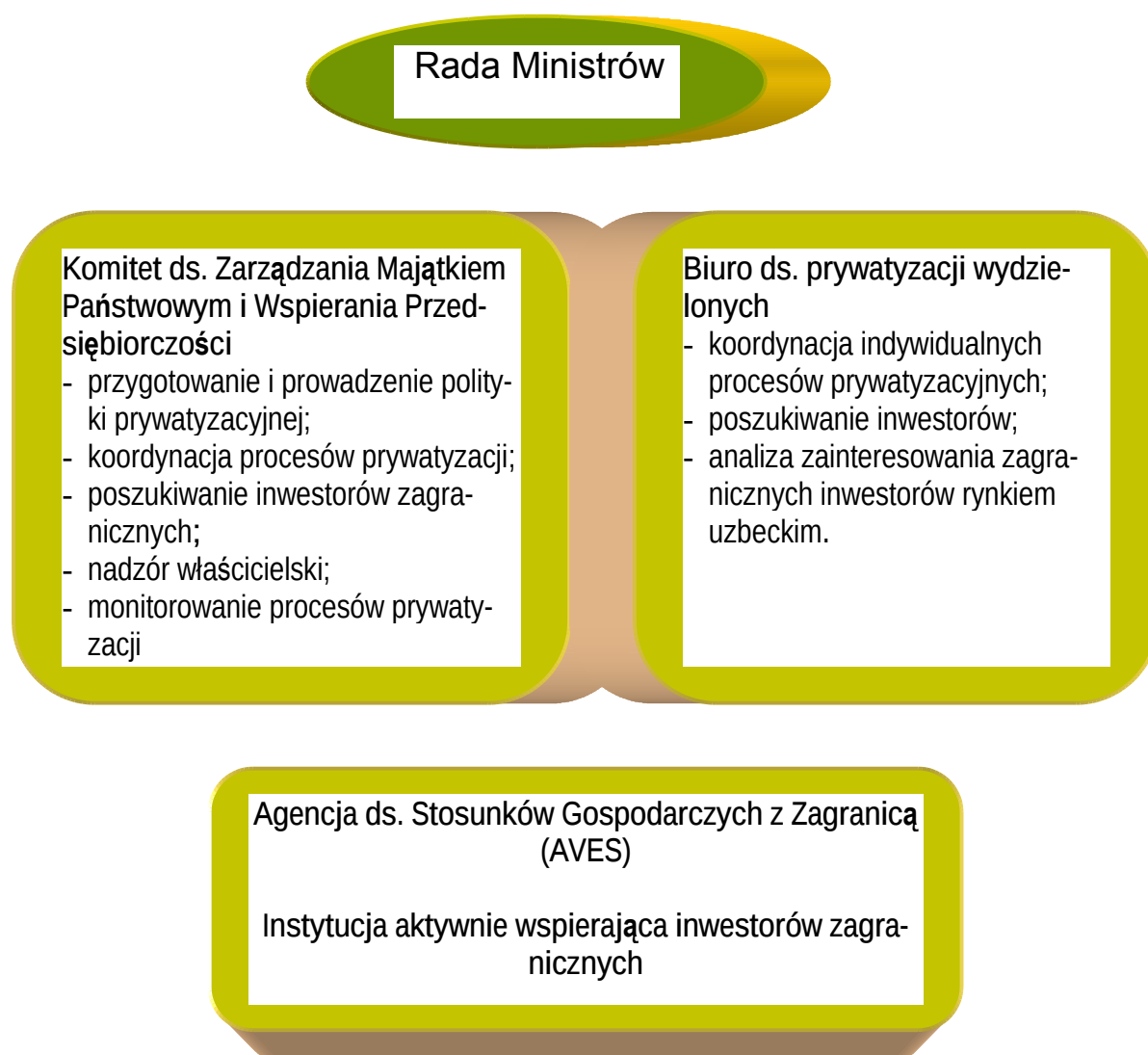
- położenie geograficzne – brak dostępu do morza, uzależnienie od międzynarodowych połączeń transportowych;
- pustynny charakter kraju (70 %);
- brak ujednoliconego i przejrzystego ustawodawstwa dotyczącego prowadzenia działalności gospodarczej;
- słaby poziom usług i infrastruktury;
- wysoki stopień ingerencji państwa w regulowaniu gospodarki.

⁶⁶ Transparency International, <http://www.transparency.org/cpi/2004/cpi2004.en.html#cpi2004>

⁶⁷ <http://www.heritage.org/research/features/index/country.cfm?id=Uzbekistan>

W celu zachęcania kapitału zagranicznego do inwestowania na terenie Uzbekistanu utworzono sieć wyspecjalizowanych organizacji i urzędów, których zadaniem jest udzielanie pomocy inwestorom zagranicznym. Są to między innymi Agencja ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą, Izba Producentów Towarów i Przedsiębiorców, Narodowa Korporacja Ubezpieczeń Eksportu i Importu „Uzbekinvest”. Istnieje również powołana przez rząd spółka „Uzbekinvest International”, z główną siedzibą w Londynie, która zajmuje się ubezpieczaniem od ryzyka politycznego.

Rys. 4. Instytucje zainteresowane pozyskaniem inwestorów zagranicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów informacyjnych CII Group Polska Sp. z o.o.

Do lutego 2004 roku w Uzbekistanie funkcjonowała Agencja ds. Inwestycji Zagranicznych, jednak ponieważ nie spełniła pokładanych w niej oczekiwań i została rozwiązana. Większość jej zadań przejął nowoutworzony departament Agencji ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą. Aktywną rolę w przyciąganiu inwestycji zagranicznych odgrywają również Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Finansów oraz Państwowy Komitet ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym i Wspierania Przedsiębiorczości. Powstała także spółka leasingowa, której założycielami są: Międzynarodowa Korporacja Finansowa, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Malain Bank Berchard (Malezja) i uzbecki Narodowy Bank Handlu Zagranicznego.

Inwestycje zagraniczne

Według Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD), która publikuje coroczny Światowy Raport Inwestycyjny (WIR) do końca 2003 roku wartość skumulowanych zagranicznych inwestycji bezpośrednich⁶⁸ wynosiła w Uzbekistanie 917 mln USD⁶⁹. Należy zauważyć, że uzbeckie dane statystyczne mówią o znacznie większej wartości inwestycji zagranicznych, przekraczającej poziom 12 mld USD. Wynika to m.in. z faktu, uwzględniania w tych statystykach także zagranicznego kapitału pożyczkowego.

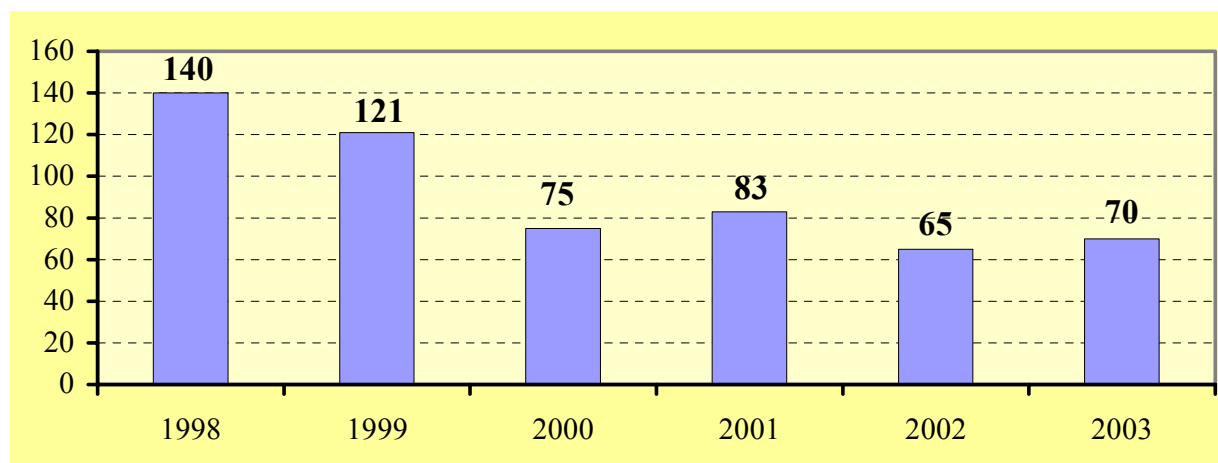
Jak wynika z danych UNCTAD (rysunek na następnej stronie) w ostatnich czterech latach Uzbekistan notuje napływ inwestycji zagranicznych na poziomie 65 - 80 mln USD rocznie. Z pewnością nie odpowiada to potencjałowi, potrzebom inwestycyjnym oraz aspiracjom tego kraju.

Dla porównania liczący ponad 10 mln mieszkańców mniej Kazachstan w 2003 roku pozyskał 2,07 mld USD inwestycji zagranicznych. Odnosząc wartość zagranicznych inwestycji z 2003 roku do liczby mieszkańców w przypadku Uzbekistanu uzyskamy wynik zaledwie 2,7 USD na 1 mieszkańca, natomiast dla Kazachstanu wskaźnik ten jest przeszło 50-krotnie wyższy i wynosi 136,6 USD na jednego mieszkańca.

⁶⁸ Zgodnie z metodologią OECD, przedsiębiorstwo będące bezpośrednią inwestycją zagraniczną definiowane jest jako firma, w której inwestor zagraniczny kontroluje 10 % lub więcej akcji zwykłych albo kapitału uprawniającego do głosowania, bądź wywiera efektywny wpływ na decyzje firmy.

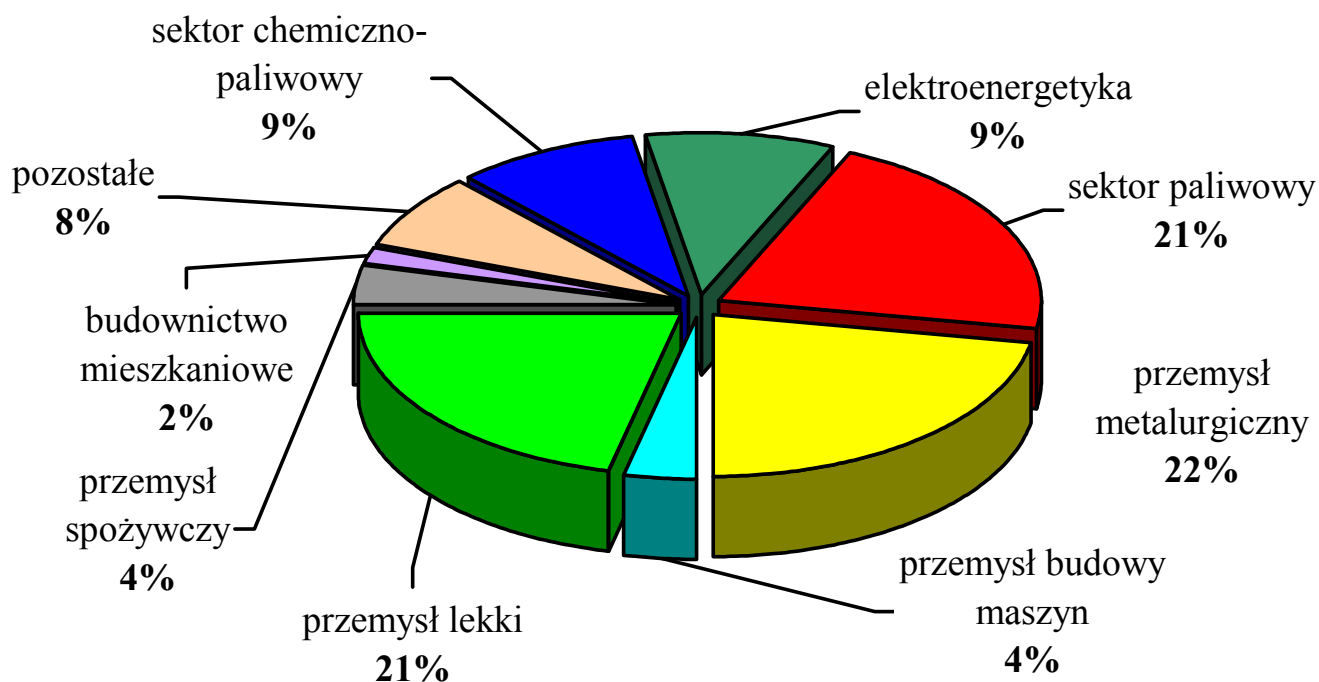
⁶⁹ World Investment Report 2004, UNCTAD, http://www.unctad.org/en/docs/wir2004_en.pdf

Rys. 5. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Uzbekistanie w latach 1998-2003 (mln USD)

Źródło: *World Investment Report 2004*, UNCTAD

Rys. 6. Struktura napływu kapitału w roku 2003 do gałęzi przemysłowych gospodarki

Źródło: *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4/2004, s. 51

W 2004 roku uzbecki rząd planował pozyskać 1.028 mln USD inwestycji zagranicznych, z czego 377,45 mln miało mieć formę inwestycji bezpośrednich. Plany na 2005 rok są o prawie 19 % skromniejsze i wynoszą 865,78 mln USD, przy czym rząd zamie-

rza w większym stopniu skoncentrować się na przyciąganiu inwestycji bezpośrednich (515,63 mln USD).

Według stanu na koniec 2003 roku w Uzbekistanie było zarejestrowanych 3.822 przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego. Wśród nich 80 % to przedsiębiorstwa z kapitałem założycielskim powyżej 150 tys. USD, z których 2.497 jest utworzonych w postaci wspólnych przedsięwzięć z kapitałem uzbeckim, a 593 ze stuprocentowym udziałem kapitału zagranicznego⁷⁰.

W kraju tym swoje inwestycje zrealizowały m.in. następujące korporacje międzynarodowe: British American Tobacco, AIG, Daewoo Corporation, Siemens, Salamander, Coca-Cola Company, Alcatel, Teknip (przemysł naftowy) i inne.

Szczególnie ważne miejsce wśród inwestorów zagranicznych zajmują firmy z Korei Południowej. Jedną z największych do tej pory inwestycji zagranicznych jest uruchomiona w 1996 roku fabryka UzDaewooAuto, będąca wspólnym koreańsko-uzbeckim przedsięwzięciem. Firma ta jest obecnie głównym dostawcą samochodów marki Daewoo na rynki WNP, w tym przede wszystkim do Rosji. Daewoo International zainwestowało również w telekomunikację (operator telefonii komórkowej Daewoo Unitel) oraz przemysł tekstylny. Inna firma z tej branży, Kabool Textile Co., wybudowała już dwie fabryki o wartości 221 mln USD w rejonie taszkentkim, włączając do swych planów modernizację przędzalni o wartości 118 mln USD. W Uzbekistanie zainwestowały również LG Electronics i Samsung Electronics. W sumie w kraju tym działa około 100 podmiotów z udziałem kapitału koreańskiego. Jedną z przyczyn szczególnego zainteresowania przedsiębiorców z Korei inwestycjami w Uzbekistanie jest obecność w tym kraju 250-tysięcznej koreańskiej diaspory.

Jednym z przykładów zachodnioeuropejskich inwestycji jest uzbecko-niemieckie wspólne przedsiębiorstwo Khiva Carpets, które produkuje rocznie 2,3 mln metrów kwadratowych dywanów oraz 2700 ton wełny. Projekt uzyskał finansowanie ze strony Berliner Bank w 85 % (ok. 20 mln USD).

W 2004 roku zdecydowanie zwiększyło się zainteresowanie Uzbekistanem ze strony inwestorów rosyjskich. Wiąże się to z podpisanym w czerwcu 2004 roku w Taszkencie Traktatem o Partnerstwie Strategicznym pomiędzy oboma krajami. Znaczące kontrakty na inwestycje w sektorze naftowym i gazowym (o wartości 1 mld USD każdy) podpisały koncerny LUKoil i Gazprom, firma MTS kupiła 74 % udziałów w czołowej uzbeckiej sieci telefonii komórkowej Uzdurobita za 120 mln USD, a koncern spożywczy Wimm Bill Dann przejął prawie 77 % udziałów w największej uzbeckiej firmie mleczarskiej Taszkentsut. W grudniu 2004 roku uzbecki Gabinet

⁷⁰ *Inwestycje w świecie i Uzbekistanie* (11.11.2004 – www.ferghana.ru)

Ministrów zatwierdził listę 23 przedsiębiorstw, udziały w których zaoferowane zostały do sprzedaży inwestorom rosyjskim. Lista obejmuje m.in. po 44 % udziałów w firmach Uzbeknefteprodukt i Uzgeoburneftedobycza (sektor naftowy), 39 % akcji w firmie Uzbeftegazmasz i 70 % w Avtogaz (sektor naftowy), 48 % udziałów w Elektrowni Syrdaryjskiej, 49 % udziałów w przedsiębiorstwie węglowym Uzbekugol oraz 25 % akcji Taszkenckich Zakładów Lotniczych im. Czkałowa, największego przedsiębiorstwa tej branży w krajach WNP.

Analiza gałęzi gospodarki, do których napłynął zagraniczny kapitał, pokazuje, iż w ostatnim okresie zmniejszył się jego udział w przemyśle (z 69,4 % w 2002 roku do 44,5 % w 2003 roku), natomiast wzrósł w transporcie i łączności (z 7,3 % w 2002 roku do 34,8 % w 2003 roku). Odnotowano także spadek zainteresowania kapitału zagranicznego rolnictwem (z 6,1 % w 2002 roku do 2,8 % w 2003 roku). W pierwszym półroczu 2004 roku odnotowano dalszy spadek inwestycji bezpośrednich w przemyśle (do 37,5 %), rolnictwie (do 0,1 %) oraz w nieznacznym stopniu w dziedzinie transportu i łączności (do 33,0 %). Strukturę inwestycji zagranicznych w sektorze przemysłowym w 2003 roku prezentuje rysunek nr 6. Pod względem wartości najwięcej inwestycji bezpośrednich trafiło do przemysłu lekkiego, przemysłu metalurgicznego oraz sektora paliwowego.

Tab. 16. Struktura inwestycji bezpośrednich w Uzbekistanie w sektorze przemysłowym (ujęcie analityczne – I półrocze 2003 roku – I półrocze 2004 roku)

Wyszczególnienie	I półrocze 2003 roku (%)	I półrocze 2004 roku (%)
Przemysł:	100,0	100,0
elektroenergetyka	11,2	6,8
paliwowy	22,9	2,2
metalurgiczny	6,5	0,0
budowy maszyn	2,2	0,5
lekki	40,9	56,2
spożywczy	3,5	3,3
chemiczny i naftowy	11,6	24,7
materiałów budowlanych	0,1	2,2
inne dziedziny	1,1	4,1

Źródło: *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004 r., s. 42

X. HANDEL ZAGRANICZNY

Polityka handlu zagranicznego

Rząd uzbecki w strategii rozwoju handlu zagranicznego obrał kierunek zastępowania importu produkcją krajową. Polityka handlu zagranicznego w Uzbekistanie podlegała ewolucji w miarę upływu czasu i można podzielić ją na cztery etapy⁷¹:

- Pierwszy etap przypada na lata 1991-1994, tj. na pierwsze lata niepodległości państwa, kiedy to uchwalono główne akty prawne dotyczące zagadnień celnych. Koncentrowano się na zapewnieniu umiarkowanego poziomu stawek celnych na importowane towary (od 5 do 10 % wartości celnej), przy zachowaniu stosunkowo wysokiego poziomu cła na eksport (do 40 %).
- W drugim etapie, przypadającym na lata 1994-1996, kontynuowano politykę liberalizacji importu. Przyjęto w tym okresie uchwałę *O sposobach dalszego wzmocnienia reform gospodarczych, zapewnienia obrony własności prywatnej oraz rozwoju przedsiębiorczości*, zgodnie z którą zostały zniesione wszystkie cła na import. Decyzja ta wynikała z sytuacji na rynku wewnętrznym, a zwłaszcza z wysokiego poziomu inflacji, dochodzącego w skali rocznej do 1000 %. Innym powodem jej podjęcia był duży popyt wewnętrzny na dobra konsumpcyjne, którego nie był w stanie zaspokoić przemysł krajowy. Natomiast cła eksportowe uległy zwiększeniu i mieściły się w przedziale od 10 % do 50 %, a na niektóre towary (np. antyki), wzrosło aż do 100 %.
- W trzecim etapie (lata 1996-1997), wprowadzono taryfy celne importowe i eksportowe na wiele nowych towarów i usług. Okres ten charakteryzuje się względną stabilizacją gospodarki kraju, stabilnym kursem wymiany oraz spadkiem inflacji. Stawki celne pozostały w zasadzie nie zmienione, z wyjątkiem zwiększonej stawki na eksport surowców.
- Czwarty etap, trwający od roku 1998 roku do dnia dzisiejszego, cechuje się zmniejszonym cłem na eksport, w ramach proeksportowej polityki gospodarczej. Oprócz zniesienia wszelkich ceł na eksport towarów sprzedawanych za walutę wymienialną, produkowanych przez przedsiębiorstwa mające swą siedzibę w Uzbekistanie, stosuje się dodatkowo znaczne ulgi.

W regulacji polityki handlu zagranicznego Uzbekistanu istotną rolę odgrywa rząd, który stosuje instrumenty taryfowe i pozataryfowe. Charakterystyczną cechą polityki handlowej jest stosowanie wymogu, aby wszystkie podmioty prawne zajmujące się importem i eksportem rejestrowały się w Agencji ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą jako „uczestnicy zagranicznej działalności gospodarczej”. Od lipca 1997 roku procedura ta została znacznie uproszczona i trwa trzy dni. Kolejną cechą charakteryzującą handel

⁷¹ Регулирование внешней торговли Узбекистана в условиях либерализации экономики, ред. И. Гулиамов, www.cer.uz/reports

zagraniczny Uzbekistanu jest nieustanna zmiana stawek podatkowych związanych z eksportem i importem towarów.

Program promocji eksportu

W lipcu 2002 roku rozpoczęto promocję uzbeckiego eksportu za pomocą internetowego portalu *Wyprodukowano w Uzbekistanie* (www.uzexport.com), który codziennie odwiedza około 10 tys. osób. Na tej stronie internetowej można zarejestrować własną firmę, jak również znaleźć partnera do współpracy z różnych branż. Podawane są tam także aktualne informacje gospodarcze. Celem stworzenia tej strony internetowej była pomoc w promocji szczególnie małym i średnim przedsiębiorstwom. Informacja jest dostępna w języku rosyjskim i angielskim. Pomysł stworzenia portalu powstał w strukturach rządowych, a projekt był opracowany wspólnie przez niemieckie stowarzyszenie techniczne GTZ oraz spółkę SAIPRO.

Ze strony internetowej www.uzexport.com mogą również korzystać zagraniczne przedsiębiorstwa: umieszczając tam reklamę swych towarów i usług oraz podając swoją ofertę w zakresie poszukiwania uzbeckiego partnera.

Cła i polityka celna

Podmioty gospodarcze zajmujące się importem regulują: cło, podatek akcyzowy, VAT i opłatę za odprawę celną (0,2 % wartości towarów). Stosowana od 1 stycznia 2004 roku nowa taryfa celna obejmuje cztery stawki: 0 %, 5 %, 10 % i 30 % od wartości celnej. Według danych na dzień 1 stycznia 2004 roku średnia stawka wynosiła 14,6 %. Importowe stawki celne są określone dla 65 grup towarowych. Kara za unikanie płacenia cła wynosi 3 % od wartości importowanych towarów i usług, dodatkowo jeszcze płaci się jak wspomniano wyżej 0,2 % opłaty administracyjnej.

Z opłaty cła zwolnione są m.in. następujące towary:

- stanowiące wkład do kapitału założycielskiego przedsiębiorstw, pod warunkiem, że nie są dalej sprzedawane;
 - sprowadzane przez przedsiębiorstwa spełniające kryterium podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego na ich własne potrzeby;
 - sprowadzane przez inwestorów zagranicznych na ich własne potrzeby produkcyjne i osobiste, oraz potrzeby zatrudnionych przez inwestora cudzoziemców;
 - sprowadzane w trybie importu czasowego;
 - importowane w celu przetworzenia i eksportu.
-

Cła nie obowiązują w stosunku do importu towarów ze wszystkich krajów WNP, będących członkami porozumienia o wolnym handlu. Stawki celne w wysokości podstawowej stosuje się wyłącznie wobec 38 krajów korzystających z Klauzuli Najwyższego Uprzywilejowania (w tym Polski). Lista tych krajów znajduje się w załączniku nr 12. W przypadku pozostałych państw stawka celna ulega podwojeniu.

Przykładowe podstawowe stawki celne obowiązujące od 1 stycznia 2004 roku:

- alkohol, papierosy, artykuły AGD, pojazdy mechaniczne – 30 %,
- żywność, odzież, meble, metale – 10 - 30 %.

Od 1 czerwca 2002 roku obowiązują specjalne zasady dotyczące importu towarów przez osoby fizyczne. Określeniem czy import odbywa się na potrzeby osobiste czy w celach komercyjnych zajmują się urzędy celne. W przypadku uznania, iż towary zostały sprowadzone na potrzeby osobiste i przy jednoczesnym spełnieniu warunku, iż wartość tych towarów nie przekracza kwoty 1000 USD na osobę, cło nie jest pobierane.

Osoby sprowadzające towary z zagranicy w celach komercyjnych muszą być zarejestrowane jako indywidualni przedsiębiorcy z prawem prowadzenia operacji handlu zagranicznego. Osoby takie podlegają uproszczonej procedurze i płacą ujednoliconą stawkę celną, która zastępuje klasyczne cło, podatek VAT i inne opłaty. Jedynie akcyza płacona jest na normalnych zasadach. Ujednolicona stawka celna dla towarów spożywczych (za wyjątkiem mąki) wynosi 40 %, dla mąki 20 %, a dla pozostałych towarów 70 %. Indywidualni importerzy nie mają możliwości powierzenia procedury odprawy celnej i opłaty ujednoliczonego cła firmom transportowym i muszą w tych operacjach uczestniczyć osobiście.

Cła eksportowe w Uzbekistanie zostały zniesione w 1997 roku. Akcyza jest naliczana jedynie w odniesieniu do niektórych eksportowanych surowców, takich jak ropa naftowa, gaz ziemny, czy włókno bawełniane, a stawka podatku VAT w eksporcie za waluty wymienialne wynosi 0 %. Jednocześnie mogą występować restrykcje dotyczące eksportu niektórych towarów, na przykład podstawowych produktów spożywczych. Stosowane są również kwoty eksportowe najczęściej odnoszące się do surowców. Kwotami tymi można handlować na giełdach towarowych Uzbekistanu.

Podatki oraz instrumenty pozataryfowe

Oprócz ceł od importu i eksportu towarów oraz usług płaci się podatek VAT według 20 % stawki. Zgodnie z rozporządzeniami rządu, zwalnia się z podatku VAT sprzęt, maszyny i wyposażenie o wysokim stopniu zaawansowania technologicznego, wwożone do kraju w ramach projektów objętych Programem Inwestycyjnym, realizowanym na podstawie gwarancji rządowych, oraz maszyny rolnicze. Podatku VAT nie pobiera się w odniesieniu do towarów eksportowanych za walutę wymienialną.

Z kolei podatek akcyzowy stanowi istotne narzędzie regulowania operacji eksportowo-importowych. Obecnie stawki akcyzy wynoszą od 5 % do 90 % i są stosowane wobec 38 grup towarowych (szczegóły w rozdziale „System podatkowy”). Mimo że taryfy celne na import nie są, według światowych standardów, najwyższe, to jednak podatek w formie akcyzy stanowi poważną barierę dla importu określonych towarów. Na przykład na importowane dywany akcyza wynosi aż 90 %, podczas gdy dywany produkcji krajowej obciążone są stawką w wysokości zaledwie 5 %. Podobne zróżnicowanie stawek dotyczy m.in. magnetowidów i sprzętu radiofonicznego (45 % w imporcie i 5 % w stosunku do produktów krajowych), mebli, alkoholu itd. Ze względu na problemy zaopatrzeniowe i brak na rynku konkretnych towarów wprowadza się decyzją prezydenta lub rozporządzeniem Rady Ministrów okresowe zwolnienia w zakresie akcyzy. W efekcie trudno jest uchwycić konkretną stawkę przypisaną poszczególnym grupom towarowym na przestrzeni dłuższego odcinka czasu.

Zakres ilościowych regulacji handlu zagranicznego zmieniał się w ciągu ostatnich lat. Na początku, w latach 1990-1993, rząd uzbecki próbował doprowadzić do ograniczenia eksportu towarów konsumpcyjnych i przemysłowych. Wprowadzone ograniczenia taryfowe nie sprawdziły się jednak, przede wszystkim z powodu wysokiej inflacji. Dlatego wykorzystywano również różnego rodzaju ograniczenia pozataryfowe, którymi objęto dużą grupę towarów. Podstawowa część obrotu w eksporcie odbywała się na podstawie kwot i licencji, szczególnie w przypadku eksportu realizowanego przez przedsiębiorstwa państwowe. Od 1992 roku eksport 73 rodzajów towarów był prowadzony na podstawie wydawanych licencji, zaś eksport 18 rodzajów towarów był zabroniony.

Wraz z osiągnięciem stabilizacji makroekonomicznej w Uzbekistanie następowało stopniowe zastępowanie nietaryfowych instrumentów regulacji taryfowymi. Sukcesywnie zmniejszała się liczba rodzajów towarów, które były objęte kwotami i licencjami, jednocześnie pozostawiono bez zmian ograniczenia dotyczące takich towarów, których cena krajowa bardzo się różniła od światowej (np. bawełna, metale kolorowe, nośniki energii).

Zgodnie z obecnym ustawodawstwem ograniczeniom podlega tylko eksport i import specyficznych dóbr i usług, odbywający na podstawie zezwoleń odpowiednich jedno-

stek administracyjnych. Wykaz ten znajduje się w załączniku nr 16. Istnieją jednak jeszcze inne ograniczenia, które mają takie same skutki jak ograniczenia ilościowe, a należą do nich:

- obowiązek odsprzedaży 50 % wpływów eksportowych w walutach wymienialnych;
- ograniczenia dotyczące dokonywania rozliczeń – wysokość przedpłaty w kontraktach importowych powinna wynosić nie więcej niż 15 % ogólnej wartości kontraktu, pod warunkiem posiadania gwarancji banku (korespondenta) zagranicznego, lecz nie może być większa niż 100 tys. USD; ten instrument ma na celu zapobieganie ucieczce kapitału za granicę, jednak komplikuje rozliczenia w przypadku dużych kontraktów importowych;
- procedura obowiązkowego potwierdzania pochodzenia eksportowanej i importowanej produkcji, zgodnej z ustalonymi standardami; konieczność uzyskiwania wymaganych zaświadczeń może mieć wpływ na podniesienie ceny importowanych towarów oraz zmniejszenie konkurencyjności eksportu.

Jednocześnie w 2003 roku zniesione zostały następujące ograniczenia:

- obowiązek rejestracji kontraktów importowych w Agencji ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą;
- wymóg zdeponowania na rachunku bankowym kwoty w walucie krajowej stanowiącej równowartość wpłaconej zaliczki importowej;
- wymóg przekroczenia przez importowane towary granicy celnej kraju, jako warunek konieczny do rozliczenia transakcji importowej.

W 2004 roku wprowadzono czasowo zakaz eksportu następujących produktów: zboża, produktów mącznych, mąki, kurczaków, mięsa i produktów mięsnych, cukru, masła roślinnego, przędzy do produkcji dywanów, złomu i odpadków metali kolorowych, kokonów jedwabników.

Istotną przeszkodą w rozwoju handlu zagranicznego Uzbekistanu jest działalność Państwowego Komitetu Celnego. Odprawa celna jest trudnym i biurokratycznym procesem. Nawet importowane wyposażenie spółek joint-venture napotyka na trudności spowodowane przewlekłą procedurą, trwającą czasami dwa lub trzy miesiące, przy czym po tym terminie są ściągane wysokie opłaty za przechowywanie towarów w urzędzie celnym. Zwłoka w przeprowadzaniu odpraw celnych w imporcie wynika m.in. z braku uproszczonej procedury celnej, która odnosiłaby się do spółek z udziałem kapitału zagranicznego, działających w Uzbekistanie. Dodatkowo praktykuje się w tym kraju wysyłanie do podmiotów gospodarczych ekip kontrolnych, których działalność nie sprzyja reformie systemu celnego w kraju.

W celu usprawnienia regulacji polityki importowej, na podstawie rozporządzenia Gabinetu Ministrów, od 1 lipca 2002 roku w Uzbekistanie zaczęto stosować międzynarodową klasyfikację towarów w obrocie handlu zagranicznego (*Harmonized System* – HS).

Certyfikacja

Uzbekistan nadal stosuje certyfikację według starego modelu obowiązującego w ZSRR. Urzędy zajmujące się certyfikacją nie uznają świadectw pochodzenia towarów wydawanych za granicą. Szybko psujące się towary są poddawane testom fitosanitarnym, co jest szczególnie uciążliwe dla restauracji, zakładów żywienia zbiorowego i hoteli korzystających z importowanej żywności.

Według stanu na 1 lipca 2004 roku certyfikacją objętych było około 454 pozycji towarowych. Znajdują się tu m.in. mięsa i wyroby mięsne, produkty mleczne, owoce i warzywa, produkty naftowe, chemiczne i farmaceutyczne, meble, wyroby szklane i ceramiczne, wyroby metalowe, sprzęt fotograficzny.

Adresy urzędów wydających certyfikaty znajdują się w załączniku nr 4.

Tranzyt towarów

Towary przewożone tranzytem przez obszar celny Uzbekistanu podlegają różnym opłatom. Średnia opłata za tranzyt samochodu ciężarowego z towarem wynosi 100 USD. Poziom stawki zależy od kraju pochodzenia samochodów ciężarowych, np. opłata tranzytowa dla samochodów z Kazachstanu wynosi 300 USD, z Tadżykistanu 90 USD (w przypadku tranzytu do krajów nie będących w WNP). Należy ją uregulować w urzędzie celnym i po otrzymaniu zezwolenia poruszać się po obszarze celnym Uzbekistanu wyłącznie zgodnie ze wskazaną przez ten urząd trasą. W przypadku kwalifikacji towarów jako „tranzytowe”, muszą one przez cały czas pozostać w nienaruszonym stanie, pomijając ich naturalne zużywanie się, oraz nie mogą być wykorzystywane w celach gospodarczych.

W przypadku nieokazania urzędowi celnemu towarów będących przedmiotem tranzytu i niepodlegających czasowo obciążeniu cłem i opłatami, z uwagi na posiadane pozwolenia, przewoźnik ma obowiązek zapłacenia wszystkich ceł i podatków w odniesieniu do wwiezionego tranzytem ładunku. Możliwe jest również nałożenie grzywny administracyjnej, chyba że zostanie udowodnione, że wwieszone towary uległy zniszczeniu na skutek wystąpienia okoliczności zaliczanych do siły wyższej („force major”). Aneks nr 6 do dekretu prezydenta z 10 października 1997 roku *O dodatkowych zachętach do eksportu* zawiera listę towarów, których tranzyt przez terytorium Uzbekistanu jest zabroniony. Stosowane są jednak wyjątki od tej reguły, jeżeli Agencja Stosunków Gospodarczych z Zagranicą wyrazi na to zgodę zaś Rada Ministrów udzieli swej aprobaty.

Za towary tranzytowe, podlegające nałożeniu akcyzy, podatek powinien być wpłacany, na czas ich przewozu przez terytorium kraju, na konto depozytowe w Państwowym Komitecie Celnym. W momencie opuszczenia terytorium Uzbekistanu, akcyza jest zwracana płatnikowi. Alkohol i papierosy przewożone tranzytowo przez terytorium Uzbekistanu, podlegają obowiązkowej eskorcie służb celnych, po wniesieniu odpowiedniej opłaty.

Bilans handlowy⁷²

Analiza obrotów handlu zagranicznego Uzbekistanu wskazuje wyraźny spadek importu i nieco mniejsze obniżenie wartości eksportu w 2002 roku. Sytuacja ta spowodowała, iż przy znacznym spadku obrotów (z 6,4 mld USD w 2001 do 5,7 mld USD w roku 2002) saldo pozostało na poziomie dodatnim (ok. 300 mln USD). Z kolei w 2003 roku nastąpił wzrost obrotów w porównaniu z rokiem poprzednim o 19 % do poziomu 6,6 mld USD, spowodowany głównie zdecydowanym wzrostem eksportu z 3,0 mld USD w 2002 roku do 3,7 mld USD w 2003 roku (wzrost o 23,3 %).

Tab. 17. Obroty handlu zagranicznego oraz ich dynamika w latach 1998-2003 (w mld USD)

	1998		1999		2000		2001		2002		2003	
	mld USD	Dyn.	mld USD	Dyn.	mld USD	Dyn.	mld USD	Dyn.	mld USD	Dyn.	mld USD	Dyn.
Obroty	6,7	75	6,3	94	6,3	100	6,4	103,1	5,7	90,4	6,6	119
Eksport	3,5	79	3,2	92	3,3	100	3,3	100	3,0	90,9	3,7	123,3
Import	3,2	71	3,1	97	3,0	95	3,1	103,3	2,7	81,8	2,9	107,2
Saldo	+0,3		+0,1		+0,3		+0,2		+0,3		+ 0,8	

Dyn. – dynamika w stosunku do roku poprzedniego

Źródło: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej

⁷² Powyższy podrozdział został opracowany na podstawie materiałów Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej oraz danych statystycznych Państwowego Komitetu Statystycznego RU.

W pierwszym półroczu 2004 roku obroty handlu zagranicznego wyniosły ponad 4,1 mld USD, z tego eksport 2,4 mld USD. W ramach tej kwoty obroty z krajami WNP stanowiły 1,3 mld USD, przy czym eksport wyniósł 694,3 mln USD, a import z tych krajów uzyskał wartość 637 mln USD. O ile łączne saldo w całym 2003 roku wynosiło 0,8 mld USD, to w pierwszym półroczu 2004 roku osiągnęło poziom 631,8 mln USD⁷³.

Struktura towarowa eksportu i importu

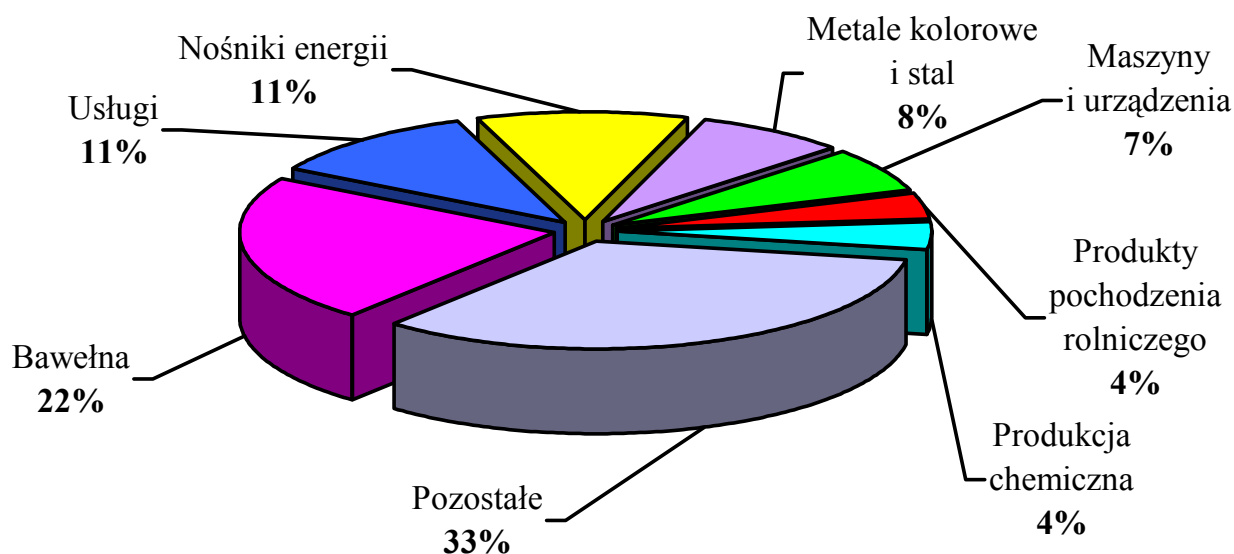
Jak już wspomniano wcześniej, wartość uzbeckiego eksportu w wysokim stopniu zależy od wahań cen światowych na bawełnę, złoto oraz surowce energetyczne. W 2002 roku dominującą pozycję w eksporcie Uzbekistanu zajmowała bawełna (22,4 %), następnie: usługi (15,9 %), nośniki energii (8,1 %), metale kolorowe i stal (6,4 %) oraz maszyny i urządzenia (3,9 %). W 2003 roku struktura eksportu uległa nieznacznej zmianie, będącej głównie efektem spadku eksportu bawełny o 6,4 %. Bawełna jednak nadal dominowała (19,8 %), a ważne miejsce zajmowały ponownie usługi (14,4 %), nośniki energii (9,8 %), metale kolorowe i stal (6,4 %), a także maszyny i urządzenia (5,9 %). Istotne znaczenie w eksporcie miały również złoto, uran, produkcja specjalna, usługi związane z energetyką oraz karakuły – na wszystkie te pozycje przypadało łącznie 37,9 % eksportu. Również w pierwszym półroczu 2004 roku struktura eksportu zmieniła się w nieznacznym zakresie (rys. 7).

Import obejmował w 2002 roku: maszyny i urządzenia (41,4 %), metale czarne i kolorowe (8,0 %), produkty pochodzenia mineralnego i chemicznego (15,1 %), wyroby spożywcze (12,5 %), usługi (10,6 %) oraz inne wyroby (m.in. produkcja specjalna, współpraca w energetyce, nośniki energii).

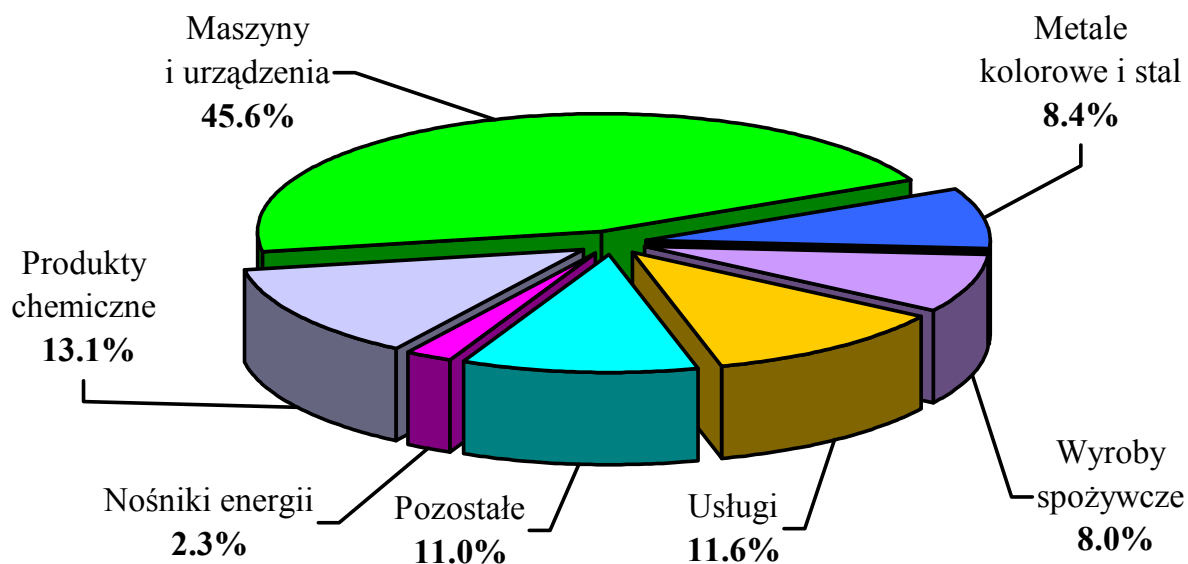
W porównaniu do 2002 roku w imporcie nie wystąpiły w 2003 roku żadne większe zmiany. Nadal sprowadzano przede wszystkim maszyny i urządzenia (44,4 %), produkty pochodzenia mineralnego i chemicznego (12,8 %), metale czarne i kolorowe (7,9 %), wyroby spożywcze (9,9 %), usługi (10,2 %). Struktura importu nie uległa zasadniczym zmianom także w pierwszym półroczu 2004 roku (rys. 8).

⁷³ *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004 r., s. 48

Rys. 7. Struktura eksportu towarów w pierwszym półroczu 2004 roku

Rys. 8. Struktura importu towarów w pierwszym półroczu 2004 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 6/2004 r., tablica 4.1.2 i 4.1.3.

Struktura geograficzna eksportu i importu

W 2003 roku obroty handlowe Uzbekistanu ze wszystkimi krajami świata wyniosły 6.698,2 mln USD, w tym z krajami WNP 2.105,4 mln USD. Zarówno w eksporcie, jak i imporcie, grupę najważniejszych partnerów Uzbekistanu tworzą te same kraje, przy czym w obu przypadkach czołową pozycję zajmuje Rosja (patrz tab. 18).

Tab. 18. Główni partnerzy handlowi Uzbekistanu w 2002 i 2003 r. (dane w mln USD).

Pozycja		Kraje	Obroty		Import		Eksport	
2002	2003		2002	2003	2002	2003	2002	2003
		I. Kraje spoza WNP	3876,6	3725,0	1711,7	1828,0	2164,9	2755,8
3.	1	Wielka Brytania	302,1	355,1	73,1	76,8	229,0	278,3
1.	2	USA	404,6	336,0	327,9	228,5	76,7	107,5
4.	3	Niemcy	250,8	334,8	210,3	290,7	40,5	44,1
7.	4	Iran	206,0	304,8	31,9	29,2	174,1	275,6
2.	5	Korea	326,0	289,1	259,0	234,0	67,0	55,1
6.	6	Turcja	190,4	272,1	87,7	142,6	102,7	129,5
5.	7	Szwajcaria	212,1	219,5	23,5	18,3	188,6	201,2
8.	8	Chiny	130,1	215,1	112,8	162,7	17,3	52,4
9.	9	Włochy	123,8	109,1	74,5	51,2	49,3	58,0
13.	10	Afganistan	61,7	88,3	0,2	0,1	61,5	88,2
10.	11	Belgia	95,6	86,2	24,6	20,1	71,0	66,1
15.	12	Japonia	31,9	76,8	20,3	60,3	11,6	16,5
10.	13	Francja	91,5	72,3	56,2	47,5	35,3	24,8
16.	14	Polska	(56,3) 12,8	(58,3) 42,1	(10,8) 11,4	(25,4) 36,6	(45,5) 1,4	(32,9) 5,5
14.	15	Austria	56,2	36,6	12,8	14,6	30,6	22,0
12.	16	Holandia	68,5	33,2	23,6	29,4	44,9	13,8
		II. Kraje WNP	1823,8	2105,4	1000,3	1136,2	823,5	2755,8
1.	1.	Rosja	913,1	1148,6	595,3	689,7	317,8	458,92
3.	2.	Kazachstan	263,3	295,3	181,5	196,6	81,8	98,8
2.	3.	Ukraina	282,2	279,6	121,8	136,3	160,4	143,3
4.	4.	Tadżykistan	/118,3/ 116,9	144,88	/28,1/ 15,8	10,6	/90,2/ 101,1	121,0
6.	5.	Turkmenistan	[49,0] 76,4	89,2	[11,5] 11,8	13,6	[37,5] 64,6	75,5
5.	6.	Kirgistan	111,6	76,5	35,0	26,1	76,6	50,4
		III. Wybrane kraje CEFTA						
1.		Polska	(56,3) 12,8	(58,3) 42,1	(10,8) 11,4	(25,4) 36,6	(45,5) 1,4	(32,9) 5,5
2.		Czechy	34,8	4,8	32,7	2,0	2,1	2,8
3.		Węgry	7,9	11,1	6,5	11,0	1,4	0,1
4.		Bułgaria	6,4	3,8	6,1	3,7	0,3	0,1
		ŁĄCZNIE	5700,4	6689,2	2712,0	2964,2	2988,4	3725,0

Uwaga: dane w nawiasach () pochodzą ze statystyki polskiej, dane w nawiasach / / pochodzą ze statystyki Tadżykistanu, a dane w nawiasach [] pochodzą ze statystyki Turkmenistanu.

Źródło: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej.

Tab. 19. Najważniejsi partnerzy handlowi Uzbekistanu w eksporcie w latach 1999-2003

(mln USD)

L.p.	Kraj	2003	2002	2001	2000	1999
1.	Rosja	436,7	310,6	527,2	602,0	423,2
2.	Chiny*	182,1	24,9	6,9	10,9	11,8
3.	Tadżykistan	120,6	120,3	137,0	168,7	240,4
4.	Korea Pd.	111,4	88,0	124,3	94,5	189,8
5.	Turcja	90,4	68,4	32,8	78,0	43,2
6.	Japonia	84,3	66,7	48,0	71,4	30,1
7.	Kazachstan	81,6	78,7	72,9	66,6	78,8
8.	USA	79,6	74,0	51,6	33,6	25,6
9.	Bangladesz	69,3	41,9	b.d.	b.d.	15,3
10.	Włochy	54,3	133,8	155,2	172,8	136,9
Ogółem		1.893,9	1.559,6	2.016,0	2.121,1	1.962,7

* bez Hongkongu

Tab. 20. Najważniejsi partnerzy handlowi Uzbekistanu w imporcie (mln USD)

L.p.	Kraj	2003	2002	2001	2000	1999
1.	Rosja	553,6	498,7	400,2	301,9	264,1
2.	USA	282,5	151,9	162,5	182,7	386,7
3.	Korea Pd.	251,3	207,3	380,3	253,5	376,2
4.	Niemcy	235,7	224,5	227,2	233,3	291,7
5.	Chiny*	161,5	114,6	55,9	43,4	30,1
6.	Turcja	152,3	102,1	98,7	90,9	109,1
7.	Kazachstan	151,7	111,1	163,7	153,1	73,0
8.	Ukraina	90,9	74,9	137,9	125,4	85,4
9.	Tadżykistan	73,8	80,2	95,9	107,6	199,0
10.	Izrael	50,8	41,9	19,6	10,9	17,9
Ogółem		2.484,3	2.076,9	2.305,6	2.078,1	2.481,2

* bez Hongkongu

Źródło: Zestawiono na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego opublikowanych w: *Direction of Trade Statistics, Yearbook 2003*, oraz w *Direction of Trade Statistics, Quarterly, March 2004 i September 2004*. za: CIRHZ Warszawa

Mimo zmieniającej się z roku na rok wartości obrotów, Rosja pozostaje najważniejszym partnerem gospodarczym Uzbekistanu na przestrzeni kilku ostatnich lat. Ważnymi odbiorcami uzbeckich towarów są również Chiny, Tadżykistan, Korea Południowa oraz Turcja, a także Wielka Brytania, Iran i Szwajcaria. W dziedzinie importu, po Rosji znajdują się Stany Zjednoczone, Korea Południowa, Niemcy i Chiny. W latach 2000-2003 do zdecydowanej czołówki partnerów handlowych dołączyły właśnie Chiny, z którymi obroty w 1999 roku wynosiły ok. 40 mln USD, obecnie zaś ponad 300 mln USD.

XI. WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA Z POLSKĄ⁷⁴

Podstawy prawno-traktatowe

Bazę prawno-traktatową dwustronnych relacji Polski z Uzbekistanem stanowią następujące umowy:

- Traktat o przyjaźni i współpracy między Polską i Uzbekistanem (1995 r.);
- Umowa o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji (1995 r.);
- Umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania i uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku (1995 r.);
- Umowa o cywilnej komunikacji lotniczej (1995 r.);
- Umowa o współpracy władz regionalnych i lokalnych (1995 r.);
- Umowa o współpracy w dziedzinie poczty i telekomunikacji (2002 r.);
- Memorandum o współpracy ministerstw spraw zagranicznych (2002 r.);
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Uzbekistanu o zwalczaniu przestępczości zorganizowanej (2002 r.);
- Memorandum o współpracy pomiędzy Krajową Izbą Gospodarczą RP a Izbą Producentów i Przedsiębiorców Republiki Uzbekistanu (2002 r.);
- Porozumienie między Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi RP a Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Wodnej RU o współpracy w dziedzinie rolnictwa (2002 r.);
- Memorandum o porozumieniu i współpracy między Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości a Państwowym Komitetem RU ds. Zarządzania Mieniem Państwowym i Wspierania Przedsiębiorczości (2002 r.);

Ponadto w trakcie wizyty w Polsce Prezydenta Uzbekistanu Islama Karimowa (10-12 lipca 2003 roku) podpisano:

- Umowę międzyrządową o międzynarodowych przewozach drogowych;
- Umowę o współpracy służb celnych;
- Umowę o udzieleniu przez Rząd Polski kredytu preferencyjnego na zasadach pomocy wiązanej;
- Umowę o udzieleniu przez Rząd Polski kredytu komercyjnego niskoprocentowanego;
- Umowy pomiędzy BGŻ i Bankiem ds. Współpracy Gospodarczej z Zagranicą RU – umożliwiają realizację kredytów rządowych;
- Memorandum o porozumieniu w sprawie współpracy między Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych a Uniwersytetem Gospodarki Światowej i Dyplomacji MSZ RU;
- Umowę o współpracy pomiędzy Polską Organizacją Turystyczną a „Uzbekturismem”;
- Deklarację o współpracy wojskowej.

⁷⁴ Na podstawie materiałów Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Departamentu Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej niektóre umowy musiały być przez Polskę wypowiedziane. Dotyczyło to przede wszystkim Umowy między Rządem RP a Rządem RU o współpracy gospodarczej i handlu z 1992 roku. Obecnie współpraca handlowa między Polską a Uzbekistanem regulowana jest zapisami *Porozumienia o partnerstwie i współpracy* zawartego między Republiką Uzbekistanu i Unią Europejską. Polska wyraziła także gotowość podpisania z Uzbekistanem nowej umowy międzyrządowej o współpracy gospodarczej. Takie umowy zostały już podpisane z Rosją i Białorusią.

Rozwój współpracy po 1991 roku

Stosunki dyplomatyczne pomiędzy niepodległym Uzbekistanem i Polską zostały nawiązane w marcu 1992 roku. W 1995 roku otwarto Ambasadę RP w Taszkencie. Konsulat Republiki Uzbekistanu w Warszawie otwarto w grudniu 2003 roku, a po kilku miesiącach uruchomiono Ambasadę.

Współpraca gospodarcza między Polską a Uzbekistanem jest stosunkowo niewielka i nie odpowiada możliwościom oraz potrzebom obydwu państw. Uwzględniając specyfikę tej współpracy, dotychczasowe doświadczenia oraz potrzebę aktywnego wspierania działalności przedsiębiorstw przez rządy obu krajów, powołano Polsko-Uzbecką Komisję ds. Współpracy Gospodarczej i Handlu, której pierwsze posiedzenie odbyło się 5 i 6 czerwca 2000 roku w Warszawie. W pracach Komisji uczestniczyli przedstawiciele właściwych resortów, organizacji gospodarczych, banków oraz zainteresowanych firm, działających na rynku Uzbekistanu. Rozmowy dotyczyły obecnego stanu współpracy oraz perspektyw i warunków jej rozwoju, zwłaszcza w takich dziedzinach, jak: przemysł, budownictwo, usługi, rolnictwo, transport, bankowość i finanse, a także współdziałanie organów celnych. Szczególną uwagę poświęcono potrzebie zminimalizowania barier utrudniających rozwój wzajemnych stosunków gospodarczych.

Wskazano na potrzebę zapewnienia pełniejszego przepływu informacji gospodarczych pomiędzy obydwojema krajami, zwłaszcza w odniesieniu do planowanych w Uzbekistanie przetargów dotyczących zakupów towarów konsumpcyjnych i inwestycyjnych. Strona polska zaoferowała możliwość wykorzystania kredytów komercyjnych i rządowych przeznaczonych na finansowanie eksportu do tego kraju polskich towarów oraz wspierania transakcji instrumentami objętymi systemem ubezpieczeń kredytów eksportowych, stosowanym przez KUKA SA. Wskazano na możliwość zawierania i rozliczania transakcji w złotych polskich oraz zaapelowano do banków obu krajów o nawiązywanie współpracy.

Drugie posiedzenie Komisji odbyło się 19 października 2002 roku w Taszkencie. Strona polska podtrzymała propozycje zgłoszone podczas I posiedzenia oraz złożyła nowe oferty współpracy. Uzgodniono, że do końca roku 2002 odbędzie się spotkanie grupy ekspertów w celu uzgodnienia zasad udzielenia polskiego kredytu rządowego na eksport polskich towarów i usług.

Zapowiadane spotkanie zostało zorganizowane w Polsce w dniach 9-12 grudnia 2002 roku w Warszawie. Strony zapoznały się z warunkami udzielenia przez Polskę kredytu rządowego oraz nisko oprocentowanego kredytu komercyjnego. Strona uzbecka złożyła listę projektów inwestycyjnych, na które chciałaby wykorzystać kredyty. Posiedzenie Komisji odbyło się w przeddzień oficjalnej wizyty w Uzbekistanie Prezydenta RP, Aleksandra Kwaśniewskiego. Prezydentowi towarzyszyła grup polskich biznesmenów, którzy mieli okazję do przeprowadzenia rozmów z partnerami uzbeckimi w trakcie forum gospodarczego oraz podczas innych spotkań. Trzecie posiedzenie Komisji odbyło się w Warszawie w dniach 15-16 grudnia 2003 roku.

Szczególną uwagę Komisje poświęcają koncepcji zgłoszonej przez Izbę Bawełny w Gdyni, dotyczącej utworzenia na terytorium Polski składów konsygnacyjnych bawełny uzbeckiej z wykorzystaniem kolejowego centrum logistycznego w Sławkowie. Ich wykorzystanie mogłoby pozwolić również na magazynowanie bawełny uzbeckiej przeznaczonej na eksport do innych krajów europejskich. Bawełna stanowi główną pozycję importową z Uzbekistanu (około 90 % udziału w imporcie z tego kraju). Jednak największe ilości bawełny uzbeckiej trafiają do Polski za pośrednictwem firm obcych.

W czerwcu 2001 roku delegacja Uzbekistanu uczestniczyła w charakterze gościa honorowego w 73 Międzynarodowych Targach Poznańskich. W czasie pobytu delegacji przeprowadzono również rozmowy gospodarcze, w trakcie których strona polska proponowała udzielenie kredytu rządowego na sfinansowanie zakupów polskich towarów i usług dokonywanych przez partnerów uzbeckich. Strona uzbecka natomiast wyraziła zainteresowanie uzyskaniem kredytu na zakup nowych technologii w ramach realizowanego programu inwestycyjnego, przede wszystkim na zbudowanie i wyposażenie szkół zawodowych na poziomie średnim. Jednocześnie zaproponowała powołanie wspólnej grupy ekspertów w celu rozpatrzenia poszczególnych propozycji oraz warunków ich realizacji.

Wymiana handlowa

Obroty handlowe Polski z Uzbekistanem w latach 1998-2003 oraz w ciągu pierwszych czterech miesięcy 2004 roku przedstawia poniższa tablica.

Tab. 21. Obroty handlowe Polski z Uzbekistanem w latach 1998-2003 oraz w okresie styczeń - kwiecień 2004 r.

	1998	1999		2000		2001		2002		2003		I-IV 2004	
	mln USD	mln USD	Dyn.	mln USD	Dyn.	mln USD	Dyn.	mln USD	Dyn.	mln USD	Dyn.	mln USD	Dyn.
Obroty	120	99	85	73,4	74	109,7	149,5	56,3	51,3	58,3	103,6	13,3	77,9
Eksport	28	53	190	33,0	63	19,1	57,9	10,8	56,8	25,4	135,0	4,0	72,2
Import	92	46	50	40,4	88	90,6	224,3	45,5	50,0	32,8	72,3	9,3	80,0
Saldo	-54	+7		-7,4		-71,5		-34,7		-7,4		-5,3	

Dyn. – dynamika w stosunku do analogicznego okresu w roku poprzednim

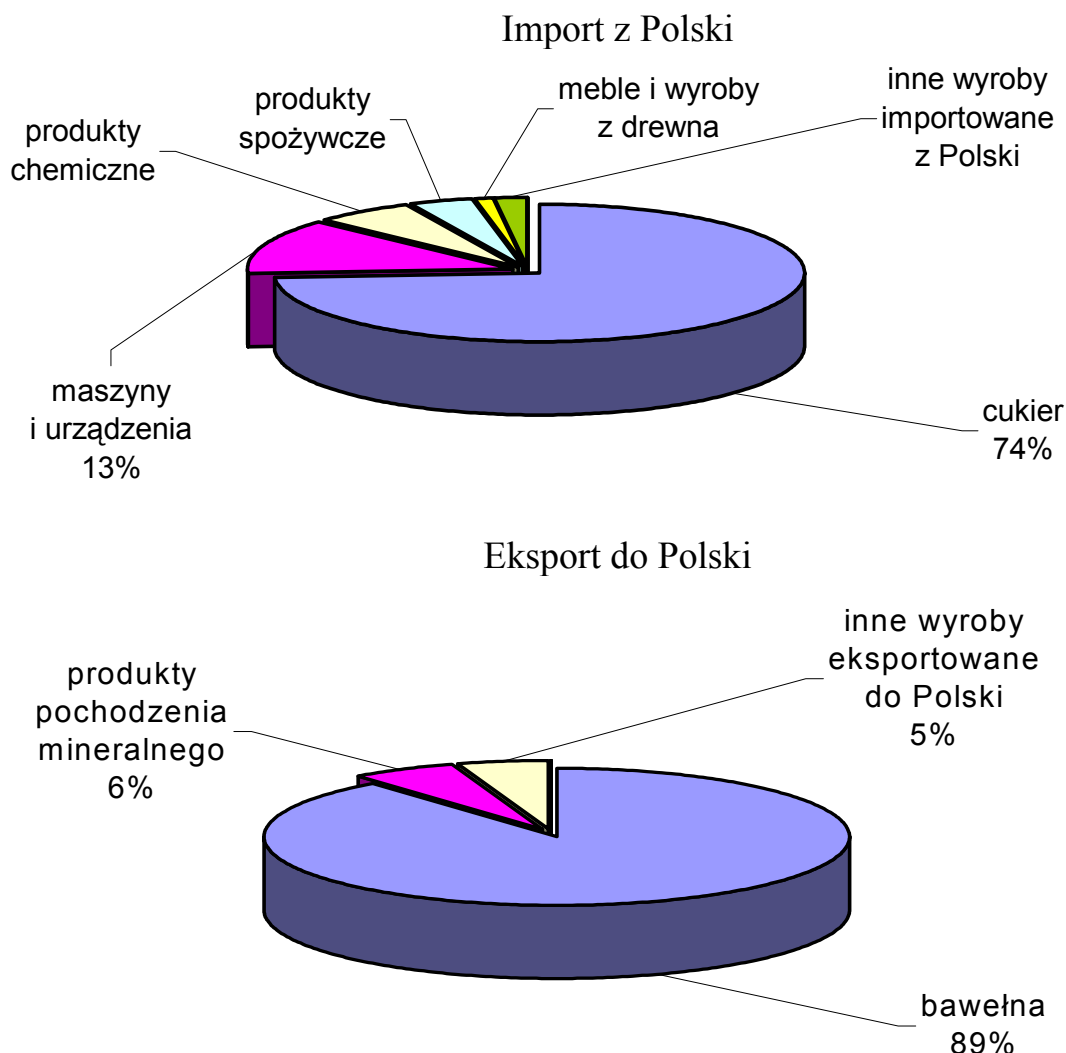
Źródło: Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego

Jak wynika z powyższej tabeli po 1998 roku, kiedy obroty wynosiły 120 mln USD, w latach 1999-2000 nastąpiło ich załamanie. W 2001 roku odnotowano wzrost wzajemnych obrotów (49,5 %), ale było to wynikiem ponad dwukrotnego zwiększenia wartości polskiego importu, przy zmniejszeniu się eksportu o 42,1 %. W efekcie gwałtownie zwiększyło się ujemne saldo we wzajemnych obrotach. Rok 2002 był ponownie okresem bardzo wyraźnego spadku polsko-uzbeckich obrotów handlowych (o 48,7 %), choć jednocześnie niekorzystne dla Polski saldo uległo poprawie (z 71,5 mln USD w roku 2001 do 34,7 mln USD w roku 2002). Wyniki za 2003 rok wykazują nieznaczny wzrost obrotów (o 3,6 %), przy czym wyraźnie wzrósł polski eksport (o 35 % do poziomu 25,4 mln USD) i nastąpiła dalsza poprawa salda (do 7,4 mln USD). Wzrost eksportu spowodowany był głównie wznowieniem dostaw cukru do Uzbekistanu, natomiast spadek importu (o 27,7 % do 32,8 mln USD) związany był przede wszystkim ze wstrzymaniem zakupów gazu ziemnego w tym kraju.

W roku 1997 Polska z wynikiem 187,5 mln USD zajmowała 8 miejsce w obrotach handlowych Uzbekistanu wśród państw spoza WNP i znajdowała się na czele krajów CEFTA. W kolejnych latach spadające obroty spowodowały, że pozycja ta uległa pogorszeniu. W ostatnich latach Polska znajduje się w połowie drugiej dziesiątki głównych partnerów handlowych Uzbekistanu (14 miejsce w 2003 roku).

Główną pozycją towarową, jaką Polska eksportuje do Uzbekistanu, jest wspomniany wcześniej cukier (74 % udziału w 2003 roku). Ponadto Polska eksportuje maszyny i urządzenia (ok. 13 %), produkty chemiczne (ok. 6 %), inne produkty spożywcze (ok. 4 %), meble i wyroby z drewna (ok. 1 %).

Rys. 9. Główne grupy towarowe w wymianie handlowej między Uzbekistanem i Polską w 2003 roku

Źródło: Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej.

W imporcie z Uzbekistanu główna pozycja to włókno bawełny – ok. 89 % importu ogółem. Pozostałe pozycje to: produkty pochodzenia mineralnego (gaz ziemny i inne węglowodory gazowe, oleje na bazie ropy naftowej).

Warto zauważyć, iż polskie i uzbeckie dane dotyczące dwustronnych obrotów handlowych bardzo wyraźnie różnią się od siebie. Według Ambasady Republiki Uzbekistanu w Polsce obroty handlowe w 2003 roku wyniosły 41,8 mln USD. Eksport z Polski zamknął się kwotą 5 mln USD, zaś import z Uzbekistanu osiągnął 36,8 mln USD. Struktura polskiego importu z Uzbekistanu była następująca:

- bawełna – 62,9 %;
- tkaniny i przędzę bawełnianą – 18,7 %;

- wyroby pasmanteryjne – 10,9 %;
- usługi – 5,2 %;
- drzewa i rośliny – 1,1 %;
- produkty spożywcze – 1 %;
- produkty naftowe – 0,2 %.

Z kolei polski eksport obejmował:

- produkty spożywcze – 33,1 % ($\frac{1}{3}$ to cukier);
- maszyny i urządzenia – 30,4 %;
- metale kolorowe i wyroby z nich – 15,8 %;
- wyroby przemysłu chemicznego – 11,6 %;
- wyroby z drewna – 3,7 %;
- usługi – 0,6 %;
- inne towary – 4,8 %.

Eksport polskich towarów, a szczególnie cukru, jest stopniowo wypierany przez produkty pochodzące z krajów WNP, państw nieodległych geograficznie, takich jak Turcja, Chiny czy Iran, a także wysoko rozwiniętych krajów świata. Partnerzy z WNP oraz krajów azjatyckich oferują zazwyczaj towary o niższej jakości po korzystnych cenach i często nie wymagają rozliczeń w walutach wymienialnych (porozumienia w ramach WNP). Natomiast partnerzy z krajów wysoko rozwiniętych proponują najczęściej towary, technologie, maszyny i urządzenia na wysokim poziomie technologicznym, a jednocześnie na dogodnych warunkach kontraktowych, stosując kredyty, odroczenie płatności i inne metody, rzadko wykorzystywane przez polskich eksporterów.

Źródeł zwiększenia wielkości obrotów należy upatrywać w zawieraniu transakcji pomiędzy polskimi i uzbeckimi podmiotami, z pominięciem pośredników. Byłoby to zwłaszcza korzystne dla polskich przedsiębiorstw włókienniczych wykorzystujących surową uzbecką bawełnę, która jednak nie jest kupowana bezpośrednio w tym kraju. Z drugiej strony, partnerzy uzbeccy mogliby dokonywać w Polsce bezpośrednich zakupów wielu grup towarowych, takich jak cukier, leki czy konserwy rybne.

Nisz dla polskiego eksportu należy przede wszystkim poszukiwać w sektorze produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego, w ramach kontraktów dwustronnych. Możliwe obszary obejmują dostawy surowców rolno-spożywczych, cukru i wyrobów cukierniczych, mięsa wołowego, mięsa drobiowego, olejów jadalnych, tłuszczów zwierzęcych, ziemniaków konsumpcyjnych, sadzeniaków oraz przetworów ziemniaczanych, mleka w proszku, krochmalu.

Do przeszkód w rozwoju stosunków gospodarczych pomiędzy Polską i Uzbekistanem zalicza się: różnice dotyczące zasad polityki handlowej i kredytowania handlu, brak

systemu gwarancji, skomplikowany system finansowy i bankowy w Uzbekistanie, występujące trudności z transferem zysku, a także korupcję i biurokrację. W efekcie niektóre z polskich przedsiębiorstw przenoszą swoje przedstawicielstwa do Kazachstanu, redukując swą bezpośrednią działalność handlową w Uzbekistanie, bądź powierzając ją pośrednikom.

Inwestycje i kooperacja

Dotychczas nie odnotowano znaczących polskich inwestycji w Uzbekistanie, natomiast prowadzone są rozmowy na temat m.in. uruchomienia produkcji obuwia dziecięcego, przetwórstwa bawełny, produkcji części do samochodów osobowych marki DAEWOO, produkcji oleju roślinnego. Uzbeckie firmy inwestujące w Polsce oraz polskie podmioty angażujące swój kapitał w Uzbekistanie są to zazwyczaj małe przedsiębiorstwa prywatne (np. „Szah-Pol” i „Szach-Polan M”, „UzPoltex” oraz „Taszpoltorg” – spółka utworzona z „Rolimpexem”).

Wykaz firm współpracujących z Uzbekistanem jest znaczenie szerszy. Działają one przede wszystkim w branży bawełniarskiej (import bawełny), branży rolniczej (eksport ziemniaków sadzeniaków, uprawa wczesnej odmiany ziemniaka przeznaczonego na eksport), zajmują się eksportem do Uzbekistanu urządzeń rolniczych (m.in. kombajny „Bizon”), maszyn budowlano-drogowych, agregatów prądotwórczych, urządzeń dla taboru kolejowego, obrabiarek, produktów przemysłu farmaceutyczno-chemicznego oraz oferują usługi budowlane.

Poniżej przedstawiono przykładowe zaangażowanie firm polskich w Uzbekistanie:

- „Budimex” zbudował gmach oddziału Narodowego Banku Zagranicznej Współpracy Gospodarczej Uzbekistanu (NBU) w Taszkencie, remontował pomieszczenia biurowe w Sądzie Arbitrażowym w Taszkencie oraz pomieszczenia w budynku ONZ. Prowadził także modernizację i rozbudowę budynku dawnego Ministerstwa Współpracy Gospodarczej z Zagranicą RU, a także zrealizował odbudowę 11 cmentarzy żołnierzy Armii Polskiej na Wschodzie. Obecnie pomimo likwidacji przedstawicielstwa handlowego w Uzbekistanie, Budimex nadal prowadzi niewielkie prace budowlano-remontowe w tym kraju;
 - Firma „Abplanalp” wybudowała na terenie Uzbekistanu 11 stacji benzynowych oraz prowadzi zaawansowane rozmowy dotyczące m.in. zakupu przez Uzbekistan mobilnych urządzeń do produkcji betonu, specjalnych traktorów do kopania rowów melioracyjnych, linii produkcji beczek metalowych itp.;
 - „Bumar” realizuje dostawy sprzętu budowlano-montażowego; firma byłaby zainteresowana rozszerzeniem swojej oferty, co uzależnia od uzyskania wsparcia kredytowego;
 - Pojawiły się nowe możliwości współpracy technologicznej i dostaw komponentów (części zamiennych) do produkcji samochodów „Daewoo” oraz modernizacji
-

fabryki traktorów w Uzbekistanie. Rozmowy w obydwu sprawach prowadzi firma „Abplanalp”. Pierwszy z projektów o wartości 10 mln USD znajduje się w fazie pozyskiwania kredytów komercyjnych. Transakcja ma być ubezpieczana przez KUKA SA pod gwarancje rządu uzbeckiego.

Istnieje spore zainteresowanie polskich podmiotów gospodarczych współpracą gospodarczą i handlową z Uzbekistanem. Należy przypuszczać, że wprowadzone w 2003 roku zliberalizowane przepisy walutowe przyczynią się do zdynamizowania współpracy.

Współpraca w ramach wspólnej produkcji w Uzbekistanie może dotyczyć m.in. uprawy wczesnych odmian ziemniaka konsumpcyjnego (który w maju-czerwcu może być importowany do Polski i Europy Zachodniej), uprawy buraka cukrowego na potrzeby uzbeckich cukrowni oraz sadownictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Perspektywy współpracy

W ramach zaktywizowania współpracy gospodarczej i zniwelowania ujemnego dla Polski salda obrotów handlowych, rząd polski w 2003 roku udzielił Uzbekistanowi kredytów przeznaczonych na sfinansowanie eksportu polskich towarów i usług w dziedzinach priorytetowych dla gospodarki tego kraju. Pierwszy z nich, w wysokości 15 mln USD został przyznany na zasadach pomocy wiązanej, natomiast drugi, o tej samej wartości, na zasadach kredytu komercyjnego niskoprocentowanego. Umowy kredytowe zostały podpisane w trakcie wizyty w Polsce Prezydenta Uzbekistanu, Pana Islama Karimowa, w dniach 10-12 lipca 2003 roku.

Strona uzbecka chce wykorzystać wspomniane kredyty na wyposażenie budowanych w Uzbekistanie szkół w nowoczesny sprzęt naukowo-dydaktyczny i programy nauczania, budowę dwóch hoteli w Nukus i w Bucharze oraz projekty inwestycyjne w zakresie małej i średniej przedsiębiorczości.

W odpowiedzi na zgłoszone przez stronę uzbecką zapotrzebowanie polskie przedsiębiorstwa na początku 2004 roku złożyły swoje propozycje współpracy. Pod koniec 2004 roku nadal były podpisywane umowy na poszczególne projekty pomiędzy polskimi firmami a partnerami uzbeckimi. Termin zawarcia kontraktów, realizowanych w ramach kredytu komercyjnego, upłynął co prawda 25 sierpnia 2004 roku, jednak nie został dotrzymany, gdyż Ministerstwo Finansów Uzbekistanu nie przekazało na czas odpowiednich dokumentów stronie polskiej. W wyniku podjętej przez WEH w Taszkencie interwencji w tej sprawie uzgodniono, iż przygotowana i podpisana zostanie nota przedłużająca termin zawierania kontraktów, jak również termin wykorzystania kredytu. Problem dotrzymania terminów, ze względu na zgłaszane zastrzeżenia ze

strony uzbeckiej, może wystąpić również w przypadku kredytu przyznanego na zasadach pomocy wiązanej.

W trakcie wspomnianej wizyty Prezydenta Karimowa, w rozmowach prowadzonych przez obu Prezydentów dużo miejsca poświęcono możliwościom rozszerzenia współpracy gospodarczej m.in. poprzez:

- Rozszerzenie asortymentu polskiego eksportu w oparciu o opracowaną listę towarów i usług. Uzgodniono, że obie strony dokonają analizy aktualnej struktury towarowej handlu i przygotowują propozycje jej rozszerzenia;
- Podjęcie działań w celu wyeliminowania pośredników w dostawach bawełny do Polski;
- Utworzenie instytucji promujących wzajemną współpracę np. w formie domów handlowych.

W ramach realizacji ustaleń przyjętych w trakcie wizyty, strona uzbecka opracowała harmonogram działań do wykonania przez poszczególne resorty uzbeckiej administracji państwowej. Z kolei strona polska na trzecim posiedzeniu Komisji dwustronnej (Warszawa, 15-16 grudnia 2003 roku) przekazała pakiet eksportowych i kooperacyjnych ofert polskich przedsiębiorców. Uzgodniono, że w ramach promocji polskich towarów jesienią 2004 roku zostanie zorganizowana w Taszkencie Polska Wystawa Narodowa. Wystawa ta odbyła się w dniach 5-8 października 2004 roku i stanowiła ważny element promocji polskiej przedsiębiorczości na rynku Uzbekistanu. Jej organizatorem była Fundacja Godła Promocyjnego, a udział polskich firm był w znacznym stopniu dofinansowany z funduszu promocji eksportu Ministerstwa Gospodarki i Pracy. Spośród działań podejmowanych przez Ministerstwo na rzecz rozszerzenia współpracy z Uzbekistanem warto wymienić również zorganizowanie w grudniu 2003 roku szkolenia dla grupy uzbeckich ekspertów w zakresie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, tworzenia nowych miejsc pracy i przeciwdziałania bezrobociu oraz prowadzenie rozmów dotyczących wyeliminowania pośredników w handlu bawełną.

Oferta KUKE SA⁷⁵

Uzbekistan znajduje się w obszarze zawodowego zainteresowania Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych, która zgodnie ze swoją misją, tworzy warunki sprzyjające promocji polskiego eksportu na warunkach kredytowych oraz umacnianiu pozycji polskich eksporterów oraz ich towarów i usług na rynku międzynarodowym.

⁷⁵ Na podstawie materiału informacyjnego Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych SA.

W ramach tych działań, w zależności od konkretnego zapotrzebowania, rozszerzana jest gama produktów ubezpieczeniowych i utrzymywane są stałe kontakty z wieloma agencjami ubezpieczeń kredytów działających w różnych krajach, co pozwala na bieżąco identyfikować potrzeby eksporterów.

KUKE podpisała m.in. porozumienie o współpracy z uzbecką agencją ubezpieczeń kredytów „Uzbekinvest”, mające służyć wspieraniu wzajemnego handlu oraz współpracy na rynkach trzecich.

Jednym z ważnych elementów konkurencyjności w handlu międzynarodowym jest stosowanie kredytu kupieckiego. Importerzy z kraju takiego jak Uzbekistan, często mogą zapłacić za towar dopiero po jego sprzedaży na własnym rynku, a w niektórych branżach udzielenie kredytu jest warunkiem nawiązania współpracy. Zatem, by znaleźć odbiorcę na tym rynku, nie wystarczy być konkurencyjnym cenowo oraz jakościowo. Trzeba także zaproponować atrakcyjną formę płatności. Sprzedaż z odroczonym terminem płatności jest jednym z najważniejszych elementów, dzięki któremu polscy eksporterzy mogą poprawić swoją pozycję konkurencyjną na rynku i zwiększyć możliwości negocjacyjne wobec kontrahentów. Jednak ryzyko takich transakcji jest wysokie, gdyż wiąże się z niebezpieczeństwem braku zapłaty za wysłany towar lub zrealizowaną usługę.

W odpowiedzi na rosnące potrzeby polskich eksporterów w zakresie ubezpieczania ryzyka transakcji zagranicznych, Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych przygotowała zestaw rozwiązań ubezpieczeniowych uwzględniających indywidualne potrzeby różnych grup polskich eksporterów, zarówno tych, którzy już funkcjonują na rynku uzbeckim jak również tych, którzy dopiero chcą tam znaleźć odbiorców.

Oferta dla eksporterów realizujących kontrakty w kredycie krótkoterminowym do 2 lat

Polisa na Wschód – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenia kontraktów eksportowych, kredyt krótkoterminowy poniżej dwóch lat, ryzyko nierynkowe

Korporacja obejmuje ochroną ubezpieczeniową utratę należności, jeśli nastąpiła ona w wyniku zdarzeń określonych jako ryzyko nierynkowe. W ramach tej grupy ryzyka eksporter zabezpiecza się od bankructwa i zwłoki w płatnościach, jak również ryzyka politycznego, w tym ryzyka siły wyższej w 30 wybranych krajach o podwyższonym ryzyku. Przedmiotem ubezpieczenia są należności z tytułu eksportu towarów lub usług z zapłatą w kredycie poniżej dwóch lat. Ubezpieczenie to, w zależności od potrzeb i wymagań eksporterów może obejmować swoją ochroną zarówno sukcesywnie realizowane kontrakty handlowe, jak też pojedyncze wysyłki. Ważnym atutem tej formy ubezpieczenia jest elastyczna cena, tj. stawka ustalana jest w zależności od

długości okresu kredytowania importera, przedstawionych zabezpieczeń oraz ryzyka kraju - siedziby dłużnika.

Program „Łatwy Eksport”

„Łatwy Eksport” jest specjalnym programem przygotowywanym przez KUKE S.A. wspólnie z Bankiem Gospodarstwa Krajowego, adresowanym do przedsiębiorstw realizujących sprzedaż towarów i usług z zapłatą w kredycie nie przekraczającym dwóch lat, które ubiegają się o kredyt obrotowy na sfinansowanie konkretnego kontraktu eksportowego. Program stanowi połączenie ubezpieczenia kontraktu eksportowego w KUKE S.A. z kredytem zaciągniętym w banku komercyjnym poręczonym przez BGK.

Eksporter, który chce zostać objęty programem zobowiązany jest posiadać promesę zawarcia kontraktu lub podpisany kontrakt. Kredyt może zostać udzielony na okres nie dłuższy niż dwa lata, natomiast kwota kredytu może pokrywać 100 % wartości kontraktu. Maksymalna wysokość poręczenia wynosi nie więcej niż równowartość 5 mln EUR. Wszystkich formalności związanych z programem eksporter może dopełnić w banku komercyjnym. Program ten ma na celu ułatwienie polskim eksporterom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania w formie kredytów bankowych, dzięki czemu wpłynie na zwiększenie ich płynności finansowej, eliminując jednocześnie ryzyko nieotrzymania zapłaty od kontrahentów.

Gwarancje celne

Korporacja udziela gwarancji na zabezpieczenie zapłaty kwoty należności długu celnego. Gwarancje te, po przedłożeniu urzędowi celnemu, umożliwiają wprowadzenie towaru na polski obszar celny bez potrzeby uprzedniego dokonywania stosownych opłat oraz objęcie go procedurą celną (dopuszczenia do obrotu, uszlachetniania czynnego w systemie zawiesznień, tranzytu, składu celnego, odprawy czasowej). Korporacja jest gwarantem akceptowanym przez wszystkie urzędy celne.

Oferta dla eksporterów realizujących kontrakty na warunkach kredytu o okresie spłaty dwa i więcej lat

Gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenia kontraktów eksportowych finansowanych kredytem dostawcy oraz kredytem dla nabywcy.

Ubezpieczenia kontraktów eksportowych finansowanych kredytem o okresie spłaty wynoszącym dwa lata i więcej, zabezpieczające eksportera lub finansujący bank przed szkodą spowodowaną wystąpieniem zdarzeń określanych jako ryzyko handlowe lub

ryzyko polityczne. Ubezpieczeniem może być objęte zarówno ryzyko kredytu (okres po realizacji dostaw lub usług), jak również ryzyko produkcji obejmujące okres przed wysyłką towarów lub realizacją usług. Ubezpieczenie kontraktów średnio i długoterminowych realizowane jest w dwóch podstawowych formach: jako ubezpieczenie kredytu dostawcy i jako ubezpieczenie kredytu dla nabywcy.

Kredyt dostawcy jest najbardziej tradycyjną formą kredytowania kontrahenta zagranicznego przez eksportera, który udzielając kredytu kupieckiego świadomie godzi się na odroczenie zapłaty za dostarczony towar czy zrealizowaną usługę. Przedmiotem ubezpieczenia są należności z tytułu realizacji kontraktu eksportowego finansowanego kredytem o okresie spłaty dwóch lat i dłuższym. Należności ubezpieczane są zarówno od ryzyka istniejącego przed, jak i po wysyłce towarów lub usług.

Kredyt dla nabywcy jest to kredyt celowy, udostępniony bezpośrednio kontrahentowi zagranicznemu bądź jego bankowi, z przeznaczeniem na finansowanie konkretnego projektu eksportowego przez bank krajowy lub zagraniczny, bądź inną instytucję finansującą eksport. Kredyt dla nabywcy stanowi dogodną formę finansowania sprzedaży bez angażowania środków własnych eksportera i umożliwia natychmiastowe otrzymanie należności za dostarczony towar czy zrealizowaną usługę po przedłożeniu w banku dokumentów potwierdzających, iż całość lub część kontraktu została zrealizowana.

Gwarantowane przez Skarb Państwa gwarancje dla banków refinansujących kredyt dostawcy

Gwarancja ułatwia krajowym przedsiębiorcom dostęp do refinansowania udzielonych przez nich kredytów dostawcy o okresie spłaty dwóch lat i dłuższym. Beneficjentami gwarancji są banki, które nabywają wierzytelności eksporterów powstałe z tytułu udzielonych przez nich kredytów dostawcy. Gwarancje mogą dotyczyć skupu weksli wystawionych w związku z udzielonymi przez krajowych przedsiębiorców kredytami dostawcy lub wierzytelności, na które nie zostały wystawione weksle, lecz została zawarta przez bank umowa kredytowa z dłużnikiem zagranicznym.

Gwarancje ubezpieczeniowe

Gwarancje kontraktowe

KUKE SA udziela eksporterowi gwarancji, które potwierdzają wiarygodność polskiego przedsiębiorstwa i umożliwiają zawarcie kontraktu. Ponadto pozwalają spełnić wymogi importera i podnoszą skuteczność prawną kontraktu. Do gwarancji kontraktowych udzielanych przez KUKE SA należą:

- gwarancja przetargowa – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdyby zleceniodawca, który wygrał przetarg, odmówił podpisania kontraktu na warunkach oferty lub w inny sposób naruszył zobowiązania wynikające z przystąpienia do przetargu; gwarancja przetargowa jest składana jako wadium przez przystępującego do przetargu;
- gwarancja zwrotu zaliczki – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdyby eksporter nie wykonał umowy i odmówił zwrotu zaliczki; zleceniodawcą gwarancji jest eksporter i na jego wniosek Korporacja wystawia stosowną gwarancję; sumą gwarancji jest kwota zaliczki przekazanej eksporterowi przez importera;
- gwarancja wykonania kontraktu – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdy zleceniodawca (eksporter) nie wykona bądź nieprawidłowo wykona kontrakt i odmówi naprawienia szkody, zrekompensowania straty bądź też zapłacenia kar umownych; tym rodzajem gwarancji importer stara się zabezpieczyć przed wszystkimi negatywnymi konsekwencjami niewłaściwego wykonania kontraktu;
- gwarancja dobrego wykonania kontraktu – tj. zobowiązanie Korporacji do zapłacenia importerowi określonej w gwarancji kwoty, w przypadku gdy zleceniodawca (eksporter) odmówi naprawienia szkody bądź też zrekompensowania straty w okresie rękojmi.

Regwarancje

Korporacja udziela również regwarancji będących zabezpieczeniem gwarancji wystawionych przez bank. Regwarancja może być wykorzystana przez eksportera jako zabezpieczenie dla banku wystawiającego gwarancję kontraktową na rzecz importera.

Gwarantowane przez Skarb Państwa gwarancje dla banków potwierdzających akredytywy

Gwarancja ta wspiera polskich eksporterów realizujących kontrakty, w których formą płatności za dostarczone towary i usługi jest akredytywa nieodwołalna, potwierdzona przez bank polski. W ramach udzielanych gwarancji Korporacja jest zobowiązana do pokrycia części płatności wynikającej z akredytywy w przypadku niezrealizowania zobowiązań przez bank zagraniczny, który akredytywę otworzył. Umożliwia ona bankowi polskiemu ograniczenie ryzyka związanego z potwierdzeniem akredytywy poprzez przekazanie tego ryzyka Korporacji.

Inne ubezpieczenia dla eksporterów

Polisa na Nowe Rynki – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie kosztów poszukiwania zagranicznych rynków zbytu

Ubezpieczenie adresowane jest do polskich przedsiębiorstw, które planują wejście na nowe zagraniczne rynki zbytu. Przedmiotem ubezpieczenia są koszty i wydatki ponoszone w związku z rozpoczęciem sprzedaży towarów lub usług na nowych rynkach lub rozszerzeniem sprzedaży o nowe towary lub usługi, bądź nowych odbiorców. O ubezpieczenie to mogą ubiegać się przedsiębiorcy, którzy:

- prowadzą działalność gospodarczą nie krócej niż trzy lata,
- uzyskują roczne przychody netto ze sprzedaży nie przekraczające równowartości 50 mln EUR.

Korporacja ubezpiecza koszty ponoszone w związku z podejmowaniem działań zmierzających do wejścia na zagraniczne rynki zbytu od ryzyka niezawarcia kontraktów eksportowych o wartości wystarczającej do pokrycia poniesionych kosztów i wydatków. Dużą zaletą tego ubezpieczenia jest również możliwość otrzymania przez przedsiębiorców zaliczek na poczet odszkodowania, co de facto oznacza uzyskanie przez nich środków finansowych, zanim działania na zagranicznych rynkach zbytu przyniosą wymierne rezultaty w postaci przychodów ze sprzedaży.

Bezpieczne Inwestycje – gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie inwestycji bezpośrednich za granicą

Korporacja obejmuje ochroną ubezpieczeniową długoterminowe inwestycje bezpośrednie polskich przedsiębiorstw, realizowane poza granicami Polski. Celem ubezpieczenia jest zapewnienie przedsiębiorcom bezpieczeństwa zainwestowanych przez nich środków, w przypadku gdy ich działania zmierzają do utworzenia i prowadzenia za granicą nowego przedsiębiorstwa lub uzyskania skutecznego wpływu bądź całkowitej kontroli nad już istniejącym przedsiębiorstwem. Ubezpieczenie udzielane jest na wypadek strat poniesionych przez polskich inwestorów w następstwie zdarzeń określonych jako ryzyko polityczne w kraju, w którym dokonali inwestycji. Ochroną ubezpieczeniową objęta jest wartość inwestycji oraz uzyskane z niej zyski.

Wszystkie szczegółowe informacje można otrzymać pod adresem:

Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych Spółka Akcyjna
ul. Sienna 39, 00-121 Warszawa
tel.: (22) 313-01-10, fax: (22) 313-01-20
e-mail: market@kuke.com.pl <http://www.kuke.com.pl>

Działalność Ministerstwa Gospodarki w zakresie promocji i wspierania eksportu⁷⁶

Ministerstwo Gospodarki realizuje szereg działań promocyjnych, mających na celu kreowanie pozytywnego wizerunku polskiej gospodarki, rozwój współpracy gospodarczej z zagranicą i przede wszystkim wzrost polskiego eksportu.

Odbywa się to poprzez wsparcie (w formie dotacji) działań promocyjnych podejmowanych głównie przez przedsiębiorców czy organizacje samorządu gospodarczego, a także realizację własnych przedsięwzięć promocyjnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu wydziałów ekonomiczno-handlowych ambasad i konsulatów RP za granicą (WEH).

Dofinansowanie udziału polskich przedsiębiorstw w targach i wystawach za granicą a także dofinansowanie uczestnictwa polskich firm w wyjazdowych misjach gospodarczych za granicą związanych z udziałem w targach⁷⁷

27 października 2004 roku weszły w życie:

- *rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 15 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą, oraz*
- *rozporządzenie w sprawie udzielania pomocy de minimis przedsiębiorcom uczestniczącym w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.*

Rozporządzenia określają szczegółowe warunki i tryb udzielania pomocy publicznej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego – Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (SPO-WKP), lata 2004-2006, przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą oraz w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.

⁷⁶ Na podstawie informacji opracowanej przez Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu Ministerstwa Gospodarki i Pracy (listopad 2004).

⁷⁷ Dofinansowaniem objęte są imprezy wystawiennicze wyszczególnione na listach (tzw. listy „A” „B” i „C”) publikowanych na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

Lista imprez objętych dofinansowaniem odbywających się w latach 2005-2006 na terytorium Uzbekistanu:

Na liście „A”: brak imprez

Na liście „B”: „Uzbuild/Mebelexpo” (budownictwo i meble), marzec, Taszkent

„TIHE” (branża medyczna), kwiecień, Taszkent

Na liście „C”: „Tashkent International Travel & Tourist Fair” (rekreacja, turystyka i sport), październik, Taszkent

„Consumer Expo/Food Expo” (rolno-spożywcze), listopad, Taszkent.

Istotnym *novum* w zakresie dofinansowywania kosztów udziału polskich przedsiębiorstw w targach i wystawach zagranicznych, a także kosztów udziału polskich przedsiębiorców w misjach gospodarczych, związanych z udziałem w imprezach targowo-wystawienniczych za granicą – w porównaniu z dotychczas obowiązującym systemem – jest objęcie tych instrumentów Sektorowym Programem Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006. Program zapewnia, obok środków z budżetu państwa, współfinansowanie również ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – stąd też wysokość dostępnych na ten cel środków wzrośnie blisko trzykrotnie w stosunku do roku 2003. Zmianie ulega procedura ubiegania się o dofinansowanie, katalog kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, zmienia się również – w przypadku udziału w targach i wystawach – wysokość możliwego dofinansowania.

Wsparcie udziału w targach i wystawach za granicą

Pomoc jest udzielana na wsparcie udziału w targach i wystawach za granicą, znajdujących się w wykazie imprez targowo-wystawienniczych, które mają istotne znaczenie dla polskiej gospodarki. Wykaz ten ustalany jest na dany rok kalendarzowy i ogłaszany na stronach internetowych www.konkurencyjnosc.gov.pl i www.eksporter.gov.pl oraz w dzienniku ogólnopolskim.

Poziom wsparcia

- Wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 50 % poniesionych i udokumentowanych fakturami oraz dokumentami potwierdzającymi dokonanie płatności wydatków kwalifikowanych netto uczestnictwa w targach i wystawach i wynieść jednorazowo więcej niż **20.000 PLN**.
- Do wydatków kwalifikowanych zalicza się koszty:
 - 1) wynajęcia powierzchni wystawienniczej i zabudowy stoiska podczas imprezy targowo-wystawienniczej;
 - 2) transportu eksponatów w związku z udziałem w imprezie targowo-wystawienniczej;
 - 3) przygotowania i druku materiałów promocyjnych w związku z udziałem w imprezie targowo-wystawienniczej;
 - 4) przejazdu i zakwaterowania przedstawicieli przedsiębiorcy uczestniczących w targach i wystawach poniesione zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikom zatrudnionym w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju* (Dz.U. Nr 236, poz. 1991).
- Przy obliczaniu wysokości dofinansowania uwzględnia się koszty udziału maksymalnie dwóch przedstawicieli przedsiębiorcy w targach lub wystawach.

- Przedsiębiorca może otrzymać w ciągu jednego roku dofinansowanie części wydatków kwalifikujących się do objęcia pomocą uczestnictwa w maksymalnie pięciu targach i wystawach.

Kryteria oceny

Wybór projektów, ubiegających się o współfinansowanie dokonywany jest w ramach procedury konkursu i odbywa się według ściśle określonych kryteriów:

KRYTERIA FORMALNE

- wniosek złożono w terminie,
 - wersja papierowa wniosku o dofinansowanie jest tożsama z wersją elektroniczną,
 - do wniosku dołączono komplet wskazanych dokumentów, tj.:
 - kopię zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, albo kopię odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego, wystawione nie wcześniej niż 6 m-cy przed datą złożenia wniosku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zaświadczenia o nadaniu numeru identyfikacji w krajowym rejestrze podmiotów gospodarki narodowej REGON i kopię decyzji o nadaniu Numeru Identyfikacji Podatkowej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - zaświadczenie za okres ostatnich trzech miesięcy właściwego naczelnika urzędu skarbowego oraz właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o niezaleganiu z należnościami wobec Skarbu Państwa (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię potwierdzenia wynajęcia powierzchni wystawienniczej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopie umów z wykonawcami usług, jeżeli umowy takie zostały zawarte (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - oświadczenie wnioskodawcy o możliwości odzyskania podatku VAT,
 - informację na temat liczby targów/wystaw, w których przedsiębiorca brał udział w danym roku (oświadczenie podpisane przez osobę uprawnioną do reprezentacji podmiotu);
 - pełnomocnictwo – w przypadku, gdy wniosek składany jest przez pełnomocnika, podpisane przez osoby udzielające takiego pełnomocnictwa,
 - kopie wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jaką wnioskodawca otrzymał w ciągu 3 ostatnich lat poprzedzających datę wystąpienia z wnioskiem o dofinansowanie wydanych na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, a także dane o pomocy *de minimis* otrzymanej
-

przed dniem 31 maja 2004 roku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną).

W trakcie rozpatrywania wniosków dokonywana jest ich ocena formalna, ekonomiczno-techniczna oraz merytoryczna. Celem oceny formalnej i techniczno-ekonomicznej jest wybranie wniosków, które zostaną poddane ocenie merytorycznej. Za kryteria formalne i techniczno-ekonomiczne punktów nie przyznaje się, ale muszą być one wszystkie spełnione. Wnioski niekompletne, niepoprawne lub złożone po terminie nie podlegają rozpatrzeniu.

KRYTERIA MERYTORYCZNE

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Trwałość projektu w czasie			
Wpływ planowanych rezultatów projektu będzie znaczący i trwały w zakresie rozwoju aplikującego przedsiębiorstwa	5 pkt	Wniosek część IV, pkt 23	5 pkt
Wielkość przedsiębiorstwa			
- MSP	20 pkt	Wniosek część III, pkt 11	20 pkt
- inne	10 pkt		
Ilość imprez w ciągu roku, w których przedsiębiorca brał już udział			
- 0 – 3	20 pkt	Wniosek część IV, pkt 16	20 pkt
- 4 – 5	15 pkt		
Powiązanie z innymi programami			
Projekt jest powiązany z innymi programami operacyjnymi i działaniami/projektami	2 pkt	Wniosek, część IV, pkt 24	2 pkt
Źródła finansowania			
Deklarowany wkład własny Beneficjenta jest wyższy od minimalnego	10 pkt	Wniosek, część IV, pkt 20	10 pkt
Zakwalifikowanie targów lub wystawy do tzw. list dotowanych*			
- targi lub wystawa znajduje się na liście A lub B	40 pkt	Wniosek, część IV, pkt. 16 *zgodnie z rozporządzeniem RM w sprawie szczególnych warunków udzielania pomocy de minimis przedsiębiorcom uczestniczącym w targach i wystawach za granicą	40 pkt
- targi znajdują się na liście C	25 pkt		

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Realizacja polityk horyzontalnych UE			
- ochrony środowiska	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 5.1-5.3. W przypadku, gdy „Projekt bezpośrednio dotyczący ochrony środowiska” lub „Projekt, którego dodatkowym efektem będzie pozytywny wpływ na środowisko”	3 pkt
- równości szans	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 6.1 - 6.3. W przypadku, gdy „Projekt zorientowany na kwestie równych szans kobiet i mężczyzn” lub „Projekt pozytywny pod względem równych szans kobiet i mężczyzn”	
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego	1 pkt	Wniosek, część IV, pkt 16. W przypadku, gdy projekt ma pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu społeczeństwa informacyjnego.	

Celem oceny merytorycznej jest przyznanie określonej liczby punktów za spełnienie przyjętych kryteriów merytorycznych. Następnie projekty trafiają na listę rankingową. Za spełnienie kryterium merytorycznego przyznawane są punkty, za brak spełnienia kryterium merytorycznego – 0 pkt. Maksymalna liczba punktów wynosi 100, minimalna liczba punktów niezbędnych, aby projekt miał szansę uzyskać wsparcie wynosi 51.

Procedura składania wniosków

Procedura składania wniosków jest przeprowadzana w trybie ciągłym przez cały okres trwania Programu. Runda aplikacyjna rozpoczęła się 2 sierpnia 2004 r.

Wnioski należy składać nie później niż na 14 tygodni przed rozpoczęciem targów lub wystaw w Instytucji Wdrażającej, którą jest Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu w Ministerstwie Gospodarki i Pracy.

W przypadku pozytywnej oceny i zaakceptowania wniosku, dofinansowanie jest udzielane przedsiębiorcy na podstawie podpisanej – co najmniej na 2 tygodnie przed rozpoczęciem targów lub wystawy, nie później jednak niż 15 listopada danego roku – „Umowy o dofinansowanie projektu” oraz po przedstawieniu przez przedsiębiorcę wniosku beneficjenta o płatność (Dz.U. Nr 216, poz. 2206) wraz z ankietą oceny targów stanowiącymi rozliczenie poniesionych wydatków uczestnictwa w targach lub wystawie. Do sprawozdania załączane są faktury oraz dokumenty potwierdzające dokonanie płatności.

Formularz wniosku a także obowiązujące przepisy dostępne są na stronach internetowych Ministerstwa: www.konkurencyjnosc.gov.pl oraz www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

Plac Trzech Krzyży 3/5, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 50 40, 022/693 50 55

e-mail: dze@mg.gov.pl

Wsparcie uczestnictwa w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą

Pomoc jest udzielana przedsiębiorcom uczestniczącym w wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą i zaakceptowanych przez ministra właściwego do spraw gospodarki. Lista zaakceptowanych wyjazdowych misji gospodarczych jest ogłaszana na stronie internetowej www.eksporter.gov.pl.

Poziom Wsparcia

- Wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 50 % poniesionych i udokumentowanych fakturami oraz dokumentami potwierdzającymi dokonanie płatności wydatków kwalifikowanych netto, poniesionych przez uczestniczącego w misji przedsiębiorcę i wynieść więcej niż **7.500 PLN**.
- Do wydatków kwalifikowanych zalicza się koszty:
 - 1) przejazdu i zakwaterowania przedstawiciela przedsiębiorcy uczestniczącego w misji poniesione zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju* (Dz.U. Nr 236, poz 1991);

- 2) biletu wstępu w celu zwiedzenia targów lub wystawy związanych z daną misją gospodarczą;
 - 3) przygotowania i druku materiałów promocyjnych w związku z udziałem w misji gospodarczej; obsługi technicznej misji gospodarczej.
- Przedsiębiorca może otrzymać dofinansowanie na pokrycie kosztów uczestnictwa w misji jednego przedstawiciela;
 - Przedsiębiorca może otrzymać w ciągu jednego roku kalendarzowego dofinansowanie części kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą w ramach uczestnictwa w maksymalnie pięciu wyjazdowych misjach gospodarczych związanych z udziałem w targach i wystawach za granicą.

Kryteria oceny

Wybór projektów odbywa się według ściśle określonych kryteriów:

KRYTERIA FORMALNE

- wniosek o dofinansowanie złożono w terminie,
 - wersja papierowa wniosku o dofinansowanie jest tożsama z wersją elektroniczną,
 - do wniosku dołączono komplet wskazanych dokumentów, tj.:
 - kopię zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, albo kopię odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego, wystawione nie wcześniej niż 6 miesięcy przed datą złożenia wniosku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zaświadczenia o nadaniu numeru identyfikacji w krajowym rejestrze podmiotów gospodarki narodowej REGON i kopię decyzji o nadaniu Numeru Identyfikacji Podatkowej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - zaświadczenie za okres ostatnich trzech miesięcy właściwego naczelnika urzędu skarbowego oraz właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o nie zaleganiu z należnościami wobec Skarbu Państwa (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię zgłoszenia udziału w wyjazdowej misji gospodarczej (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - kopię umów z wykonawcami usług, jeżeli umowy takie zostały zawarte (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną);
 - oświadczenie wnioskodawcy o możliwości odzyskania podatku VAT;
-

- informację na temat liczby misji, w których przedsiębiorca brał udział w danym roku (oświadczenie podpisane przez osobę uprawnioną do reprezentacji podmiotu);
- pełnomocnictwo – w przypadku, gdy wniosek składany jest przez pełnomocnika, podpisane przez osoby udzielające takiego pełnomocnictwa,
- kopię wszystkich zaświadczeń o pomocy *de minimis*, jaką wnioskodawca otrzymał w ciągu 3 ostatnich lat poprzedzających datę wystąpienia z wnioskiem o dofinansowanie wydanych na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, a także dane o pomocy *de minimis* otrzymanej przed dniem 31 maja 2004 roku (dokumenty powinny zostać poświadczone za zgodność z oryginałem przez osobę do tego upoważnioną).

W trakcie rozpatrywania wniosków dokonywana jest ich ocena formalna, ekonomiczno-techniczna oraz merytoryczna. Celem oceny formalnej i techniczno-ekonomicznej jest wybranie wniosków, które zostaną poddane ocenie merytorycznej. Za kryteria formalne i techniczno-ekonomiczne punktów nie przyznaje się, ale muszą być one wszystkie spełnione. Wnioski niekompletne, niepoprawne lub złożone po terminie nie podlegają rozpatrzeniu.

KRYTERIA MERYTORYCZNE

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Trwałość projektu w czasie			
Wpływ planowanych rezultatów projektu będzie znaczący i trwały w zakresie rozwoju aplikującego przedsiębiorstwa	15 pkt	Wniosek część IV, pkt 23	15 pkt
Wielkość przedsiębiorstwa			
- MSP	30 pkt	Wniosek część III, pkt 11	30 pkt
- inne	15 pkt		
Powiązanie z innymi programami			
Projekt jest powiązany z innymi programami operacyjnymi i działaniami/projektami	2 pkt	Wniosek, część IV, pkt 24	2 pkt
Źródła finansowania			
Deklarowany wkład własny Beneficjenta jest wyższy od minimalnego	10 pkt	Wniosek, część IV, pkt 20	10 pkt

kryterium merytoryczne – wyjazdowe misje gospodarcze	liczba punktów	sposób oceny	maksymalna liczba punktów
Kierunek geograficzny wyjazdowej misji gospodarczej			
- kraje UE, Rosja, Ukraina, Białoruś, Kazachstan, kraje CEFTA, USA, Kanada, Chiny, Japonia	40 pkt	Wniosek, część IV, pkt. 16 „Opis projektu”	40 pkt
- pozostałe kraje	20 pkt		
Realizacja polityk horyzontalnych UE			
- ochrony środowiska	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 5.1-5.3. W przypadku, gdy „Projekt bezpośrednio dotyczący ochrony środowiska” lub „Projekt, którego dodatkowym efektem będzie pozytywny wpływ na środowisko”	3 pkt
- równości szans	1 pkt	Wniosek, część I, pkt 6.1 - 6.3. W przypadku, gdy „Projekt zorientowany na kwestie równych szans kobiet i mężczyzn” lub „Projekt pozytywny pod względem równych szans kobiet i mężczyzn”	
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego	1 pkt	Wniosek, część IV, pkt 16. W przypadku, gdy projekt ma pozytywny wpływ na zagadnienia z zakresu społeczeństwa informacyjnego.	

Celem oceny merytorycznej jest przyznanie określonej liczby punktów za spełnienie przyjętych kryteriów merytorycznych. Następnie projekty trafiają na listę rankingową. Za spełnienie kryterium merytorycznego przyznawane są punkty, za brak spełnienia kryterium merytorycznego – 0 pkt. Maksymalna liczba punktów wynosi 100, minimalna liczba punktów niezbędnych, aby projekt miał szansę uzyskać wsparcie wynosi 51.

Procedura składania wniosków

Procedura składania wniosków jest przeprowadzana w trybie ciągłym przez cały okres trwania Programu. Runda aplikacyjna rozpoczęła się 2 sierpnia 2004 roku.

Wnioski należy składać nie później niż na 12 tygodni przed rozpoczęciem misji związanej z udziałem w targach lub wystawie w Instytucji Wdrażającej, którą jest Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu w Ministerstwie Gospodarki i Pracy.

Informacja dla organizatora misji

Najpóźniej na 4 miesiące przed terminem rozpoczęcia misji gospodarczej, jej organizator składa wniosek do ministra właściwego do spraw gospodarki o objęcie misji gospodarczej dofinansowaniem.

Organizator misji uzgadnia program misji z właściwym wydziałem ekonomiczno-handlowym ambasady Rzeczypospolitej Polskiej (WEH) oraz uzyskuje jego opinię w formie pisemnej.

Uzgodnieniu programu misji gospodarczej podlegają:

- termin i czas trwania misji gospodarczej,
- liczba uczestników,
- program misji,
- cel wyjazdu misji gospodarczej,
- propozycje planowanych spotkań z potencjalnymi partnerami handlowymi.

Wniosek organizatora misji gospodarczej może zostać pozytywnie rozpatrzony, jeżeli:

- do udziału w misji zgłosi się nie mniej niż 5 uczestników;
- wydana została pozytywna opinia WEH;
- przedsiębiorcy, których dotyczy wniosek, nie ubiegają się jednocześnie o udzielenie im pomocy publicznej na udział w danych targach lub wystawie w charakterze wystawcy.

Lista zaakceptowanych do dofinansowania wyjazdowych misji gospodarczych jest ogłaszana na stronie internetowej www.eksporter.gov.pl

Informacja dla przedsiębiorcy uczestniczącego w misji gospodarczej

Po pozytywnym rozpatrzeniu i zaakceptowaniu przez ministra właściwego do spraw gospodarki wniosku organizatora misji odnośnie objęcia jej dofinansowaniem, najpóźniej na 12 tygodni przed rozpoczęciem misji, przedsiębiorca uczestniczący w danej misji gospodarczej zobowiązany jest do złożenia wniosku o dofinansowanie. Wzór wniosku o dofinansowanie jest dostępny na stronach internetowych www.konkurencyjnosc.gov.pl i www.eksporter.gov.pl

W przypadku pozytywnej oceny i zaakceptowaniu wniosku przedsiębiorcy, dofinansowanie jest udzielane na podstawie podpisanej – co najmniej na 2 tygodnie przed rozpoczęciem misji, nie później jednak niż 15 listopada danego roku – „Umowy o dofinansowanie projektu” oraz po przedstawieniu przez przedsiębiorcę wniosku beneficjenta o płatność (Dz.U. Nr 216, poz. 2206) a także ankiety oceny misji stanowiącymi rozliczenie poniesionych wydatków uczestnictwa w misji gospodarczej. Do sprawozdania załączane są faktury oraz dokumenty potwierdzające dokonanie płatności.

Formularze wniosków wraz z obowiązującymi przepisami dostępne są na stronach internetowych Ministerstwa: www.konkurencyjnosc.gov.pl oraz www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

Plac Trzech Krzyży 3/5, 00-507 Warszawa

tel: 022/693 50 55, 022/693 50 40

e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie branżowych projektów promocyjnych

Branżowe projekty promocyjne to m.in. pokazy, degustacje, wystawy, demonstracje, spotkania branżowe, szkolenia i warsztaty realizowane w kraju i za granicą, mające na celu promocję produktów i usług, bądź nawiązanie kontaktów handlowych, które zaowocują zwiększeniem eksportu.

29 października 2004 roku weszło w życie:

- *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację branżowych projektów promocyjnych w zakresie eksportu.*

Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych przez grupę co najmniej pięciu przedsiębiorców z jednej lub kilku pokrewnych branż.

Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej 45 dni przed terminem realizacji projektu. Przy jego rozpatrywaniu brane są pod uwagę m.in. takie kryteria, jak: wybór promowanej branży lub grupy towarowej, wybór kraju i miejsca realizacji projektu, jego odbiorcy oraz zaangażowanie partnerów zagranicznych.

Do objęcia pomocą zaliczane są m.in. koszty transportu eksponatów, wynajmu powierzchni wystawienniczej, obsługa techniczna, budowa scenografii, przejazd i zakwaterowanie jednego przedstawiciela przedsiębiorcy uczestniczącego w projekcie. Maksymalną kwotę dofinansowania jednego projektu określono na 50.000 zł. Udzielana pomoc de minimis nie może przekroczyć 50 proc. kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Ustanowiono również górny pułap dla poszczególnych przedsiębiorców, wynosi on 7.500 zł.

Treść rozporządzenia oraz formularz wniosku – dostępne również na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 47 14, fax: 022/693 40 24

e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie kosztów udziału w szkoleniach w ramach „Akademii Handlu Zagranicznego”

29 października 2004 roku weszło w życie:

- *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na szkolenia o tematyce handlu zagranicznego.*

Określona w rozporządzeniu pomoc polega na dofinansowaniu udziału przedsiębiorców w szkoleniach poświęconym technikom i organizacji handlu zagranicznego, a jej celem jest podniesienie ich wiedzy i kwalifikacji w tym zakresie, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu i jakości kształcenia. Pomoc jest udzielana w ramach tzw. programu „Akademia Handlu Zagranicznego”.

Szkoleniami objętymi pomocą są kursy (min. 6 godzin lekcyjnych), studium handlu zagranicznego (min. 95 godzin lekcyjnych) oraz studia podyplomowe handlu zagranicznego (min. 220 godzin lekcyjnych i maksymalnie 40 osób).

Jednostką szkoleniową może być każdy podmiot, który spełnia wymagania konieczne do prowadzenia działalności w zakresie doskonalenia zawodowego i doksztalcania oraz nie posiada zaległości podatkowych i z tytułu składek ZUS. Natomiast w przypadku studium i studiów podyplomowych jednostkami szkoleniowymi mogą być wyłącznie państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe oraz wyższe szkoły zawodowe, a także Polska Akademia Nauk.

Maksymalne dopuszczalne koszty, które kwalifikują się do objęcia pomocą wynoszą m.in. 1000 zł za 1 godzinę lekcyjną w przypadku wynagrodzenia osób realizujących zajęcia dydaktyczne, 250 zł za komplet materiałów szkoleniowych dla 1 uczestnika, 3000 zł za jeden dzień wynajmu lub użytkowania własnych sal szkoleniowych i sprzętu dydaktycznego.

Minister właściwy ds. gospodarki ocenia nadsyłane przez jednostki szkoleniowe zgłoszenia szkoleń, biorąc pod uwagę takie kryteria jak: co najmniej trzyletnie doświadczenie w realizacji usług w zakresie doskonalenia zawodowego i doksztalcania, doświadczenie w realizacji szkoleń o tematyce handlu zagranicznego, profesjonalizm jednostki szkoleniowej, adekwatność kwalifikacji i doświadczenia kadry dydaktycznej do programu szkolenia oraz odpowiednie miejsce i zaplecze techniczne do przeprowadzenia szkolenia. W przypadku pozytywnej oceny zostaje zawarta z jednostką szkoleniową umowa na realizację wspieranych szkoleń.

Przedsiębiorcy zainteresowani skorzystaniem z pomocy publicznej zgłaszają swój udział bezpośrednio do jednostki szkoleniowej, która ustala cenę szkolenia jednego uczestnika w wysokości pomniejszonej o kwotę dofinansowania i wystawia fakturę.

Aby skorzystać z pomocy, przedsiębiorca nie może mieć zaległości podatkowych oraz z tytułu składek ZUS, nie otrzymał pomocy publicznej na udział w danym szkoleniu z innych źródeł, a w okresie kolejnych 3 lat poprzedzających zgłoszenie udziału w szkoleniu nie otrzymał pomocy de minimis, której wartość brutto, łącznie z tą, o którą się ubiega, przekraczałaby 100 tys. euro. Ponadto warunkiem udzielenia pomocy jest pozytywne ukończenie szkolenia.

Przepisy rozporządzenia nie obejmują firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Wielkość pomocy przypadająca na jednego uczestnika szkolenia wynosi 50 proc. kosztów netto szkolenia, jednak nie więcej niż: 1 tys. zł w przypadku kursu, 2 tys. zł w przypadku studium i 4 tys. zł w przypadku studiów podyplomowych. Natomiast roczny limit wsparcia finansowego, jakie może być udzielone jednemu przedsiębiorcy wynosi 12 tysięcy złotych.

Pomoc w ramach programu Akademia Handlu Zagranicznego może być udzielana nie dłużej niż do 30 czerwca 2007 roku.

Treść rozporządzenia wraz ze wszystkimi załącznikami, w tym m.in. zakresem tematycznym studiów podyplomowych i studium handlu zagranicznego objętych pomocą w ramach programu Akademia Handlu Zagranicznego oraz formularzami

zgłoszeniowymi – dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 47 06, fax: 022/693 40 24

e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie kosztów uzyskania certyfikatów wyrobu wymaganych na rynkach zagranicznych

29 października 2004 roku weszło w życie:

- *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na uzyskanie certyfikatu wyrobu wymaganego na rynkach zagranicznych.*

Na podstawie rozporządzenia przedsiębiorcy mogą ubiegać się o dofinansowanie części kosztów poniesionych na uzyskanie certyfikatu zgodności wyrobów z wymaganiami stawianymi na rynkach zagranicznych.

Pomoc jest udzielana małym i średnim przedsiębiorcom na pokrycie części kosztów związanych z uzyskaniem certyfikatów zgodności wyrobu, świadectw lub atestów wymaganych w obrocie towarami na rynkach zagranicznych, a także kosztów przedłużenia ich ważności. Pomoc nie obejmuje certyfikatów wymaganych na jednolitym rynku Unii Europejskiej. Celem wsparcia jest ułatwienie polskim przedsiębiorcom dostępu do rynków zagranicznych, a tym samym pobudzenie eksportu. Przepisy rozporządzenia nie obejmują firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Refundowanie obejmuje koszty usług doradczych, przygotowania i tłumaczenia dokumentacji technicznej, transportu i ubezpieczenia próbek wyrobu i dokumentacji technicznej wysłanych do badań certyfikacyjnych, koszty przeprowadzenia badań certyfikacyjnych, a także wystawienia certyfikatu. Wielkość dotacji nie może przekroczyć 50 proc. kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Natomiast roczny limit pomocy dla jednego przedsiębiorcy wynosi 50 tysięcy złotych.

Aby móc skorzystać z pomocy, przedsiębiorca powinien złożyć wniosek przed terminem wystawienia certyfikatu, nie później niż do 31 października danego roku. Ponadto, nie może mieć zaległości podatkowych oraz z tytułu składek wobec ZUS, nie

otrzymał pomocy publicznej na uzyskanie certyfikatu wyrobu objętego wnioskiem z innych źródeł, a w okresie kolejnych 3 lat poprzedzających zgłoszenie udziału w szkoleniu nie otrzymał pomocy de minimis, której wartość brutto, łącznie z tą, o którą się ubiega, przekraczałaby 100 tys. EUR.

Treść rozporządzenia oraz formularze wniosków są dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 47 03, fax: 022/693 40 24

e-mail: dze@mg.gov.pl

Dofinansowanie konferencji, seminariów, szkoleń, imprez promocyjnych

29 października 2004 roku weszło w życie

- *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację niektórych przedsięwzięć w zakresie promocji i wspierania eksportu.*

Rozporządzenie przewiduje dofinansowanie m.in. konferencji, seminariów, warsztatów, szkoleń poświęconych problematyce gospodarczej, promocji polskiej gospodarki i eksportu. Wśród dofinansowywanych projektów przewidziane są również pokazy mody oraz promocja polskiego przemysłu obronnego.

Wsparcie udzielane jest wyłącznie przedsięwzięciom o charakterze zbiorowym. Wyjątek stanowią jedynie te, które promują eksport przemysłu obronnego – ze względu na jego specyfikę. Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Przy rozpatrywaniu wniosku o pomoc brane są pod uwagę takie kryteria jak: zasięg przedsięwzięcia promocyjnego, jego rodzaj z uwzględnieniem programu, uczestników lub współorganizatorów, zamierzone efekty promocyjne, źródła finansowania, doświadczenie organizatorów.

Pomoc może zostać udzielona na pokrycie np. kosztów wynajęcia sali, obsługi techniczną, tłumaczenia i druk materiałów informacyjnych. Udzielana pomoc *de minimis* nie może przekroczyć 50 % kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej na 60 dni przed terminem realizacji przedsięwzięcia.

Treść rozporządzenia oraz formularz wniosku – dostępne również na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 47 10, fax: 022/693 40 24

e-mail: dze@mg.gov.pl

Wydawnictwa i materiały promocyjne

29 października 2004 roku weszło w życie:

- *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 2004 roku w sprawie udzielania pomocy de minimis na realizację przedsięwzięć wydawniczych promujących eksport.*

Na podstawie tego rozporządzenia dofinansowywane są koszty wydawania katalogów, informatorów (branżowych i regionalnych), folderów, obcojęzycznych wersji czasopism, publikacji książkowych oraz materiałów promocyjnych i informacyjnych na nośnikach elektronicznych. Z uwagi na możliwości finansowe ministerstwa, wspierane będą wydawnictwa o charakterze zbiorowym, a nie publikacje materiałów reklamowych indywidualnego przedsiębiorcy.

Oceniając projekt minister właściwy ds. gospodarki bierze pod uwagę takie kryteria jak: proeksportowy i zbiorowy charakter wydawnictwa, zawartość merytoryczną, przeznaczenie, sposób dystrybucji, nakład, wersje językowe, wybrane języki.

Dofinansowanie obejmuje m.in. koszty papieru, druku, składu, tłoczenia płyt oraz naświetlania i nie może przekroczyć 50 % kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Wniosek o dofinansowanie należy złożyć najpóźniej na 60 dni przed terminem realizacji przedsięwzięcia wydawniczego.

Pomoc przewidziana w ramach niniejszego rozporządzenia nie obejmuje firm działających w sektorze transportu oraz w sektorach związanych z przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu produktów rolnych, rybołówstwa i rybactwa.

Treść rozporządzenia oraz formularze wniosków są dostępne na stronach internetowych: www.mgip.gov.pl i www.eksporter.gov.pl.

Szczegółowych informacji udziela:

Ministerstwo Gospodarki

Departament Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu

ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

tel: 022/693 47 02, fax: 022/693 40 24

e-mail: dze@mg.gov.pl

Oprócz wymienionych powyżej instrumentów wspierania i promocji eksportu, polegających na udzielaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców MGiP prowadzi także własne działania promocyjne.

Portal Promocji Eksportu

30 kwietnia 2003 roku uruchomiony został Portal Promocji Eksportu. System ten integruje rozproszone zasoby informacji o tematyce gospodarczej istotnej dla eksportera i udostępnia je w portalu internetowym: www.eksporter.gov.pl. W szczególności zawiera on informacje o profilach eksportowych polskich przedsiębiorstw, zapytaniach ofertowych z zagranicy, ofertach polskich eksporterów, możliwościach oferowania polskich produktów na rynkach międzynarodowych, warunkach dostępu do rynków międzynarodowych (tak w rozumieniu geograficznym jak i branżowym), dostępnym w Polsce instrumentarium wspierania eksportu dla przedsiębiorców.

Działalność promocyjna WEH

Kolejnym ważnym obszarem działań Ministerstwa Gospodarki i Pracy podejmowanych na rzecz polskich eksporterów jest działalność promocyjna wydziałów ekonomiczno-handlowych ambasad i konsulatów RP za granicą.

Placówki koncentrują się na sferze promocji polskiego eksportu i inwestycji zagranicznych w Polsce. Zadaniem placówek jest przygotowywanie analiz rynkowych i branżowych, analizowanie regulacji prawnych, organizacja seminariów, konferencji, udział w targach i wystawach (przede wszystkim w tych, na których nie są obecni polscy wystawcy), działalność wydawnicza. Obok zadań dotyczących makroekonomicznej reprezentacji naszych interesów za granicą polskie placówki w coraz większym stopniu zaj-

mują się wspomaganiem małych i średnich firm w ich kontaktach gospodarczych z partnerami w kraju urzędowania placówki.

Centrum Informacji Rynkowej Instytutu Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego

Centrum Informacji Rynkowej Instytutu Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego wychodząc naprzeciw potrzebom polskich przedsiębiorców wydawało od początku roku 1991 do marca roku 2003 serię biuletynów informacyjnych poświęconych ważniejszym dla polskiego handlu zagranicznego rynkom, w tym miesięcznik „Rynek – Wschodni Partnerzy” poświęcony głównie Rosji, Ukrainie, Białorusi i krajom bałtyckim oraz innym byłym republikom.

W biuletynach publikowano szczegółowe i aktualne informacje gospodarcze, branżowo-towarowe, legislacyjne, organizacyjno-techniczne, handlowe i praktyczne, niezbędne przedsiębiorcom polskim działającym na omawianych rynkach.

Obecnie Centrum Informacji Rynkowej IKC HZ, jako Redakcja Makroekonomiczna, publikuje ww. informacje na stronach, należącego do Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Portalu Promocji Eksportu: <http://www.eksporter.gov.pl>.

Informacje w Portalu podzielone są na osiem kategorii, a mianowicie: podstawowe informacje o kraju, rozwój gospodarczy, handel zagraniczny, współpraca gospodarczo-handlowa z Polską, regulacje prawno-administracyjne dostępu do rynku, rynki branżowo-towarowe, targi i wystawy oraz informacje praktyczne.

XII. MIESZKAĆ W UZBEKISTANIE

Przekraczanie granicy⁷⁸

Obywateli Polski podróżujących do Uzbekistanu obowiązuje wiza. Wizę można uzyskać w Ambasadzie Republiki Uzbekistanu, 02-739 Warszawa, ul. Wernyhory 21, (tel./fax: (22) 853-22-88, tel.: 847-52-53) na podstawie zaproszenia otrzymanego od osoby prawnej akredytowanej w Uzbekistanie lub od obywatela Uzbekistanu, a także na podstawie vouchera uzbeckiego biura turystycznego. Okres oczekiwania na wizę wynosi około 2 tygodni. Nie ma potrzeby okazania biletu powrotnego ani określonej kwoty na każdy dzień pobytu. Wymagana jest ważność paszportu na okres minimum 2 tygodni od zakończenia terminu ważności wizy. Wiza tranzytowa jest wydawana na podstawie ważnej wizy kraju docelowego. Istnieje możliwość przedłużenia wizy. Nielegalne przedłużenie pobytu poza okres ważności wizy grozi wysoką karą pieniężną, którą nakłada straż graniczna przy wyjeździe.

W ciągu trzech dni należy się zameldować w oddziale OWIR (organ Ministerstwa Spraw Wewnętrznych), właściwym dla miejsca pobytu. W przypadku noclegu w hotelach obowiązek ten przejmuje administracja hotelu. Nie ma obowiązku posiadania ubezpieczeń osobowych i komunikacyjnych. Nie są wymagane szczepienia, jednak zaleca się szczepienie przeciwko żółtaczce, ponieważ istnieje zagrożenie zarażenia wszystkimi jej odmianami, a także cholerą, tyfusem, węglikiem i chorobami przewodu pokarmowego. Zaleca się mycie owoców w gorącej wodzie, niepróbowanie produktów na targowiskach, picie tylko przegotowanej wody, zwracanie uwagi na termin przydatności produktów do spożycia. Zalecane jest wystrzeganie się zakupu napoi alkoholowych na bazarach i w przydrożnych sklepikach ze względu na niebezpieczeństwo zatrucia. Opłaty za wizytę u lekarza i pobyt w szpitalu przyjmowane są wyłącznie w dolarach. Koszt wizyty wynosi od 10 USD, doba w szpitalu od 50 USD; w szpitalach brakuje sprzętu i podstawowych lekarstw.

Nie ma szczególnych ograniczeń w podróżowaniu po kraju, z wyjątkiem obiektów chronionych. Nie należy wykonywać zdjęć na mostach, dworcach, lotniskach i w obiektach przemysłowych, uznawanych za budowle o szczególnym znaczeniu militarnym. Należy unikać wycieczek w góryste tereny oraz w rejony graniczące z Tadżykistanem i Afganistanem ze względu na okresowo pojawiające się tam zagrożenia ze strony fundamentalistów islamskich.

Wywóz waluty dozwolony jest jedynie do wysokości zadeklarowanej przy wwozie. Z kolei w przypadku wwozu/wywozu waluty narodowej (suma) zgodnie z postano-

⁷⁸ Na podstawie "Poradnik – Polak za granicą 2004", www.msz.gov.pl

wieniem Rady ministrów RU z 22 stycznia 2004 roku, od 1 marca 2004 roku można wwieźć/wywieźć równowartość do 50 minimalnych wynagrodzeń (czyli 50 x 6.530 UZS). W innych przypadkach jest wymagane zezwolenie NBU. Przy wjeździe do Republiki Uzbekistanu należy zadeklarować wszystkie cenne przedmioty. Przy wywozie przedmiotów posiadających wartość zabytkową wymagana jest zgoda władz. Całkowicie zabroniona jest wymiana pieniędzy poza bankami i oficjalnymi kantorami. Wysokimi wyrokami więzienia karane jest posiadanie, handel i przewóz narkotyków.

W miejscach publicznych należy mieć przy sobie dokumenty. Miejskowa milicja wyuczona jest na przebywanie w stanie nietrzeźwym w miejscach publicznych. Rekomenduje się zwrócenie uwagi na dostosowanie ubioru odpowiednio do charakteru odwiedzanych miejsc, szczególnie podczas wycieczek do miejsc kultu, jak np. meczetów i medres. Różnica czasu pomiędzy Polską a Uzbekistanem wynosi +3 godziny w czasie letnim i +4 godziny w czasie zimowym.

Zwiedzając obiekty sakralne (meczety, cerkwie, synagogi), należy bezwarunkowo podporządkować się miejscowym zwyczajom. Niektóre meczety są niedostępne dla niemuzułmanów. Poza dużymi miastami (Taszkent, Samarkanda, Bucharą, Nukus) kobiety powinny unikać noszenia odzieży podkreślającej sylwetkę, odsłaniającej łokcie i kolana.

Podróżowanie

Taszkent ma najlepsze połączenia z Frankfurtem, Stambułem, Moskwą, Nowym Jorkiem, a także Chinami, Pakistanem, Indiami i Izraelem. Codziennie odbywają się loty ze stolicy Uzbekistanu do większych miast Republiki, a także do Moskwy oraz do innych miast WNP. Połączenia Taszkentu z większymi miastami Europy i Azji obsługiwane są przez międzynarodowe linie lotnicze: Uzbekistan Airways, Aeroflot, Lufthansa, Turkish Airlines, Pakistan International Airline, Turk Hava Yollari Airlines, Pakistan International Airlines, British Airways, Ariana Airlines (Iran) oraz El-Al Airlines (Izrael).

Należy zachować ostrożność przy korzystaniu z usług krajowych linii lotniczych na lokalnych trasach ze względu na zły stan techniczny maszyn, ryzykowną praktykę wykonywania lotów krajowych w trudnych warunkach atmosferycznych, a także stosunkowo niski stopień wyszkolenia załóg.

W Taszkencie funkcjonuje jedyne w Azji Centralnej metro. Oprócz tego kursują autobusy, trolejbusy i tramwaje; bilety na wszystkie środki transportu są tanie. Na terenie Uzbekistanu uznawane jest międzynarodowe prawo jazdy. Piesi i kierowcy powinni zachować szczególną ostrożność z powodu dość swobodnego traktowania przepisów ruchu drogowego przez miejscowych użytkowników dróg. Nie ma obowiązku zapina-

nia pasów, lecz dla własnego bezpieczeństwa jest to zalecane. Wysokość mandatów jest na ogół umowna.

Państwowy transport miejski jest niewystarczający, w związku z czym powszechne jest wykorzystywanie samochodów prywatnych jako taksówek - cenę za przejazd należy ustalać z góry.

Pod koniec lipca 2004 roku na podstawie postanowienia Rady Ministrów ustalono następujące ceny paliw:

- A-72, A-76 – 280 UZS za 1 litr;
- Ai-91, A-92, Ai-93 – 325 UZS za litr.

Dla weteranów i inwalidów wojennych na podstawie zaświadczeń ministerialnych w ramach przyznanego limitu 5.600 sumów obowiązują następujące ceny paliw:

- A-72, A-76 – 140 UZS za 1 litr;
- Ai-91, A-92, Ai-93 – 162,5 UZS za litr.

Ceny obowiązują od 1 sierpnia 2004 roku.

Bezpieczeństwo

W związku z zagrożeniem terroryzmem w Uzbekistanie wzmocniono kontrolę ruchu osobowego wewnątrz kraju. Obcokrajowcy powinni zawsze posiadać przy sobie kopię paszportu z wizą. Istnieje zagrożenie przestępczością pospolitą. Władze ograniczyły ruch osobowy na terenach i w strefach chronionych, w rejonach graniczących z Afganistanem oraz w enklawach uzbeckich w Kirgistanie.

Hotele

W ciągu kilku ostatnich lat w Uzbekistanie wybudowano wiele luksusowych hoteli, szczególnie w Taszkencie, Samarkandzie i Bucharze. Często niektóre z nich są zarządzane przez zachodnich menedżerów. Wykaz hoteli podano się w zał. nr 19.

Rekreacja i turystyka

Turystyka jest dla Uzbekistanu wielką i ciągle jeszcze nie wykorzystaną szansą. Uzbekistan – kraj położony w starożytnej kolebce cywilizacji, pomiędzy rzekami Amu-daria i Syr-daria ma dla odwiedzających go podróżnych ogromnie wiele do zaoferowania, zarówno pod względem historycznym jak i kulturowym. Najlepiej może o tym świadczyć fakt, iż takie miasta jak: Samarkanda, Buchar, Chiwa czy Kokand i Dolina Fergańska, znajdujące się na historycznym Jedwabnym Szlaku, zostały uznane przez UNESCO za Zabytki Kultury Światowej.

W starożytności obszar obecnego Uzbekistanu znajdował się w granicach państw Baktirii, perskiej Sogdiany i Chorezmu. W VIII wieku Uzbekistan został zajęty przez Ara-

bów. W X w. kraj znalazł się pod panowaniem tureckich Karachanidów, następnie Seldżuków. W roku 1221 został podbity przez Mongołów Czyngiz-chana, zaś później – w XIV wieku – muzułmańskich Timurydów. W latach 1865-1873 Uzbekistan został podporządkowany Rosji. Część kraju włączono bezpośrednio do Imperium Rosyjskiego, zaś w Bucharze i Chiwie utworzono protektoraty. Po rewolucji bolszewickiej w Rosji, w części kraju należącej wcześniej do Rosji utworzono republikę Turkiestanu, podczas gdy Chiwa i Bucharą pozostawały poza władzą bolszewików. Zdobyli oni obydwie miasta w roku 1920, zaś w roku 1924 utworzyli radziecki Uzbekistan. W roku 1936 włączono do niego Karakałpakstan. W roku 1991 Uzbekistan ogłosił niepodległość. Dziś więc kraj ten, pamiętający ścieranie się najróżniejszych sił, stanowi także swoisty tygiel kulturowy, będący świadectwem burzliwej historii kolejnych najazdów i podbojów.

Wiosna i jesień to zdecydowanie najlepsze pory na podróżowanie. Temperatury jak na tamtejsze warunki są umiarkowane, w kwietniu na krótko zakwita roślinność pustynna, a jesienią trwają zbiory i targi są pełne egzotycznych owoców. Jeżeli jednak turyści planują górskie wspinaczki, najlepszymi miesiącami będą lipiec i sierpień, ponieważ w pozostałych miesiącach pogoda jest bardzo zmienna i w górach może zaskoczyć śnieg.

Atrakcje turystyczne Uzbekistanu daleko wykraczają poza granice Jedwabnego Szlaku i obejmują ponad 4000 zabytków architektonicznych, włączając w to te, nad którymi pieczę sprawuje UNESCO. Wiele z nich już zostało pieczołowicie odnowionych i świeci obecnie pełnym blaskiem świetności sprzed kilku stuleci.

W Uzbekistanie obchodzi się następujące święta państwowe:

- 1 stycznia – Nowy Rok
- 8 marca – Międzynarodowy Dzień Kobiet
- 21 marca – Navrus
- 1 maja – Dzień Pracy
- 9 maja – Dzień Zwycięstwa
- 1 września – Dzień Niepodległości
- 1 października – Dzień Nauczyciela
- 8 grudnia – Dzień Konstytucji

Obchodzi się również święta religijne, które są ruchome, tj. Ramadan Chait i Kurban Chait.

Główne miasta Uzbekistanu

Taszkent

Miasto jest stolicą kraju. Niegdyś cieszyło się pozycją czwartego, pod względem wielkości miasta w ZSRR (obecnie liczy 2,3 mln mieszkańców), dzięki czemu zostało wyposażone w najlepsze połączenia komunikacyjne w regionie i ma je do dziś. Ma także status największego ośrodka przemysłowego, kulturalnego i akademickiego. Warto zobaczyć są przede wszystkim wąskie uliczki, meczety i medresy. Najpiękniejszymi zabytkami są mauzolea (Zajnuddin Baba z XII-XIV w., Kaffal Szaszi z XVI w., Junus Chana z XV-XVI w.), medresy – ośrodki akademickie, m.in. Medresa Kukeldash. Skarby zamierzchłych epok znajdują się również w Muzeum Sztuk Pięknych.

Samarkanda

Początki miasta datowane są na II tysiąclecie p.n.e. Metropolia, znana jako Marakanda, była stolicą perskiej prowincji Sogdiany. Miasto posiada wyrafinowaną architekturę meczetów, z zawiłymi ornamentami, olśniewającymi mozaikami czy kopułami pokrytymi błękitnymi dachówkami. Najbardziej inspirującym zabytkami są ruiny pałacu Samanidów z X wieku i obserwatorium astronomicznego Ulug-bega z XV wieku oraz Plac Registan, na którym znajdują się trzy medresy (Ulug-bega z XV w., Szir Dar oraz Tillja Kari) o przepięknych proporcjach, majolikowej mozaice i błękitnych kopułach. Tu również znajdują się ruiny świątyni Bibi-Chanum – klejnotu imperium Timura.

Buchara

Stanowi jedno z najważniejszych miast dla świętej tradycji Islamu. Znajduje się tu wiele meczetów ze strzelistymi minaretami m. in. Minaretem Kalayan, masywna królewska forteca, mauzoleum Ismail Samani, liczne medresy, łaźnie publiczne, kryte kopułami bazyry.

Chiwa

Centrum miasta zachowało się niemalże w całości i teraz stanowi niezwykle muzeum pod otwartym niebem. Tu znajduje się Ichon Qala – dawne centrum szczelnie otoczone murami, z budowlami pokrytymi olśniewającą turkusową mozaiką. W XVI wieku Chiwa była stolicą Imperium Timura i za tych czasów znajdował się tutaj jeden z największych rynków niewolników. Do najpiękniejszych zabytków tego miasta należy Mniejszy Minaret Kalta, 218 drewnianych kolumn Meczetu Juma oraz utrzymany w orientalnym przepychu Pałac Tosz-Kzowli.

XIII. ZAŁĄCZNIKI

Nr 1.	Makroekonomiczne dane gospodarki Uzbekistanu w latach 1995-2003	164
Nr 2.	Ministerstwa.....	165
Nr 3.	Komitety, komisje, agencje i urzędy państwowe.....	166
Nr 4.	Instytucje certyfikacyjne.....	168
Nr 5.	Polskie placówki w Uzbekistanie	169
Nr 6.	Polskie organizacje i instytucje współpracujące z Uzbekistanem	170
Nr 7.	Adresy ambasad Republiki Uzbekistanu w Polsce i innych wybranych krajach	171
Nr 8.	Banki uzbeckie.....	172
Nr 9.	Banki zagraniczne.....	173
Nr 10.	Międzynarodowe organizacje i firmy doradcze	174
Nr 11.	Kursy walut według Banku Centralnego Uzbekistanu	175
Nr 12.	Wykaz krajów z którymi Uzbekistan podpisał umowy o klauzuli najwyższego uprzywilejowania w handlu	176
Nr 13.	Największe projekty inwestycyjne z udziałem zagranicznych inwestycji bezpośrednich.....	177
Nr 14.	Specjalizacja produkcji rolnej według regionów	178
Nr 15.	Wykaz adresów biur linii lotniczych w Taszkencie.....	179
Nr 16.	Lista towarów i usług których eksport i import wymaga uzyskania zezwolenia	180
Nr 17.	Lista towarów i usług których eksport i import wymaga rejestracji kontraktów w Ministerstwie Współpracy Gospodarczej z Zagranicą.....	181
Nr 18.	Adresy biur turystycznych	182
Nr 19.	Hotele	183
Nr 20.	Instytucje wspierające polskich eksporterów	184
Nr 21.	Numery kierunkowe miast.....	185
Nr 22.	Spis przydatnych numerów telefonów w wybranych miastach	186
Nr 23.	Informacje na stronach internetowych.....	187

**Nr 1. MAKROEKONOMICZNE DANE GOSPODARKI UZBEKISTANU
W LATACH 1995-2003**

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
PKB (ceny stałe) mld sumów	302,78	559,10	976,83	1416,2	2128,7	3255,6	4925,3	7469,3	9664,3
PKB (ceny stałe) mld USD	-	-	4,7	14,9	17,0	13,5	9,1	9,8	10,4
PKB per capita w USD	404,4	521,1	459,3	432,5	304,2	196,1	163,2	174,1	207
Stopa inflacji	304,0	54,0	58,8	17,7	29,1	24,9	28,0	21,6	14,8
Średnia płaca mie- sięczna (w sumach)	-	2182,0	3681,0	5424,0	8823,1	9779,5	14240,8	23280,5	27420,8
Stopa bezrobocia (%) oficjalna na koniec okresu	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4
Deficyt budżetu pań- stwowego (% PKB)	4,1	7,3	2,2	1,8	1,8	1,0	1,0	0,6	0,4
Zadłużenie zagraniczne na koniec okresu (mld USD)	-	-	2,2	2,8	4,2	4,7	5,1	5,6	5,9
Rezerwy dewizowe na koniec okresu (mln USD)	815	772	374	533	783	600	550	580	-
Obroty handlu zagra- nicznego (mld USD)	7,4	8,1	7,2	6,7	6,3	6,2	6,4	5,7	6,7
Kurs waluty sum/USD średnioroczny (oficjalny)	29,9	40,4	66,4	94,5	124,5	236,6	416,4	970	1030

Źródło: *Экономические тенденции, Квартальное издание, Узбекистан, июль-сентябрь 2001*; *Republic of Uzbekistan: Recent Economic Development*, IMF Staff Country Report N 00/36; *Economist Intelligence Unit* - www.eiu.com, www.fera.uz; *Annual Report 2002: Annual Review and Financial Report*, EBRD oraz *Ekonomika Uzbekistanu* Nr 4-6/2004.

Nr 2. MINISTERSTWA**Gabinet Ministrów Republiki Uzbekistanu**
(Dom Rządu)

70008 Taszkent, Pl. Mustakillik 5
tel.: (+998 71) 139 82 95, 139 82 60
fax: (+998 71) 139 86 01

Ministerstwo Gospodarki

700003 Taszkent, Al. Uzbekistanu 45A
tel.: (+998 71) 132 63 20
fax: (+998 71) 132 63 72
e-mail: mineconomy@mmes.gov.uz
www.mineconomy.cc.uz

Ministerstwo Finansów

700008 Taszkent, Pl. Mustakillik 5
tel.: (+998 71) 133 70 73, 139 11 32
fax: (+998 71) 144 56 43
e-mail: info@mf.uz, press-service@mf.uz
www.mf.uz

Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Wodnej

700004 Taszkent, ul. Nawoi 4
tel.: (+998 71) 41 13 53, 41 00 42
fax: (+998 71) 41 87 87, 41 32 92

Ministerstwo Pracy i Ochrony Socjalnej Społeczeństwa

700100 Taszkent, ul. Abdulla Awloni 20-a
tel.: (+998 71) 246 99 04
fax: (+998 71) 139 411 13
e-mail: mehnat@uzpak.uz
www.mintrud.uzpak.uz

Ministerstwo Edukacji Narodowej

700021 Taszkent, ul. Furkat 2
tel.: (+998 71) 144 99 39, 45 04 44
fax: (+998 71) 45 14 99
e-mail: info@edu.fan.uz
www.edu.fan.uz

Ministerstwo Obrony

700000 Taszkent,
ul. Academician Abdullaew 100
tel.: (+998 71) 1698721

Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Średniego Specjalnego

700090, Taszkent, ul. Bobura 55
Tel.: (+998 71) 152 77 64
e-mail: oliy@uzsci.net, mhsse@edu.uz
www.edu.uz

Ministerstwo Zdrowia

700000 Taszkent, ul. Abdullajewa 38
tel.: (+998 71) 67 62 44
fax: (+998 71) 67 62 31
e-mail: mutalova@uzpak.uz

Ministerstwo Kultury i Sportu

700129 Taszkent, ul. Nawoi 30
tel.: (+998 71) 144 26 23
fax: (+998 71) 144 18 30

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

700029 Taszkent, ul. Yunus Rajaby 1
tel.: (+998 71) 139 73 36

Ministerstwo Sytuacji Nadzwyczajnych

700084 Taszkent, ul. Kh. Asomov 4
tel.: (+998 71) 139 16 85
fax: (+998 71) 133 09 55, 139 44 14
e-mail: mes@st.uz, inform@st.uz
www.mes.st.uz

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

700029 Taszkent, Al. Uzbekistanu 9
tel.: (+998 71) 133 64 75
fax: (+998 71) 139 15 17
www.mfa.uz

Ministerstwo Sprawiedliwości

700047 Taszkent, ul. Sajlgoch 5
tel.: (+998 71) 133 73 11
fax: (+998 71) 133 73 11
e-mail: adliya@mail.uznet.net
www.minjust.gov.uz

Nr 3. KOMITETY, KOMISJE, AGENCJE I URZĘDY PAŃSTWOWE**Państwowy Komitet ds. Zarządzania Majątkiem Państwowym i Wspierania Prywatyzacji**

700008 Taszkent, Pl. Mustakilik 6
tel.: (+998 71) 139 44 46, 139 21 01
fax: (+998 71) 139 14 84
www.spc.gov.uz

Państwowy Komitet ds. Statystyki

700077 Taszkent, ul. Bujuk Ipak Yuli 63
tel.: (+998 71) 267 04 94
fax: (+998 71) 267 78 16
e-mail: gks@stat.uz
www.stat.uz

Państwowy Komitet ds. Demonopolizacji i Rozwoju Konkurencji

(Komitet Antymonopolowy)
700011 Taszkent, ul. Nawoi 18-A
tel.: (+998 71) 139 15 42, 139 46 70
fax: (+998 71) 139 46 70
e-mail: devonhona@antimon.uz
www.antimon.uz

Państwowy Komitet Podatkowy

700011 Taszkent, ul. Abdula Kadiri 13-a
tel.: (+998 71) 144 98 98
fax: (+998 71) 144 89 12
e-mail: solik@dostlink.net
www.soliq.uz

Państwowy Komitet Celny

700083 Taszkent, Al. Uzbekistanu 3
tel.: (+998 71) 120 76 31, 120 76 00
fax: (+998 71) 120 76 41
e-mail: info@customs.uz
www.customs.uz

Państwowy Komitet ds. Ochrony Przyrody

700084 Taszkent, ul. Amira Temura 99
tel.: (+998 712) 35 18 65
fax: (+998 712) 35 07 61
e-mail: halmat@ecoinf.org.uz
www.uznature.uz

Państwowy Komitet ds. Geologii i Zasobów Mineralnych

700060 Taszkent, ul. Szewczenko 11a
tel.: (+998 71) 56 09 31
fax: (+998 71) 56 07 86
e-mail: gicenter@oline.ru
www.goskomgeo.uz

Państwowy Komitet ds. Architektury i Budownictwa

Taszkent, ul. Abai 6
tel.: (+998 712) 139 86 96
fax: (+998 712) 144 04 26
e-mail: gkas@uzpak.uz
www.uzgkas.com

Państwowy Komitet ds. Zasobów Ziemi

700097 Taszkent, bul. Czapanata C
tel.: (+998 71) 77 76 14
fax: (+998 71) 173 84 01
www.gkz.uz

Agencja ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą

700029 Taszkent, ul. Szewczenki 1
tel.: (+998 71) 138 51 00
fax: (+998 71) 138 52 00
e-mail: secretary@mfer.uz
www.mfer.uz

Uzbecka Agencja Łączności i Informatyzacji

700011 Taszkent, ul. Nawoi 28 A
tel.: (+998 71) 138 41 00
fax: (+998 71) 139 87 82
e-mail: info@aci.uz
www.aci.uz

Uzbecka Agencja Transportu Samochodowego i Rzecznego

700011 Taszkent,
ul. Nadbrzeżna Anhor 4
tel.: (+998 71) 144 72 85
fax: (+998 71) 144 72 86
e-mail: aart@ttt.uz
www.uzaart.uz

Republikańska Giełda Papierów Wartościowych „Taszkent”

Taszkent, ul. Bukzoro 10
tel.: (+998 71) 136 07 40
fax: (+998 71) 133 32 31

Uzbecka Agencja Prasy i Informacji

700129 Taszkent, ul. Nawoi 30
tel.: (+998 71) 144 32 87
fax: (+998 71) 144 64 80
e-mail: ozmaa@uzpak.uz
www.uzapi.gov.uz

Nr 4. INSTYTUCJE CERTYFIKACYJNE**Narodowa Agencja ds. Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji w Taszkencie (Uzstandart)**

700049 Taszkent, ul. Farobi 333 A
tel.: (+ 998 71) 14 49 601
fax: (+ 998 71) 14 48 028, 14 48 029
e-mail: uzst@standart.uz
www.standard.gov.uz, www.standard.uz

“Uzbekinvest eximinform” agencja marketingowa

Taszkent,
ul. Lisunowa 68, 4 budynek
e-mail: ananda@bcc.com.uz
tel.: (+998 71) 97 85 77, 97 85 71
fax: (+998 71) 97 58 17

Bucharskie Centrum ds. Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

Buchara,
ul. Sanoat 1/2
tel.: (+998 365) 513 11

Andiżanskie Regionalne Centrum ds. Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

Andiżan,
ul. Fitrat 251
tel.: (+998 37422) 221782

Namangańskie Centrum ds. Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

Namangan,
ul. Rakimowa 56
tel.: (+998 36922) 683 27

Kaszkadaryńskie Regionalne Centrum ds. Standaryzacji, Metrologii i Certyfikacji

Karszi,
ul. Gulbog 6
tel.: (+998 37522) 387 05
fax: (+998 37522) 395 98

Nr 5. POLSKIE PLACÓWKI W UZBEKISTANIE**AMBASADA RP w UZBEKISTANIE**

ul. Firdavsiy 66, Yunasabadskij Rayon
700084 Taszkent, Uzbekistan
tel.: (+998 71) 120 86 50 (centrala),
fax: (+998 71) 120 86 51
e-mail: embassy@poland.uz
<http://www.poland.uz>

WYDZIAŁ KONSULARNY

tel.: (+998 71) 120 86 52
fax (+998 71) 120 86 51

WYDZIAŁ EKONOMICZNO-HANDLOWY AMBASADY RP W TASZKENCIE

Embassy of Republic of Poland
Economic and Commercial Section
ul. Mahatma Gandhi, 1 tupik 4
700000, Taszkent
tel.: (+998 71) 133 96 50
tel/fax: (+998 71) 133 97 50
e-mail: weh-amb@bcc.com.uz
<http://weh-amb.ziyo.uz>

Mapka sytuacyjna Ambasady RP w Taszkencie

**Nr 6. POLSKIE ORGANIZACJE I INSTYTUCJE WSPÓŁPRACUJĄCE
Z UZBEKISTANEM****Izba Gospodarcza Rynków Wschodnich**

16-400 Suwałki, ul. Kościuszki 76
tel./fax: (+48 87) 563 26 00, 563 26 02
e-mail: pligrw@plig.org.pl
<http://www.plig.org.pl>

**Krajowa Izba Gospodarcza
Centrum Promocji**

00-074 Warszawa, ul. Trębacka 4
tel.: (+48 22) 630 96 11, 630 96 91
fax: (+48 22) 827 94 78, 630 97 82
e-mail: info@kigcp.pl
<http://www.kigcp.pl>

Ośrodek Studiów Wschodnich

00-564 Warszawa, ul. Koszykowa 6a
tel.: (+48 22) 525 80 00
fax: (+48 22) 525 80 40
e-mail: info@osw.waw.pl
<http://www.osw.waw.pl>

**UNIDO - Biuro Promocji Inwestycji
i Technologii**

00-608 Warszawa, Aleja Niepodległości 186
tel.: (+48 22) 825 94 67, 825 91 86
fax: (+48 22) 825 89 70
e-mail: ips-waw@unido.pl
<http://www.unido.pl>

**Biuro Promocji Gospodarczej
"EUROPA-WSCHOD"**

00-391 Warszawa, Aleja 3 Maja 12, lok. 410
tel./fax: (+48 22) 622 57 86, 622 60 36, 622 35 97
e-mail: sekretariat@bpgew.pl
<http://www.bpgew.pl>

Centrum Informacji Rynkowej IKC HZ

00-503 Warszawa, ul. Żurawia 4a
tel.: (+48 22) 693 45 53, 693 45 54
fax: (+48 22) 6934563
koniunkt@ikchz.warszawa.pl
<http://www.ikchz.warszawa.pl>

**Agencja Marketingu i Promocji Eksportu
AMPE**

02-548 Warszawa,
ul. Grażyny 13 p. 208
tel.: (+48 22) 845 25 41
fax: (+48 22) 845 25 48
e-mail: biuro@ampe.pl
<http://www.ampe.com.pl>

CII Group Polska Sp. z o.o.

00-567 Warszawa, Al. Ujazdowskie 13
tel.: (+48 22) 523 67 00
fax: (+48 22) 523 67 01
e-mail: kontakt@ciigroup.com
<http://www.ciigroup.com>

**Nr 7. ADRESY AMBASAD REPUBLIKI UZBEKISTANU W POLSCE I INNYCH
WYBRANYCH KRAJACH**

Ambasada Uzbekistanu w Polsce

02-727 Warszawa, ul. Wernyhory 21

tel.: (+48 22) 847 52 53

fax: (+48 22) 853 22 88

www.uzbekistan.pl

Ambasada Republiki Uzbekistanu w Rosyjskiej Federacji

109017 Moskwa,

ul. Pogorelskij Pereulok 12

fax: (095) 230 04 79

Ambasada Republiki Uzbekistanu w Kazachstanie

480100 Ałmaty,

ul. Baribajewa 36

fax: 7 (32720) 91 10 55

Ambasada Republiki Uzbekistanu w Niemczech

10559 Berlin,

ul. Perleberger 62

tel.: 49 30 394 09 80

fax: 49 30 394 098 21

Ambasada Republiki Uzbekistanu w Austrii

1090 Vienna,

ul. Porzellangasse 32/5

fax: 43 1 315 39 93

Nr 8. BANKI UZBECKIE**Bank Centralny Republiki Uzbekistanu**

700000 Taszkent, Al. Uzbekistanu 6

tel.: (+998 71) 133 42 69

fax: (+998 71) 133 58 63

**Narodowy Bank Zagranicznej Współpracy
Gospodarczej**

700084 Taszkent, ul. Amira Temura 101

tel.: (+998 71) 137 59 46, 137 59 70

fax: (+998 71) 133 32 00

e-mail: webmaster@central.nbu.com

www.nbu.com

AloqaBank

700000 Taszkent, ul. Tolstoi 1

tel.: (+998 71) 133 62 54, 133 65 92

fax: (+998 71) 136 76 22

AsakaBank

700015 Taszkent, ul. Nukus 67

tel.: (+998 71) 120 81 66

fax: (+998 71) 120 82 03

www.asakabank.com

Halq Bank

700017 Taszkent, ul. Katortol 46

tel.: (+998 712) 78 59 44

fax: (+998 712) 173 69 13

Ipak Yuli

700135 Taszkent, ul. Farkhoda 12a

tel.: (+998 712) 76 85 52

fax: (+998 71) 116 58 44

Pakhtabank

700096 Taszkent, ul. Muqima 43

tel.: (998 71) 120 88 01

fax: (998 71) 120 88 18

www.pakhtabank.com

Trustbank

700011 Taszkent, ul. Navoi 7

tel.: (+998 712) 41 23 43, (71) 144 65 05

fax: (+998 71) 144 76 21

Turon Bank

700011 Taszkent, ul. Navoi 44

tel.: (+998 71) 144 27 95

fax: (+998 71) 144 33 94

Uzaviabank

700015 Taszkent, ul. Nukus 73b

tel.: (+998 712) 54 75 75, 152 32 26

fax: (+998 712) 54 79 53

Uzghallabank

700000 Taszkent, ul. Szahrisabskaja 36

tel.: (+998 71) 136 38 29, 136 15 01, 136 42 25

fax: (+998 71) 133 42 25

Uzinvestbank

700011 Taszkent, ul. Navoi 18

tel.: (+998 712) 41 00 84

fax: (+998 712) 41 00 84

Uzsanoatqurilish

700000 Taszkent, ul. Szahrizabs 3

tel.: (998 71) 133 90 61

fax: (998 71) 133 34 26, 133 32 40

Uzsavdogarbank

700000 Taszkent, ul. Saeed Barakat 78

tel.: (998 712) 54 24 16, 56 34 05

fax: (998 712) 54 24 34, 54 24 41

Uztadbirkorbank

700000 Taszkent, ul. Azimowa 52

tel.: (998 71) 136 00 24, 133 18 75, 136 28 29

fax: (998 71) 136 00 24

Zaminbank

700000 Taszkent, ul. Rzhewskiego 3

tel.: (998 712) 55 74 53

fax: (998 712) 55 77 49

Nr 9. BANKI ZAGRANICZNE**ABN Amro Bank NB Uzbekistan**

700000 Taszkent,
Plac Khamid Olimjon
tel.: (+998 71) 120 61 41, 120 61 42
fax: (+998 71) 40 63 67

Chase Manhattan Bank, N.A.

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 71) 139 17 26, 144 41 09
fax: (+998 71) 120 63 72

Deutsche Bank

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 71) 139-40-64, 144 20 65
fax: (+998 71) 139 11 12

Berliner Bank

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 71) 139 45 63
fax: (+998 71) 144 21 58

Credit Suisse

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 712) 45 72 47, (71) 120 61 66
fax: (+998 71) 120 61 77

Uzbecko-Turecki Bank Komercyjny

700000 Taszkent,
ul. Halklar Dostligi 15a
tel.: (+998 71) 173 83 23, 173 83 24
fax: (+998 71) 120 63 62

Societe Generale

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 71) 120 67 33
fax: (+998 71) 120 67 32

May-Bank

700003 Taszkent,
ul. Turob Tula 1
tel.: (+998 71) 144 03 87
fax: (+998 71) 120 65 63

UzDaewooBank

700000 Taszkent, ul. Puskina 1
tel.: (+998 71) 120 80 00, 120 61 49
fax: (+998 71) 132 08 00
e-mail: office@daewoobank.com
www.daewoobank.com

UzPrivatBank

700003 Taszkent,
Al. Uzbekistanu 51
tel.: (+998 71) 120 63 07, 139 10 18
e-mail: vokhid@uip.silk.org

Nr 10. MIĘDZYNARODOWE ORGANIZACJE I FIRMY DORADCZE**Organizacja Narodów Zjednoczonych**

Taszkent, ul. T. Szewczenki 4
tel.: (+998 71) 56 06 06, 139 48 35, 133 59 20
fax: (+998 71) 1336965, (+998 72) 40 62 91

UNDP

700029 Taszkent, ul. Szewczenki 4
tel.: (+998 71) 12 06 167
fax: (+998 71) 13 36 569
e-mail: registry.uz@undp.org
www.undp.uz

Bank Światowy

700084 Taszkent, ul. Amir Timur 107 B,
tel.: (+998 71) 138 59 50
fax: (+998 71) 138 59 51
e-mail: itsoy@worldbank.org

Międzynarodowy Fundusz Walutowy

Taszkent, Al. Uzbekistanu 6, p. 236
tel.: (+998 71) 133 42 43
fax: (+998 71) 120 68 74

Europejski Bank Odbudowy i Rekonstrukcji

700003 Taszkent,
ul. Turab Tula 1, IV Piętro
tel.: (+998 71) 139 40 14
fax: (+998 71) 120 61 21

Międzynarodowy Komitet**Czerwonego Krzyża**

700031 Taszkent, ul. Yusuf Hos Hojib 30
tel.: (+998 71) 25 63 741
fax: (+998 71) 25 61 801
e-mail: rcsuz@uzpak.uz
www.redcrescent.uz

TACIS

Taszkent, ul. T. Szewczenki 4
tel.: (+998 71) 56 34 79
fax: (+998 71) 136 06 52

Światowa Organizacja Zdrowia

Taszkent, ul. T. Szewczenki 4
tel.: (+998 71) 56 06 06
fax: (+998 71) 89 12 91

Azjatycki Bank Rozwoju

700100 Taszkent, ul. Kuloltuprok 32
tel.: (998 71) 152 57 85/86/89
fax: (998 71) 100 13 90
E-mail: vng@mail.uznet.net
http://www.adb.org/URM

Barents Group (firma audytowa)

700003 Taszkent, ul. Tturab Tula 1
tel.: (+998 771) 139 42 29, 45 75 14

**Centralny Azjatycko-Amerykański Fundusz
Przedsiębiorczości**

700003 Taszkent, ul. Turab Tula 1
tel.: (+998 71) 139 18 89, (+998 72) 45 57 56

Narodowy Bank Pakistanu

700003 Taszkent, ul. Turab Tula 1
tel.: (+998 71) 45 75 33

Uzbecka Firma Leasingowa

700003 Taszkent, ul. Turab Tula 1
tel.: (+998 71) 139 16 54

Asian Crossroads

700003 Taszkent, ul. Turab Tula 1
tel.: (+998 71) 139 10 75, (+998 72) 45 72 59

KPMG Consulting Company

700000 Taszkent, ul. Amir Temur 24
tel.: (+998 71) 40 66 59, 34 51 42
Fax: (+998 71) 40 68 77, 34 31 76

Mayer, Brown & Plant

700003 Taszkent, ul. Turab Tula 1
tel.: (+998 71) 139 11 76, (+998 72) 45 57 51

UzAIG Company

700003 Taszkent, ul. Tturab Tula 1
tel.: (+998 71) 144 30 71, (+998 72) 45 57 33

**Organizacja ds. Bezpieczeństwa i Współpracy
w Europie**

700015 Taszkent, ul. Afrosijob 12B
tel.: (+998 71) 120 44 70
fax: (+998 71) 120 61 25
e-mail: osce-cit@osce.org

Nr 11. KURSY WALUT WEDŁUG BANKU CENTRALNEGO UZBEKISTANU

(w sumach)

Nazwa waluty	sierpień 2003	listopad 2004
1 dolar australijski (AUD)	643,15	796,83
1 funt szterling angielski GBP)	1553,83	1943,55
1 korona duńska (DKK)	147,30	183,08
1 dolar amerykański (USD)	973,58	1048,19
1 euro (EUR)	1093,82	1359,71
1 dolar kanadyjski (CAD)	702,03	876,48
1 dinar kuwejtski (KWD)	3252,31	3557,04
1 korona norweska (NOK)	131,69	166,37
1 dolar singapurski (SGD)	557,13	634,88
1000 lirów tureckich (TRL)	0,70	0,72
1 korona szwedzka (SEK)	118,50	149,72
1 frank szwajcarski (CHF)	708,47	890,56
10 jenów japońskich (JPY)	81,59	99,45
1 juan chiński (CNY)	117,63	126,65
1 rubel rosyjski (RUR)	32,08	36,56
1 złoty polski (PLN)	251,25	319,17
1 hrywna ukraińska (UAH)	182,60	197,53
1 funt egipski (EGP)	159,34	167,84
1 korona islandzka (ISK)	12,23	15,60
100 funtów libańskich (LBP)	6482,00	69,23

Źródło: www.nbu.com

**Nr 12. WYKAZ KRAJÓW Z KTÓRYMI UZBEKISTAN PODPISAŁ UMOWY
O KLAUZULI NAJWYŻSZEGO UPRZYWILEJOWANIA W HANDLU**

Arabia Saudyjska, Austria, Bangladesz, Belgia, Bułgaria, Czechy, Chiny, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Indie, Irlandia, Izrael, Japonia, Jordania, Korea Południowa, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malezja, Niemcy, Pakistan, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Szwecja, Szwajcaria, Turcja, USA, Węgry, Wielka Brytania, Wietnam, Włochy.

**Nr 13. NAJWIĘKSZE PROJEKTY INWESTYCYJNE Z UDZIAŁEM
ZAGRANICZNYCH INWESTYCJI BEZPOŚREDNICH**

	Nazwa projektu	Inwestor zagraniczny /kredytodawca	Ogólny koszt projektu (w mln USD)	Faktycznie zainwe- stowana kwota (w mln USD)
1.	Rekonstrukcja sieci tele- komunikacyjnej	Bakri Communication (Indonezja)	218,64	25,80
2.	Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw	EBOiR	60,00	51,20
3.	Produkcja lodówek	Koch Group, IFC, EBOiR	59,50	
4.	Telekomunikacyjny system przywoławczy	Daewoo Corporation (Korea Płd.)	54,00	30,40
5.	Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw	Raanani holding (Ka- nada)	35,00	8,50
6.	Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw	IFC	30,00	
7.	Fabryka detergentów	Barakat Company, Alfa	30,00	5,90
8.	Produkcja żywności	Nestle (Szwajcaria)	30,00	0,05
9.	Rekonstrukcja hoteli	Crystal Mist	27,00	26,00
10.	Fabryka maszyn do zbioru bawełny	Case (USA)	19,80	9,20
11.	Budowa centrum obsługi Fabryka piwa Fabryka barwników	Premier International LTD. (Indie) Ulusai Inshaat (Turcja)	19,40	3,50
12.	Rekonstrukcja komunikacji lotniczej	Sumitomo (Japonia)	19,38	9,00
13.	Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw	Firmy tureckie	15,31	2,00
14.	Produkcja napojów beza- koholowych	Coca-Cola (USA) Roz Trading Ltd. (Wlk.Brytania)	14,60	6,78
15.	Wydobycie ropy naftowej	Baker Hus (USA)	13,80	3,00
16.	Gospodarstwo hodowlane	Demir (Turcja)	13,20	2,00
17.	Budowa i eksploatacja hotelu	Braver Trade (Szwaj- caria)	12,55	9,20
18.	Rozszerzenie zasięgu telefonii komórkowej	API (USA)	10,50	0,70
19.	Produkcja maszyn rolni- czych	Camminse (USA)	9,90	

Źródło: www.gov.uz/fia

Nr 14. SPECJALIZACJA PRODUKCJI ROLNEJ WEDŁUG REGIONÓW

Obwód	Uprawiane kultury rolne
Republika Karapałpakstan	Bawełna, ryż, owczarstwo, warzywa, dynie, arbuzy
Andiżanski	Bawełna, hodowla jedwabników, zboże, winorośle
Bucharski	Bawełna, zboże, hodowla bydła, hodowla jedwabników
Dżizakski	Bawełna, zboże, hodowla bydła
Fergański	Bawełna, zboże, owoce, ziemniaki, mleko, jajka
Kaszkadaryński	Zboże, bawełna, warzywa, hodowla jedwabników
Namangański	Bawełna, sadownictwo, hodowla jedwabiu, hodowla bydła, zboże
Nawojski	Bawełna, zboże, sadownictwo, hodowla jedwabiu
Samarkandzki	Bawełna, sadownictwo, winorośle, hodowla jedwabników
Syrdaryjski	Bawełna, zboże, hodowla bydła
Surchandaryjski	Bawełna, dynie, arbuzy, owoce tropikalne
Taszkенcki	Bawełna, zboże, winorośle, sadownictwo, produkcja jedwabiu, hodowla bydła i drobiu

Nr 15. WYKAZ ADRESÓW BIUR LINII LOTNICZYCH W TASZKENCIE

Rosyjskie Międzynarodowe Linie Lotnicze

Aeroflot

ul. A. Kadiriy 5a

tel.: (+998 771) 41 57 17

Niemieckie Linie Lotnicze

Lufthansa

Międzynarodowe Lotnisko w Taszkencie

tel.: (+998 771) 55 34 20, 54 85 69

Ukraińskie Linie Lotnicze

Międzynarodowe Lotnisko w Taszkencie

III piętro

tel.: (+998 771) 50 91 16

fax (+998 771) 55 56 89

Tureckie Linie Lotnicze

ul. Ata Turk 24

tel.: (+998 771) 56 15 63, 56 46 54

fax: (+998 771) 56 04 96

Transaero Airlines

Międzynarodowe Lotnisko w Taszkencie

III piętro

tel.: (+998 771) 55 15 05, 50 49 31

PIA Pakistańskie Międzynarodowe Linie Lotnicze

Międzynarodowe Lotnisko w Taszkencie

tel.: (+998 771) 54 92 15, 50 35 35

Nr 16. LISTA TOWARÓW I USŁUG KTÓRYCH EKSPORT I IMPORT WYMAGA UZYSKANIA ZEZWOLENIA

Towar lub usługa	Organ wydający zezwolenie
Wykonywanie pracy zawodowej obywateli Uzbekistanu za granicą oraz cudzoziemców w Uzbekistanie	Ministerstwo Pracy
Import filmów, nagrań wideo i audio	Ministerstwo ds. Kultury
Eksport wyników prac naukowo-badawczych, know-how oraz wynalazków	Państwowy Komitet ds. Nauki i Techniki
Inwestycje za granicą	Bank Centralny Uzbekistanu
Eksport dzieł sztuki	Ministerstwo ds. Kultury
Eksport zwierząt i roślin umieszczonych w czerwonej księdze Republice Uzbekistanu	Państwowy Komitet ds. Ochrony Przyrody

Nr 17. LISTA TOWARÓW I USŁUG KTÓRYCH EKSPORT I IMPORT WYMAGA REJESTRACJI KONTRAKTÓW W MINISTERSTWIE WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ Z ZAGRANICĄ

1. Sprzęt wojskowy;
 2. Metale szlachetne i wyroby z nich, ruda, koncentraty, złom i odpady, bursztyn i wyroby z bursztynu;
 3. Uran i inne radioaktywne surowce, wyroby z nich oraz radioaktywne odpady;
 4. Metale kolorowe, walcowanie metali kolorowych, złom i odpady z metali kolorowych;
 5. Walcowanie metali żelaznych, złom i odpady z metali żelaznych;
 6. Włókno bawełniane;
 7. Nieprzetworzona ropa naftowa, gaz ziemny.
-

Nr 18. ADRESY BIUR TURYSTYCZNYCH**Osiyo Intour Business**

700077 Taszkent, ul. Buyuk Ipak Yuli 115
tel.: (+998 71) 68 67 33, 68 67 81, 68 67 64
fax: (+998 71) 68 67 83

UzbekTourizm

700047 Taszkent, ul. Chorezm 47
tel.: (+998 71) 133 38 54
fax: (+998 71) 136 79 48

Sambuh

700047 Taszkent, ul. Latofat 35
tel.: (+998 71) 54 95 38

Uzintour Joint Stock Company

700077 Taszkent, ul. Buyuk Ipak Yuli 115
tel.: (+998 71) 67 47 62, 68 68 27, 68 68 28
fax: (+998 71) 67 45 63
e-mail: root@uztoor.com.uz

"C. ERTA" Ltd. Tour Agency

700025 Taszkent, 1 pasaż Budionnogo 9a
tel.: (+998 71) 49 38 36
fax: (+998 71) 56 65 53, 67 17 38

"ASIA TRAVEL" Tour Agency

700060 Taszkent, ul. T.Szewchenki 44
tel.: (+998 71) 33 10 55, 56 29 27
fax: (+998 71) 32 34 40

"Sairam tourism"

700060 Taszkent, ul. Maverounnahr 16a
tel.: (+998 71) 33 33 80, 33 35 59
fax: (+998 71) 36 34 21

"Air-top" Joint Venture

700011 Taszkent, ul. Navoi 15
tel.: (+998 71) 41 02 09, 41 04 94
fax: (+998 71) 41 02 09

TASKENT-TOURIST**Travel Agency**

700011 Taszkent, ul. Nawoi 69a
tel.: (+998 71) 44 12 94, 44 07 72
fax: (+998 71) 44 07 76

Asia Travel

700000 Taszkent, ul. Raszidow 40
tel.: (+998 71) 56 37 62, 36 34 40, 56 29 27
fax: (+998 71) 56 29 27

Iverson

700000 Taszkent, ul. Furkat 1
tel.: (+998 71) 45 13 63, 39 41 97, 45 89 91
fax: (+998 71) 45 13 63

Nc Uzbek Tourism

700000 Taszkent, ul. Nawoi 69-A
tel.: (+998 71) 44 08 98, 44 08 76, 44 12 90
fax: (+998 71) 44 08 76

Saraton

700000 Taszkent, ul. Nukusskaya 29
tel.: (+998 71) 54 68 65, 55 73 91
fax: (+998 71) 54 68 65

Sayekhikbol

700000 Taszkent, ul. Tukay 1
tel.: (+998 71) 34 92 91, 34 92 90
fax: (+998 71) 44 26 03

Szark Intur Ltd.

700000 Taszkent, ul. Buyuk Ipak Yuli 115
tel.: (+998 71) 67 63 91, 67 84 07
fax: (+998 71) 67 47 58

Shel Uzbekistan Ltd,

700000 Taszkent, ul. Uzbekistan 96
tel.: (+998 71) 89 14 89, 45 79 33
fax: (+998 71) 45 83 00

Taszkent Intourist

700000 Taszkent, ul. Nawoi 69-A
tel.: (+998 71) 44 12 94, 44 10 88, 44 02 78
fax: (+998 71) 44 07 76

Uzmahsustour

700000 Taszkent, ul. Buyuk Ipak Yuli 115
tel.: (+998 71) 68 67 83
fax: (+998 71) 68 67 83

Nr 19. HOTELE**Hotel Uzbekistan**

700047 Taszkent,
ul. Chamzy 45
tel.: (+998 71) 133 13 49
fax: (+998 71) 133 77 86
(odległość od lotniska – 10 km,
cena 30/50 USD za pokój osobowy/luksusowy)

Hotel Inter-Continental Taszkent

700084 Taszkent,
ul. Amira Temura 107 A
tel.: (+998 71) 120 70 00
fax: (+998 71) 120 64 59
e-mail: taszkent@interconti.com
(cena za pokój pow. 100 USD)

Hotel Tsorbi

700000 Taszkent,
ul. Maksim Gorkij 1
tel.: (+998 71) 67 43 82, 67 24 04
fax: (+998 71) 68 94 60

Hotel Szodlik Palace

700011 Taszkent,
ul. Pachtakorskaja 5
tel.: (+998 71) 41 42 22
fax: (+998 71) 41 44 04
(cena za pokój ok. 100 USD)

Hotel Taszkent

700000 Taszkent,
ul. Buyuk Turon 56
tel.: (+998 71) 33 54 91
fax: (+998 71) 89 11 30

Hotel Sayokhat

700000 Taszkent,
ul. Buyuk Ipak yuli 115
tel.: (+998 71) 67 53 74
fax: (+998 71) 68 67 72

Hotel Turkiston

700000 Taszkent,
ul. Navruz 64
tel.: (+998 71) 56 45 35

Hotel Sheraton-Taszkent

700084 Taszkent,
ul. Amir Temur i Nowy Prospekt
tel.: (+998 71) 138 30 00
fax: (+998 71) 120 89 04
(cena za pokój pow. 100 USD)

Hotel LeMeridien

700047 Taszkent,
ul. Uzbecki Obóz 2
tel.: (+998 71) 120 66 00
fax: (+998 71) 120 63 18

Hotel Zijorat

712000 Fergana,
ul. Dodkok 2a
tel.: (+998 732) 26 86 00
fax: (+998 732) 26 86 02

Hotel Afrosijab

703000 Samarkanda,
ul. Registanskaja 2
tel.: (+998 662) 31 13 41
fax: (+998 662) 31 10 44

B&B w Samarkandzie

703001 Samarkanda,
ul. Omara Hajjama 7/1
tel.: (+998 662) 35 07 61
fax: (+998 662) 31 06 41

Hotel Buchar

Buchara,
ul. Navoi 8
tel.: (+998 652) 23 83 11
(cena za pokój ok. 100 USD)

Hotel "U Saszy"

Buchara,
ul. Mołodieżnaja 13
tel.: (+998 652) 23 38 90

Nr 20. INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE POLSKICH EKSPORTERÓW**Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych
KUKE SA**

00-121 Warszawa, ul. Sienna 39
tel.: (+48 22) 313 01 10, 356 83 00
fax: (+48 22) 313 01 19
e-mail: market@kuke.com.pl
www.kuke.com.pl

**MINISTERSTWO GOSPODARKI I PRACY
Departament Inwestycji Zagranicznych
i Promocji Eksportu**

00-507 Warszawa, Plac Trzech Krzyży 3/5
e-mail: SekretariatPG@mg.gov.pl
www.mgip.gov.pl

Wydziały DIZiPE:

**Wydział Finansowych Instrumentów
Wspierania Eksportu, Planowania i Analiz**
tel.: (+48 22) 693 47 10, 693 47 12, 693 47 13
fax: (+48 22) 693 40 24

Wydział Targów i Placówek
tel.: (+48 22) 693 47 07, fax: 693 40 24

**Wydział Systemu Informacji
i Promocji Eksportu**
tel.: (+48 22) 6934705, 6934706
fax: (+48 22) 6934024

**BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO
Departament Zagraniczny**

00-955 Warszawa 15, skr. poczt. 41
Aleje Jerozolimskie 7
tel.: (+48 22) 522 92 30 do 34
fax: (+48 22) 522 91 28
e-mail: doke@bgk.com.pl
www.bgk.com.pl

**MINISTERSTWO FINANSÓW
Departament Polityki Zagranicznej**
00-916 Warszawa, ul. Świętokrzyska 12
tel.: (+48 22) 694 48 77
fax: (+48 22) 826 65 44
www.mf.gov.pl

Związek Banków Polskich
00-375 Warszawa, ul. Smolna 10a
tel.: (+48 22) 828 14 09
fax: (+48 22) 828 14 06
e-mail: kontakt@zbp.pl
www.zbp.pl

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
00-834 Warszawa, ul. Pańska 81/83
tel.: (+48 22) 432 80 80
fax (+48 22) 432 86 20, 432 84 04
e-mail: biuro@parp.gov.pl
www.parp.gov.pl

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych
Warszawa, ul. Bagatela 12
tel.: (+48 22) 629 57 17, 621 62 61
fax: (+48 22) 621 84 27
<http://www.paiz.gov.pl>

**Federacja Organizatorów Targów
i Wystaw Zagranicznych
Biuro Promocji Zagranicznej EXPO**
03-808 Warszawa, ul. Mińska 25
tel./fax: (+48 22) 813 06 53, 677 14 39
e-mail: office@expo.com.pl

**Organizacja Wystaw i Targów
Budowa Stoisk Targowych "ELTAR"**
03-972 Warszawa, ul. Alzacka 5
tel./fax: (+48 22) 616 12 06, 616 12 07
e-mail: eltar@polbox.pl

**Krajowa Izba Gospodarcza
Centrum Promocji**
00-074 Warszawa, ul. Trębacka 4
tel.: (+48 22) 630 96 11, 630 96 91
fax: (+48 22) 827 94 78, 630 97 82
e-mail: info@kigcp.pl
www.kigcp.pl

Nr 21. NUMERY KIERUNKOWE MIAST

Ałmatyk	37260
Andiżan	3742(2)
Angren	37166
Bekabad	37191
Biruni	36152
Buchara	365
Chiwa	36237
Chodżejli	36155
Czymbaj	36144
Czyrczyk	37171
Jangijul (rejon Taszkentu)	37160
Karakul	36556
Karszy	37522
Kattakurgan	36645
Kokand	37355
Kungard	36131
Margelan	3732
Mubarek	37567
Mujnak	36132
Namangan	3692(2)
Nawoi	436
Nukus	361
Samarkanda	3662
Szachrisabz	37552
Taszkent	3712 (371 dla numerów siedmiocyfrowych)
Termez	3762(2)
Uczkuduk	43659
Urgencz	3622(2)

Nr 22. SPIS PRZYDATNYCH NUMERÓW TELEFONÓW W WYBRANYCH MIASTACH**Taszkent:**

kod pocztowy 700000

Samorząd lokalny

ul. Mowarounnachr 6

tel.: 133 39 46

fax: 133 81 25

Administracja Regionalna

ul. Chorezm 51

tel.: 133 67 16

fax: 133 81 25

Lotnisko

ul. Usmon Nosir 9

tel.: 133 29 49

fax: 56 06 12

Dworzec autobusowy “Taszkent”

ul. Halqlar Dustligi 7

tel.: 76 16 16

Dworzec autobusowy “Samarkand”

ul. Usmon Nosy

tel.: 50 45 74, 50 45 61

Dworzec kolejowy “Janubiy”

ul. Umarow

tel.: 50 86 93

Buchara:

Kod pocztowy 705000

Samorząd lokalny

ul. Muminow 2

tel.: 4 24 66, 5 73 83

Administracja lokalna

ul. Muminow 2

tel.: 4 24 66, 5 73 83

Nr 23. INFORMACJE NA STRONACH INTERNETOWYCH

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji	język ⁷⁸
ORGANY PAŃSTWOWE			
www.gov.uz	Strona internetowa Rządu Republiki Uzbekistan	wszelkie informacje dotyczące rządu, ministerstw, organizacji, banków, funduszy, portal informacyjny	Uz A R
www.spc.gov.uz	Committee for State Property Management and Entrepreneurship Support	informacje dot. administracji rządowej, gospodarcze, dotyczące prywatyzacji, inwestycji zagranicznych	Uz A R
www.press-service.uz	Strona prasowa urzędu Prezydenta	informacje administracji państwowej (prezydencie, ministerstwach)	Uz A R
OGÓLNE INFORMACJE O UZBEKISTANIE			
www.freenet.uz	Internet Access and Training Program (IATP)	informacje o kraju, ludziach, gospodarce, polityce i współpracy międzynarodowej	Uz A R
www.odci.gov	CIA (Central Intelligence Agency),	ogólne informacje o Uzbekistanie	A
www.eurasianet.org/resource/uzbekistan/index.html	EurasiaNet- Portal Informacyjny	informacje polityczne, ekonomiczne, społeczne i inne o krajach Azji Środkowej	A
www.cisstat.com/rus/uzb-town.htm	Komitet Statystyczny Wspólnoty Niepodległych Państw	oficjalne dane statystyczne dotyczące społeczno-gospodarczej sytuacji w Uzbekistanie	Uz A R
www.osw.waw.pl	Ośrodek Studiów Wschodnich	artykuły i informacje polityczne dotyczące krajów Europy Wschodniej i Azji	P
www.grida.no/enrin	United Nations Environment Programme	informacje ekologiczne, raport o stanie środowiska naturalnego	A
www.bbc.co.uk	BBC	ogólne informacje o Uzbekistanie	A
www.imfoplease.com	Serwis informacyjny	ogólne informacje o poszczególnych krajach	A
www.uzbekistan.com	Serwis informacyjny	ogólne informacje o Uzbekistanie	A
http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/uzbekistan/intro	European Union in the World	informacje dotyczące polityki zagranicznej, sytuacji ekonomicznej i współpracy z organizacjami międzynarodowymi	A
www.llrx.com/features/uzbekistan.htm	LLRX-Guide to Uzbekistan Legal Research	informacje na temat systemu prawnego Uzbekistanu	A

⁷⁹ Uz - uzbecki, R - rosyjski, A - angielski, P - polski

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji	język
http://www.usembassy.uz	Ambasada Amerykańska w Uzbekistanie	ogólne informacje polityczne, gospodarcze i kulturalne	A
www.politicalresources.net/uzbekistan.htm	Newspaper service on the internet	informacje biznesowe, adresy firm, sklepów, instytucji usługowych	A
www.motherearthtravel.com/uzbekistan	Mother Earth Travel	informacje turystyczne	A
www.lonelyplanet.com	Przewodnik turystyczny LonelyPlanet	informacje turystyczne	A
INFORMACJE GOSPODARCZE			
www.uzexport.com	portal „Wyprodukowano w Uzbekistanie”	rządowy system promocji uzbeckiego eksportu	A R
www.imf.org	International Monetary Fund	informacje i raporty gospodarcze o poszczególnych krajach, w tym o Uzbekistanie	A
www.cer.uz	Center for Economic Research	informacje dot. gospodarki, polityki, uzbeckiego biznesu	Uz A R
www.fera.uz	Agencja ds. Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych	informacje dot. prawa, inwestycji, handlu zagranicznego, sytuacji gospodarczej	Uz A R
www.ebrd.com	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	informacje o gospodarce poszczególnych krajów oraz o programach i projektach pomocowych realizowanych w Uzbekistanie i innych krajach świata	A
www.uzreport.com	Uzbecki portal informacyjny	informacje gospodarcze, polityczne, kulturalne, szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych sektorów gospodarki	Uz A R
www.bisnis.doc.gov	Business Information Service for the New Independent States	Informacje gospodarcze i biznesowe o krajach WNP	A
www.uzbekistan.org	Ambasada Uzbekistanu w USA	informacje gospodarcze, polityczne, kulturalne i inne	A
www.oecd.org	Organisation for Economic Co-operation and Development	informacje o gospodarce i handlu światowym	A
www.eia.doe.gov	The Energy Information Administration (EIA), USA	informacje nt. przemysłu naftowego, ogólne informacje o kraju i gospodarce	A
www.euromoney.com	Euromoney	analizy rynku światowego i rynku pieniężnego	A

⁸⁰ Uz - uzbecki, R - rosyjski, A - angielski, P - polski

Adres internetowy	Firma (właściciel strony)	Zakres usług i informacji	język
www.eiu.com	Economic Intelligence Unit	informacje gospodarcze	A
www.bcc.com.uz	Business Communication Center	informacje gospodarcze	A
www.adb.org/URM	Resident Mission of the Asian Development Bank	Informacje o finansach i gospodarce	A
www.worldbank.org	Bank Światowy	informacje i raporty gospodarcze o poszczególnych krajach	A
www.newnations.com	International Industrial Information Ltd.	informator ekonomiczny	A
www.unido.pl	Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego UNIDO Biuro w Warszawie	“Uzbekistan – Przewodnik dla Przedsiębiorców” oraz seria 10-ciu podobnych publikacji nt. różnych rynków	P

⁸¹ Uz - uzbecki, R - rosyjski, A - angielski, P - polski

XVI. BIBLIOGRAFIA

1. Akimov A. V., *Financial System Development. The Case of Uzbekistan*, Studies & Analyses 234, CASE, Warsaw, 2001
2. *Анализ факторов инфляции в Узбекистан*, Статья подготовлена на основе доклада Центра экономических исследований Ж. Шацкой и К. Джураевой, в: *Рост цен и тарифов на отдельные товары и услуги за 1993-2002*; www.review.uz
3. *Annual Meeting of the board of government*, Tashkent, 5-6 May 2003, EBRD
4. *Annual Report 2002: Annual Review and Financial Report*, EBRD, May 2003, www.ebrd.com/pubs
5. *Arrangement on Guidelines for Officially Supported Export Credits* - www.oecd.org
6. *Biuletyn Poznańskie Międzynarodowe Targi, Republika Uzbekistanu*, A.Krasnodębski, 9/2001
7. Bodio T. (red.), *Uzbekistan, Historia, Społeczeństwo, Polityka*, Elipsa, Warszawa 2001
8. Borko H., *Nowe możliwości inwestycyjne na rynkach wschodnich*, Gazeta Finansowa Nr 30 /sierpień 2002 r./
9. Borko H., *Możliwości współpracy gospodarczej z Uzbekistanem: nisze rynkowe, szanse wejścia na rynek, zapotrzebowanie na polskie towary*, w: *Uzbekistan. Country Presentation Meeting*, UNIDO, Warszawa, czerwiec 2004
10. *Bukhara Collection of Investment Proposals*, Agency for Foreign Economic Relations, Bukhara, Fall 2003 (www.bisnis.doc.gov)
11. *Central Asia: Uzbekistan Energy Sector*, www.eia.doe.gov
12. *Commercial News Update for Uzbekistan. April 2004*, (www.bisnis.doc.gov)
13. *Country risk rankings*, in: *Euromoney*, March 2003, www.euromoney.com
14. *Doing Business in Uzbekistan*, Arthur Andersen 2001
15. Dąbrowski M., *Problemy rozwoju krajów WNP*, CASE, Warszawa 2004
16. *Economic Trends Quarterly Issue*, Uzbekistan, July-September 2001
17. *Экономические тенденции, Квартальное издание*, Узбекистан, октябрь-декабрь 2000 г., январь-март 2001 г., апрель-июнь 2001 г., июль-сентябрь 2001 г., www.economic-trends.org
18. *Economy of Uzbekistan*, materiały informacyjne Ambasady Uzbekistanu w Polsce, Warszawa 2004 (CD-ROM)
19. *Ekonomika Uzbekistanu*, Nr 4-6/2004 r. USAID/EuropeAID Cooperation Office 2004
20. *Environmental Performance Review of Uzbekistan*, Committee on Environment Policy, UNECE, September 2001
21. *Evolution of tax system and its influence on industrial activity in the Republic of Uzbekistan after independence*, Report edited by N.Sirajiddinov, Tashkent, July 1997, www.cer.uz
22. *Formy wspierania eksportu*, informator Departamentu Inwestycji Zagranicznych i Promocji Eksportu, MG, PiPS, Warszawa 2003
23. Гулиамов И (ред.), *Регулирование внешней торговли Узбекистана в условиях либерализации экономики*, www.cer.uz/reports
24. *Handel Zagraniczny (styczeń – grudzień) 2002*, GUS, Warszawa 2003
25. *Информация об экономическом развитии Узбекистана*, www.fera.uz
26. *International Energy Outlook 2003*, DOE/EIA (2003), (Washington, DC, January 2003)

27. *Investment Policy Review of Uzbekistan*, United Nations, New York and Geneva, 1999, www.unctad.org/wir/index.htm
28. *Investment Profile 2001*, Uzbekistan, EBRD
29. *Изучение правовых норм и практики осуществления платежей за услуги иностранными гражданами на территории республики Узбекистан*, Ташкент 2001 г., доклад под рук. Р.Гулямова, www.cer.uz
30. Karimow I., *Uzbekistan na progu XXI wieku*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2001
31. *Key Economic Development of the Republic of Uzbekistan in 2003*, Ambasada Uzbekistanu, marzec 2004
32. *Kwartalniki Statystyki Międzynarodowej z lat 1999-2004*, GUS, Warszawa
33. Materiały informacyjne Korporacji Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych
34. Materiały informacyjne Ambasady Uzbekistanu, Warszawa 2004
35. *Notatka dotycząca stosunków gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Uzbekistanu*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Stosunków Gospodarczych z Zagranicą, 10 maja 2002
36. *Notatka dotycząca stosunków gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Uzbekistanu*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej, 17 lipca 2003 r.
37. *Notatka dotycząca stosunków gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej z Republiką Uzbekistanu*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Międzynarodowej Współpracy Dwustronnej, sierpień 2004 r.
38. *Obiecujące rynki – Bułgaria, Kazachstan, Ukraina na tle stosunków gospodarczych z Polską*, UNIDO, WSZH-E we Włocławku, Włocławek – czerwiec 2003
39. *Polak za granicą 2004*, poradnik, www.msz.gov.pl
40. *Proces prywatyzacji w Uzbekistanie – szanse dla rozwoju obecności polskiej na terenie Azji Środkowej*, prezentacja CII Group Polska na: *Uzbekistan. Country Presentation Meeting*, UNIDO, Warszawa, czerwiec 2004
41. *Процесс перехода и показатели стран СНГ, ЕБРР, извлечение из Доклада о процессе перехода 2001 г.*, ноябрь 2001 г., www.ebrd.com
42. Raporty i archiwum Ośrodka Studiów Wschodnich, Warszawa 2003, www.osw.waw.pl
43. *Republic of Uzbekistan: Recent Economic Development*, IMF Staff Country Report N 00/36
44. *Republika Uzbekistanu*, notatka, MSZ, Departament Europy, maj 2002
45. *Rewolucja 11 września w Azji Centralnej*, 24 stycznia 2002 r., www.osw.waw.pl
46. *Rossijskaja Fiedieracja w 1992 godu. Statisticheskij jeżegodnik*, Moskwa 1993
47. Stalbovskaya M., *A Guide to Uzbekistan Legal Research*, www.llrx.com
48. *Statistical Newsletter* No 128, January 2003, UNESCAP – Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, United Nations 2003
49. Strachota K., *Azja Centralna po 11 września – islam polityczny w odwrocie*, raport OSW, grudzień 2002
50. *Статкомитет СНГ; Статистический сборник*, Государственный департамент статистики Министерства Макроэкономики и Статистики Республики Узбекистан, Ташкент 2002
51. Starzyk K. (red), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarkach Azji Pacyfiku*, Wydawnictwo Naukowe SEMPER, Warszawa 2001

52. *Supports Microenterprises in Uzbekistan*, No.245/02 – 10 December 2002, www.adb.org.documents
 53. *Ташкентский форум ЕБРР в ракурсе трансформации*, Виктор Абатуров, Центр экономических исследований, при поддержке Х. Мирзахмедовой, Ю. Наумова, Ж. Турдимова, Х. Кутлиева; www.review.uz
 54. *The Debt Management and Financial Analysis System (DMFAS) Programme. Annual Report 2002*, United Nations Conference on Trade and Development, UNC-TAD/GDS/DMFAS/2003/1, UNITED NATIONS, New York and Geneva, 2003
 55. *The World Factbook 2004–Uzbekistan*, www.odci.gov/cia/publications/factbook/uz
 56. *The State Budget of the Rrepublic of Uzbekistan*, 1991 to 1995, Report 9603, www.cer.uz
 57. Указ Президента Республики Узбекистан N УП-3267 с 20 июня 2003 г.
"О дополнительных мерах по стимулированию увеличения производства готовых потребительских товаров предприятиями с иностранными инвестициями"
 58. *Uzbek Law Review*, Nr 1/2004, EuropeAID Cooperation Office 2004
 59. *Uzbekistan-Letter of Intent*, Memorandum od Economic and Financial Policies, and Technical Memorandum od Understanding, January 31, 2002, www.imf.org
 60. *Uzbekistan Country Brief*, World Bank 2004
 61. *Uzbekistan a business and investment guide March 2004*, Pricewaterhouse 2004
 62. Wołowska A., Strachota K., *Azja Centralna*, raport OSW, Warszawa, maj 2001
 63. Zasada G., *Uzbekistan: najważniejsze źródło niestabilności w Azji Centralnej*, Prace OSW, Warszawa, październik 2004
 64. *Zasoby i produkcja surowców mineralnych w Uzbekistanie*, w: *Rynek, Wschodni Partnerzy*, 12/2001
-